

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HZ. PEYGAMBER'İN
ÇOCUKLARA DAVRANIŞI İLE İLGİLİ
HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İHSAN ASFUR

130111018

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. HALİL İBRAHİM KUTLAY

İSTANBUL 2018

T. C.
FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ PROGRAMI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HZ. PEYGAMBER'İN
ÇOCUKLARA DAVRANIŞI İLE İLGİLİ
HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

İHSAN ASFUR

130111018

TEZ DANIŞMANI

DOÇ. DR. HALİL İBRAHİM KUTLAY

İSTANBUL 2018

TEZ ONAY SAYFASI

FSMVÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslâm Bilimleri Anabilim Dalı yüksek lisans programı 130111018 numaralı öğrencisi İhsan ASFUR'un ilgili yönetmeliklerin belirlediği tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı “Hz. Peygamber'in Çocuklara Davranışı İle İlgili Hadislerin Değerlendirilmesi” başlıklı tezi aşağıda imzaları olan jüri tarafından **15/05/2018** tarihinde oybirliği ile kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Halil İbrahim KUTLAY

(Jüri Başkanı-Danışman)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Dr. Öğ. Üyesi Ahmet EFE

(Jüri Üyesi)

Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Dr. Öğ. Üyesi Abdullah TIRABZON

(Jüri Üyesi)

İstanbul Üniversitesi

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bu üniversite veya başka bir üniversitedeki başka bir tez çalışması olarak sunulmadığını beyan ederim.

İhsan ASFUR

**HZ. PEYGAMBER'İN
ÇOCUKLARA DAVRANIŞI İLE İLGİLİ HADİSLERİN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

ÖZET

İslâm toplumunun geleceğini inşa etmek için günümüzde en çok ihtiyaç duyulan konuların başında çocuk terbiyesi gelmektedir. Bu çalışmada Hz. Peygamber'in gelmiş geçmiş bütün İslam ümmeti ve bütün insanlık için her alanda ve özellikle çocuk eğitiminde örnek bir rehber olduğu işlenmekte ve bununla ilgili hadisler değerlendirilmektedir.

Tezin birinci bölümünde Hz. Peygamber'in Kişiliği ve Çevresinde Bulunanlara Etkisi, ikinci bölümünde Kuran-ı Kerimdeki Çocuklarla İlgili Âyetler, üçüncü bölümünde ise Hz. Peygamber'in Çocuklara Davranışı İle İlgili Kütüb-i Sitte'de Yer Alan Hadislerin Metni, Anlamı, Tahrici ve Değerlendirilmesi ele alınmaktadır.

Evaluation of the Prophet Muhammad's Hadith Concerning The Behavior Of Children

ABSTRACT

Child rearing is one of the most important subjects that the Muslim community need a lot to make their future more successful and more powerful. In this study I am going to talk about this:

- a) Personal characteristics of the Prophet Muhammed peace be upon him and his influence upon the people around him
- b) The status of children inThe Quran.
- c) Hadis related to how the prophet Muhammed (s.a.v) deal with children.

The subject was analyzed is the Personal characteristics of the Prophet Muhammed peace be upon him and his influence upon the people around him in first part, as the status of the child in Quran. in second part, as the hadis from Kutub Al Sittah related to how was the Prophet Muhammed peace be upon him dealing with child in third part.

ÖNSÖZ

Toplumların güçlenmesi ve geliştirmesi, yeni yetişen nesillerin İYİ yetiştirilmesiyle mümkündür. Çocukların ve gençlerin yetiştirilmesine önem veren milletler, sadece kendi geleceklerine değil, bütün dünyanın geleceğine hizmet eder, nesillerini iyi yetiştirerek örnek insanlar ortaya çıkarırlar. Çocuklarını ihmal eden ve ahlakî terbiyesine önem vermeyen toplumlar ise en büyük zararı kendilerine vermekle birlikte, bütün dünya da bu tür insanlardan nasibini almaktadır.

Çocuk eğitimi konusunda yazılan eserlerin bir kısmı kadim eserler olup kendi zamanı için ideal eserler olarak kabul edilebilir. Konuyla ilgili telif edilen bazı eserlerde sadece İslam mezheplerinden biri üzerine verilen hükümler ele alınmaktadır. Bazı eserler ise çocuk eğitimi başlığı altına yazılmış ancak İslam Ahlak Ansiklopedisi durumunda değerlendirilebilecek çapta büyük eserler olarak telif edilmiştir. Bazıları pedagoji ve psikiyatri teorilerine dinî metinlerden destekleyici parçalar seçerek çağdaş teorilerle uyum sağlayacak şekilde onları açıklamaya çalışmıştır. Bazıları ise yazarın yaşadığı toplumun adet ve geleneklerinin İslam'a bağlı olduğunu gösterme çabasıyla yazılmıştır.

Hız. Peygamber'i örnek alan ve onun hadislerine dayanan, yan etkilerden uzak bir araştırma hazırlanması arzusuyla bu tez hazırlanmıştır. Zira Hız. Peygamber, küçük İslam şehirlerinden çıkıp İslam'ı dünyaya yayan güçlü bir nesil yetiştirmiştir. Bu nesil, büyük zulüm imparatorluklarını ortadan kaldırıp insanlığa İslam'ın bilim ve hoşgörü medeniyetini sunmuştur.

Bu tezde Hız. Peygamber'in çocuklara olan hassasiyeti, çocuklara karşı davranışı ve bu konudaki hadisler incelenmiştir.

Bu vesileyle bu tezin hazırlanmasında büyük payı olan başta tez danışmanım Doç. Dr. Halil İbrahim KUTLAY ve bana ufuk açıcı görüşleriyle yol gösteren jüri üyeleri muhterem hocalarım olmak üzere hissesi ve katkısı olan herkese teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ	v
KISALTMALAR.....	xiii
GİRİŞ.....	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, SINIRLARI, YÖNTEM VE KAYNAKLARI	1
BİRİNCİ BÖLÜM HZ. PEYGAMBER'İN HAYATI.....	4
1.1. HZ. PEYGAMBER'İN PEYGAMBERLİK ÖNCESİ ŞAHSİYETİ	4
1.1.1. Hz. Peygamber'in Peygamberlik Öncesi Hayatı	4
1.1.2. Mekke'de Peygamberlikten Önce Hz. Peygamber'in En Belirgin Nitelikleri:	5
1.2. HZ. PEYGAMBER'İN PEYGAMBERLİK SONRASI ŞAHSİYETİ	8
İKİNCİ BÖLÜM KURAN-I KERİMDE ÇOCUKLARLA İLGİLİ ÂYETLER.....	13
2.1. ÇOCUĞUN MADDÎ VARLIĞI İLE İLGİLİ ÂYETLER:	13
2.1.1. Çocuğun Sağlıklı Beslenme Hakkı.....	13
2.1.2. Anne Veya Babaya Çocuğundan Dolayı Eziyet Edilmez	13
2.1.3. Çocuk Bir Ailenin Üyesi Olarak Dünyaya Gelir	14
2.1.4. Çocuğun Haklarını Savunmak İçin Savaş Dahil Her Yönteme Başvurulur	14
2.2. ÇOCUĞUN MANEVÎ YÖNÜ İLE İLGİLİ ÂYETLER.....	15
2.2.1. Çocuk Ana-babası İçin Bir İmtihandır	15
2.2.2. Annenin Hamileliğinin Haberini Yayımak ve Mutluluğu Göstermek .	16
2.2.3. İnsan Çocuğuna Dua Eder, Beddua Etmez	16
2.2.4. Çocuğun En İyi Şekilde Yetiştirilmesi.....	17
2.2.5. Yetim Çocuklar Hakkında Gelen Ayetler.....	18
2.2.6. Çocuklara Eşit Davranmak.....	19
2.2.7. Her Çocuğun Babasını Bilme ve Tanıma Hakkı Vardır	20
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM KÜTÜB-İ SİTTE'DE YER ALAN HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUKLARA DAVRANIŞI İLE İLGİLİ HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	21

3.1. ÇOCUĞUN HAYATINDA İLK YEDİ GÜN	21
3.1.1.Yeni Doğan Çocuğun Cenaze Namazı	21
3.1.1.1.Birinci Hadis.....	21
3.1.1.2.İkinci Hadis	22
3.1.1.3.Üçüncü Hadis	23
3.1.2.Hz. Peygamber'in Oğlu İbrahim'in Cenaze Namazı	25
3.1.2.1.Dördüncü Hadis.....	25
3.1.2.2.Beşinci Hadis.....	27
3.1.2.3.Altıncı Hadis.....	29
3.1.2.4.Yedinci Hadis	30
3.1.3.Yeni Doğan Bebeğin Kulağına Ezan Okunması:	32
3.1.3.1.Sekizinci Hadis.....	32
3.1.4.Tahnîk Yapılması	34
3.1.4.1.Dokuzuncu Hadis	34
3.1.4.2.Onuncu Hadis	35
3.1.4.3.On Birinci Hadis.....	35
3.1.4.4.On İkinci Hadis	36
3.1.5. Akika Kurbanı	41
3.1.5.1.On Üçüncü Hadis	41
3.1.5.2.On Dördüncü Hadis.....	42
3.1.5.3.On Beşinci Hadis.....	43
3.1.5.4.On Altıncı Hadis.....	44
3.1.5.5.On Yedinci Hadis	44
3.1.5.6.On Sekizinci Hadis	45
3.1.5.7.On Dokuzuncu Hadis	46
3.1.5.8.Yirminci Hadis	46
3.1.5.9.Yirmi Birinci Hadis	47
3.1.5.10.Yirmi İkinci Hadis.....	48
3.1.6. Çocuğa İsim Konulması	59
3.1.6.1.Yirmi Üçüncü Hadis.....	59
3.1.6.2.Yirmi Dördüncü Hadis	60
3.1.6.3.Yirmi Beşinci Hadis	61
3.1.6.4.Yirmi Altıncı Hadis	62
3.1.6.5.Yirmi Yedinci Hadis	63
3.1.6.6.Yirmi Sekizinci Hadis	63

3.1.6.7.Yirmi Dokuzuncu Hadis.....	64
3.1.6.8.Otuzuncu Hadis	65
3.1.6.9.Otuz Birinci Hadis.....	66
3.1.6.10.Otuz İkinci Hadis.....	67
3.2. ÇOCUĞUN HAYATINDA İLK YEDİ YIL.....	74
3.2.1. Bebeğin Hz. Peygamber'in Kucağına İdrarını Yapması.....	74
3.2.1.1.Otuz Üçüncü Hadis	74
3.2.1.2.Otuz Dördüncü Hadis.....	75
3.2.1.3.Otuz Beşinci Hadis.....	75
3.2.1.4.Otuz Altıncı Hadis.....	76
3.2.1.5.Otuz Yedinci Hadis	77
3.2.2.Çocuk İçin Annenin Cezasının Ertelenmesi	80
3.2.2.1.Otuz Sekizinci Hadis	80
3.2.2.2.Otuz Dokuzuncu Hadis	82
3.2.2.3.Kırkıncı Hadis	83
3.2.3.Hz. Peygamber'in Çocuğa Şaka Yapması.....	86
3.2.3.1.Kırk Birinci Hadis	86
3.2.3.2.Kırk İkinci Hadis	87
3.2.3.3.Kırk Üçüncü Hadis.....	87
3.2.4.Hz. Peygamber'in Çocuğa Onu Sevdiğini Anlatması.....	91
3.2.4.1.Kırk Dördüncü Hadis	91
3.2.4.2.Kırk Beşinci Hadis	92
3.2.4.3.Kırk Altıncı Hadis	92
3.2.4.4.Kırk Yedinci Hadis.....	93
3.2.4.5.Kırk Sekizinci Hadis	94
3.2.5.Çocuğu Öpmek.....	96
3.2.5.1.Kırk Dokuzuncu Hadis	96
3.2.5.2.Ellinci Hadis	97
3.2.6.Çocuğu Sırtta Taşımak.....	99
3.2.6.1.Elli Birinci Hadis.....	99
3.2.6.2.Elli İkinci Hadis.....	100
3.2.6.3.Elli Üçüncü Hadis	101
3.2.6.4.Elli Dördüncü Hadis.....	102
3.2.7.Ağlayan Küçük Çocuk Sebebiyle Namazın Hızlı Kılınması	106
3.2.7.1.Elli Beşinci Hadis	106

3.2.7.2.Elli Altıncı Hadis	107
3.2.8.Çocuğa Hediye Verilmesi	108
3.2.8.1.Elli Yedinci Hadis	108
3.2.8.2.Elli Sekizinci Hadis	109
3.2.8.3.Elli Dokuzuncu Hadis	110
3.2.9.Çocuğa Dua Ve Kur'an Öğretilmesi	112
3.2.9.1.Altmışıncı Hadis.....	112
3.2.10.Anne-Babası Ayrılmış Olan Çocuğun Bakım Ve Gözetim Sahibini Seçebilmesi Hakkı	114
3.2.10.1.Altmış Birinci Hadis.....	114
3.2.10.2.Altmış İkinci Hadis	116
3.2.10.3.Altmış Üçüncü Hadis	117
3.3. ÇOCUĞUN YEDİ YAŞINDAN ERGENLİK ÇAĞINA KADAR OLAN DÖNEMİ	122
3.3.1.Çocuğa Hitap Etme Şekli.....	122
3.3.1.1.Altmış Dördüncü Hadis.....	122
3.3.1.2.Altmış Beşinci Hadis.....	123
3.3.2.Çocuğa Sarılıp Dua Etmek.....	125
3.3.2.1.Altmış Altıncı Hadis.....	125
3.3.3.Çocuğun Sosyalleştirilmesi.....	127
3.3.3.1.Altmış Yedinci Hadis	127
3.3.3.2.Altmış Sekizinci Hadis	128
3.3.3.3.Altmış Dokuzuncu Hadis	128
3.3.3.4.Yetmişinci Hadis	129
3.3.4.Hz. Peygamber'in Gayri Müslim Çocuğuna Davranışı.....	131
3.3.4.1.Yetmişbirinci Hadis.....	131
3.3.4.2.Yetmiş İkinci Hadis.....	132
3.3.5.Çocuğa Öğüt Verilmesi.....	136
3.3.5.1.Yetmiş Üçüncü Hadis.....	136
3.3.5.2.Yetmiş Dördüncü Hadis	137
3.3.5.3.Yetmiş Beşinci Hadis	138
3.3.5.4.Yetmiş Altıncı Hadis	140
3.3.6.Hz. Peygamber'in Çocuğun İyi Ve Kötü Davranışlarına Gösterdiği Tepki.....	142
3.3.6.1.Yetmiş Yedinci Hadis	142
3.3.6.2.Yetmiş Sekizinci Hadis	143

3.3.6.3.Yetmiş Dokuzuncu Hadis.....	144
3.3.6.4.Sekseninci Hadis	145
3.3.6.5.Seksen Birinci Hadis	145
3.3.6.6.Seksen İkinci Hadis	147
3.3.6.7.Seksen Üçüncü Hadis	147
3.3.6.8.Seksen Dördüncü Hadis	148
3.3.7.ÇOCUĞUN YETENEĞİNİN KEŞFEDİLİP GELİŞTİRİLMESİ.....	151
3.3.7.1.Seksen Beşinci Hadis	151
3.3.7.2.Seksen Altıncı Hadis	153
3.3.7.3.Seksen Yedinci Hadis.....	154
3.3.7.4.Seksen Sekizinci Hadis	155
3.4. ÇOCUKLA İLGİLİ GENEL HADİSLER	160
3.4.1. Çocuğa Dua Etmek Ve Bedduadan Uzak Durmak.....	160
3.4.1.1.Seksen Dokuzuncu Hadis	160
3.4.1.2.Doksanıncı Hadis	162
3.4.2. Çocuğa Merhamet	183
3.4.2.1.Doksan Birinci Hadis	164
3.4.2.2.Doksan İkinci Hadis	165
3.4.3. Hz. Peygamber'in Hasta Çocuğa Davranışı.....	168
3.4.3.1.Doksan Üçüncü Hadis	168
3.4.3.2.Doksan Dördüncü Hadis	169
3.4.3.3.Doksan Beşinci Hadis	170
3.4.3.4.Doksan Altıncı Hadis	171
3.4.4.Hasta Çocuk İçin Dua Etmek.....	173
3.4.4.1.Doksan Yedinci Hadis.....	173
3.4.4.2.Doksan Sekizinci Hadis.....	174
3.4.5. Çocuğun Masumiyeti.....	176
3.4.5.1.Doksan Dokuzuncu Hadis	176
3.4.5.2.Yüzüncü Hadis	177
3.4.5.3.Yüz Birinci Hadis	177
3.4.5.4.Yüz İkinci Hadis.....	178
3.4.5.5.Yüz Üçüncü Hadis.....	179
3.4.6.Çocuğun Hatadan Uzaklaştırılması.....	181
3.4.6.1.Yüz Dördüncü Hadis	181
3.4.7. Çocuğa Edep Ve Terbiye Verilmesi.....	183

3.4.7.1.Yüz Beşinci Hadis	183
3.4.7.2.Yüz Altıncı Hadis	184
3.4.7.3.Yüz Yedinci Hadis	185
3.4.8.Çocuğun Hz. Peygamber'in Eserleriyle Bereketlendirilmesi.....	188
3.4.8.1.Yüz Sekizinci Hadis	188
3.4.9.Çocuğun Dış Bakımına Önem Verme	190
3.4.9.1.Yüz Dokuzuncu Hadis.....	190
3.4.10.Çocuğun Çevresindeki İnsanlardan Etkilenmesi.....	192
3.4.10.1.Yüz Onuncu Hadis	192
3.4.10.2.Yüz On Birinci Hadis	194
3.4.11.Çocuklar Arasında Adil Ve Eşit Davranmanın Önemi.....	197
3.4.11.1.Yüz On İkinci Hadis.....	197
3.4.11.2.Yüz On Üçüncü Hadis.....	198
3.4.11.3.Yüz On Dördüncü Hadis	199
3.4.12.Çocuğun Masrafları.....	202
3.4.12.1.Yüz On Beşinci Hadis	202
3.4.12.2.Yüz On Altıncı Hadis	203
3.4.12.3.Yüz On Yedinci Hadis	203
3.4.12.4.Yüz On Sekizinci Hadis	204
3.4.13. Hz. Peygamber'in Çocuğunu Kaybettiğinde Gösterdiği Tutum Ve Davranış.....	207
3.4.13.1.Yüz On Dokuzuncu Hadis.....	207
3.4.13.2.Yüz Yirminci Hadis.....	208
3.4.13.3.Yüz Yirmi Birinci Hadis	209
3.4.14.Çocuk Sevgisi Rahman'ın Rahmetinin Göstergesidir.....	213
3.4.14.1.Yüz Yirmi İkinci Hadis	213
3.4.15.Kız Çocukla İlgilenmenin Fazileti.....	214
3.4.15.1.Yüz Yirmiüçüncü Hadis	215
3.4.15.2.Yüz Yirmi Dördüncü Hadis	215
3.4.15.3.Yüz Yirmi Beşinci Hadis	217
3.4.16. Hz. Peygamber'in Yetimle İlgilenmesi.....	218
3.4.16.1.Yüz Yirmi Altıncı Hadis	219
3.4.16.2.Yüz Yirmi Yedinci Hadis.....	219
3.4.16.3.Yüz Yirmi Sekizinci Hadis.....	220
3.4.16.4.Yüz Yirmi Dokuzuncu Hadis	221

3.4.16.5.Yüz Otuzuncu Hadis	222
3.4.16.6.Yüz Otuz Birinci Hadis	223
SONUÇ	226
BİBLİYOGRAFYA	228

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser.
a.y.	: Aynı yer
b.	: Bin (Oğul)
bkz.	: Bakınız:
Bsk	: Baskı
(c.c)	: Celle celaluhu
çev.	: Çeviren
h.	: Hicrî
haz.	: Hazırlayan
H.z.	: Hazreti
md.	: Madde
ö.	: Ölüm Tarihi
(r.a)	: Radıyallâhü anh
(r.anhâ)	: Radıyallâhü anhâ
s.	: Sayfa
(s.a.v)	: Sallallahu aleyhi ve sellem
terc.	: Tercümesi
tsh.	: Tashih eden
thk.	: Thk. eden:
ts.	: Tarihsiz
TİB	: Temel İslâm Bilimleri
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerleri
vs.	: vesair
Yay.	: Yayınları

GİRİŞ

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI, SINIRLARI, YÖNTEM VE KAYNAKLARI

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU VE AMACI

Bu çalışmanın konusu, Kütüb-i Sitte'de yer alan, Hz. Peygamber'in çocuklara davranışı ve çocuklar hakkındaki mesajları ile ilgili hadislerin değerlendirilmesidir. Bu hadisler, çocuğun ana rahmine düşmesinden ergenlik çağına gelene dek çocukla ilgili nebevî tavırların tamamını kapsamaktadır.

Son günlerde çocuğun karakterini etkileyen ve bilinçaltı muktesebatını oluşturan malzemeler giderek korkunç şekilde çoğalıp çeşitlenmektedir. Eski zamanlarda çocuk, aile, cami, okul, kitap ve mahalle eğitim ve kültürüyle yetiştirilirken, bugün çocuk TV ve internetin verdiği binlerce farklı kültürden etkilenmektedir.

Çocuk sıkı takip edilmedikçe neyi izleyeceğini ve neye inanacağını bilemez hale gelecektir. Maalesef bazı çocuklar sanatçıları veya sporcuları kendilerine örnek alırken bazıları ise bilgisayar oyunlarındaki hırsız veya katil karakterini model almakta, tarihimizden ve kültürümüzden koparak köksüz zayıf bir varlık haline dönüşmektedirler. Dolayısıyla bu alanda yapılacak çalışmalar, çocuklarımızın ve toplumumuzun geleceğini kurmada ve korumada çok önemli rol oynayacaktır.

Bu çalışmanın temel kaynağı, yanlış bir şey söylemekten ve yanlış bir iş yapmaktan korunmuş olan Hz. Peygamber (s.a.v)'in davranışları ve sözleridir. Bu hadis metinlerinden hareketle çocuğa davranış ilkeleri, çocuk eğitimi esnasında yapılması ve yapılmaması gerekenler, yapılması müstehap veya mekruh olan davranışlar ortaya konulacaktır.

II. ARAŞTIRMANIN SINIRLARI VE YÖNTEMİ

Çocuk kavramının sosyal, dinî, tıbbî, psikolojik ve hukukî boyutları vardır. Ancak bu çalışmada İslam dinî boyutu ele alınmıştır.

İslam'a göre çocuk, anne karnında ölmeden dünyaya gelen ve henüz ergenlik dönemine girmeyen insandır. Anne karnındaki bebek veya ergenlik dönemine giren

genç, bu çalışmanın alanına girmemektedir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in çocuklara karşı sergilediği tavır ve çocuklar hakkında söylediği hadisler, Kütüb-i Sitte'den derlenmiş, alt başlıklar altında sınıflandırıldıktan sonra tek tek incelenmiş, istikra (tümevarım) yöntemi kullanılmıştır.

Tezde hadislerin nakli ile yetinilmemiş, sened ve metin tenkidi açısından ele alınan hadislerin doğruluk ve güvenilirlik dereceleri tesbit edilmiş, değerlendirme bölümünde hadisten çıkarılabilecek çocuk eğitimi ilkeleri ve fikhî hükümlere geniş bir şekilde yer verilmiştir.

III. ARAŞTIRMANIN KAYNAKLARI

İslâmî ilimlerin ilk kaynağının Kuran-ı Kerim olması sebebiyle çalışmamızda ilk olarak Kur'an-ı Kerim'e ve tefsirlerine başvurulmuştur. Tefsirler arasında en çok *Celaleyn, Kurtubî, Taberî ve Râzî Tefsirleri*'nden faydalanılmıştır.

Konumuzun özünü teşkil eden Hz. Peygamber'in hadisleri, Kütüb-i Sitteden alınmıştır. Hadislerin değerlendirmesi yapılırken hadis şerhi ve fikhî kitaplarından yararlanılmıştır. Tezimizde hadis şerhi kitaplarından en sık başvurulan eserler; İbn Hacer'in *Fethu'l-Barî*, Aynî'nin *Umdetü'l-Karî*, Nevevî'nin *Sahih Müslim Şerhi*, Azim-Âbâdî'nin *Avnü'l-Ma'bud*, Mübârekfûrî'nin *Tuhfetü'l-Ahvezî*, Sindî'nin *Kifâyetü'l-hâce fi şerhi İbn Mâce*, İbni Melek'in *Şerhu'l-Mesabih* adlı eserleridir.

Fikhî konularda; Hanefî mezhebinden, İbn Abidin'in *Reddül Muhtar* ve Kâsanî'nin *el-Bedayi'u's-Sanayi'* adlı eserleri, Malîkî mezhebinden Ruaynî'nin *Mevâhibu'l-Celîl* ve Karafî'nin *ez-Zahîra* adlı eserleri, Şafîî mezhebinden Şirbinî'nin *Mugni'l-Muhtâc* eseri ve Nevevî'nin *el-Mecmû'* adlı eserleri, Hanbelî mezhebinden Buhâtî'nin *Keşşâful-Kinâ'* ve İbn Kudame'nin *el-Muğni* adlı eserleri ile mukayeseli fikhî kitaplarından İbn Rüşd'un *Bidâyetü'l-Müctehid* adlı eserinden faydalanılmıştır.

Hadisin derecesi belirlenirken; ümmet tarafından genel kabul gören *Sahihayn* hadislerinin derecelerinin başka kaynaklara başvurmadan sahih olduğu beyan edilmiş, *müttefakun aleyh* olan hadisler özellikle belirtilmiştir.

Sahihayn'de yer almayan hadislerin derecesini belirtmek için İbn Ebî Hatim'in *el-Cerh ve't-Ta'dîl*, İbn Hıbban'ın *Sikat*, Zehebî'nin, *Mizanü'l-İtidal* ve *el-Kâşif*, İbn Hacer'in, *Lisanü'l-Mizan*, *Tehzibü't-Tehzib*, *Takribü't-tehzib* gibi rical kitapları yanında Zeylaî'nin *Nasb'ur-Raye* eserinden, İbnu'l-Mülakkin'in *el-Bedru'l-Münir*, Irâkî'nin *el-*

Muğnî an Hamli'l-Esfâr, Heysemî'nin Mecmau'z-Zevaid, Keşfü'l-Estar ve Busîrî'nin Misbahu'z-Zücade adlı hadis tahriri kaynaklarından yararlanılmıştır.

Hadis tercümelerinde Mehmet Sofuoğlu'nun *Buhârî Tercümesi*, Ahmed Davudoğlu'nun *Sahih-i Müslim Tercümesi*, Necati Yeniçel ve Hüseyin Kayapınar'ın *Sünen-i Ebu Davud Tercümesi* ve Mehmet Zeki Mollamehmetoğlu'nun *Sünen-i Tirmizi Tercümesi* ve Haydar Hatipoğlu'nun *Sünen-i İbn Mâce Tercümesi*'nden yararlanılmıştır.

Sözlük olarak İbn Manzur'un *Lisânü'l-Arab* ve Firûzâbâdî'nin *el-Kamusu'l-Muhît* adlı eserlerinden yararlanılmıştır.

Yararlanılan bütün eserlere ilk elden başvurulmuştur. Dipnotta yazarın adı, eserin ismi, cilt ve sayfa numarası yazılmıştır. Başvurulan eserin isminin ilk geçtiği dipnotta tam künyesi verilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

HZ. PEYGAMBER'İN HAYATI

Peygamberimiz'in çocuklara olan davranışını incelemeden anlatmadan önce onun hayatını ve ahlakını kısacaözetlemek anlamlı olacaktır.

1. Hz. Peygamber'in Peygamberlik Öncesi Şahsiyeti

1.1. Hz. Peygamber'in Peygamberlik Öncesi Hayatı

Hız. Peygamber (s.a.v) yetim olarak dünyaya gelmiştir. Gözlerini dünyaya açtığıında baba diye çağırarak birini bulamamış, annesi O'na hamileyken babası hastalanıp vefat etmiştir. İlk çocukluğunu Arap geleneği gereği şehirde değil, tabiatın kucağında yaşamıştır. Ailesi, Kureyş kabilesinin diğer çocukları gibi ona badiyeden süt anne bulmuş, çocukluğunu Taif'in kırlarında geçirmiştir.¹

Çocukluğun ilk dönemi çok önemli bir dönemdir. O dönemin şehirde değil, köyde yaşanması daha sağlıklı, daha canlı ve daha faydalıdır. O dönem Arap kültüründe köy şartları çocuğun sağlıklı olması, iyi konuşması ve sağlam yetiştirilebilmesi için daha uygun görülürdü. Hız. Peygamber, süt annesi Halime'nin Sa'doğulları diyarında, tabiatın kucağında ilk çocukluğunu yaşayarak sağlıklı bir vücuda sahip olmuştur. Orada istediği kadar koşup oynamış, koyun gütmeyi de orada öğrenmiştir. Süt kardeşi ile sabahın ilk saatlerinde koyunları alıp öğleye kadar gütmüştür. Bir süre sonra annesinin yanına götürülmüş, Mekke'de yaşamaya devam etmiştir.

Altı yaşına gelince annesiyle beraber babasının dayılarını ve babasının mezarını ziyaret etmek için Medine-i Münevvere'ye (o günkü ismiyle Yesrib'e) gitti. Mekke'ye dönerken annesi yolda hastalanıp vefat etti ve dadısı Ümmü Eymen'le Mekke'ye annesiz döndü. Daha sonra Hız. Peygamber dedesi Abdülmuttalib'in yanına yerleşti, ancak iki sene geçmeden dedesi de öldü. Dedesi Muhammed'i ölmeden önce amcası Ebu Talib'e emanet etmişti. Muhammed, amcasının ailesiyle büyüyordu. Amcasını çok sever ve her

¹ bkz: İbn Hişam, Ebu Muhammed Cemalüddin Abdülmelik b. Hişam el-Basrî, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, nşr. Mustafa el-Sakka, İbrahim el-Eybârî, Abdulhafız eş-Şelebî, nşr. Mustafa el-Babî el-Halebî, II.bsk, Mısır,1955; I, 183

zaman ona saygı gösterirdi. Bütün yaşadığı acılara rağmen içine kapanık biri olmamış; yetimlik, mahrumiyet, yoksulluk ve yalnızlık nedeniyle topluma karşı kin besleyen biri olmamıştır. Tam tersine merhametli, alçak gönüllü ve yüksek ahlaklı biri olarak yetişmiş ve tanınmıştır.²

1.2. Mekke'de Peygamberlikten Önce Hz. Peygamber'in En Belirgin Nitelikleri:

Hz. Peygamber, Mekke'de Peygamberlikten önce toplumun her kesiminin takdir ettiği bir takım özelliklere sahipti. Bu özelliklerden bazıları şunlardır:

1.2.1. Küçüklüğünden Beri Kendi Çabasıyla Para Kazanan Çalışkan Biriydi:

Hz. Peygamber, çok küçük yaşlarda annesi, babası ve dedesini kaybetmiş ve çok çocuklu amcasıyla yaşamak durumunda kalmıştı. Tüm bu zorluklara rağmen Hz. Peygamber başkasından yardım bekleyen zayıf biri olarak değil; çalışkan, yoksullara yardım eli uzatan biri olarak kendinî göstermişti. Erken yaşta çalışmaya başlamış ve Mekke toplumunda faal bir birey olarak yaşamış ve buna herkes şahit olmuştu.

Ebu Hureyre (r.a.)'den gelen rivayete göre; Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur:

-**"Allah hiçbir peygamber göndermedi ki koyun çobanlığı yapmamış olsun". "**

-Sen de mi, Ey Allah'ın Resûlü?" diye sorulduğunda

-**"Evet, ben de bir miktar para karşılığı Mekkelilere koyun güderdim," dedi.**³

Hz. Peygamber yaşı ilerlediğinde ticaret kervanlarına katılmaya başlayıp güzel ahlakıyla her kesin güveni kazanıp ticarete büyük başarılarla imza atmıştı. Onun ortağı es-Saib b. Ebi's-Saib sonradan müslüman olup onunla ortaklık yaptığı günleri memnuniyetle anlatmıştır.⁴

Ticaret yaparken, yolculuk yaparken edepli, dürüst, güzel ahlaklı ve örnek davranışları olan biri olduğunu fark eden Hz. Hatice, onunla evlenmiş ve dünyanın en mutlu çifti olmuşlardı.⁵

² İbn Hişam, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, I, 212

³ Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmail el-Buhârî, **es-Sahîh**, nşr. Muhammed Zuheyr b. Nasır, Dâru Tavki'n-Necat, I.bsk, 2001, Beyrut; III, 88, İcâre 2, no: 2262

⁴ Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Neysâbûrî, **el-Müstedrek ale's-Sahihayn**, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk, 1990; II, 69, no: 2357.

⁵ İbn Hişam, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, I, 212

1.2.2. Toplumun Olumlu Faaliyetlerinde Faal Rol Oynardı (Ficar savaşı örneği)

Aktif ve dinamik bir genç olan Muhammed (s.a.v), artık Mekke toplumunun faal bir elemanıydı. Toplumun faydasına olan işlerde elinden geleni yapardı. Yaşı on beş ile yirmi arasındayken Kureyş ile bazı Arap kabileleri arasında bir savaş çıkmış, Hz. Peygamber o savaşta amcalarına ok hazırlamakta yardımcı olmuştu.⁶

1.2.3. Toplumun (içki içmek, puta tapmak..gibi) Olumsuz Faaliyetlerinden Uzak Dururdu.

Mekke'de İslam'dan önce puta tapmaktan daha yaygın bir şey yoktu. Hatta Kâbe içinde ve etrafında putlar vardı. İçki su gibi içilirdi. Hz. İbrahim'in dinînden O'nun ismi ve bazı manevî değerlerinden başka bir şey kalmamıştı. Muhammed (s.a.v), çocukken ve gençken toplum içinde bulunmasına rağmen ne içki içerdi, ne putlara tapardı, ne de doğru olmayan davranışlarda bulundu. Zira o Allah tarafından Peygamberliğe hazırlanıyordu.⁷

1.2.4. Zalimlere Karşı Mazlumlara Yardım Ederdi:

Hız. Peygamber (s.a.v), gençliğinde mazlumlara yardım ederdi. Gasbedilen hakların geri alınması için elinden geleni yapardı. Bunun en açık örneği *Hilfu'l-Fudûl* (Erdemliler İttifakı) Cemiyeti'nin kurulmasında rol oynaması ve bu cemiyeti İslam'dan sonra savunması ve öyle bir cemiyet kurulursa yine de katılacağını açıklamasıdır. O cemiyetin amacı, hakları sahiplerine geri vermek için bütün üyelerin aralarında yardımlaşması ve toplu şekilde harekete geçmesi idi.⁸

⁶ İbn Hişam, a.g.e, I, 210

⁷ Ali b. Ebibekir b. Süleyman el-Heysemî, **Mecmau'z-Zevaid ve Menbau'l-Fevâid**, thk. Husam el-Kudsî, Mektebetü'l-Kudsî, Kahire, 1994; VIII, 225

⁸ İbnu'l-Mülakkin, Ömer b. Ali b. Ahmed el-Mısri, **el-Bedru'l-Münîr fi Tahrîci'l-Ahâdis ve'l-Asâri'l-Vâkıa fi'ş-Şerhi'l-Kebîr**, Daru'l-Hicre, Riyad, 2004; VII, 325

1.2.5. Mekke'de Doğru ve Güvenilir Bir Kimse Olarak Tanınırdı:

Mekkeliler Hz. Peygamber'e o kadar güvenirdi ki onu ismiyle değil, - **Muhammedü'l-Emin** - güvenilir Muhammed diye çağırırlardı. Kâbe duvarları seller dolayısıyla yıpranıp kısmen yıkılınca Kureyşliler Kâbe'yi yıkıp, yeniden tamir etme kararını aldılar ve çalışmaya başladılar. Her kabile, bir kısmın tamirini üstlenmişti. Hacer-i Esved'e gelince kabileler arasında büyük anlaşmazlık çıkmıştı. Çünkü her kabile, Hacer-i Esved'i taşıma ve yerine koyma şerefine kendisi nail olmak istiyordu. Neredeyse aralarında savaş çıkacak ve Kâbe'i-Müşerrefe kan gölüne çevrilecekti. Sonra Mescid-i Haram'a o sırada ilk girecek kimsenin hakemlik yapması konusunda anlaştilar. İlk giren kişi Hz. Peygamber oldu. O'nu gören herkes, O'nun hakemliğine razı oldu ve "Bu Muhammedü'l-Emin'dir!.. Vereceği hükmü kabul ediyoruz," dediler.⁹. Bu olay, Mekke'de herkesin Hz. Muhammed'e son derece güvendiğini gösteriyordu.

1.2.6. Bütün İnsanlara Hatta Kölelere Bile Çok İyi Davranırdı:

Menfaat ve karşılık beklemeden iyi davranmak, kalbin temizliğinin en açık göstergesidir. Hz. Peygamber, etrafındaki bulunanlara o kadar iyi davranıyordu ki, onun kölesi Zeyd b. Harise (r.a)'nın babası gelip onu satın alıp özgürlüğüne ve ailesine kavuşturmak isteyince Zeyd kabul etmemiş ve Hz. Peygamber'in yanında yaşamayı tercih etmiştir.¹⁰

Hız. Peygamber, insanlara öyle sevgi ve saygı gösteriyordu ki annelerin-babaların çocuklarına duydukları sevgi, onun sevgisinin yanında yaz güneşinin ışığında yanan mum ışığı gibi cılız görünürdü.

⁹ İbn Hişam, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, I, 197

¹⁰ İbn Hişam, **a.g.e.**, I, 248

2. Hz. Peygamber'in Peygamberlik Sonrası Şahsiyeti

Hz. Peygamber'in hayatında vahiy ile yeni bir dönem açılmıştı. Artık o Hira mağarasında ibadet ve tefekkür eden sıradan bir insan değil, insanlara Allah'ı öğretmekle, kulları kullara tapmaktan kurtarmakla görevli bir davetçi olmuştu. Bu dünyanın vechesini değiştirmek, insanların düşünce ve ahlakını güzelleştirmek ve insanlara kusursuz bir örnek olmak cidden zor bir görevdi. Ama Rabbi onun yegâne yardımcısıydı.

Hz. Peygamber şahsiyetiyle mükemmel bir örnek oldu. Etrafındaki insanları o kadar etkiledi ki, tarihte yok hükmünde olan insanları dünyanın en büyük imparatorluğunu yıkabilen ve yerine yeni bir medeniyet inşa edebilen bir topluma dönüştürdü. Bu nesil, vahiyden otuz sene sonra İslam dinini dünyanın üç kıtasına ulaştıracak, en üstün değerleri her tarafa yaymaya devam edecektir.

2.1. Hz. Peygamber'in Peygamberlikten Sonraki En Önemli Özellikleri

Ahlak ve fazlet timsali Hz. Peygamber'in peygamberlikten sonraki en önemli karakterleri şöyle özetlenebilir:

2.1.1. Hikmet Sahibi:

İbn Manzur *Lisan'ul-Arab* adlı sözlüğünde "**hakîm/hikmet sahibi**" kavramını açıklarken şöyle demiştir: "her işi en iyi şekilde yapan, her insana en uygun şekilde davranan kimseye "**hakîm/hikmet sahibi**" denir. Hz Peygamber bu vasfa en uygun kimse idi. Kimseyi kırmaz incitmez, herkes kendisinin Peygamber'e en yakın kimse olduğunu hissederdi. Çünkü o herkese anladığı dilden konuşurdu.¹¹ Bazı durumlarda sert, bazı durumlarda da yumuşak ama her haliyle insanlara örnek olabilecek davranışlar sergilerdi.

Hz. Ömer (r.a.) müslüman olmadan önce diğer Mekke'lilere göre daha sert mizaçlı ve güçlü biriydi. Bir gün kılıcını alıp müslümanların toplandığı yer olan Daru'l-Erkam'a geldiğinde Hz. Peygamber onu kuşağından güçlü şekilde tutup çekerek ona;

¹¹ Buharî, **Sahih**, I, 37, İlim 49, no: 128

"Neden geldin ey Ömer, Allah'ın cezası başına gelmeden küfrü bırakmayacak mısın?" demiş. Ömer (r.a)'nın müslüman olmak için geldiğini söylemiş ve müslüman olmuş, oradaki bütün sahabe çok sevinmiştir.¹² Bu durum Hz. Peygamber'in insanların fitratına göre muamele ettiği özelliğinin bir örneğidir.

Yine bir gün Tayy kabilesinin reisi Adıyy b. Hâtım et-Taî, Hz. Peygamber'e geldiğinde Hz. Peygamber onu evine alıp misafir etmiş, İslam'ın inceliklerinden ve geleceğinden bahsetmiş, Adıyy b. Hâtım'in Hıristiyan olması sebebiyle Hıristiyanlığın bu haliyle Hz. İsa'nın dinine aykırı olduğunu ve hak dinin İslam olduğunu açıklamış, Adıyy b. Hâtım İslam dininin hak olduğu kanaatine varınca müslüman olmuştur.¹³ Adıyy b. Hâtım ise hıristiyan büyük bir liderdi. Savaşta hem gücünü hem ordusunu kaybettiği için zayıf duruma düşmüştü. Hz. Peygamber ona saygı göstererek güçlü olmasına rağmen alçak gönüllüğünden vazgeçmeyerek Adıyy'e hak dinî anlatmış ve Adıyy'in aklındaki bütün şüpheleri onunla diyalog kurarak ortadan kaldırmıştır.

Hz. Ömer (r.a.) müslümanların toplandığı yere kılıcıyla geldiğinde kendinî güçlü hissedip müslümanları zayıf görürdü. Hz. Peygamber, ona sert davranarak güçlülük hissini Allah'ın izniyle onun kalbinden çıkarıp Allah'a karşı ne kadar zayıf olduğunu hissettirmiş, Hz. Ömer (r.a)'nın hakikati görmesine mani olan engelleri parçalayıp ortadan kaldırmıştır. Hz. Peygamber yaptığı her işi hikmetle, en uygun şekilde yapardı. Hz. Ömer'e ve Adıyy'e gösterdiği tavrın farklılığı Hz. Peygamber'in hikmetli davranışı konusunda güzel örneklerdir.

2.1.2. Merhametliydi:

Hz. Peygamber'in bu özelliğinin diğer özelliklerin temelini teşkil ettiği söylenebilir. Zira Hz. Peygamber, "âlemlere rahmet" olarak gönderilmiştir. O, ne yaptıysa, merhametinin gereği olarak yapmıştır. Allah (c.c) Kuran-ı Kerim'in birkaç yerinde bu özelliği vurgulamıştır.

¹² İbn Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, I, 372

¹³ İbn Hişam, *a.g.e*, IV, 222

"(Ey Resûlüm!) *Seni ancak âlemlere rahmet olarak gönderdik*"¹⁴ Bu ayet Hz.Peygamber'in Peygamberliğinin temelini rahmet olduğunu açıklamaktadır.

"(Ey Rasûlüm!) *Onlar için duyduğun üzüntüler yüzünden kendinî helâk etme*".¹⁵

"*Bu yeni Kitab'a inanmazlarsa (ve bu yüzden helâk olurlarsa) arkalarından üzüntüyle neredeyse kendinî helâk edeceksin*".¹⁶ Hz. Peygamber İslamı reddeden kimselere o kadar üzülyordu ki, sanki kendini helâk edecek gibiydi. Her zaman onları âhiretin azabından ve Allah'ın gazabından kurtarmaya çalışıp dua ederdi. Biri müslüman olunca cehennemden kurtarılmasına çok sevinirdi.¹⁷

Hz. Peygamber'in merhameti her canlıyı kapsamaktadır. O herkes için iyiliği istemektedir. Onun hayatının her anında bir rahmet ve merhamet göstergesi vardır.

2.1.3. Allah'ın Emirlerinin Tatbiki Konusunda Son Derece Hassastı.

Hz. Peygamber'e verilen görev, sıradan bir görev değildi. Uzun yıllardır ona sevgi ve yakınlık gösteren akraba ve komşularından büyük bir kısmı bu görev sebebiyle O'na düşman olup Hz. Peygamber'i bu görevinden vazgeçirmek için ellerinden geleni ardına koymadılar. Onu parayla, kadınla, krallık vaadiyle vaz geçirmeye çalıştılar. Çabaları bir neticeye varmayınca, yumuşaklığı bırakıp sertleşmeye başladılar. Mekke'de on sene boyunca maddî-manevî işkence yaptılar. Müslümanları katledip onlara yapmadık kötülük bırakmadılar. Hatta daha sonra her kabileden bir genç seçip Hz. Peygamber'e pusu kurmak için onun evine yolladılar. Ancak Allah Hz. Peygamber'i haber vererek onu kafirlerin tuzağından kurtarmıştır.

Bütün bu zorluklara rağmen Hz. Peygamber sabretmiş, Hak yolundan zerre kadar sapmadan yoluna devam etmiştir. İslâm'ı Mekke'lilere ve hacca gelenlere anlatmış, müslümanlara Kur'an eğitimi vermiş. İslam'ı tebliğ etmek için Zeyd b. Harise ile Taif'e gitmiş ama onrada Mekke müşriklerinden daha fazla eziyete maruz kalmıştır. Taif'ten çıkınca dönüş yoluna kadar taşlanmışlardı. Sahabenin Habeşistan'a göç

¹⁴ Enbiya, 21/107

¹⁵ Fatır, 35/8.

¹⁶ Kehf, 18/6.

¹⁷ Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferah el-Ensâri el-Kurtubî, **el-Cami' li-Ahkâmi'l-Kur'an**, thk. Ahmed Berdûnî ve İbrahim Atfîş, Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, II.bsk., Kahire, 1964; XIV, 125

etmesine izin vermiş, sonunda Medine-i Münevvere'ye hicret edip Medine ve civarında İslam'ı yaymıştır.¹⁸

2.1.4. Alçak Gönüllüydü.

Hz. Peygamber kendinî diğer insanlardan üstün görmezdi. Onlardan biri olarak davranır, mütevazı bir hayat sürer ve diğer insanların yaşadığı gibi yaşardı. Bunun en yalın örneklerinden biri, bir bedevinin ağzından çıkan, iki kelimededen oluşan bir cümle ile özetlenmiştir. "Hanginiz Muhammed?". O bedevi Medine-i Münevvere'ye Hz. Peygamber'i görmeye gelmiş. Mescidi-Nebevî'ye girmiş, Hz. Peygamber'i diğer insanlardan ayıran hiç bir özellik görmeyince şaşırıp "Hanginiz Muhammed" diye sormuştur¹⁹.

Hz. Peygamber'in evindeki durumu da onun bu özelliğinin bir göstergesidir. Hz. Âişe (r.a) Hz. Peygamber'in evdeki hali sorulunca şöyle demiştir: O, ev halkının hizmetinde bulunurdu. Ama ezanı işitince namaz kıldırmak üzere mescide çıkardı.²⁰

Zor işler yapılıncaya arkaya çekilip izlemez, çalışanların yanında çalışıp onlara moral verirdi. Mescid-i Nebevî inşa edilirken Hz. Peygamber sahabe ile beraber çalışıp temel kazmış, taş taşımıştı.²¹ Bedir savaşına çıkınca kendine özel bir binek almamış diğer sahabe gibi her üç kişi sırayla bir bineğe binmişlerdi. Hz. Peygamber(s.a.v), Hz. Ali (r.a) ve Mersed (r.a) bir deveye sırayla biniyorlardı. Sırası olan kimse bir süre binerken diğer arkadaşları yürüyerek yola devam ediyordu.²² Hendek savaşından önce sahabe ile beraber hendeği kazıyordu. Onlarla terleyip üstleri tozla kaplanıyordu.²³

2.1.5. Önemli İşlerde Ashâbıyla İstişare Ederdi

Hz. Peygamber vahiy yoluyla bilgi alınmayan her konuda sahabesi ve hanımları ile istişare ederdi. Nitekim Allah (c.c) Kur'an'da; "(Toplumunu ilgilendiren) *her önemli konuda onlara danış, görüşlerini al; sonra bir hareket şekline karar verince de, Allah'a*

¹⁸ İbn Hişam, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, I, 293-374; II, 1-130

¹⁹ Buharî, **Sahih**, I, 23, İlim 6, no: 63

²⁰ Buharî, **a.g.e.**, VII, 65, Nafakat 8, no: 5363

²¹ İbn Hişam, **es-Siretü'n-Nebeviyye**, II, 138

²² İbn Hişam, **a.g.e.**, II, 255

²³ İbn Hişam, **a.g.e.**, III, 168

güven. Çünkü Allah, kendisine güvenip, dayananları sever,"²⁴ buyurmaktadır. Burada birkaç örneğin zikredilmesi faydalı olacaktır:

Hz. Peygamber, Bedir Savaşında savaşa başlamadan önce muhacirin ve ensarın fikirlerini aldı.²⁵ Kragâhın yerini tesbit ederken Habib b. Münzir isimli sahabînin fikrine göre müşriklere en yakın su kuyusunun yanına yerleşip diğer su kuyularını kapatmıştır.²⁶ Savaştan sonra esirlere ne yapılacağı konusunda sahabenin fikirlerini de almıştır.²⁷

Hudeybiye Antlaşması'nda Mekkeli müşriklere büyük tâvizler verildiğini düşünen müslümanlar üzüntü içindeyken Hz. Peygamber (s.a.v), onlara kurbanlarını Hudeybiye'de kesmelerini, tıraş olmalarını emrettiği ve bunu üç defa tekrarladığı halde hiç kıpırdamadılar. Bunun üzerine Hz. Peygamber, Ümmü Seleme validemizin yanına gidip üzüntüsünü anlattı. Ümmü Seleme, ona dışarı çıkıp kurbanını kesmesini ve saçlarını tıraş ettirmesini söyleyip bunu gören ashabın da mutlaka bu şekilde davranacağını söyledi. Hz. Peygamber Ümmü Seleme'nin teklifini uyguladı ve gerçekten Ümmü Seleme'nin dediği gibi oldu.²⁸

Ashab-ı kiram vahiy gelip o antlaşmanın iptal edileceğini ve müslümanlara Mekkeye gidip umre yapmalarını emredileceğini sanıyorlardı. Fakat Hz. Peygamber'in Hudeybiye'de kurbanını kesip saçlarını tıraş ettirdiğini görünce Allah'ın emrini yerine getirerek Hz. Peygamber'in yaptığı gibi hareket ettiler ve umrenin bir sonraki seneye ertelendiğinden emin oldular.

²⁴ Âl-i İmrân, 3/159

²⁵ İbn Hişam, **es-Siretü'n-Nebeviyye** II, 258

²⁶ İbn Hişam, **a.g.e**, II, 263

²⁷ Ebû Abdillâh Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybanî, **el-Müsned**, nşr. Şuayb el-Arnaut vd. Müessesetü'r-Risale, Beyrut 2001; I, 344, no: 208

²⁸ Buharî, **Sahih**, III, 193, Şurût 15, no: 2731

İKİNCİ BÖLÜM

KURAN-I KERİMDE ÇOCUKLARLA İLGİLİ ÂYETLER

Kur'an-ı Kerimde çocuklarla ilgili pek çok âyet vardır. Bu âyetler hem maddî hem de manevî açıdan çocuğa verilen önemi göstermektedir.

1. Çocuğun Maddî Varlığı İle İlgili Âyetler:

1.1. Çocuğun Sağlıklı Beslenme Hakkı

"Analar, emzirme zamanını tamamlamak isterlerse tam iki yıl, çocuklarına süt verirler."²⁹

Kurtubî bu âyeti şöyle yorumlamıştır: "Bu âyette emir anlamı taşıyan haber kipi kullanılmıştır. Bu âyete göre anne çocuk emzirme göreviyle yükümlüdür. Emzirme süresi iki senedir. Anne-baba, çocuğa zarar gelme nedeni olmamak şartıyla, birlikte karar alarak iki senenin bitmesinden önce emzirmeyi sonlandırabilirler."³⁰

Hamile ve emziren annenin beslenmesine, giyinmesine, barınmasına ve güvende olmasına önem verilip çocuğun babası bunları uygun şekilde gerçekleştirmekle yükümlüdür:

"Hamilelik ve emzirme dönemi içerisinde çocuk ve annesinin her türlü geçimine uygun biçimde temin etmek, çocuğun babasına düşer."³¹ "Eğer hamile iseler (boşanmış hanım), doğum yapıncaya kadar nafakalarını verin. Sizin için (çocuğu) emzirirlerse (emzirme) ücretlerini de verin ve aranızda uygun bir şekilde anlaşın."³²

1.2. Anne Veya Babaya Çocuğundan Dolayı Eziyet Edilmez

"Çocuğundan dolayı ne anneye ne de babaya eziyet edilmesin."³³ Bu âyete göre, ana-baba arasında anlaşmazlık ortaya çıktığı halde intikam veya eziyet etmek için çocuğun kullanılması caiz değildir. Anne de baba da çocuğundan uzaklaştırılmaz.³⁴

²⁹ Bakara, 2/233

³⁰ Kurtubî, **el-Cami'**, III, 161

³¹ Bakara, 2/233

³² Talâk, 65/6

³³ Bakara, 2/233

1.3. Çocuk, Aile Üyesi Olarak Dünyaya Gelir

*"Allah size, kendi cinsinizden eşler yarattı. Eşlerinizden de size oğullar ve torunlar verdi "*³⁵

Allah (c.c) insanın üremesi için eşeyli üreme sistemini yaratmıştır. Çocuğun doğması için ancak evlenme yoluyla çoğalmaya izin verilmiştir. Böylece çocuk sıcak yuva içinde aile ortamında yetiştirilecek ve ihtiyaçları karşılanacaktır.

1.4. Çocuğun Haklarını Savunmak İçin Savaş Dahil Her Yönteme Başvurulur

*" Size ne oluyor da, Allah yolunda ve "Ey Rabbimiz! Bizleri halkı zalim olan şu memleketten çıkar, katından bize bir dost ver, bize katından bir yardımcı ver" diye yalvarıp duran zayıf ve zavallı erkekler, kadınlar ve çocukların uğrunda savaşa çıkmıyorsunuz?"*³⁶

Bu âyete göre zayıfların ve çocukların hakları korunmalıdır. Korunmasının tek ve son yolu savaş olsa bile, yine de çocuk haklarının korunmasından vazgeçilmemelidir. Allah'ın emirlerini uygulayarak çocukları ve masumları kurtarmak için yapılan savaş, kutsal bir savaştır. Bu savaşta hayatını kaybeden Allah katında şehittir.

³⁴ Kurtubî, *el-Cami'*, III, 167

³⁵ Nahl, 16/72

³⁶ Nisa, 4/75

2. Çocuğun Manevî Yönü İle İlgili Âyetler:

2.1. Çocuk Ana-babası İçin Bir İmtihandır

*"Biliniz ki, mallarınız ve çocuklarınız ancak sizin için bir sınavdır. En büyük mükafat ise Allah katındadır."*³⁷

Çocuk ana-babası için büyük bir sınavdır. Anne-baba çocuğunu çok sever. Çocuk ana-babanın dünyalarına renk veren ve yaşamalarına anlam kazandıran bir gönül parçasıdır. Bu fitrî sevgi, sınavın temelini teşkil etmektedir. Eğer ana-baba bu büyük sevgiye rağmen Allah'ın yolundan sapmazlarsa ve çocuğuyla ilgilenerek yanlış yollara düşmezlerse sınavı kazanmış olur. Şu âyetlerde bu nokta vurgulanmaktadır:

*"Mal, mülk ve çocuklar, dünya hayatının süsleridir. Ebedi olan, sürekli olan, dürüst ve erdemli davranışlar ise, karşılığı bakımından Rabbinin katında daha değerli ve bir ümit kaynağı olarak daha hayırlıdır."*³⁸

*"Kadınlara, çocuklara, altın ve gümüş cinsinden birikmiş hazinelere, soylu atlara, sığırlara, ekin, tarla, bağ, bahçe gibi arazilere yönelik dünyevî zevkler, insanoğlu için çekici kılınmıştır. Bütün bu zevkler bu dünya hayatının geçici şeyleridir. Ama varılacak yerin en güzeli, Allah katında olandır."*³⁹

*"Ve onlar ki, "Ey Rabbimiz! Bize göz nuru olarak, eşler ve çocuklar bahşet ve bizi yolunu, Allah'ın kitabıyla bulanlara öncü eyle!" diye dua ederler."*⁴⁰

*"Ey iman edenler! Mallarınız ve çocuklarınız sizi Allah'ı anmaktan meşgul edip alıkoymasın. Kim böyle yaparsa yani dünya ve şeytan kimi Allah'a ibadet ve itaatten alıkoysa, ziyana uğrayanlar onlardır."*⁴¹

Bu âyet, insanın Allahı ve ahireti unutacak kadar kendini çocuklarına vermemesini emretmektedir. Anne ve baba, çocuğun geleceğini güvence altına alma

³⁷ Enfal, 8/28

³⁸ Kehf, 18/46

³⁹ Âl-i İmrân, 3/14

⁴⁰ Furkan, 25/74

⁴¹ Münafikûn, 63/ 9

bahanesiyle günaha girmemeli, şüpheli işler yapmamalı ve zekatını vermekten vazgeçmemelidir.

2.2. Annenin Hamileliğinin Haberini Yaymak ve Mutluluğu Göstermek

Aşağıdaki âyetlerde çocuğun dünyaya gelmesiyle mutluluk ve sevinç gösterilmesi, çocuğun haberi müjde olarak değerlendirilmesi söz konusudur.

*“O esnada ayakta bekleyen İbrahim’in hanımı, bu sözleri duyunca sevincinden güldü. Bizde O’na İshak’ın ve O’nun ardından da torunu Yakub’un doğacağını müjdeledik.”*⁴²

*“ Biz de O’na, uslu ve uysal bir oğul müjdesini verdik ”*⁴³.

*“ Bunun üzerine melekler O’na seslendiler: “Ey Zekeriyya! İsmi Yahya olan bir oğul müjdeliyoruz sana ve Allah şöyle buyuruyor: Daha önce bu ismi hiçbir kimseye vermemiştik.”*⁴⁴

Bu âyetlerde çocuğun mutluluk kaynağı olduğu, onun doğum haberinin müjdeleyici bir haber olduğu anlaşılmaktadır.

2.3. İnsan Çocuğuna Dua Eder, Beddua Etmez

*"Rabbimiz! Ben çocuklarımdan bazısını, senin kutsal evinin (Kâbe'nin) yanında ekin bitmez bir vadiye yerleştirdim. Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için (böyle yaptım). Sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meylettir, onları ürünlerden rızıklandır, umulur ki şükrederler."*⁴⁵ Bu ayet Hz. İbrahim'in çocuklarına dua etmesini içermektedir.

*"Sana (gerekli) bilgi geldikten sonra artık kim bu konuda seninle tartışacak olursa, de ki: “Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı çağıralım. Biz de siz de toplanalım. Sonra gönülden dua edelim de, Allah’ın lânetini (aramızdan) yalan söyleyenlerin üstüne atalım.”*⁴⁶

⁴² Hûd, 11/71

⁴³ Saffat, 37/101

⁴⁴ Meryem, 19/7

⁴⁵ İbrahim, 14/37

⁴⁶ Âl-i İmrân, 3/61

Bu âyet mübahale'den bahsetmektedir. Bir konuda gerçeğin ortaya çıkarılmasını istenilip yeterli belge ve tanık bulunmadığında insanın yalan söylememesi için, onun çocuk sevgisine dayanılır. İnsan çocuklarına belâ gelmemesi için yalan söylemekten vazgeçer.⁴⁷

2.4. Çocuğun En İyi Şekilde Yetiştirilmesi

*" Bunun üzerine Rabbi, kız çocuğunu hoşnut olarak kabul etti, O, onu güzelce büyüttü "*⁴⁸

Bu âyet Hz. Meryem (r.a)'nın çocukluğuna işaret etmektedir. Annesi onu Allah'a adamıştır. Allah Meryem'i kabul edip iyi yetiştirilmesini temin etti.

*" Ey inananlar! Kendinîzi ve ailenizi, yakatı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun. Onun başında, acımasız, güçlü, Allah'ın kendilerine buyurduğuna karşı gelmeyen ve emredildiklerini yapan melekler vardır. "*⁴⁹

Bu âyete göre, anne-babanın en önemli görevi ahlaklı, haramdan uzak duran, Allah'ın emirlerini yerine getiren çocuk yetiştirmektir. İnsan anne-babasını hatırlayınca onların verdiği terbiyeyi hatırlayıp Allah'a dua eder: *"“Ey Rabbim” de: “Onlar çocukluğumda beni nasıl büyütüp yetiştirdilerse, sen de onlara öylece merhamet et!”*⁵⁰

*" Ey mü'minler! Eş ve çocuklarınızdan size düşman olanlar vardır. Bunlar sizi Allah yolundan alıkor ve O'na itaat etmenize köstek olabilirler. Dolayısıyla onlara uymaktan sakının, dikkatli davranın ama hatalarını hoş görür kusurlarını görmez ve bağışlarsanız bilin ki muhakkak Allah tüm suçları örten ve kullarına acıyandır. "*⁵¹

Bu âyet, ailenin başına gelebilen bazı durumlardan bahsetmektedir. Çocuk iyi yetiştirilmezse ve iyi yetiştirilmesi için uygun ortam hazırlanmazsa anne-babasına düşman gibi zarar verebilir. İnsan gücü yettiği kadar çocuklarına iyi terbiye vermeye çalışmalıdır. Bir yanlış davranış görürse hemen cezaya yönelmeden hoşgörülü olmakta ve bağışlamakta fayda ve hayır vardır.

⁴⁷ bkz. Kurtubî, *el-Cami'*, IV, 105

⁴⁸ Âl-i İmrân, 3/37

⁴⁹ Tahrîm, 17/6

⁵⁰ İsrâ, 66/24

⁵¹ Tegabun, 64/14

*"Allah'ın açılmasını haram kıldığı, gizli zinet yerlerini yani cazibe ve güzelliklerini kocalarından, babalarından.... veya kadınların mahrem yerlerine henüz ilgi duymayan çocuklardan başka kimselere açıp göstermesinler."*⁵²

Bu âyet, çocuğa büyük ailesi ve aile çevresinde hür ve rahat yaşamasını ifade etmektedir. Yetişkin erkeklerin bazı ortamlarda bulunması haram kılınırken, çocukların bulunması haram değildir. Böylece çocuk akrabalarını ve toplumunu daha iyi tanıyıp sosyal hayatı zenginleşir.

*"Ey müminler! Ellerinizi altında bulunan (köle ve cariyeleriniz) ve içinizden henüz ergenlik çağına girmemiş olanlar, sabah namazından önce, öğleyin soyunduğunuz vakit ve yatsı namazından sonra (yanınıza gireceklerinde) sizden üç defa izin istesinler. Bunlar, mahrem (kapanmamış) halde bulunabileceğiniz üç vakittir. Bu vakitlerin dışında ne sizin için ne de onlar için bir mahzur yoktur. Birbirinizin yanına girip çıkabilirsiniz. İşte Allah âyetleri size böyle açıklar. Allah, (her şeyi) bilendir, hüküm ve hikmet sahibidir."*⁵³

Bu âyet, çocuğa görgü kuralları öğretmek için bazı emirler vermektedir. Çocuğun uygun olmayan bir duruma şahit olmaması ve diğer aile fertlerine saygı duymayı öğrenmesi için bazı zamanlarda kapatılan kapıyı açmadan önce müsaade istenmesinin gerekli olduğu öğretilir.

*"Yoksulluk korkusuyla çocuklarınızı öldürmeyin. Onları da sizi de doyurup rızıklandıran biziz. Şüphe yok ki, onları öldürmek pek büyük bir suçtur."*⁵⁴

Bu âyette ise Allah, yoksulluk korkusuyla çocuğun haklarının verilmemesinden ve ihtiyaçlarının yerine getirilmesinden sakındırır. Zira Allah hem çocuğa hem ailesine yetecek kadar rızık verir.

2.5. Yetim Çocuklar Hakkında Gelen Ayetler

*"Yetimi sakın ezme, ona hor bakma!"*⁵⁵

⁵² Nur, 24/31

⁵³ Nur, 24/58

⁵⁴ İsrâ, 17/31

⁵⁵ Duha, 93/9

" Gördün mü şu dinî veya ahiretteki ceza ve mükafatı yalan sayanı? İşte o tip kimseler yetimi itip kakarlar "⁵⁶

Bu iki âyette Allah'a iman etmeyen kimselerin en belirgin niteliklerinden birinin yetimleri ezmek ve hor görmek olduğu anlatılmaktadır.

"Arkalarında eli ermez, gücü yetmez çocuklar bıraktıkları takdirde, halleri ne olur diye endişe edenler, yetimlere de haksızlık etmekten korkup titresinler. Yollarını Allah'ın kitabıyla bulmaya çalışsınlar, her zaman olduğu gibi yoksulların hakları konusunda da, dürüst ve insaflı olan neyse, onu dile getirsinler."⁵⁷

Bu âyet, yetimlerin vasilerine adaletli davranmalarını, empati kurmalarını, yetimlere öz evlatlarına davrandıkları gibi davranmalarını ve her zaman yetimin menfaatini gözetmeleri gerektiğini söylemektedir.⁵⁸

" Ergenlik çağına erişinceye kadar, yetimin mal varlığına, onun iyiliği için olmadıkça dokunmayın."⁵⁹

Önceki âyet gibi bu âyet de yetimin malıyla ilgilidir. Yetimin veli ya da vasisine yetimin mallarını korunmasını ve uygun şekilde o malla yatırım yapmasını emretmektedir.

" (Mirastan payı olmayan) yakınlar, yetimler ve yoksullar miras taksiminde hazır bulunursa bundan, onları da rızıklandırın ve onlara güzel söz söyleyin."⁶⁰

Bu âyete göre miras taksimi esnasında yetim çocuk bulunursa ona sadaka verilmesi ve güzel söz söylenmesi evlâdır.

2.6. Çocuklara Eşit Davranmak

"Kardeşleri dediler ki: Yusuf'a kardeşi (Bünyamin) babamıza bizden daha sevgilidir. Halbuki biz kalabalık bir cemaatiz. Şüphesiz ki babamız apaçık bir yanlışlık içindedir."⁶¹

⁵⁶ Mâûn, 107/1-2

⁵⁷ Nisa, 4/9

⁵⁸ Kurtubî, **el-Cami'**, V, 51

⁵⁹ En'am, 6/152

⁶⁰ Nisa, 4/8

Bu âyet, Hz.Yakub'un çocuklarına eşit davranmaya özen göstermesine rağmen, çocuklarının kendisinin Yusuf'u daha çok sevdiğini zannederek Yusuf'tan nefret edip onu öldürmeye ya da babasından uzaklaştırmaya karar verdiklerini anlatmaktadır. Yusuf suresi, bu konunun detaylarına girerek anne babanın çocuğuna eşit davranmasının ne kadar önemli olduğunu vurgulamaktadır.

"O kadar ki, ne zaman birine bir kız çocuğu olduğu müjdesi verilse, hemen yüzü kararır ve içi öfkeyle dolar."⁶²

Bu âyet ve sonraki âyetler, bazı insanların erkek çocuk sahibi olmaktan hoşlanmalarını, kız çocuk sahibi olmaktan rahatsız olmalarını ve onlara eşit davranmamalarını eleştirmektedir. “

"Allah dilediğine kız çocukları bağışlar, dilediğine erkek. Yahut dilediğine hem erkek, hem kız çocukları verir ve dilediğini de kısır yapabilir. Çünkü O, herşeyi bilendir, sınırsız güç sahibidir."⁶³

2.7. Her Çocuğun Babasını Bilme ve Tanıma Hakkı Vardır:

"Evlatlık olarak aldığınız çocuklara gelince, onları gerçek babalarının isimleri ile çağırın. Bu Allah nezdinde, daha adaletli bir davranıştır."⁶⁴

Bu âyete göre her çocuğun babasını tanıma hakkı vardır. Çocukla ilgilenen ve terbiyesini üstlenen kişi, çocuğun babasının yerine geçemez. Hiç kimsenin çocuğu babasının adından veya babasına mensub olmaktan mahrum bırakma hakkı yoktur.

⁶¹ Yusuf, 12/8

⁶² Nahl, 16/58

⁶³ Şûrâ, 42/49 - 50

⁶⁴ Ahzab, 33/5

ÜÇÜNÜ BÖLÜM
KÜTÜB-İ SİTTE'DE YER ALAN
HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUKLARA DAVRANIŞI İLE İLGİLİ
HADİSLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

I. ÇOCUĞUN HAYATINDA İLK YEDİ GÜN

Yeni doğan çocuk ilk aldığı nefesle birlikte iki hak kazanmaktadır: Bu iki hak; kişilik hakkı ve mirasçı olma hakkıdır.

Çocuk, doğumuyla birlikte kişilik kazanmakta ve dolayısıyla mirasçı olma hakkını elde etmiş olmaktadır. Yeni doğan çocuğun mirasçı olabilmesi istihlâl (hayat belirtisi göstermesi) özelliğine bağlıdır. Yeni doğan çocuğun ölümü durumunda cenaze namazının kılınabilmesi de buna bağlıdır.

1.1. YENİ DOĞAN ÇOCUĞUN CENAZE NAMAZI

Yeni doğan çocuğun cenaze namazının kılınması ile ilgili olarak kütüb-i sittede birkaç hadis bulunmaktadır:

BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عن الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «الطِّفْلُ يُصَلَّى عَلَيْهِ.»

b. Tercümesi

Muğîre b. Şu'be (r.a) şöyle demiştir: Ben, Allah Rasûlü (s.a.v)'nün şöyle buyurduğunu işittim: “Çocuk üzerine cenaze namazı kılınır ”.

c. Tahrici

Hadisimizi Tirmizî⁶⁵, Nesâî⁶⁶ ve İbn Mâce⁶⁷, *Sünen*'lerinde rivayet etmişler. Tirmizî, hadisin *hasen sahih* olduğunu, Busîrî hadisin *sahih* olduğunu belirtmişlerdir.⁶⁸

İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «صَلُّوا عَلَيَّ أَطْفَالِكُمْ، فَإِنَّهُمْ مِنْ أَفْرَاطِكُمْ»

b. Tercümesi

Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Ölen yavrularınız üzerine cenaze namazını kılınız. Zira onlar, sizin öncülerinizdir.”

c. Tahrici

Hadisi İbn Mâce *Sünen*'inde rivayet etmiştir.⁶⁹

d. Derecesi:

Hadis, senedindeki (Bühturî b. Ubeyd) isimli zayıf ravi sebebiyle *zayıf* bir hadistir. Bühturî b. Ubeyd hakkında İbn Hacer⁷⁰ ve İbn Hibban: Onun hadisi doğru

⁶⁵ Ebu İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, **es-Sünen**, thk. Beşşar Avvad Ma'ruf, nşr, Daru'l-Garbi'l-İslâmi, 1998; II, 341 Cenâiz 41, no: 1031

⁶⁶ Ebû Abdîrrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb en-Nesâî, **es-Sünen**, nşr. Abdulfettah Ebugudde, Mektebu'l-Matbûâtî'l-İslâmiyye, II. bsk., 1986, IV, 55 Cenâiz 59, no: 1942

⁶⁷ İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, **es-Sünen**, thk. Şuayb el-Arnâvut, Daru'r-Risaleti'l-Âlemiyye, 2009; I, 483, Cenâiz 26, no: 1507

⁶⁸ Raid b. Sabrî b. Ebî Alef, **Şurûh İbn Mâce** (Misbahu'z-Zücace kitabın içinde yer almaktadır) Raid b. Sabrî b. Ebî Alef, Dâru'l-Efkâri'd-Düveliyye, I. bsk, Ürdün, 2007

⁶⁹ İbn Mâce, **Sünen**, II, 474 Cenâiz 26 no: 1509

⁷⁰ Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, **Takrîbu't-Tehzîb**, thk. Muhammed Avvâme, Daru'r-Raşîd, I bsk, Suriye, 1986; s.120

olarak kabul edilmez⁷¹, Mizzî: O zayıf bir ravidir⁷², İbn Ebî Hatim⁷³ ve Zehebî⁷⁴: Onun hadisi zayıftır, demiştir. Hadis Zehebî⁷⁵, Zeylaî⁷⁶ ve Busîrî'ye⁷⁷ göre *zayıf* bir hadistir.

e. Değerlendirme

Bu hadislerde yeni doğan çocuk ölürse üzerine cenaze namazının kılınması gerektiği ifade edilmektedir.

Birinci hadiste : "**Çocuk üzerine cenaze namazı kılınır** " diye bildirilmiştir. İkinci hadiste: "**Çocuk üzerine cenaze namazı kılınız**," diye emir sigasıyla kesin ve açık bir ifade kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِذَا اسْتَهَلَ الصَّبِيُّ، صَلَّى عَلَيْهِ وَوُزِّتَ.»⁷⁸

b. Tercümesi

Câbir b. Abdillâh'dan (r.a) rivayet edildiğine göre; Allah Rasûlü (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Çocuk doğarken hayat belirtisi gösterir de sonra ölürse çocuğun cenaze namazı kılınır ve çocuğa mirasçı olunur.**"

⁷¹ Muhammed b. Hibban, *el-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, thk. Mahmud İbrâhîm Zâyid, Dâru'l-Vai, I.bsk., 1976, Halep;I, 203

⁷² Ebu'l-Haccac Yusuf b. Abdirrahmân el-Mizzî, *Tehzibü'l-Kemal fî Esmâi'r-Ricâl*, Müessesetu'r-Risâle, I.bsk, Beyrut, 1980; IV, 25

⁷³ Ebu Muhammed Abdurrahman b.Muhammed b. İdris b. Ebî Hatim, *el-Cerh ve'Ta'dil*, Dar İhyai't-Turasi'l-Arabi, 1. bsk, Beyrut, 1952; II, 427

⁷⁴ Ebû Abdillâh Şemsüddin Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Mizanu'l-İ'tidâl fî Nakdi'r-Ricâl*, Daru'l-Marife, I.bsk, Beyrut. 1963; I, 299

⁷⁵ Ebû Abdillâh Şemsüddin Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Tenkîhu't-Tahkîk fî Ahâdisi't-Tâ'lik*, Dâru'l-Vatan, I.bsk, Riyad, 2000; I, 307

⁷⁶ Abdullah b. Yusuf b. Muhammed ez-Zeylaî, *Nasbu'r-Raye li-Ahâdisi'l-Hidâye*, thk. Muhammed Avvame, Müessesetu'r-Rayyan, Beyrut, I.bsk., 1997; II, 279

⁷⁷ Şihabuddin Ahmed b. Ebîbeker el-Busîrî, *Misbahu'z-Zücâce fî Zevâidi İbn Mace*, nşr. Mohammed el-Müntekâ'l-Kişnevî, Daru'l-Arabiyye, II.bsk, Beyrut, 1982; II, 33

⁷⁸ İbn Mâce, *Sünen*, I, 483, Cenâiz 26, no: 1508

c. Tahrici

Hadisimizi İbn Mâce *Sünen*'inde rivayet etmiştir.⁷⁹ Busîrî⁸⁰, İbn Hacer⁸¹, Hakim ve Zehebî⁸² bu hadisin **isnadının sahih** olduğunu bildirmişlerdir.

d. Değerlendirme

Hadiste çocuğun ne zaman hukukî bir kişilik kazandığı belirtilmektedir. Çocuk canlı olarak bütün vücuduyla annesinin vücudundan ayrılır ayrılmaz mirastaki hakkına sahip olur⁸³, ölürse cenaze namazı da kılınır.

Yeni doğan çocuğun mirasçı olabilmesi istihlâl (hayat belirtisi göstermesi) özelliğine bağlıdır. Yeni doğan çocuğun ölümü durumunda cenaze namazının kılınabilmesi de buna bağlıdır.

Eğer çocuk doğarken ölürse, mirasçı olup olmayacağına dair İslam hukukçuları arasında iki görüş vardır:

Hanefilere göre; çocuğun vücudunun büyük bir kısmının sağlıklı doğmasıyla mirasçı olur. Çünkü çoğunluğun hükmü tamamının hükmü gibidir.⁸⁴

Cumhûrun görüşüne göre; Çocuk canlı doğmasıyla mirasçı olur, çocuk annesinin bedeninden tümüyle kısa bir süre olsa da bağımsız olarak yaşamazsa istihlâl gerçekleşmemiş sayılır dolayısıyla çocuk mirasçı olmamaktadır.⁸⁵

Türk Medenî Kanunu da cumhurun görüşünü benimsemiştir: "Cenin, sağ doğmak koşuluyla mirasçı olur. Ölü doğan çocuk mirasçı olamaz."⁸⁶

⁷⁹ İbn Mâce, *Sünen*, I, 483, Cenâiz 26, no: 1508

⁸⁰ Busîrî, *Misbahu'z-Zücece*, I, 601

⁸¹ Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Barî bi-Şerhi Sahihi'l-Buharî*, Daru'l-Marife, Beyrut, Hicri 1379; XI, 483

⁸² Hâkim, *Müstedrek*, IV, 388, No: 8023

⁸³ Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es-Serahsî, *el-Mebsut*, Dâru'l-Ârife, Beyrut, 1993; XXX, 51; Muhammed b. Ahmed b. Rüşd, *el-Beyân ve't-Tahsil ve's-Şerh ve't-Tevcih ve't-Tâ'lîl li'l-Mesâilî'l-Müstahrace*, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, II.bsk., Beyrut, 1988; XIV, 299; Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el- Basrî el-Maverdî, *el-Havi'l-Kebir fî Fıkhi Mezhebi'l-İmami's-Şafî*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I.bsk, Beyrut, 1999; VIII, 172; Ahmed b. İsa b. Abdullah b. Kudâme, *el-Muğni*, Mektebetü'l-Kahire, Mısır, 1968; VI, 384

⁸⁴ Serahsî, *Mebsût*, XXX, 51; Cürcânî, *Şerhu's-Siraciyye*, s.216

⁸⁵ İbn Rüşd, *Beyân*, XIV, 299; Maverdî, *Havî*: VIII, 72; İbn Kudâme, *Muğni*, VI, 384.

1.2.HZ. PEYGAMBER'İN OĞLU İBRAHİM'İN CENAZE NAMAZI

Bu konuda Kütüb-i Sittede, biri İbn Abbas (r.a)'dan, diğeri Hz. Âişe (r.a.) validemizden nakledilen iki farklı hadis yer almaktadır.

Bu hadislerden Hz. Âişe validemizin hadisine göre, Hz. Peygamber (s.a.v), oğlu İbrahim'in cenaze namazını kılmamıştır. Ancak Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Beşşar el-Behiyy, Bera b. Âzib ve Enes b. Malik (r.a) hadisine göre; Hz. Peygamber (s.a.v), oğlu İbrahim'in cenaze namazını kılmıştır.

DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا قَالَتْ: مَاتَ إِبْرَاهِيمُ ابْنُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ ابْنُ ثَمَانِيَةَ عَشَرَ شَهْرًا فَلَمْ يُصَلِّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

b. Tercümesi

Hz Âişe (r.a) şöyle demiştir: "Peygamber (s.a.v)'in oğlu İbrahim, on sekiz aylıkken öldü de Rasûlullah (s.a) onun cenaze namazını kılmadı."

c. Tahrici

Bu hadisi Ebu Davud *Sünen*'inde rivayet etmiştir.⁸⁷ Gumâri⁸⁸ ve Şuayb el-Arnaût hadisin isnadının *hasen* olduğunu belirtmişlerdir.⁸⁹

⁸⁶ **Türk Medeni Kanunu**, madde 582

⁸⁷ Süleyman b. Eş'as b. İshâk el-Ezdî Ebû Dâvûd es-Sicistânî, **es-Sünen**, nşr. Şuâyb el-Arnâ'ut, Dâru'r-Risâleti'l-İlmiyye, I.bsk, Beyrut, 2009 ;V, 97, Cenâiz 49, no: 3187

⁸⁸ Ahmed b. Muhammed b. el-Siddîk el-Gumâri, **el-Hidâye fî Tahric Ehâdîsi'l-Bidâye**, Dâru Alemi'l-Kütüb, Beyrut, 1987; III, 370

⁸⁹ Ebu Davud, **Sünen** V, 97

d. Değerlendirme

Hz. Âişe (r.anhâ) hadisine göre Hz. Peygamber, oğlu İbrahim'in cenaze namazını kılmamıştır. Ancak bu konuda farklı sahabîlerden gelen hadisler dikkate alınarak Hz. Âişe'nin bu görüşü tercih edilmemiştir.

Hz. Peygamber, oğlu İbrahim'in cenaze namazını kılmadığını ifade eden Hz. Âişe'nin hadisini, senedi daha güçlü olmasına rağmen; cumhur, birkaç sebeple tercih etmemiştir:⁹⁰

1. Hz. Peygamber'in, oğlu İbrahim'in cenaze namazının kılındığını ispat eden hadislerin sayısı daha çoktur. Bu hadisler birbirini takviye etmektedir.⁹¹

2. Hz. Peygamber, oğlu İbrahim'in cenaze namazını kıldığı halde bu haber Hz. Âişe'ye ulaşmamış olabilir. Bu zayıf bir ihtimal değildir. Bu ihtimali güçlendiren iki sebep vardır:

a. Hz. İbrahim'in vefat ettiği gün güneş tutulmuştu. Bu anormal olay insanları şaşırtmış, toplumun batıl inançlarını ortaya çıkartmıştı. “İbrahim öldüğü için güneş tutuldu.” demeye başladılar. Hz. Peygamber sahabeyi mescidde toplayıp gerçekleri açıkladıktan sonra kûsûf namazını kıldırması. Bu olay esnasında Hz. Peygamber'in cenaze namazını kıldırmasının haberi Hz. Âişe'ye ulaşmamış olabilir.⁹²

Ebû Bekre (r.a) şöyle demiştir: Biz Rasûlullah (s.a.v)'in yanında idik. O sırada güneş tutuldu. Hz. Peygamber, kalkıp acele ile elbisesini ardından sürükleye sürükleye

⁹⁰ Hamed b. Muhammed b. İbrahim el-Büstî el-Hattâbî, **Me'âlimü's-Sünen Şerhu Süneni Ebi Dâvûd**, el-Matbaatü'l-İlmiyye, Halep 1932; I, 311; Muhammed Abdurraûf el-Münavî, **Feyzu'l-KAdiyyr Şerhu'l-Cami's-Sagîr**, el-Mektebetü't-Ticariyyetü'l-Kübra, Mısır, I.bsk, 1937; I, 199; Muhammed Eşref b. Emîr b. Ali b. Haydar Şerefu'l-Hakk el-Siddîkî el-Azimâbadi, **Avnü'l-Ma'bud bi-Şerhi Süneni Ebî Dâvûd**, (İbn Kayyim Haşiyesiyle birlikte) Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, II.bsk., Beyrut, 1994; VIII, 331; Muhammed b. Abdulhadi es-Sindî, **Kifâyetü'l-Hâce fi Şerhi İbn Mâce**, Daru'l-Cîl, II.bsk, Beyrut, I, 460; Bedruddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, **el-Binâye fi Şerhi'l-Hidâye**, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk., 2000; III, 233; Bedruddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, **Nuhabü'l-Efkâr Fi Tenkihi Mebêni'l-Efkâr**, Vezaratü'ş-Şüûni'd-Diniyye, I.bsk., 2008, Katar, VII, 408; Muhammed el-Hadır b. Seyyid Abdullah b. Ahmed el-Ceknî eş-Şenkîfî, **Keversu'l-Meâni'd-Derârî fi Keşfi Habâya Sahîhi'l-Buhârî**, Müessesetü'r-Risâle, I.bsk., Beyrut, 1995; X, 399; Ahmed b. Abdirrahmân b. Muhammed el-Bennâ es-Saatî, **el-Fethu'r-Rabbanî li-Tertibi Müsnedi'l-İmam Ahmed b. Hanbel eş-Şeybanî**, Dâr İhyai't-Türasi'l-Arabi, II.bsk., Beyrut; VII, 210.

⁹¹ Bedruddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, **Şerhu Ebi Dâvûd**, nşr. Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 1999; VI, 125

⁹² Hattabî, **Mealimü's-Sünen**, I, 311; Aynî, **Şerhu Ebi Dâvûd**, VI, 124

yürüdü, camiye girdi. Biz de girdik. Bize güneş siyahlıktan sıyrılıncaya kadar -uzun süren- iki rek'at namaz kıldırdı. Sonra: "*Şüphesiz güneş ile ay hiçbir kimsenin ölümünden dolayı tutulmazlar. Siz bunların böyle tutulduklarını gördüğünüzde, başınıza gelen bu hâl ortadan kalkıncaya kadar namaz kılın ve duâ edin,*" buyurdu.⁹³

Hiz. Peygamberimiz o kadar hızlıydı ki elbisesini düzeltmek için bile beklemedi ve hemen camiye gidip insanları topladı. Evi camiye bitişik olmasına rağmen Hiz. Âişe, bu telaş esnasında İbrahim'in cenaze namazının kılınmasından haberdar olmamış olabilir⁹⁴.

b. Ayrıca Hiz. Âişe'nin evi Mescid-i Nebevi'nin yanında Medine'nin merkezinde yer alırken Hiz. İbrahim'in sütannesi Medine'nin etrafında yaşıyordu⁹⁵. Böyle bir uzaklıkta insanlar güneşin tutulmasıyla meşgul olurken, Hiz. Âişe'ye İbrahim'in cenaze namazının haberinin gelmemesi çok normaldir .

İbni Hazm ve bazı alimler Hiz. Âişe'nin hadisini sened itibariyle daha güçlü olduğu için tercih etmişlerdir.⁹⁶ İbni Hazm şöyle demiştir: Ergenlik dönemine ulaşmadan ölen çocuğun cenaze namazının kılınması müstehabdır, kılınması terkedilmesinden daha hayırlıdır. Çünkü Hiz. Peygamber bazen kılmış, bazen kılmamış, kılınmasının faziletiyle ilgili birkaç hadis varid olmuştur.⁹⁷

BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : لَمَّا مَاتَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَقَالَ : «إِنَّ لَهُ مُرْضِعًا فِي الْجَنَّةِ ، وَلَوْ عَاشَ لَكَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا ، وَلَوْ عَاشَ لَعَتَقْتُ أَخْوَالَهُ الْقَبِطُ ، وَمَا اسْتُرِقَّ قَبِطِي .»

⁹³ Buharî, *Sahih*, II, 33, Kusûf 1, no:1040

⁹⁴ Ali b. Halef b. Abdilmelik İbn Battal, *Şerhu Sahihî'l-Buharî*, Mektebetu İbn Rüşd, II.bsk., 2003, Riyad; III, 31

⁹⁵ Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref en-Nevevî, *el-Minhac Şerhu Sahihî Müslimi'bni'l-Haccac*, Daru İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, II.bsk., 1972; XV, 76

⁹⁶ AzimâbAdiyy, *Avnü'l-Ma'bud*, VIII, 330, Aynî, *Nuhabü'l-Efkâr*, VII, 408

⁹⁷ Ali b. Ahmed b. Saîd b. Hazm el-Endelüsî, *el-Muhallâ bi'l-Âsâr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, III, 385

b. Tercümesi

Abdullah b. Abbâs (r.a) şöyle dedi: Rasûlullah (s.a.v), oğlu İbrahim vefat edince cenaze namazını kıldırdı ve şöyle buyurdu: «**Şüphesiz cennette onun süt annesi olacaktır. Eğer yaşamış olsaydı, siddîk bir nebî olacaktı.**⁹⁸ **Eğer yaşamış olsaydı kıbtî dayıları azat olacaktı. Ve hiçbir kıbtî köle olarak kullanılmayacaktı** »."

c. Tahrici

Hadisi İbn Mâce *Sünen*'inde rivayet etmiştir.⁹⁹

d. Derecesi:

Hadis, senedindeki (İbrahim b. Osman Ebî Şeybe) isimli zayıf ravi sebebiyle zayıf bir hadistir. Bu ravi hakkında İbn Sa'd:¹⁰⁰ Onun hadisi zayıftır, Mizzî ve Yahya b. Maîn¹⁰¹ O zayıf bir ravidir, demiştir. İbn Hacer¹⁰²: bazen karıştırıyor, demiştir. Hadis Busîrî¹⁰³ ve Şuayb el-Arnaût'a göre¹⁰⁴ **zayıf** bir hadistir.

Ancak hadisin ilk cümlesi "oğlu İbrahim vefat edince cenaze namazını kıldırdı", -aşağıda belirtilen- şahidleriyle **hasen li-gayrihi** derecesine erişmektedir.

e. Şahidleri

Yukarıda zikredilen İbn Abbas (r.a) hadisine şahid olacak hadisler nakledilmiştir. Bu hadislere göre Hz. Peygamber, oğlu İbrahim'in cenaze namazını kılmıştır. O hadislerden birkaçı şu şekildedir:

1. Abdullah b. Beşşar el-Behiyy (r.a) dedi ki: Hz. Peygamber (s.a.v)'in oğlu İbrahim vefat edince, Rasûlullah (s.a.v) oturmak için ayrılan bir yerde onun cenaze

⁹⁸ Bu ifade Kura'an-ı kerîm'in açık ifadesine aykırı olduğu için reddedilmiştir. Cenab-ı Hak Kur'an-ı Kerîm'de şöyle buyurmuştur: "**Muhammed, sizden birisinin babası değildir. Fakat Allah'ın rasûlüdür ve peygamberlerin sonuncusudur. Allah herşeyi en iyi şekilde bilendir.**" Ahzab, 33/40

⁹⁹ İbn Mâce, *Sünen*, II, 475, Cenâiz 27, no: 1511

¹⁰⁰ Muhammed b. Sâ'd b. Menî' İbn Sâ'd, *et-Tabakatü'l-Kübrâ*, thk. İhsan Abbâs, Dâr Sâdır, I.bsk, Beyrut, 1968; VI, 384

¹⁰¹ Yusuf b. Abdirrahmân el-Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal fi Esmâi'r-Ricâl*, Müessesetu'r-Risâle, I.bsk, Beyrut, 1980; II, 148

¹⁰² İbn Hacer, *Takrib*, s.386

¹⁰³ Busîrî, *Misbahu'z-Züccace*, I, 603

¹⁰⁴ İbn Mâce, *Sünen*, II, 475, Cenâiz 27, no: 1511.

namazını kıldı. Bu hadisi Ebu Davud *Sünen*'inde rivayet etmiş, Şuayb el-Arnaût bu hadisin ravîlerinin sika -güvenilir- olduğunu bildirmiştir.¹⁰⁵

2. Bera b. Âzib (r.a) dedi ki: Hz. Peygamber (s.a.v)'in oğlu İbrahim on altı aylıkken vefat etmiştir. Hz. Peygamber (s.a.v) onun cenaze namazını kılmış ve demiştir ki: “Oğlum memede iken öldü. Cennette onu emziren biri vardır.”. Bu hadisi Ahmed b. Hanbel *Müsned*'inde rivayet etmiştir. Şuayb el-Arnaût bu hadisin isnadının “zayıf” olduğuna hükmetmiştir.¹⁰⁶

3. Enes b. Malik (r.a) dedi ki: Hz. Peygamber, oğlu İbrahim vefat ettiğinde cenaze namazını kıldırdı. Namazda dört kere tekbir getirdi." Bu hadisi Ebu Ya'la *Müsned*'inde rivayet etmiştir. Hüseyin el-Esed, Ebu Ya'la *Müsned*'inin tahkikinde bu hadisin isnadının “zayıf” olduğunu belirtmiştir.¹⁰⁷

4. Atâ b. Ebî Rebah (r.a) dedi ki: Hz. Peygamber (sav), yetmiş günlük iken ölen oğlu İbrahim'in cenaze namazını kıldı¹⁰⁸. Bu hadisi Ebu Davud *Sünen* 'inde tabîinden olan Ata b. Ebi Rebah'dan “Mürsel” olarak rivayet etmiştir. Şuayb el-Arnaût bu hadisin ravîlerinin sika -güvenilir- olduklarını belirtmiştir.

ALTINCI HADİS

a. Metni

عن البيهقي عبد الله بن يسار قال: لَمَّا مَاتَ إِبْرَاهِيمُ بْنُ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، صَلَّى عَلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي الْمَقَاعِدِ .

b. Tercümesi

Abdullah b. Yesar el-Behiyy (r.a) dedi ki: Hz. Peygamber (s.a.v)'in oğlu İbrahim vefat edince, Rasûlullah (s.a.v) oturmak için ayrılan bir yerde onun cenaze namazını kıldı.

c. Tahrici

¹⁰⁵ İbn Mâce, *Sünen*, II, 475, Cenâiz 27, no: 1511.

¹⁰⁶ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, XX, 456, no: 18497,

¹⁰⁷ Ahmed b. Ali b. el-Müsenna b. Yahya b. İsa b. Hilal el-Temîmî el-Mavsîlî Ebû Ya'la, *el- Müsned*, thk. Hüseyin el-Esed, Dâru'l-Me'mûn, Şam, 1984; VI, 335 no: 3660

¹⁰⁸ Ebu Davud, *Sünen*, V, 98 Cenâiz 53, no: 3188-2

Hadisi Ebu Davud *Sünen*'inde rivayet etmiştir.¹⁰⁹

d. Derecesi

Abdullah b. Yesar el-Behiyy tabiînden olduğu için¹¹⁰ Zeylaî¹¹¹ ve Gumârî¹¹² hadisin **mürsel** olduğunu söylemiş, Şuayb el-Arnaût hadisin ravîlerinin sika -güvenilir- olduğunu bildirmiştir.¹¹³

YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَطَاءٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صَلَّى عَلَى ابْنِهِ إِبْرَاهِيمَ، وَهُوَ ابْنُ سَبْعِينَ لَيْلَةً.¹¹⁴

b. Tercümesi

Atâ b. Ebî Rebah (r.a) dedi ki: Hz. Peygamber (sav), yetmiş günlük iken ölen oğlu İbrahim'in cenaze namazını kıldı.

c. Tahrici

Bu hadisi Ebu Davud *Sünen*'inde tabiînden olan Ata b. Ebi Rebah'dan **mürsel** olarak rivayet etmiştir. Şuayb el-Arnaût bu hadisin **ravîlerinin sika** -güvenilir- olduğunu bildirmiştir.¹¹⁵

d. Değerlendirme

Müsbit olanın menfî olana tercih edilmesi şeklindeki genel tercih kuralına göre son zikrettiğimiz hadisler, Hz. Âişe'nin Hz. Peygamberin oğlu İbrahim'in cenaze namazını kılmadığı şeklindeki hadisine tercih edilir. Çünkü İbn Abbas, Abdullah b. Yesar, Bera b. Azib, Enes b. Malik ve Atâ b. Ebî Rabah hadisleri müsbettir. Hz.

¹⁰⁹ Ebu Davud, **Sünen**, V, 98 Cenâiz 53, no: 3188-1

¹¹⁰ İbn Sâ'd, **Tabakat**, V, 234

¹¹¹ Zeylaî, **Nasb'ur-Raye**, II, 280

¹¹² Gumârî, **Hidâye**, IV, 371

¹¹³ Ebu Davud, **Sünen**, V, 98 Cenâiz 53, no: 3188-1

¹¹⁴ Ebu Davud, **Sünen**, V, 98 Cenâiz 53, no: 3188-1

¹¹⁵ Ebu Davud, **Sünen**, V, 98 Cenâiz 53, no: 3188-2

ÂiŒe'nin hadisi ise menfidir. Kural olarak müsbet olan rivayetler, menfi rivayetlere tercih edilir.¹¹⁶

¹¹⁶ Aynî, **Binâye**, III, 234

1.2.YENİ DOĞAN BEBEĞİN KULAĞINA EZAN OKUNMASI:

Yeni doğan bebeğin kulağına ezan okunması, cumhura göre sünnet-i seniyyedendir. Çocuk dünyaya gelince ilk işiteceği seslerden biri ezan sesi olmalıdır. Sevgisiyle, şefkatiyle dolu babasının ağzından dökülen, bebeğin geleceğini ve ilkelerini çizen bu müstesna kelimeler bebeğin kulağından gönlüne aktarılıp nakşedilmektedir.

SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عُبَيْدِ اللَّهِ بْنِ أَبِي رَافِعٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَدَّنَ فِي أُذُنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ حِينَ وَلَدَتْهُ فَاطِمَةُ بِالصَّلَاةِ.

b. Tercümesi

Ebu Râfi' (r.a) demiştir ki: “Hasen b. Ali (r.a) dünyaya geldiğinde Hz. Peygamber (s.a.v)'in onun kulağına ezan okuduğunu gördüm.”

c. Tahrici ve Derecesi

Bu hadisi Ebu Davud ve Tirmizî *Sünen* 'lerinde rivayet etmiştir.¹¹⁷ Tirmizî bu hadisin “*hasen-sahih*” olduğunu belirtmiştir.¹¹⁸

d. Değerlendirme

Hadisimizde, yeni doğan bebeğin kulağına söylenmesi gereken ilk kelimelerden bahsedilmektedir.

Bu hadis, Hz. Peygamber'in, torunu Hz. Hasen dünyaya geldiğinde yaptığı ilk telkinin kulağına ezan okumak olduğunu ifade etmektedir.

Bu hadisten dolayı alimlerin çoğu (Hanefiler¹¹⁹, Şafiiler¹²⁰, Hanbeliler¹²¹, vb.)¹²² Bebeğin kulağına ezan okunmasının sünnet olduğunu söylemişlerdir. İmam Malik bu

¹¹⁷ Ebu Davud, **Sünen**, VII, 134, Edeb 115, no: 5105; Tirmizî, **Sünen**, III, 149, Edâhî,17, no: 1514

¹¹⁸ Tirmizî, **Sünen**, IV, 97, Edâhî,17, no: 1514

¹¹⁹ İbn Abidin, **Reddü'l-Muhtar**, I, 385

görüŖe katılmamıŖ, fakat bazı Malikî alimleri; bu uygulama Müslümanlar arasında yaygın bir uygulama haline geldiği için yapılmasında sakınca yoktur, demiŖlerdir. ¹²³

Bunun hikmeti olarak Ŗu söylenebilir: Ŗeytan bebekten bu uygulamanın neticesiyle uzaklaŖtırılır. Hadise göre Ŗeytan ezan okunduğu vakit uzaklaŖır. ¹²⁴ Ayrıca bebeğin dünyada ilk duyacağı Ŗeyin dinîn esasları olması anlamlıdır. ¹²⁵

Babası ezan okurken sanki Ŗunu demektedir: Seni yaratan Allah her Ŗeyden büyüktür. O'nun emirlerine boyun eğdikçe dünyadaki her Ŗey de sana boynunu eğer. Hz. Peygamber (s.av) her Ŗeyde senin örneğin olsun. O'nun ahlakı senin ahlakın olsun. O'nun tavsiyeleri senin yolun olsun. O'nun hayatı senin rehberin olsun. Güçsüzlüğünü güç kaynağı yapan Allah'ın huzuruna gel. İstediğin zaman sana yardım eden, Ŗah damarından daha yakın olan Allah'ın huzuruna gel. Sınırsız başarıya, sonsuz zafere, kutlu hayata gel. Seni yaratan Allah'ın her Ŗeye gücü yeter. Ondan küvvetli yoktur. Bu kelimeler sadece bebeğin ilk duyacağı kelimeler değildir.

Bu güzel çağrı, İslam toplumunda günde beŖ kez, gece gündüz, her mevsim soğukta ve sıcakta tekrar tekrar duyulacak kelimelerdir. İslam toplumunda yaŖayan bebek bu kelimelerle büyüyüp yaŖayacaktır. Bu kelimelerden beslenilmesi Allah'tan başka hiç bir Ŗeyden korkmayacaktır. Ona boyun eğip hiç tembelleŖmeyecektir. Başarıdan başarıya koŖup namazla, felâhla ömrünü yaŖayacaktır. Bu fani dünyayı cennete çevirip ahirette de Allah'ın izniyle Cennet'e girecektir.

¹²⁰ Nevevî, **Mecmû'**, VIII, 434; İbrahim b. Ali b. Yusuf eŖ-Ŗirazî, **el-Mühezzeb fi Fikhi'l-İmami'Ŗ-Ŗafî**, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk., 1995; I, 440; Abdu'l-Kerîm b. Muhammed er-Rafî, **eŖ-Ŗerhu'l-Kebir**, Dâru'l-Fikr, Beyrut; XII, 120

¹²¹ Mansûr el-Buhûtî, **Dekâiku Uli'n-Nuhâ li- Ŗerhi Müntehe'l-İrâdât**, Daru Âlemi'l-Kütüb, I.bsk, 1993, Beyrut; I, 130; İbrahim b. Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed b. Müflih, **el-Mübdi' fi Ŗerhi'l-Mukni'**, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997; III, 275; İbn Kudame, **eŖ-Ŗerhu'l-Kebir**, III, 590; İbn Kudame, **Muğni**, IX, 464

¹²² Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim el- Mübarekfurî, **Tuhfetü'l-Ahvezî bi-Ŗerhi Camii't-Tirmizî**, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 2011; V, 89; Ali b. Sultan Muhammed el-Kârî, **Mirkatü'l-Mefatih Ŗerhu MiŖkâti'l-Mesâbih**, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2002; VII, 2691

¹²³ Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman et-Tarâbülsî er-Ruaynî, **Mevahibü'l-Celil fi Ŗerh Muhtasarî'l-Halil**, Dâru'l-Fikr, III.Bsk, Beyrut, 1992; I, 434

¹²⁴ Buhârî, **Sahih**, I, 125, Ezân 4, no: 608; Müslim, **Sahih**, I, 291, Salât 8, no: 389

¹²⁵ Ali el-Kârî, **Mirkatü'l-Mefatih**, VII, 2691

1.2. TAHNİK YAPILMASI

(Yeni Doğan Çocuğun Ağızına Hurma Suyunun Damlatılması)

Yeni doğan çocuğun ağızına hurmanın sürülmesi ve hurma suyunun damlatılması Peygamberimiz'in sünnetindedir. Sahabe-i Kiram, yeni çocuğu dünyaya gelince çocuğu kucaklayıp Hz. Peygamber'e getiriyorlar, Hz. Peygamber de ağızında çiğnediği bir hurmanın suyunu bebeğin ağızına damlatıyordu. Buna "tahnîk" ismi verilmiştir.

Bu konuda Kütüb-i sittede şu hadisler nakledilmektedir:

DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: وُلِدَ لِي غُلَامٌ، فَأَتَيْتُ بِهِ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَسَمَّاهُ
إِبْرَاهِيمَ، فَحَنَنْكُهُ بِتَمْرَةٍ، وَدَعَا لَهُ بِالْبَرَكَةِ، وَدَفَعَهُ إِلَيَّ، وَكَانَ أَكْبَرَ وَلَدِ أَبِي مُوسَى.

b. Tercümesi

Ebu Musa el-Eş'arî (r.a) şöyle rivayet etmektedir: "Bir oğlum doğdu. Ben hemen bebeği alıp Hz. Peygamber'e götürdüm. Hz. Peygamber, oğluma İbrahim adını verdi ve hurmayı çiğneyip onun damağına sürdü, yavruya hayır ve bereketle dua etti, sonra bana verdi." İbrahim isimli bu çocuk, Ebû Musa'nın en büyük çocuğu idi.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadisi Buhârî¹²⁶ ve Müslim¹²⁷ *Sahih*'lerinde tahrir etmişlerdir. Dolayısıyla hadisimiz, *müttefakun aleyh* hadislerdendir.

¹²⁶ Buhârî, **Sahih**, VII, 83, Akika, 1, no: 5467

¹²⁷ Ebu'l-Huseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî en-Neysâbüri, **es-Sahih**, Dâr İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut; III, 1690, Âdâb, 5, no: 2145

ONUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَتْ: أُبِي النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَبِيٍّ يُحْنِكُهُ، فَبَالَ عَلَيْهِ، فَاتَّبَعَهُ الْمَاءَ.

b. Tercümesi

Hz. Âişe (r.anhâ)'den gelen rivayete göre; Rasûlullah'a (s.a.v) çiğnediği hurmayı damağına sürmek üzere henüz yemek yemeyen küçük bir erkek çocuk getirildi. Çocuk, Peygamber (s.a.v)'in elbisesine işedi, Hz. Peygamber (s.a.v), hemen işenen yere su döktü de yıkamadı".

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buharî'nin *Sahih*'inde¹²⁸ ve İbn Mâce *Sünen*'inde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.¹²⁹

ON BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ أَبِي بَكْرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّهَا حَمَلَتْ بِعَبْدِ اللَّهِ بْنِ الرَّبِيعِ بِمَكَّةَ، قَالَتْ: فَخَرَجْتُ وَأَنَا مُتِمٌّ، فَاتَيْتُ الْمَدِينَةَ فَنَزَلْتُ قُبَاءَ، فَوَلَدْتُ بِقُبَاءَ، ثُمَّ أَتَيْتُ بِهِ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعْتُهُ فِي حَجْرِهِ، ثُمَّ دَعَا بِتَمْرَةٍ فَمَضَعَهَا، ثُمَّ تَفَلَ فِي فِيهِ، فَكَانَ أَوَّلَ شَيْءٍ دَخَلَ جَوْفَهُ رِيقُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، ثُمَّ حَنَّكَهُ بِالتَّمْرَةِ، ثُمَّ دَعَا لَهُ فَبَرَكَ عَلَيْهِ، وَكَانَ أَوَّلَ مَوْلُودٍ وُلِدَ فِي الْإِسْلَامِ، فَفَرِحُوا بِهِ فَرَحًا شَدِيدًا، لِأَنَّهُمْ قِيلَ لَهُمْ: إِنَّ الْيَهُودَ قَدْ سَحَرْتَكُمْ فَلَا يُؤَلَّدُ لَكُمْ . وفي رواية مسلم زيادة: (وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ)

b. Tercümesi

Esma bt. Ebî Bekr (r.anhâ) Mekke'de iken oğlu Abdullah b. Zübeyr'e hâmile kalmıştı. Esma (r.anhâ) anlatıyor: Ben gebelik müddetini tamamlamış olduğum hâlde

¹²⁸ Buhârî, *Sahih*, VII, 84 Akika, 1, no: 5468

¹²⁹ İbn Mâce, *Sünen*, I, 329, Tahara,77, no: 523

Mekke'den yola çıktım. Muhacir olarak Medine'ye geldim ve Kuba'ya ulaştım. Abdullah'ı Kuba'da doğurdum. Sonra çocuğumu Rasûlullah (s.a.v)'a götürdüm. Onun kucağına verdim. Sonra Rasûlullah (s.a.v) bir hurma istedi, onu çiğneyip ezdikten sonra çocuğun ağzının içine tükürdü. Bu suretle oğlumun midesine ilk giren şey, Rasûlullah'ın tükürüğü oldu. Sonra Rasûlullah ezdiği hurma ile çocuğun damağını ovdu. Bundan sonra çocuğa duâ etti, bereket ve hayır diledi. Oğlum (Abdullah b. Zübeyr, hicretten sonra Medine'deki muhacir) müslümân aileleri içinde ilk doğan çocuk oldu. Müslümanlar da Abdullah'ın doğumu ile çok sevindiler. Çünkü müslümanlara: "Yahudiler sizlere büyü yaptılar, artık sizden çocuk doğmaz," denilmişti. Müslim rivayetinde (ve ona Abdullah ismini verdi) ilâvesi zikredilmiştir.

c. Tahriri ve Derecesi

Hadis, Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde yer almaktadır.¹³⁰ Dolayısıyla hadisimiz, *müttefakun aleyh* hadislerdendir.

ON İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: كَانَ ابْنُ لِأبي طَلْحَةَ يَشْتَكِي، فَخَرَجَ أَبُو طَلْحَةَ، فَقَبِضَ الصَّبِيَّ، فَلَمَّا رَجَعَ أَبُو طَلْحَةَ، قَالَ: مَا فَعَلَ ابْنِي، قَالَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ: هُوَ أَسْكَنُ مَا كَانَ، فَقَرَّبْتُ إِلَيْهِ الْعِشَاءَ فَتَعَشَى، ثُمَّ أَصَابَ مِنْهَا، فَلَمَّا فَرَّغَ قَالَتْ: وَارُوا الصَّبِيَّ، فَلَمَّا أَصْبَحَ أَبُو طَلْحَةَ أَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَأَخْبَرَهُ، فَقَالَ: «أَعْرَسْتُمُ اللَّيْلَةَ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «اللَّهُمَّ بَارِكْ لَهُمَا.» فَوَلَدَتْ غُلَامًا، قَالَ لِي أَبُو طَلْحَةَ: احْفَظْهُ حَتَّى تَأْتِيَ بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَتَى بِهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَرْسَلَتْ مَعَهُ بَتَمْرَاتٍ، فَأَخَذَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «أَمَعَهُ شَيْءٌ؟» قَالُوا: نَعَمْ، تَمْرَاتٌ، فَأَخَذَهَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَمَضَعَهَا، ثُمَّ أَخَذَ مِنْ فِيهِ، فَجَعَلَهَا فِي فِي الصَّبِيِّ وَحَنَّاكَ بِهِ، وَسَمَّاهُ عَبْدَ اللَّهِ.

¹³⁰ Buhârî, *Sahih*, VII, 84, Akika 1, no: 5469; Müslim, *Sahih*, III, 1690, Âdâb, 5, no: 2146

b. Tercümesi

Enes b. Malik (r.a) şöyle buyurmuştur: Ebû Talha'nın hasta bir oğlu vardı. Ebû Talha ev dışında iken çocuk öldü. Ebû Talha eve döndüğü vakit:

- Oğlum ne yapıyor? diye sordu. Ümmü Süleym:

- O eskisinden daha rahat, dedi. Akşam yemeğini hazırlayıp getirdi. Ebû Talha yemeğini yedi sonra da hanımıyla yattı. Daha sonra hanımı ona:

- Çocuğu defnedinîz, dedi.

Ebû Talha sabahleyin Peygamber (s.a.v)'e gitti ve olup biteni anlattı. Rasûlullah (s.a.v):

-“**Bu gece ilişkide bulundunuz mu?**” diye sordu.

- Evet! cevâbını verdi. “**Allahım! Bunlara bereket ver!**” diye dua etti. Sonra (Zamanı gelince) Ümmü Süleym bir erkek çocuk doğurdu. Ebû Talha bana:

- Çocuğu al, Hz. Peygamber'e götür, dedi.

Enes çocuğu Hz. Peygamber'e götürmüş. Ümmü Süleym onunla birkaç kuru hurma göndermiş, Hz. Peygamber çocuğu almış ve:

- “**Enes'in yanında bir şey var mı?**” diye sormuştu.

- Evet! Birkaç hurma var, demişler. Peygamber (s.a.v) hurmaları ağzına alıp çiğnemiş. Sonra çıkarıp çocuğun ağzına koymuş ve damağını hafifçe ovarak tahnik yapmış ve çocuğa Abdullah ismini vermişti.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde tahric edilmiştir.¹³¹ Dolayısıyla hadisimiz, *müttefakun aleyh* hadislerdendir.

d. Değerlendirme

Zikredilen hadislerin ışığında şu değerlendirme yapılabilir:

Hz. Peygamber'in bebeklere dua etmesi: Bu hadislerde Hz. Peygamber'in çocuklara duâ edip, bereket ve hayır dilediği ifade edilmektedir.

Hz. Peygamber'in bebeğe güzel isim koyması: Dünyaya gelen çocuğa yapılacak en iyi şeylerden biri, ona güzel isim koymaktır. Doğan çocuklara Hz. Peygamber'i örnek

¹³¹ Buhârî, *Sahih*, VII, 84, Akika 1, no: 5470; Müslim, *Sahih*, III, 1689, Âdâb 5, no: 2144

olarak Abdullah veya İbrahim isimlerini koymak müstehaptır. Çocuğun ismini salih ve takva sahibi birine koydurmak müstehaptır.

Hz. Peygamber'in üzerine idrar yapan bebeğin tavrını tabîî karşılması: Hz. Âişe (r.anhâ) validemizin hadisi, henüz süt emme döneminde olan erkek çocuğun idrarından temizlenmek için üzerine su serpilmesi yeterli olduğunu bildirmektedir. Hz. Peygamber, ana-babasının üzülmemesi için bu durumu tabîî olarak değerlendirmiş, sadece üzerine su serpilmesinin yeterli olacağını ifade etmiştir.

Bu hadislerde, sahabe-i kiramın durumu anlatılmakta, onların Hz. Peygamberi nasıl ve ne kadar sevdikleri ifade edilmekte, zorlukta da sevinçte de nasıl ona bağlı oldukları belirtilmektedir.

İnsanın en mutlu olduğu an, yeni doğan yavrusunun sesini ilk duyduğu andır. Sanki doğan bebek değil, kendisidir. Çocuğun ilk defa ağlamasıyla annelerin gönlünde eşsiz bir sevinç meydana gelir. Öyle bir sevinç ve mutluluk yaşanır ki ne beşeri kelimeler ile ne de kullanılan diller ile açıklanamaz.

Sahabe-i kiramın bebeklerini ilk kucakladığı anda akıllarına ilk gelen şey, bu hadislerde açıklanmaktadır. Bebeği alıp koşarak Hz. Peygamber'e geliyorlar, çocuğu Hz. Peygamber'in ellerine teslim ediyorlardı. Hz. Peygamber bebeği alıp seviyor, ona dua ediyordu, hurma ile tahnîk ediyor, bebeğe isim koyuyordu.

a. Tahnîk hakkında Fıkhî Açıklama

1. Tahnîk'in Anlamı:

Tahnîk, çiğnenmiş bir hurmayı çocuğun damaklarına ve ağzının diğer taraflarına sürerek ovmaktır. Eğer hurma yoksa başka tatlı bir şeyle tahnîk etmek müstehaptır.¹³²

¹³² Komisyon (Ali Şerbecî, Mustafa el-Hin, Mustafa el-Buğa,) **el-Fıkhü'l-Menhecî alâ Mezhebi'l-İmami's-Şafîî**, Dâru'l-Kalem, IV.bsk., 1992, Şam; III, 61; Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensari, Ebu'l-Fazl İbn Manzur, **Lisânü'l-Arab**, Dâr Sadr Yay., III.bsk, Beyrut,1993; H-N-K maddesi, Aynî, **Umdetü'l-Kari fî Şerhi Sahihi'l-Buharî**, Dâr İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, Beyrut; XVII, 51; Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdi'l-Melik el-Kastallanî, **İrşadu's-Sari li-Şerhi Sahihi'l Buharî**, el-

2. Tahnik'in Hükümü:

Hadis alimleri, bebeğin bir hurma ile tahnik edilmesinin müstehap olduğunu, yapılıncaya sevap elde edildiğini; terk edilince herhangi bir günah olmadığını ifade etmişlerdir.¹³³ Fıkıh alimlerinin çoğu aynı görüştedirler.¹³⁴

3. Tahnik Kim Tarafından Uygulanır?

Zikrettiğimiz hadislere göre, Hz. Peygamber bebeklere tahnik yapıyordu. Hz. Peygamber'i örnek alarak bebeğin velisi ya da onun izin verdiği kimseler tahnik yapabilir. Ayrıca sahabîlerin yaptığı gibi bebek salih ve takva sahiplerine götürüp dua ve tahnik ettirmek de müstehaptır.¹³⁵

Ancak bu konu çocuk sağlığını etkilediği için tahnik yapan kimsenin temiz olmasına ve hasta olmamasına dikkat edilmeli, hem de tıbbi danışmanlık olarak tahnik yapılmalıdır.

4. Tahnik'in Hikmeti:

Bebeğe hızlı ve kolay Sindirilebilen hurma suyunun bir damlasının verilmesiyle bebeğin damağına sürülmesiyle onu sağlıklı tutabilmek için en kolay ve faydalı yöntemdir. Sahabiler ve ondan sonraki gelen müslümanlar tahniki ancak Hz. Peygamber'i örnek aldıkları için yapıyorlardı. Fakat kim Hz. Peygamber'i örnek alırsa iki cihan saadetine sahip olur, hem dünyada hem de ahirette mutlu ve bahtiyar olur.¹³⁶

Matbaatü'l-Kübra el-Emiriyye, VII. bsk., Mısır, 1905; VI, 222; İbrahim b. Yusuf b. Edhem el-Vehrânî Abû İshak b. Kurkûl, **Metâliu'l-Envâr alâ Sihâhi'l-Âsâr**, Dâru'l-Felâh, Katar, 2012; II, 315

¹³³ **Şerbecî - Hin - el-Buğa, el-Fıkhü'l-Menhecî**, III,61; İbn Hacer; **Fethu'l-Bârî**, XIV, 122; Nevevî, **Minhac**, IX, 588

¹³⁴ Zekeriyya b. Muhammed b. Zekeriyya el-Ensari, **Esne'l-Metâlib fi Şerhi Ravzati't-tâlib**, Daru'l-Kitâbi'l-İslâmî, Kahire; I, 550; Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Hacer el-Heytemi, **Tuhfetü'l-Muhtâc Fî Şerhi'l-Minhac**, el-Mektebetü't-Ticariyyetü'l-Kübrâ, 1983, Mısır, (Şirvanî ve AbbAdiyy haşiyesiyle birlikte), IX, 376; Ahmed b. İsa b. Abdullah b. Kudâme, **eş-Şerhu'l-Kebir**, Daru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut; IX, 439; İbn Kudame, **Muğni**, IX, 464; Mansûr b. Yûnus b. Salâhi'd-Dîn b. Hasen b. İdrîs el-Buhûtî, **Keşşâfu'l-Kınâ' alâ Metni'l-İknâ**, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut; III, 29.

¹³⁵ Heytemî, **Tuhfetü'l-Muhtâc**, IX, 376

¹³⁶ Dr. Muhammed Ali el-Bârî, Bebeğin ağzına hurma suyunun damlatılması (tahnik) *el-I'câzü'l-İlmî* dergisi sy. 4 Mekke, Erişim Tarihi 27.8.2016 <http://www.ejaz.org/index.php/component/content/article/62-Fourth-Issue/879-Tahneek-born-and-where-scientific-miracles>

İbn Hacer, tahnikin çocuğu yemeye alıştıırıp takviye etmek için yapıldığını söylemiş,¹³⁷ Bedreddin el-Aynî ise, tahnik zamanı yemek yeme zamanı ile arasında yaklaşık iki sene olduğu için bu görüşü reddetmiştir.¹³⁸

Bedreddin el-Aynî'ye göre hurma ile tahnik yapma çocuğun inançlı olmasını sağlama ve Allah'tan lütuf beklentisi içinde olma düşüncesine dayanmaktadır.¹³⁹

5. Tıbbî Değerlendirme

Hurma şekerli bir maddedir. İnsanın sağlığına en faydalı yiyeceklerden biridir. Tahnik bebeğe fayda sağladığı düşünölmektedir. Çağdaş ilim adamlarına göre; Doğumdan 30-60 dakika sonra, otuz dakika aralıklarla bakılan iki kan şekeri ölçümünü 40mg/dl nin altında olması durumunda bebek hipoglisemik olarak değerlendirilir.

Bebek doğduktan sonra düşük kan şekeri durumuna maruz kalabilir. Bunun uzun sürmesi kalıcı beyin hasarına neden olabilen önemli bir olaydır. hipogliseminin uzaması kalp kasını etkileyerek kalp yetmezliğine neden olabilir. Bebek hipoglisemi nedeniyle havale geçirebilir. Bu bebek hemen ağızdan beslenmelidir.¹⁴⁰

¹³⁷ İbn Hacer, **Fethu'l-Bârî**, IX, 588.

¹³⁸ Bedruddin el-Aynî, **Umdetü'l-Kari fî Şerhi Sahihi'l-Buharî**, Dâru İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut; XXI, 84

¹³⁹ Aynî, **a.g.e.**

¹⁴⁰ International Hospital Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Uzmanı Dr. Deniz Tamtekin, "Düşük kan şekeri bebekte kalıcı hasar yaratabilir," makalesi, **Medikal Akademi web sitesi**, Son erişim tarihi: 27.08.2016. <https://www.medikalakademi.com.tr/dusuk-kan-sekeri-bebekte-kalici-hasara-neden-olabilir/>

1.5. AKİKA KURBANI

Çocuk sevgisi fitrî ve insanî bir duygudur, hatta sadece insana ait bir duygu değildir, çocuk sevgisi Allah'ın ihsan ettiği bütün insanların ve hayvanların kutsal bir duygusudur. Bu konuda Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyuruyor: "**Allah rahmeti yüz parça yaratmış, doksan dokuzunu kendi nezdinde tutmuş, yeryüzüne bir parçasını indirmiştir. İşte mahlûkât bu bir parçadan dolayı birbirlerine merhamet ederler. Hatta hayvan, yavrusuna basmamak için ayağını kaldırır.**"¹⁴¹

Bu fitrî duygu, insanı Allah'a yaklaştırır, imanını artırır, İnsanlığın gerçek masum yüzünü ortaya çıkartır. Bundan dolayı İslam'dan önce bile Arap yarım adasındaki insanların birinin çocuğu olduğu zaman Allaha şükrederek bir kurban kesiyorlardı, etinin bir kısmını yiyip bir kısmını arkadaşlara ve fakirlere dağıtıyordu. Hz. Peygamber güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildiği¹⁴² için bu âdetlerin uygulamasını insanlara en iyi şekilde öğretmiş, o âdetlerin zararlı unsurlarını ayıklayıp iyi ve faydalı unsurlarına özen göstermiştir.

Nebevî uygulamada bu konunun detayları gelecek on hadisin değerlendirilmesinde gösterilecektir.

ON ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ سَلْمَانَ بْنِ عَامِرٍ الضَّبِّيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَعَ الْغَلَامِ عَقِيقَةٌ، فَأَهْرِيقُوا عَنْهُ دَمًا، وَأَمِيطُوا عَنْهُ الْأَذَى».

b. Tercümesi

Selman b. Âmir ed-Dabbî (r.a) demiştir ki: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Yeni doğan her bebekle beraber bir akîka bulunur. Öyleyse her yeni doğan çocuk için bir akîka kurbanı kanı akıtınız ve ona eziyet verecek şeyleri ondan giderip temizleyin.**"

c. Tahrici

¹⁴¹ Buhârî, **Sahih**, VIII, 8, Edeb 19, no: 6000.

¹⁴² Malik b. Enes, **Muvatta**, nşr. Muhammed Fuad Abdülbakî, Matbaatü'l-Halebî, Kahire, 1937; II, 904, Husnü'l-Hulk 8.

Bu hadisi Buhârî ve *Sünen* müellifleri rivayet etmişlerdir. Tirmizî, hadisin *sahih* olduğunu belirtmiştir.¹⁴³

ON DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ أُمِّ كُرَيْزٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أ، قَالَتْ: سَمِعْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «عَنِ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافِئَتَانِ، وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةٌ.»

b. Tercümesi

Ümmü Kürz (r.anhâ) demiştir ki: Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: “Erkek çocuğu doğduğunda birbirine denk iki koyun kız çocuğunda ise bir koyun kurban olarak kesilir.”

c. Tahrici

Bu hadisi, Tirmizî¹⁴⁴, İbn Mace,¹⁴⁵ Ebu Davud¹⁴⁶ ve Nesaî¹⁴⁷ *Sünen* 'lerinde tahrir etmişlerdir.

d. Derecesi

Tirmizî, Hakim ve Zehebî¹⁴⁸ bu hadisin “*sahih*” olduğunu belirtmişlerdir.

¹⁴³ Buhârî, *Sahih*, VII, 84, Akika 2, no: 5471; Ebû Davud, *Sünen*, III, 106 Dahaya 21, no: 2823; Tirmizî, *Sünen*, III, 150, Edâhî 17, no: 1515; Nesâî, *Sünen*, VII, 164, Akika: 1 no: 4242; İbn Mace, *Sünen*, IV, 335 Zebâih 1, no: 3164.

¹⁴⁴ Tirmizî, *Sünen*, III, 150 Edâhî 17, no:1516

¹⁴⁵ İbn Mace, *Sünen*, IV, 333 Zebâih, 1, no: 3162

¹⁴⁶ Ebu Davud, *Sünen*, III, 105, Edâhî, 21, no: 2834

¹⁴⁷ Nesaî, *Sünen*, Akika 1, no: 4215,

¹⁴⁸ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 266, no: 7595

ON BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، أَرَاهُ عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: سُئِلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنْ الْعَقِيقَةِ؟ فَقَالَ: «لَا يُجِبُّ اللَّهُ الْعُقُوقَ». كَأَنَّهُ كَرِهَ الْإِسْمَ وَقَالَ: «مَنْ وُلِدَ لَهُ وَلَدٌ فَأَحَبَّ أَنْ يَنْسِكَ عَنْهُ فَلْيَنْسِكْ عَنِ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافِئَتَانِ، وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةً».

b. Tercümesi

Amr b. Şuayb (r.a) babasından; o da dedesinden naklederek şöyle diyor: Rasûlullah (s.a.v)'e:

-“Akika nedir?” diye sorulduğunda; Rasûlullah (s.a.v)

-“Allah, iyiliğin önünün kesilmesini (ukuk'u) sevmez” buyurdular. - Rasûlullah (s.a.v), ukuk kelimesine benzeyen akika kelimesini kullanmalarından hoşlanmamış olacak ki böyle dediler- Rasûlullah (s.a.v):

“Doğan çocuğu için kurban kesmek isteyen, erkek çocuğu için birbirine denk iki koyun kız için ise tek koyun kessin.” buyurdular.

c. Tahrici

Bu hadis, Ebu Davud ve Nesâî'nin *Sünen* adlı eserlerinde Hakim'in *Müstedrek*'inde yer almaktadır. Hakim *Müstedrek*'te bu hadisin “*isnadının sahih*” olduğunu söylemiş, Zehebî de aynı görüşte olduğunu bildirmiştir.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 265, Zebaih, No: 7592.

ON ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنْ أُمِّ الْمُؤْمِنِينَ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَمَرَهُمْ عَنِ الْغُلَامِ شَاتَانِ مُكَافِئَتَانِ، وَعَنِ الْجَارِيَةِ شَاةً.

b. Tercümesi

Hiz. Âişe (r.anhâ) şöyle demiştir: "Rasûlullah (s.a.v) bize, erkek çocuğun doğumunda iki, kız çocuğun doğumunda ise tek davar kesmelerini emretti."

c. Tahrici

Hadisi, Tirmizî ve İbn Mace *Sünen* 'lerinde tahric etmiştir. Tirmizî, bu hadisin *hasen sahih* olduğunu, Şuayb el-Arnaût ise *Sünen-i İbn Mace* tahkikinde bu hadisin kaviyyü'l-isnad (*isnadının güçlü*)" olduğunu belirtmiştir.¹⁵⁰

ON YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ سَمُرَةَ بِنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «كُلُّ غُلَامٍ مَرْتَهَنٌ بِعَقِيْقَتِهِ، تُذْبَحُ عَنْهُ يَوْمَ السَّابِعِ، وَيُحْلَقُ رَأْسُهُ، وَيُسَمَّى» وَفِي رِوَايَةٍ لِأَبِي دَاوُدَ (وَيُدَمَّى) بَدَلُ (وَيُسَمَّى)

b. Tercümesi

Semüra b. Cündüb (r.a)'dan rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "Doğan her bebek akikasına karşılık rehindedir. Doğumun yedinci günü akika kurbanı kesilir, başı tıraş edilir ve ismi konulur."

Ebu Davud'un *Sünen* 'inde bu hadisin iki rivayeti yer almaktadır. Biri bu yukarıdaki metinde olduğu gibi, diğeri rivayetin ise sadece son kelimesi farklıdır. Bu ikinci rivayette "yüsemma/isim verilir" kelimesinin yerine "yüdemma/çocuğun başı kurbanın kanıyla boyanır" getirildi. Ebu Davud, bu hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir: Metinde geçen şu (yüdemma/çocuğun başı kurbanın kanıyla boyanır) sözü Hemmam'dan gelen hatalı bir rivâyettir.

¹⁵⁰ İbn Mace, *Sünen*, IV, 335, Zebâih, 1, no: 3164.

c. Tahrici

Bu hadisi; Tirmizî,¹⁵¹ Ebû Dâvûd,¹⁵² İbn Mace¹⁵³ ve Nesâî¹⁵⁴ *Sünen* adlı eserlerinde rivayet etmişlerdir.

d. Derecesi

Tirmizî hadisin *hasen sahih* olduğunu, Hakim ve Zehebî¹⁵⁵ *sahih* olduğunu bildirmişlerdir.

ON SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عن يَزِيدَ بْنِ عَبْدِ الْمُزَنِيِّ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «يُعَقُّ عَنِ الْغُلَامِ، وَلَا يُمَسُّ رَأْسُهُ بِدَمٍ»

b. Tercümesi

Yezîd b. Abd el-Müzenî (r.a)'dan rivayet edildiğine göre; Hz Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Bebek adına akîka kurbanı boğazlanır da bebeğin başına akîka kanı değdirilmez.**"

c. Tahrici

Hadis, İbn Mace'nin *Sünen*'inde yer almaktadır.¹⁵⁶ Yezîd b. Abd el-Müzenî'nin sahabî olmadığı için¹⁵⁷ Busirî¹⁵⁸ hadisin *mürsel* olduğunu söylemiştir. Şuayb el-Arnaût *Sünen-i İbn Mace* tahkikinde .¹⁵⁹ Yezîd b. Abd el-Müzenî'nin mechul olması sebebiyle

¹⁵¹ Tirmizî, *Sünen*, III, 153, Adahî 23, no: 1522

¹⁵² Ebu Davud, *Sünen*, IV, 459, Adahî, 21, no: 2838

¹⁵³ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 336, Zebâih 1, no: 3165

¹⁵⁴ Nesâî, *Sünen*, VII, 166, Akika 4, no: 4220.

¹⁵⁵ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 264, No: 7587

¹⁵⁶ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 337, Zebaih, 1, no: 3166.

¹⁵⁷ Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *el-İsâbe fi Temyizi's-Sahâbe*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I,bsk, 1994; VI, 563

¹⁵⁸ Busîrî, *Misbahu'z-Zücade*, III, 231

¹⁵⁹ İbni Mâce, *Sünen*, IV, 337, Zebaih, 1, no: 3166.

hadisin “*isnadının zayıf*” olduğunu belirtmiştir. Ancak Yezîd b. Abd el-Müzenî, İbn Hibban'nın açıklamasına göre meçhul değil, güvenilir bir ravîdir.¹⁶⁰

ON DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عن أَبِي بُرَيْدَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنَّا فِي الْجَاهِلِيَّةِ إِذَا وُلِدَ لِأَحَدِنَا غُلَامٌ ذَبَحَ شَاةً وَلَطَخَ رَأْسَهُ بِدَمِهَا، فَلَمَّا جَاءَ اللَّهُ بِالْإِسْلَامِ كُنَّا نَذْبَحُ شَاةً، وَنَحْلِقُ رَأْسَهُ وَنُلَطِّخُهُ بِزَعْفَرَانٍ.

b. Tercümesi

Ebu Büreyde (r.a) dedi ki: "Biz câhiliyye devrinde iken birimizin bir erkek çocuğu dünyaya geldiği vakit bir koyun keserdik ve kanını çocuğun başına sürerdik. Nihayet yüce Allah İslam'ı getirince doğan çocuklar için bir koyun kesmeye ve başını traş edip za'feran (safran) ile koku sürmeye başladık."

c. Tahrici

Hadis, Ebu Davud'un *Sünen*'inde yer almaktadır.¹⁶¹

e. Derecesi

Hakim, *Müstedrek*'te bu hadisi zikrettikten sonra; “Bu hadis Buharî ve Müslim’in şartlarına uygun *sahih* bir hadistir”, demiştir. Zehebî de aynı görüştedir.¹⁶²

YİRMİNCİ HADİS

a. Metni

عن ابن عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَّ عَنِ الْحُسَيْنِ ، وَالْحُسَيْنِ كَبْشًا كَبْشًا، ولفظ النسائي: بِكَبْشَيْنِ كَبْشَيْنِ.

b. Tercümesi

¹⁶⁰ Muhammed b. Hibban b. Ahmed b. Hibban el-Temîmî Ebû Hatim el-Darimî el-Bustî, *es-Sikât*, Dâiretu'l-Maârifî'l-Osmaniyye, I,bsk, 1976, Haydarabad; V, 543

¹⁶¹ Ebu Davud, *Sünen*, IV, 463, Edâhî, 21, no: 2843.

¹⁶² Hâkim, *Müstedrek*, IV, 266, no: 7594.

İbn Abbas (r.a)'dan rivâyete göre, şöyle demiştir: “Rasûlullah (s.a.v) Hz. Hasen ile Hüseyin için akîka kurbanı olarak birer koç kurban kesmiştir.” Nesaî rivayetinde "birer" değil "ikişer" ifadesi kullanılmıştır.

c. Tahrici

Hadisimizi Ebu Davud¹⁶³ ve Nesaî¹⁶⁴ *Sünen* 'lerinde tahric etmiştir.

d. Derecesi

Şuayb el-Arnaût *Sünen-i Ebî Davud* tahkikinde bu hadisin “*isnadının sahih*” olduğunu bildirmiştir. Hafız Zeynüddin el-Irakî bu hadis hakkında; şöyle demiştir "ikişer" rivayeti tedlis yapmasıyla bilen Katade rivayetinde yer aldığı için "birer" rivayeti ondan daha sahihtir.¹⁶⁵

YIRMİ BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، عَنْ أَبِيهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَّ عَنِ الْحَسَنِ وَالْحُسَيْنِ

b. Tercümesi

Abdullah b. Büreyde (r.a) babasından naklederek şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v), Hasen ve Hüseyin için akika kurbanı kesmişti.

c. Tahrici

Bu hadis Nesaî'nin *Sünen*'inde yer almaktadır.¹⁶⁶

d. Derecesi

İbnu'l-Mülakkin bu hadisin isnadının *sahih* olduğunu belirtmektedir.¹⁶⁷

¹⁶³ Ebu Davud, *Sünen*, IV, 461, Edahî, 21, no: 2841.

¹⁶⁴ Nesaî, *Sünen*, VII, 165, Akika 3, no: 4219.

¹⁶⁵ Veliyyüddin Abdurrahim b. el-Huseyin b. Abd'rahmân b. Ebî Bekr b. İbrahim el-İrâkî, *Tarhu't-Tesrib fi Şerhi't-Takrib*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire; V, 203.

¹⁶⁶ Nesaî, *Sünen*, VII, 164 Akika, no: 4213.

¹⁶⁷ İbnu'l-Mülakkin, *el-Bedru'l-Münîr*, IX, 314.

YİRMİ İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: عَقَّ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْحَسَنِ بِشَاةٍ، وَقَالَ: « يَا فَاطِمَةُ، اخْلِقِي رَأْسَهُ، وَتَصَدَّقِي بِزِنَةِ شَعْرِهِ فِصَّةً»، قَالَ: فَوَزَنْتُهُ فَكَانَ وَزْنُهُ دِرْهَمًا أَوْ بَعْضَ دِرْهَمٍ.

b. Tercümesi

Ali b. Ebî Tâlib (r.a)'dan rivâyete göre, şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v), Hasen'in doğumu için bir koyun kurban etti ve dedi ki: Ey Fatıma!.. Çocuğun başını tıraş et ağırlığı kadar gümüş tasadduk et. Fatıma diyor ki: Saçı tarttım ağırlığı bir dirhem veya bir dirhemden biraz eksikti.

c. Tahrici

Hadis, Tirmizî'nin *Sünen*"inde yer almaktadır.¹⁶⁸

d. Derecesi

Hadisi rivayet eden Tirmizî şöyle demiştir: Bu hadis **hasen garibdir** ve senedi de muttasıl değildir. Zira Ebû Cafer Muhammed b. Ali b. Huseyn, Ali b. Ebî Tâlib'e ulaşmamıştır. Hakim'in rivayetinde hadisin senedinde kopukluk bulunmamaktadır. Çünkü Ebû Cafer Muhammed b. Ali b. Huseyn hadisi Ali b. Ebî Tâlib'den değil babasından (Ali b. Huseyn) o da dedesinden (Huseyn b. Ali b. Ebî Tâlib) o da Hz. Ali'den rivayet etmiştir. Hadis Hakim¹⁶⁹ ve Suyûtî'ye¹⁷⁰ göre **sahih** bir hadistir.

e. Değerlendirme

Takdim edilen son on hadisin temel konusu Akika kurbanıdır. Bu temel konu çerçevesinde on iki yan başlık bulunmaktadır:

1. Akika'nın Anlamı:

Akika kelimesi, yarmak ve kesmek manalarına gelen "akka عَقَّ" kökünden türetilmiş bir kelimedir. Yeni doğan çocuğun başındaki "ana saçı" doğumunun yedinci günü kesildiği için 'akika' ismini almaktadır.

Yeni doğan bir çocuğun doğumunun yedinci günü kesilen kurbanı da Akika ismi verilir. Bunun nedeni hakkında iki görüş vardır:

¹⁶⁸ Tirmizî, *Sünen*, III, 151, Edahî 20, no:1519

¹⁶⁹ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 265, no: 7589.

¹⁷⁰ Suyûtî, *es-Siracu'l-Münîr*, II, 1049

Alimlerin çoğuna göre: Bebeğin saçı kurban boğazlandığı günde kesildiği için kurbanı *akika* ismi veri

İmiştir. Bazı alimlere göre: Kurbanı kestiğimiz zaman davarın üç ana damarını bir anda kesildiği için ona *akika* denir .

Birinci görüş tercih edilir, çünkü ikinci görüşe göre her kesilen hayvana akika denilmesi lazım, böylece bebeğin akika kurbanının özelliğini yitirir.

Şu halde Akika hem bebeğin başındaki ana tüyü, hem de onun için kesilen kurban anlamında kullanılır.¹⁷¹

2. Akika Kurbanının İsmi

Hz. Peygamber, Amr b. Şuayb hadisine göre akika kurbanının ismi yarmak ve kesmek manalarına gelen "akka عَقَى " kökünden türetilmiş bir isim olduğu için onu sevmemiştir. Onun yerine nesike (bebek kurbanı) tabirini kullanmanın daha doğru olacağına dikkatleri çekmiştir

Hz. Peygamber (s.a.v) akika kelimesini sevmemesine rağmen onu konuyu halka anlatabilmek için kullanmıştır. Sonra o kelimeyi beğenmemiş olduğunu ve neden beğenmediğini belirtmiştir. Bu davranışı genelleştirerek insanların arasında bulunan ilişkileri güçlendirir, problemleri ve anlaşmazlıkları azaltır. Bu davranış, üç öğeden oluşur:

Bir konu anlatmasını istendiği zaman: karşıdakinin kullandığı kelimeyi ya da kavramı kullanılmalı, kullanılması istenilen kelime veya kavram açıklanmalı, en iyi kelime ve kavramı seçip kullanılmalı.

Hz. Peygamber, onun sahabeti ve islam alimleri “akika” kelimesini kullandıkları için bu kelimenin kullanılması caizdir. Ancak. “nüsük” kelimesinin kullanılması ve en iyi isimlerin seçilmesi müstahaptır¹⁷².

¹⁷¹ Ibn Manzur, **Lisân**, X, 255; Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdi'l-Kâdir er-Razî, **Muhtaru's-Sıhah**, el-Mektebetu'l-Asriyye, V.bsk. Beyrut, 1999; s. 214; Ahmed b. İdris b. Abdirrahman el-Karafî, **ez-Zahîra**, Dâru'l-ğarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1994; IV, 162; Yahya b. Şeref en-Nevevî, **el-Mecmu' Şerhu'l- Mühezzeb**, Daru'l-Fikr, Şam; VIII, 429; Hattâbî, **Me'âlimu's-Sünen**, IV, 287; İbn Battal, **Şerhu'l-Buharî**, V, 374; Ebu Ömer Yusuf b. Abdilberr, **el-İstizkâr**, thk, Sâlim Muhammed Atâ – Muhammed Ali Müavvad, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk, 2000; V, 314; Muhammed b. Yusuf b. Ebi'l-Kasim b. Yusuf el-Abderî el-Gırnatî el-Mevvak, **et-Tac ve'l-İklil li-Muhtasari'l-Hafîl**, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I.bsk, Beyrut, 1994; IV, 389; Maverdî, **el-Havi'l-Kebir**, XV, 126; Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şirbinî, **Mugni'l-Muhtâc ilâ Mârifeti Elfazi'l-Minhâc**, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk., 1994; VI,138

¹⁷² İbn Abdilberr, **İstizkâr**, V, 313; Nevevî, **Mecmû'**, VIII, 429; Şirbinî, **Mugni'l-Muhtâc**, VI, 138.

3. Çocuğun Akikası Onun Rehnidir, Ne Demektir?

Semure b. Cündüb (r.a) hadisinde: “Her doğan çocuk, akikasının rehnidir. Doğumun yedinci günü akika kurbanı kesilir, başı traş edilir ve ismi konulur,” kullanılmış olan "Her doğan çocuk akikasının rehnidir." ifadesinden kastedilen anlam hakkında alimlerin dört görüşü vardır:

- 1) Akikanın rehine olması çocuğun öbür dünyada şefaatçi olmasıyla ilgilidir. Doğan bebek için akika kurbanı verilmediği takdirde, çocuk iken ölürse babası ve anası için şefaatçi olmaz. Bu görüş Ahmed b. Hanbel'in görüşüdür.
- 2) Bu cümlede geçen "Akika" sözcüğü ile çocuğun saçı kastedilmiştir. Yani doğan çocuk, saçı dolayısıyla rehinde olan şey gibidir. Ancak tıraş edilmekle bu halden kurtulur.
- 3) Bu cümle "Çocuk için mutlaka bir akîka kurbanı kesmek gerekir. Akîka kurbanı terk edilemez," anlamına gelmektedir. Dolayısıyla bu cümlede yeni doğan çocuk için kesilecek kurban alacaklının elinde bulunan bir rehineye benzetilmiştir. Alacaklının elinden alınmadıkça, rehineden faydalanmanın mümkün olmadığı gibi akîka kurbanı kesilmedikçe de Allah'ın nimeti olan bu çocuktan hayırlı neticeler almak ve çocuk nimetinin şükrünü eda etmek mümkün olmaz. Bu nimetin şükrünü eda etmek için, mutlaka akika kurbanı kesmek gerekir. Akikanın vacip olduğunu söyleyenler cümleye bu manayı vermişlerdir.
- 4) Her doğan çocuğun sağlığı ve gelişmesi akikasına rehindir. Akikası kesilen çocuk daha sağlıklı ve güçlü olup, daha iyi gelişir .¹⁷³

Birinci görüşün delili olmadığı için tercih edilmez. İkinci ve üçüncü görüş dil bilgisine dayandığı için, dördüncü görüş İbrahim suresi 7. ayetine "لئن شكرتم لأزيدنكم" (Eğer şükrederseniz, elbette size nimetimi artıracam) dayandığı için tercih edilir.

4. Akika Kurbanının Hükmü:

Sunduğumuz hadislere dayanarak İslam alimleri akikanın ittifakla meşru olduğunu söylemekte, ancak hükmü konusunda üç görüşe ayrılmaktadır. Çoğu sunnet,

¹⁷³ Hattâbî, *Me'âlimu's-Sünen*, IV, 285; Kastallanî, *İrşadu's Sarî*, VIII, 254; İbn Hacer, *Fethu'l-Barî*, IX, 594; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XXI, 88; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, VI, 138.

bazıları mendub (nafîle) ve bazıları vacib olduğunu belirtmektedir. Bu görüşlerin nedeni alimlerin bu hususta varid olan hadisler arasında teâruz görmeleridir.

Semure'den Peygamber (s.a.v) Efendimiz'in; **“Doğan her bebek, akikasına karşılık rehindedir. Doğumun yedinci günü akika kurbanı kesilir, başı traş edilir ve ismi konulur.”** şeklinde rivayet olunan hadisin zahirinden akîkanın vacib olduğu anlaşılmaktadır. Halbuki bir diğer hadiste rivayet edildiğine göre Peygamber (s.a.v) Efendimiz'e akîkanın hükmü sorulmuş, Efendimiz (s.a.v), **“Ben iyiliğin kesilmesini (ukuk'u) sevmem. Bununla beraber eğer birisinin bir çocuğu doğar da onun için kurban kesmek isterse kessin.”** diye cevap vermiştir.

Bu hadis ise iki şekilde anlaşılabilir: a. Akikanın ismi uygun değildir ancak hükmü sünnettir. b. Akikanın hükmü sünnet değildir . Bu iki hadisi de Ebû Dâvûd rivayet etmiştir. Bazıları bu hadisi anlayanlar akikanın sünnet olduğu konusunda delil göstermişlerdir. Hadisten mübah anlamı çıkaranlar da, “Akika ne vacibtir, ne de sünnettir” demişlerdir. Semure'nin hadisine dayananlar ise vücûbunu benimsemişlerdir.¹⁷⁴

Cumhura ait birinci görüşe göre; Akika'nın hükmü sünnettir. Malikîler, Şafîîler ve Hanbeliler bu görüşü benimsemişlerdir. Onların delili; akikadan bahseden hadislerin bütünüdür. Hz. Peygamber akika kurbanı kesmiş, onu emretmiş, ama akika kurbanı kesmeyen sahabîlere itirazda bulunmamıştı, hatta **“Kimin bir çocuğu doğar da o da ondan yana bir nüsük (akika kurbanı kesmek) arzusunda olursa o takdirde onu yerine getirsin,”** buyurarak akikanın vacib olmadığını göstermişti.

Hasen el-Basri ve Zahirîlerin benimsediği **ikinci görüşe göre;** akika kurbanı vaciptir. Bu görüş sahipleirnin delili: Semûre b. Cündüb'ün rivayet ettiği; **“Doğan her bebek akikasına karşılık rehindedir.”** hadisidir. Bu hadisten; “Çocuk için mutlaka bir akîka kurbanı kesmek gerekir. Akîka kurbanı terk edilemez,” anlamı çıkarmaktadır.

Alimlerin çoğu bu görüşü şu nedenlerle reddetmişlerdir:

1. Çocuk mükellef olmadığı için bu hadisten lüzumluluk anlaşılmaz.¹⁷⁵
2. Akika kurbanı vacip olsaydı Hz. Peygamber kime vacip olduğunu beyan ederdi.

¹⁷⁴ İbn Abdilberr, *İstizkâr*, III, 14.

¹⁷⁵ Nureddin İtr, *İ'lâmu'l-Enâm Şerh Bulûği'l-Merâm min Ahâdîsi'l-Ehkâm*, Dâru'l-Farfûr, IX.bsk, Şam, 1998; IV, 344.

3. Hz.Peygamber Hasen ve Hüseyin için akika kurbanı kesmişti. Akika kurbanı vacip olsaydı, Hz. Ali çocukların babası olarak akika kurbanı o keserdi.

Üçüncü görüş: Akika kurbanının hükmü mubahtır, eğer şükür niyetiyle yapılırsa müstahap olur. Bu görüş Hanefi mezhebinin görüşüdür.

Bu görüşün delilleri şunlardır:

1.Hz. Âişe'nin hadisine göre akika kurbanının sünnet oluşu neshedilmiştir, Hz. Âişe demiştir ki: "Ramazan orucunun kendinden önceki oruçları, guslün kendinden önceki gusülleri neshettiği gibi, udhiye kurbanı da kendinden önceki kurbanları neshetmiştir." Aynı hadis Hz. Ali'den rivayet edilmiştir.¹⁷⁶

2. Amr b. Şuayb hadisinde Hz. Peygamber (s.a.v); **"Kimin bir çocuğu doğar da o da ondan yana bir nüsük (akika kurbanı kesmek) arzusunda olursa o takdirde onu yerine getirsin."** buyurarak akika konusunu, onu yerine getirecek kişinin arzu ve isteğine bırakmıştır. Bu da akikanın mubah olduğunu gösterir.

Akikanın vacib olduğunu rededildiği için, hanefi mezhebine göre akika kurbanı şükür niyetiyle uygulanınca müstahap olduğu için ve cumhurun görüşü bütün akika kurbanının hadislerine dayandığı için cumhurun görüşü tercih edilir.¹⁷⁷

5. Akika Kurbanı İle Mükellef Olan Kişi:

Sunduğumuz hadislerde Hz. Peygamber akikayı emretmiş, ancak akikakayı uygulayacak kişiyi belirtmemiştir. Bu konuda iki görüş vardır:

Şafiilere göre; Kurbanı kesme görevi çocuğun rızkını temin etmekle görevli olan kişiye düşer. Hanbelî ve Malikîlere göre; Çocuğun akika kurbanı babasının tarafından uygulanır.

Bu iki görüş, Abdullah b. Büreyde (r.a)'nın hadisi "Hz. Pegamber, Hasen ve Hüseyin için akika kurbanı kesmişti." Hadisi ile reddedilmez çünkü bu hadis dört şekilde tevil edilmiştir:

- 1) Hz. Ali ile Fatıma akika kurbanı için para bulmamış olabilir.
- 2) Hz. Peygamber akikayı kesmeden evvel Hz. Ali'den izin almış olabilir.

¹⁷⁶ Zehebî bu hadisi Mîzan kitabında zikretmiştir. Hadisin senedinde yer alan zayıf ravi el- Müseyyeb b. Şerik sebebiyle hadisin senedi zayıftır. Zehebî, **Mîzan**, IV, 115

¹⁷⁷ İbn Abdilberr, **İstizkâr**, V, 316; Mevvak, **et-Tac ve'l İklil**, IV, 389; Nevevî, **Mecmû'**, VIII, 426; Şirbinî, **Muğni'l-Muhtâc**, VI, 138; İbn Kudame, **Muğni**, IX, 458; Ali b. Süleyman el-Merdâvi, **el-İnsâf fi Mârifeti'r-Raciî mine'l-Hilâf**, Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, II.bsk. Beyrut; IV, 80; Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî, **Bedayiu's-Sanâyi' fi Tertîbi's-Şerâi**, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, II.bsk, Beyrut, 1986; V, 69; Aynî, **Nuhbetü'l-Efkâr**, X, 345; Hattâbî, **Me'âlimu's-Sünen**, IV, 284; İbn Battal, **Şerhu'l-Buhârî**, V, 374; İbn Abidin Şamlı, **Reddü'l-Muhtar**, VI, 326; İbn Rüşd, **el-Beyân ve't-Tahsîl**, III, 14.

- 3) Hadiste geçen “akika kurbanı kesmişti.” ifadesi kestirdi anlamına gelmiş olabilir. Yani Hz. Peygamber Hz. Ali'ye akika kurbanı kestirdi.
- 4) Bir müslümanın yerine kurban kesmek Hz. Peygambere ait bir özellik olabilir çünkü o müslümanlara ailelerinden ve kendilerinden daha yakındır. Ahzab suresi 6. ayeti "النبي أولى بالمؤمنين من أنفسهم" meali şöyledir: “Peygamber, müminlere kendi canlarından daha yakındır.”¹⁷⁸

6. Akîka Olabilecek Hayvanlar:

Kurban için caiz olan hayvanlar, akika için de caizdir. Ahmed b. Hanbel (r.a.)'e göre; akîka kurbanı koyun-keçi cinsinden kesilebildiği gibi sığır ve deve cinsinden de kesilebilir. Ancak bu hayvanların akika kurbanı olarak kesilmesinin caiz olabilmesi için ortaklaşa değil, sadece bir çocuk için kesilmiş olması şarttır.¹⁷⁹

7. Kesilecek Kurban Sayısı:

Her bir bebek için kaç tane akika kurbanı kesilmesi hakkında alimlerin iki görüşü vardır:

İmam Malik'e göre; Kız olsun erkek olsun her çocuk için bir tane kurban kesilir. İmam Şafii ve İmam Ahmed'e göre: Kız çocuğu için bir, erkek çocuğu için iki tane kurban kesilir.

İmam Malik'in mezhebi Hz. Ali ve Hz. İbn Abbas'ın; “Hz. Peygamber, Hasen ile Hüseyin için akîka kurbanı olarak birer koç kurban kesmiştir.” şeklindeki hadisine dayanmaktadır. Bu hadisler erkek ve kız çocuklar arasında fark bulunmadığını göstermektedir.

Şafii ve Hanbeli mezhebi, Ümmü Kürz (r.anhâ)'nın; “Erkek çocuk için birbirine denk iki ve kız çocuğu için bir davar kesilir.” şeklindeki hadisine dayanmaktadır. Bu hadis, akikada erkek ve kız çocuklar arasında fark bulunduğunu bildirmektedir.

Şafîiler ve Hanbelîlere göre; “Hz. Peygamber'in Hz. Hasen ile Hüseyin için akîka kurbanı olarak birer koyun kestiğini ifade eden hadis-i şerif muzdaribdir; çünkü Nesâi'nin rivayetinde Hz. Peygamber'in Hasen ve Hüseyin (r.a) için ikişer koç kurban ettiği ifade edilmektedir. Gerçi Nesâi'nin bu rivâyetindeki "iki koç" kelimesinin te'kid

¹⁷⁸ Maverdî, **el-Havi'l-Kebir**, XV, 129; Şirbinî, **Muğni'l-Muhtâc**, VI, 138; İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, IX, 595; Mevvak, **et-Tac ve'l İklil**, IV, 389; İbn Kudame, **Muğni**, IX, 461; Merdâvi, **İnsâf**, IV, 80.

¹⁷⁹ İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, IX, 592; Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Rüşd, **Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetü'l-Muktasid**, Dâru'l-Hadis, Kahire, 2004; III, 14; Karâfî, **Zahîra**, IV, 163; Mevvak, **et-Tac ve'l İklil**, IV, 389; Nevevî, **Mecmû'**, VIII, 427; İbn Kudame, **Muğni**, IX, 463, Merdâvi, **İnsâf**, IV, 80.

için tekrarlanmış olabileceği binaenaleyh, Hz. Hasan ile Hz. Hüseyin için kesilen akîka kurbanlarının dört koç değil de iki koçtan ibaret olduğu düşünülebilirse, de bu iki hadisin birini diğerine tercih etmek veya aralarını telif etmek mümkün olmadığından, bu hadisler muzdaribdir ve delil olma niteliğinden uzaktır.

Eğer, İbn Abbas'ın hadisinin muzdarib vasfı kadırılırsa, diğer akika hadislerine bakarak bir koyun kesmekle yetinmenin câizliğine, iki koyun kesmenin müstehaplığına hükmetmek gerekir.¹⁸⁰

"İkişer kurban" rivayeti Katade'den nakledilmiş, "birer kurban" rivayeti ise Eyyüp'ten nakledilmiştir. Katade müdellis olduğu için Eyyüb'ün "birer kurban" rivayeti tercih edilir ve muzdarib vasfı bu hadisten kaldırılır.¹⁸¹ Böylece akika kurbanının temeli bir koyun olup iki koyun kesilmesinin müstehap olduğu anlaşılır.

8. Akika Kurbanı Uygulama Zamanı:

Sunulan hadislerden anlaşıldığına göre; akika kurbanı doğumun yedinci gününde kesilir. Fakat kurbanın doğumun yedinci gününden başka bir günde kesilip kesilmeyeceği hakkında ya da yedi günün hesaplanması hakkında farklı görüşler bulunmaktadır:

a. Akika kurbanının kesilme zamanı:

Bu konuda üç görüş vardır: İmam Malik'e göre: akika, doğan çocuğun yedinci gününe kadar kesilebilir, yedinci gününde kesmesi sünnettir, yedinci gününden sonra kesilirse akika sayılmaz.¹⁸² Malikîlerin delili: Semûre b. Cündüb'ün hadisinde geçen "**Doğumunun yedinci günü onun adına akikası kesilir,**" ifadesi, akika zamanı doğumunun yedinci günü olduğunu gösterir.

Hanbelilere göre: akika kurbanının zamanı çocuğun doğduğu andan başlar, bülüğ çağı ile biter. Akika kurbanı en müstehab vakti doğumun yedinci günüdür, yedinci gününde mümkün olmaz ise on dördüncü gününde olur, yine mümkün olmaz ise

¹⁸⁰ Maverdî, **el-Havi'l-Kebir**, XV, 126-128; Nevevî, **Mecmû'**, VIII, 426; İbn Kudame, **Muğni**, IX, 458; Merdâvi, **İnsâf**, IV, 80; İbn Abdilberr, **İstizkâr**, V, 318; İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, IX, 592; İbn Rüşd, **Bidâyetü'l-Müctehid**, III, 15; Karafî, **Zahîra**, IV, 163; Mevvak, **et-Tac ve'l İklil**, IV, 389; İbn Battal, **Şerhu'l-Buharî**, V, 367; Yeniçeli-Kayapınar, **Ebu Davud Terc**, X, 552; Hatiboğlu, **İbn Mace Terc**, VIII, 501.

¹⁸¹ İtr, **İ'lâmu'l-Enâm**, IV, 340

¹⁸² İbn Abdilberr, **İstizkâr**, V, 316; Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, XXI, 88; İbn Rüşd, **Bidâyetü'l-Müctehid**, III, 15; Karafî, **Zahîra**, IV, 164; Mevvak, **et-Tac ve'l-İklil**, IV, 389.

yirmi birinci gününde olur. Bu görüş Hz. Âişe'den rivayet edilmiştir.¹⁸³ Hanbelilerin delili: Selman b. Âmir ed Dabbî (r.a); "**Yeni doğan her çocukla beraber bir akıka bulunur,**" şeklindeki hadisinde çocuk ifadesi kullanılmıştır. Çocukluk dönemi doğum ile başlar, bülüğ ile biter.

Şafîîlerin görüşü: Bu görüşün önceki görüşünden farkı şudur, akika zamanı insanın ömrünün sonuna kadar devam eder, fakat bülüğ dönemi girdikten sonra baba için değil, oğul için sünnet olur. Dolayısıyla oğlun akikasının zamanı çocuğun bülüğundan sonra babasına göre bitmiş olur, oğluna göre onun hayatı devam ettikçe devam eder.¹⁸⁴

Şafîîlerin delili Hanbelîlerin de delilidir. Fakat bülüğdan sonra her insanın kendisi akika kubanı kesebilme delili: Enes b. Malik (r.a) demiştir ki: "Rasûlullah (s.a.v) nübüvvetten sonra, kendisi için akika kurbanı kesmişti,"¹⁸⁵ Bu hadisten anlaşıldığına göre; her insan, hayatı boyunca kendisi için akika kurbanı kesebilir.

Akika kurbanı şükür maksadıyla yapıldığı için, şükür zaman ile sınırlanmadığı için ve Hz. Peygamber'i örnek alarak akika kesme sünneti insanın hayatının sonuna kadar devam ettiği görüşü tercih edilir.

b. Yedinci günün hesaplanması:

Yedi günün hesaplanmasının başlangıcı hakkında alimlerin iki görüşü vardır: İmam Mâlik'e göre: Çocuğun doğduğu gün sayılmamakta, günlerin sayması çocuğun doğduğundan sonra ona ilk geçen fecirle başlamaktadır.¹⁸⁶ Cumhur'a göre (Hanefî, Şafîî ve Hanbelî mezhepleri): yedi günün sayması çocuğun ilk doğduğu anla başlamaktadır.¹⁸⁷

9. Akika Kurbanıyla Birlikte Yapılacak Şeyler:

Selman b. Âmir ed Dabbî, Semure b. Cündüb, Ebu Büreyde ve Hz. Ali (r.a)'in hadislerine göre akika kurbanıyla birlikte: Çocuğun saçını keserek ağırlığınca gümüş sadaka verilir. Çocuktan eza giderilir. Çocuğa isim verilir.

¹⁸³ İbn Battal, **Şerhu'l-Buhârî**, V, 375; Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, XXI, 88; İbn Kudame, **Muğnî**, IX, 461; Merdâvi, **İnsâf**, IV, 80.

¹⁸⁴ İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, IX, 549; Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, XXI, 88; Nevevî, **Mecmû'**, VIII, 429; Şirbînî, **Muğni'l-Muhtâc**, VI, 138; Maverdî, **el-Havi'l-Kebir**, XV, 129.

¹⁸⁵ Ahmed b Hüseyin el-Beyhaki, **es-Sünenü'l-Kübra**, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, III.bsk, 2003; IX, 505, Dahaya 44, no: 19273; Gumarî, **Hidâye**, VI, 280.

¹⁸⁶ İbn Abdilberr, **İstizkâr**, V, 316; İbn Hacer, 9 **Fethu'l-Barî**, IX, 595; Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, XXI, 88; Kastallanî, **İrşadu's Sarî**, VIII, 254; Mevvak, **el-Tac ve'l İklîl**, IV, 390.

¹⁸⁷ Maverdî, **el-Havi'l-Kebir**, XV, 130; Nevevî, **Mecmû'**, VIII, 431; Şirbînî, **Muğni'l-Muhtâc**, VI, 140.

A. Çocuğun saçını keserek ağırlığınca gümüş sadaka verme:

Sunulan hadislere göre Çocuğun doğumunun yedinci günü, başındaki ana saçını kesip ağırlığınca gümüş ya da altın dağıtması müstehaptır. Alimlerin çoğu bu hükmü benimsemekte bazı Malikîler benimsememektedir.¹⁸⁸ Bu hüküm cumhura göre hem erkek çocuğu hem kız çocuğu için de geçerlidir, fakat Maverdi dediğine göre bazılarına göre bu hüküm ancak erkeklere geçerlidir . hadislerde böyle bir istisna bulunmadığı için cumhurun görüşü tercih edilir.¹⁸⁹

B. Çocuğun başı traş edilir:

Selman b. Âmir ed Dabbî hadisinde geçen "Çocuktan ezayı gideriniz" ifadesi çocuğun temizlenmesine özen gösterilmesi tavsiye edilmektedir. Bu ifadenin anlamı hakkında iki görüş vardır:

Birinci görüşe göre; Yeni doğan çocuğun başındaki ana tüylerinin traş edilmesi demektir. Bu görüş, Hasen-ı Basrî ve İbn Sîrin görüşüdür.

Diğer görüşe göre; Çocuğu her ezadan kurtarmak demektir. Sadece çocuğun baş traşı değil çocuğun altının temizliğinden çocuk bakımıyla ilgili diğer temizliklere kadar bütün detayların anlamlarını taşımaktadır. İbn Hacer bu görüşü benimsemiştir.

Bu anlayışı destekleyen iki neden vardır: Birincisi aynı hadiste hem çocuğun saçının tıraş etmesi hem de çocuktan ezayı gidermesi söylenmiştir. Bundan anlaşılır ki: tıraş etmek ile ezayı gidermek bir birinden farklı iki şeydir. Diğer ise şudur: Çocuğun ilk günlerinde temiz olmaya ve temiz bir ortamda bulunmaya çok ihtiyacı olduğu için Hz. Peygamber, bu tavsiyede bulunmuştur.¹⁹⁰

C. Çocuğa isim verilir:

Semure b. Cündüb'ün hadisine göre doğumun yedinci gününde hem kurban kesilmesi hem çocuğa isim verilmesi sünnettir. Bu konuda alimlerin çoğu ittifak halindedir. ¹⁹¹ Fakat çocuğun akika kurbanı kesilmeyecekse tahnik hadislerinde gördüğümüz gibi çocuk doğum günü isim verilir. Hz. Peygamber, Abdulah b. Üz-

¹⁸⁸ Ruaynî, *Mevâhibü'l-Celil*, IV, 286; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XXI, 88; Mevvak, *et-Tac ve'l İklil*, IV, 390; Nevevî, *Mecmû'*, VIII, 427; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, VI, 140; İbn Kudame, *el-Muğni*, 9/461; Merdâvi, *el-İnsâf*, IV, 81; İbn Rüşd, *el-Beyân ve't-Tahsil*, III, 16.

¹⁸⁹ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XXI, 88; Maverdî, *el-Havi'l-Kebir*, XV, 29; Nevevî, *Mecmû'*, VIII, 27.

¹⁹⁰ Ruaynî, *Mevâhibul Celil*, IV,287; İbn Battal, *Şerhu'l-Buharî*, V, 347; İbn Hacer, *Fethu'l-Barî*, IX, 593.

¹⁹¹ Hattâbî, *Me'âlimü's-Sünen*, IV, 286; Karafî, *Zahîra*, IV, 164; Maverdî, *el-Havi'l-Kebir*, XV, 129; Nevevî, *Mecmû'*, VIII, 435; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, VI, 140; Merdâvi, *İnsâf*, IV, 80.

Zübeyr'e ve İbrahim b. Ebi Musa el-Aş'ari'ye doğum gününde isim verdi. İmam ul-Buhârî bu konuyu açıklayarak Akika kitabının ilk babını “Çocuktan Akika Kurbânı Kesmeyecek Kimse İçin Çocuğun Doğduğu Günün Sabahında Çocuğa İsim Verilmesi Ve Damağının Tatlı Bir Şeyle Oğulması Babı” diye adlandırmıştır.¹⁹²

10. Akika Kurbanının Hikmeti:

a. Kurbanın kesme hikmeti:

Akika kurbanı yeni bebeğe yaratan Allah'a şükretmek ve bu nimetin devamı için yapılan bir ibadettir. Allah Teâlâ şöyle buyuruyor: “*Şükrederseniz arttırırım.*”¹⁹³. Bu İbadetten dolayı Allah çocuğu zararlardan kurtarmakta, büyümesi, gelişmesi ve sağlıklı yaşamasını sağlamaktadır. Bu ibadet ile aile sevinme duygusu akrabalarla, arkadaşlarla ve fakirlerle paylaşmaktadır.¹⁹⁴

b. Akika'deki kesilecek davarın adedinin hikmeti:

Alimlerin bu konuda iki görüşü vardır:

- 1) Akika kurbanı çocuğun doğumunda duyulan sevinç ve mutluluğu ifade etmek için ve Allaha şükür etmek için yapılan bir badettir. Akika, bir kurban kesmesiyle gerçekleşebilir. Fakat İnsanlar erkek çocuğu doğumunda daha mutlu olduğu için bu mutluluğu göstererek iki akika kurban kesmektedirler. Bu görüş imam en-Nevevi'nin görüşüdür.¹⁹⁵
- 2) Akika kurbanı çocuğun kötülükten ve zararlardan kurtarılması maksadıyla yapıldığından diyete benzemektedir. Erkeğin diyeti kızın diyetinin iki katı olduğu gibi erkeğin akika kurbanı kızın akika kurbanının iki katıdır.¹⁹⁶

11. Akika Kurbanından Çıkan Hikmetler:

A. Hz. Peygamber'in Toplumun Âdet Ve Geleneklerinin Düzeltmesinde İzlediği Yöntem

Hz. Peygamber, erkek çocuğu seven kız çocuğundan utanan bir topluma gönderilmiştir. Erkek çocuğu doğduğunda mutluluk ve sevice dolan günler yaşanır. Kurban kesilirdi. Ebu Büreyde bu durumu açıklamak üzere şöyle demiştir: “Biz

¹⁹² Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XXI, 88; Yenieli-Kayapınar, *Ebu Davud Terc*, X, 546; Hatiboğlu, *İbn Mace Terc*, VIII, 504.

¹⁹³ İbrahim:14/7

¹⁹⁴ Kastallanî, *İrşadu's-Sarî*, VIII, 253; İbn Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, VI, 326; İbn Kudame, *Muğni*, IX, 461; İbn Battal, *Şerhu'l-Buhârî*, 5/375; Yenieli-Kayapınar, *Ebu Davud Terc*, X, 550.

¹⁹⁵ Nevevî, *Mecmû'*, VIII, 426.

¹⁹⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-Barî*, IX, 592; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, VI, 139.

câhiliyye devrinde iken birimizin bir erkek çocuğu dünyaya geldiği zaman bir koyun keserdik ve kanını çocuğun başına sürerdik.”

Cahiliyye döneminde doğan çocuk kız ise mutsuzluk ve hüziin dolu anlar yaşanırđı. Doğum haberi yayılmaması istenirdi. Allah bu durumu Kur'an'da çok açık şekilde ifade buyurmaktadır: **“Onlardan birine bir kızı olduğu müjdelenirse; içi öfkeyle dolarak yüzü simsiyah kesilir. Kendisine verilen müjdenin kötülüğünden dolayı topluluktan gizlenir. Aşağılığa katlanıp onu tutsun mu yoksa toprağına mı gömsün? Bak ne kadar kötü hüküm veriyorlar!”**¹⁹⁷

Hz. Peygamber, toplumun geleneğini iyiliğıyle kötülüğüyle ne uygularđı ne de karşısına çıkardı. O, iyiliğı destekleyip kötülüğü menederdi. Bu genel kuralı şu hadisiyle açıklamıştır: **“Ben güzel ahlakı tamamlamak üzere gönderildim.”**¹⁹⁸

Hz. Peygamber akika kurbanı geleneğini islah etmek üzere:

1. Allah’a şükretme maksadıyla akikanın “sünnet” olduğunu açıklamış, hem onu uygulamış, hem sahabîlerinin yapmasını söylemiştir.
2. Yeni doğan çocuğun başını kurbanın kanıyla boyamaktan menetmiştir. Onun yerine çocuğun temizlenmesini, saçlarının tıraş edilmesini ve güzel koku sürmesini söyledi
3. Akika kurbanı sadece erkek çocuğı için yapılıyordu. Hz. Peygamber hem erkek çocuğı için hem kız çocuğı için akika kurbanı kesilmesini emretti. Böylece toplumu, kız çocuğun doğumundan utanç duyan bir toplumdaki kız doğumuyla mutluluğunu ilan etmezse, kurban kesmezse utanç duyacak bir topluma değıştirdi.

B. Hz. Peygamber’in Kullanılan Kelimelerin Olumsuz Anlam Taşmamasına Önem Vermesi.

Hz. Peygamberimiz (s.a.v) akika kurbanı hakkında sorulduğunda; **“Allah, ukuku** (iyiliğın önünün kesilmesini) **sevmez,”** buyurmuş, sonra akika kurbanının hükmünü akika kelimesini kullanmadan açıkladı. Akika kelimesi, ukuk (kesmek) kökünden türetilmiş bir isim olduğı için onu sevmeyip kullanmasını istememiştir. Burada Hz. Peygamber her zaman yaptığı gibi kötü ismi bırakıp iyi isim koymuştur. ¹⁹⁹

¹⁹⁷ Nahl, 16/58-59

¹⁹⁸ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, XIV, 513, no: 8952. şuayb el-Arnaüt, bu hadisin “isnadının kuvvetli” olduğunu belirtmiştir.

¹⁹⁹ İbn Abdilberr, **el-İstizkâr**, V, 313; Yeni-el-Kayapınar, **Ebu Davud Terc**, X, 554.

1.6. ÇOCUĞA İSİM KONULMASI

İnsanın, hayatta en çok duyacağı kelime kendi ismidir. O, ismin kendisine ait olduğuna inanmakta, dolayısıyla istese de istemese de isminden etkilenmektedir. Her insan kendi isminden etkilenir. Bu nedenle çocuğa güzel isim seçilmesi, çocuğun terbiyesinde en önemli adımlardan biri sayılmaktadır.

Gelecek on hadiste Hz. Peygamber (s.a.v)'in bu konuya nasıl özen gösterdiği ve bununla ne kadar ilgilendiği açıklanmaktadır.

YİRMİ ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: أُتِيَ بِالْمُنْذِرِ بْنِ أَبِي أُسَيْدٍ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، حِينَ وُلِدَ فَوَضَعَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى فَحْدِهِ، وَأَبُو أُسَيْدٍ جَالِسٌ، فَلَهِيَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَيْءٍ بَيْنَ يَدَيْهِ، فَأَمَرَ أَبُو أُسَيْدٍ بِابْنِهِ فَاحْتَمَلَ مِنْ عَلَى فَخَذِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَقْلَبُوهُ، فَاسْتَفَاقَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «أَيْنَ الصَّبِيِّ؟» فَقَالَ: أَبُو أُسَيْدٍ أَقْلَبْنَاهُ، يَا رَسُولَ اللَّهِ. قَالَ: «مَا اسْمُهُ؟» قَالَ: فُلَانٌ، يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «لَا، وَلَكِنْ اسْمُهُ الْمُنْذِرُ» فَسَمَّاهُ يَوْمَئِذٍ الْمُنْذِرَ.

b. Tercümesi

Sehl b. Sa'd (r.a) anlatıyor: Münzir b. Ebî Üseyd doğduğu zaman onu Rasûlullah (s.a.v)'e getirdiler. Peygamber (s.a.v) de onu uyluğunun üzerine koydu. Ebû Üseyd oturuyordu. Derken Hz. Peygamber (s.a.v) önünde bir şeyle meşgul oldu. Ebû Üseyd de emir verdi, ve oğlu Rasûlullah (s.a.v)'in uyluğu üzerinden kaldırıldı. Onu geri gönderdiler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) fark edince:

- **Çocuk nerede?** diye sordu. Ebû Üseyd:
- Biz onu geri gönderdik, yâ Rasûlallah! dedi.
- **Onun ismi ne?** diye sordu. Ebû Üseyd:
- Filân yâ Rasûlallah! dedi. Reşûlüliah (s.a.v):
- **Hayır! Onun ismi Münzir'dir**, buyurdu ve ona o gün Münzir adını verdi.

c. Tahrici ve Derecesi

Bu hadis Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde yer alan "*müttefakun aleyh*" bir hadistir.²⁰⁰

YIRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي الدَّرْدَاءِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّكُمْ تُدْعَوْنَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِأَسْمَائِكُمْ، وَأَسْمَاءِ آبَائِكُمْ، فَأَحْسِنُوا أَسْمَاءَكُمْ.»

b. Tercümesi

Ebu'd-Derdâ'dan rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Siz kıyamet gününde kendi isimlerinizle ve babalarınızın isimleriyle çağrılacaksınız. Öyleyse güzel isim koyunuz."

c. Tahrici

Bu hadisi Ebu Davud *Sünen*'inde tahrir etmiştir.²⁰¹

d. Derecesi

Hadisin ravisi olan Ebû Dâvut şöyle demiştir: Hadisin senedinde yer alan Muhammed b. Ebî Zekeriya Ebudderdâ'ya ulaşmamıştır.²⁰² Bu nedenle Hadis *Münkâtî*dir. Cerh ve Tadil alimleri aynı görüşte değildir; Mizzî²⁰³ Ebudderdâ'dan rivayet ettiğini, Zehebi²⁰⁴ ise Ebudderdâ'ya ulaşmadığını ancak Ebudderdâ'nın hanımı olan Ümmüdderdâ'dan rivayet ettiğini söylemiştir. İbn Hacer şöyle demiştir:

Nevevî²⁰⁵, İbn Hacer²⁰⁶, Aynî²⁰⁷, Münâvî²⁰⁸ ve muasır hadis alimi Şuayb el-Arnaût²⁰⁹: Bu hadisin isnadı "*ceyyid*" (*hasen* derecesinde)'dir, demiştir.

²⁰⁰ Müslim, *Sahih*, III, 1692, Edeb, 5 no: 2149; Buhârî, *Sahih*, IIX, 43, Edeb, 108, no: 6191.

²⁰¹ Ebû Davud, *Sünen*, VII, 303, Edeb 68, no: 4948.

²⁰² Ebû Davud, *Sünen*, VII, 303, Edeb 68, no: 4948.

²⁰³ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, XIV, 520

²⁰⁴ *Siyeru'l-âmi'n-Nübelâ*, V, 286

²⁰⁵ Nevevî, *Ezkâr*, 288.

²⁰⁶ İbn Hacer, *Fethu'l-Barî*, X, 577

²⁰⁷ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XXII, 201

²⁰⁸ Münâvî, *Keşfü'l-Menâhic*, I, 355

²⁰⁹ Ebû Davud, *Sünen*, thk: Şuayb el-Arnaût, VII, 303, Edeb 68, no: 4948.

YİRMİ BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عن أبي وهب الجشمي -وكانت له صحبة- رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: «تَسَمُّوا بِأَسْمَاءِ الْأَنْبِيَاءِ، وَأَحَبُّ الْأَسْمَاءِ إِلَى اللَّهِ: عَبْدُ اللَّهِ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ، وَأَصْدَقُهَا: حَارِثٌ وَهَمَامٌ، وَأَقْبَحُهَا: حَرْبٌ، وَمُرَّةٌ.»

b. Tercümesi

Ebu Vehb el-Cüşemî (r.a)'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Çocuklarınızı Peygamberlerin isimleriyle isimlendiriniz. İsimlerin Allah'a en hoş olanları Abdullah ve Abdurrahman'dır. En doğru olanları Haris ile Hemmâm'dır. En çirkin olanları da Harb ile Mürre'dir."²¹⁰

c. Tahrici

Hadisi, Ebu Davud ve Nesai *Sünen*'lerinde tahrir etmiştir.²¹¹

e. Derecesi

Hadis, senedindeki meçhul ravi (Akil b. Şebib)" sebebiyle **zayıf** bir hadistir. Bu ravi hakkında Zehebî²¹² ve İbn Hacer:²¹³ O meçhul bir ravidir, demiştir. İbn Hibban ise bu raviyi *Sikat* kitabında zikretmiştir²¹⁴. Busîrî²¹⁵ hadis hakkında: Hadisin senedinin ravileri sıkadır, demiştir. Hadis Şuayb el-Arnaût'a²¹⁶ göre **zayıf** bir hadistir.

²¹⁰ Yeniél/Kayapınar, **Ebû Davud Terc**, XVI, 107, Edeb 61, no: 4950.

²¹¹ Ebû Davud, **Sünen**, VII, 305, Edeb 68, no: 4950; Nesâî, **Sünen**, VI, 218, Hubb ül-Hayl 2, no: 3565.

²¹² Zehebî, **Mîzan**, III, 88

²¹³ İbn Hacer, **Takrib**, 396

²¹⁴ İbn Ebî Hatim, **es-Sikât**, VII, 294

²¹⁵ Busîrî, **İthafu'l-Hiyere**, V, 332

²¹⁶ Ebû Davud, **Sünen**,s. thk: Şuayb el-Arnaût, VII, 305, Edeb 68, no: 4950

YİRMİ ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُسَمِّينَ غُلَامَكَ يَسَارًا، وَلَا رَبَاحًا، وَلَا نَجِيحًا، وَلَا أَفْلَحَ، فَإِنَّكَ تَقُولُ: أُمَّهُ هُوَ؟ فَيَقُولُ: لَا، إِنَّمَا هُنَّ أَرْبَعٌ، فَلَا تَزِيدَنَّ عَلَيَّ.»

b. Tercümesi

Semure b. Cündüb (r.a)'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “Sakin çocuğunun ismini Yesar, Rebah, Necîh, Eflah koyma. Çünkü olur ki sen kendine bu isimlerden birini verdiğin çocuğu kastederek: O orada mı? diye sorarsın, muhatap, hayır cevabını verir. Böylesi isimler dördtür, benim adıma onları fazlalaştırmayın.”

c. Tahrici ve Derecesi

Bu hadis, Müslim’in *Sahih*'inde, Ebu Davud ve Tirmizî'nin *Sünen*'lerinde yer alan *sahih* bir hadistir.²¹⁷

²¹⁷ Müslim, *Sahih*, III, 1685, Âdâb 2, no: 2136; Ebû Dâvûd, *Sünen*, VII, 314, Edeb 69, no: 4958; Tirmizî, *Sünen*, IV, 430, Edeb 65, no: 2836.

YİRMİ YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنْ عِشْتُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ أَنْهَى أُمَّتِي أَنْ يُسْمُوا نَافِعًا، وَأَفْلَحَ، وَبَرَكَهَ» قَالَ الْأَعْمَشُ: وَلَا أُدْرِي ذَكَرَ نَافِعًا أَمْ لَا، فَإِنَّ الرَّجُلَ يَقُولُ إِذَا جَاءَ: أُمَّ بَرَكَهَ؟ فَيَقُولُونَ: لَا.

b. Tercümesi

Cabir b. Abdillâh (r.a)'dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "İnşallah, eğer ömrüm olursa ümmetime Nâfi, Eflah ve Bereket isimlerini koymalarını yasaklayacağım. Çünkü çocuğu sormak üzere geldiği zaman: Bereket burada mı? diye sorar. Orada bulunanlar da: Hayır! cevabını verirler."

c. Tahrici ve Derecesi

Bu hadis, Müslim'in *Sahih*'inde ve Ebu Davud'un *Sünen*'inde yer alan *sahih* bir hadistir.²¹⁸

YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ عَطَاءٍ، قَالَ: سَمَّيْتُ ابْنَتِي بَرَّةَ، فَقَالَتْ لِي زَيْنَبُ بِنْتُ أَبِي سَلَمَةَ: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَهَى عَنْ هَذَا الْأِسْمِ، وَسَمَّيْتُ بَرَّةَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تُزَكُّوا أَنْفُسَكُمْ، اللَّهُ أَعْلَمُ بِأَهْلِ الْبِرِّ مِنْكُمْ»، فَقَالُوا: بِمَ نَسَمَيْهَا؟ قَالَ: «سَمُّهَا زَيْنَبُ.»

b. Tercümesi

Muhammed b. Amr b. Atâ anlatıyor: Kızıma "Berre" ismini koydum. Bunun üzerine Zeyneb bt. Ebî Seleme şöyle dedi: Bana da "Berre" ismi verilmişti de Rasûlullah (s.a.v) bu ismi yasakladı. Hz. Peygamber (s.a.v) (insanı kusursuz gösteren böylesi isimlerin verilmemesi için) şöyle buyurdu; "Kendinizi temize çıkarmayın, sizden kimin iyi olduğunu en iyi bilen Allah'dır." buyurdu. Bunun üzerine orada

²¹⁸ Müslim, *Sahih*, III, 1686, Âdâb 2, no: 2183; Ebû Dâvûd, VII, 315 *Sünen*, Edeb 69, no: 4960.

bulunanlardan biri Hz. Peygamber'e: Peki, Onun ismini ne koyalım? diye soruldu. Hz. Peygamber de: "**Ona Zeyneb ismini veriniz.**" dedi.

c. Tahrici ve Derecesi

Bu hadis, Müslim'in *Sahih*'inde, Ebu Davud'un *Sünen*'inde rivayet edilen *sahih* bir hadistir.²¹⁹

YİRMİ DOKUZUNCU HADİS

Metni

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : وُلِدَ لِرَجُلٍ مِنَّا غُلَامٌ ، فَسَمَّاهُ الْقَاسِمَ ، فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ : لَا نَكْنِيكَ أَبَا الْقَاسِمِ ، وَلَا نُنْعِمُكَ عَيْنًا ، فَأَتَى النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ وُلِدَ لِي غُلَامٌ ، فَسَمَّيْتُهُ الْقَاسِمَ فَقَالَتِ الْأَنْصَارُ : لَا نَكْنِيكَ أَبَا الْقَاسِمِ ، وَلَا نُنْعِمُكَ عَيْنًا . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «أَحْسَنَتِ الْأَنْصَارُ ، سَمُّوا بِاسْمِي وَلَا تَكْنُوا بِكُنْيَتِي ، فَإِنَّمَا أَنَا قَاسِمٌ.»

Tercümesi

Câbir b. Abdillâh (r.a) anlatıyor: Bizim Ensâr taifesinden bir adamın oğlu doğdu. Kendisi çocuğa Kâsım adını verdi. Ensâr ona: Biz seni Ebû'l-Kâsım künyesiyle anmayız ve seni bu doğum sebebiyle " gözün aydın olsun" diye tebrik de etmeyiz, dediler. Bunun üzerine o Ensârî zat Hz. Peygamber'e geldi ve:

-Yâ Rasûlallah, bir oğlum dünyaya geldi, ona Kâsım²²⁰ adını verdim. Ensâr bana: Biz seni Ebû'l-Kâsım künyesiyle çağırmayız ve seni "gözün aydın olsun" tebrikinde de bulunmayız, dediler (Siz ne buyurursunuz? diye sordu. Hz. Peygamber (s.a.v):

-"Ensâr güzel söylemiştir. Benim isimle ad verebilirsiniz, fakat benim künyem ile künyelenmeyin. Çünkü Kâsım, yalnız benim." buyurdu.

²¹⁹ Müslim, *Sahih*, III, 1687, Âdâb 3, no: 2142; Ebû Dâvûd, *Sünen*, VII, 308, Edeb 69, no: 4953.

²²⁰ Kâsım ismi; paylaşan, dağıtan ve cömert olan anlamına gelmektedir. Hz. Peygamber'in büyük oğlunun ismi Kasımdır. Arap geleneklerine göre Hz. Peygamber büyük oğlunun ismiyle künyelendirildi. Bu sebebeyle Hz. peygamber'e Ebu'l-Kasim (Kasım'ın babası) diye künye verildi.

Tahrirci ve Derecesi

Bu hadisi Buhârî ve Müslim *Sahih*'lerinde, Ebu Davud *Sünen*'inde tahrirci etmiştir. Dolayısıyla hadis “*müttefakun aleyh*” bir hadistir.²²¹

OTUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «تَسَمَّوْا بِاسْمِي وَلَا تَكْتُنُوا بِكُنْيَتِي.»

b. Tercümesi

Ebû Hureyre (r.a) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Benim adımı kendinîze yâhud birbirinize veriniz, fakat künyemi (yani "Ebu'l-Kasım" künyesini) kullanmayın.**"

c. Tahrirci ve Derecesi

Bu hadis “*müttefakun aleyh*” hadistir. Buhârî ve Müslim *Sahih*'lerinde ve Tirmizî *Sünen*'inde onu rivayet etmişlerdir.²²²

²²¹ Buhârî, **Sahih**, Humus 7, IV, 84, no: 3114; Müslim, **Sahih**, Adâb 1, III, 1682, no: 2133; Ebû Dâvûd, **Sünen**, Edeb 74, VII, 322, no: 4966.

²²² Buhârî, **Sahih**, I, 33, İlim 38, no: 110; Müslim, **Sahih**, III, 1684, Âdâb 1, no:2134; Tirmizî, **Sünen**, IV, 433, Edeb 68, no:2841.

OTUZ BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا، قَالَتْ: جَاءَتِ امْرَأَةٌ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنِّي قَدْ وَلَدْتُ غُلَامًا فَسَمَّيْتُهُ مُحَمَّدًا وَكُنَّيْتُهُ أَبَا الْقَاسِمِ، فَذَكَرَ لِي أَنَّكَ تَكْرَهُ ذَلِكَ، فَقَالَ: «مَا الَّذِي أَحَلَّ اسْمِي، وَحَرَّمَ كُنِّيَّتِي؟» أَوْ «مَا الَّذِي حَرَّمَ كُنِّيَّتِي، وَأَحَلَّ اسْمِي؟»

b. Tercümesi

Hiz. Aişe (r.anhâ) buyuruyor ki: Hiz. Peygambere bir kadın şu soruyu sordu:

–“Ey Allah’ın Rasûlü! Ben oğlan çocuk doğurdum ve adını Muhammed koydum. Ebu’l- Kâsım olarak künyeledim. Fakat bana senin bundan hoşlanmadığın anlatıldı.” Hiz. Peygamber şöyle cevap verdi:

–“İsmimin verildiği halde künyem neden verilmesin?” (Ya da şöyle dedi);
“Künyem verildiği halde ismim neden verilmedi?”

c. Tahrici

Hadisi Ebu Davud *Sünen*'inde tahric etmiştir.²²³

d. Derecesi

Hadisimiz, metni sahih hadislerle aykırı olan *münker* hadistir. Senesinde (Muhammed b. İmran al-Hücebî) isimli meçhul ravi bulunmaktadır.

Muhammed b. İmran al-Hücebî hakkında Zehebî²²⁴: Onun hakkında ne cerh ne tadil buldum. Tek hadis rivayet etmiştir. O hadis de münkerdir, demiş İbn Hacer²²⁵ ise: O, meçhul bir ravidir, demiştir.

Şuayb el-Arnaût, *Sünen-i Ebî Davud* tahkikinde bu hadisin senesinde durumu bilinmeyen (meçhul) bir ravi (Muhammed b. İmran al-Hücebî)nin bulunması ve hadisin

²²³ Ebû Davud, *Sünen*, VII, 324, Edeb 75, no: 4968.

²²⁴ Zehebî, *Mizanu'l-İ'tidâl*, III, 672

²²⁵ İbn Hacer, *Takrib*, s.500

metni diğer sahih hadislerle aykırılığı olması sebebiyle hadis *münkerdir*, demiştir.²²⁶ Münker hadis, zayıf ravînin sika ravîye muhalefet ettiği hadistir. Münker hadis “çok zayıf” hadis olduğu için ahlâk babında dahi hüccet olarak kabul edilmez.²²⁷

OTUZ İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهُ قَالَ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَرَأَيْتَ إِنْ وُلِدَ لِي بَعْدَكَ أُسْمِيهِ مُحَمَّدًا وَأُكْتِبَ بِكُنْيَتِكَ؟ قَالَ : «نَعَمْ» قَالَ : فَكَانَتْ رُحْمَةً لِي.

b. Tercümesi

Hiz. Ali (r.a)’den rivâyet edildiğine göre, şöyle demiştir: "Ey Allah’ın Rasûlu! Senden sonra çocuğum olursa ona senin ismini verip senin künyenle künyelendirebilir miyim? Rasûlullah (s.a.v): “Evet” buyurdular. Hiz. Ali dedi ki: Bu, benim için özel bir izindi.”

c. Tahrici

Hadis Ebu Davud ve Tirmizî’nin *Sünen*’lerinde yer almaktadır.²²⁸

d. Derecesi

Tirmizî hadis hakkında; Bu *sahih* bir hadistir, demiş; Şuayb el-Arnaût *Sünen-i Ebî Davud* tahkikinde bu hadisin kaviyyü’l-ismad (**ismadının güçlü**) olduğunu söylemiştir.²²⁹

e. Değerlendirme

Çocuğa isim verme çerçevesinde zikredilmiş olan on hadiste şu konulardan sözedilmiştir:

1. Çocuklara Örnek Olan İnsanları Tanıtma Ve Tanıştırmanın Önemi:

²²⁶ Ebû Davud, a.g.e, VII, 324, Edeb 75, no: 4968.

²²⁷ Celâleddîn Ebu'l-Fazl Abdurrahmân b. Kemâleddin Ebî Bekr b. Muhammed es-Suyûtî, **Tedribu'r-Ravî Fî Şerhi Takrîbi'n-Nevâvî**, Dar Taybe, Riyâd; I, 276

²²⁸ Ebû Davud, **Sünen**, VII, 323, Edeb 75, 4967; Tirmizî, **Sünen**, IV, 434, Edeb 68, no: 2843.

²²⁹ Ebû Davud, a.g.e., Tirmizî, a.g.e.

Sehl b. Sa'd (r.a), çocuğunu Hz. Peygabere getirdiği gibi diğer sahabeler de öyle yapıyorlardı. Böylece o nesil Hz. Peygamber'den etkilenerek yetiştirildi. O neslin kalpleri Hz. Peygamber'i seve seve büyüdü. O neslin beyinleri Hz. Peygamber'i örnek ala ala gelişti. Hem dinî yönden hem dünyevî yönden başarılı oldular.

Çocuğa iyi örnek olmak ve ona başarılı bir örnek göstermek yetiştirme ve terbiye işlemini oldukça kolaylaştırır. Sahabeler çocuklarına en iyi örnek olarak Hz. Peygamber'i tanıtırırlardı. Çocuğa örnek insanları tanıtmak ve onlarla tanıştırmak, çocuğu hem kötü örneklerden korur hem de iyiliklerin ve başarının yaşanmış halini gösterir. Dolayısıyla:

- a. Çocuğa iyi örnekler tanıtılmalıdır.
- b. Çocuk örnek insanlarla tanıştırılmalı ve onlar ziyaret ettirilmelidir.

2. Çocuklarla İlgilenmenin Önemi:

Hız. Peygamber meşgul olmasına rağmen Ebu Üseyd'in çocuğuna özen gösterdi. Onu alıp dizlerinin üzerine oturttu. Bu davranış, Hız. Peygamber'in çocuklarla ne kadar ilgilendiğini, çocuklarla ilgilenmenin sünnet olduğunu bize göstermektedir.

3. İsim Seçmenin Önemi:

Çocuğa isim koyma konusu Hız. Peygabere göre çok önemli bir konudur. Hatta Ebu Üseyd'e ilk sorduğu soru çocuğun ismidir. Sonra o isimin uygun olmadığını görünce hemen ismi değiştirmek üzere: "**Hayır! Velâkin onun ismi Münzir'dir.**" demiştir.

4. Uygun Olmayan İsmın Değıştirilmesi:

Zikredilen hadislerden uygun olmayan ismin uygun bir isimle değıştirilmesinin gerektiği anlaşılmaktadır. Hız. Peygamber (s.a.v) ashab-ı kiramdan birçoklarının adlarını değıştirmiştir. Ebu Üseyd'in çocuğunun adını Münzir, Ebu Seleme'nin kızının adını Zeyneb şeklinde değıştirmiştir.

5. İslam'a Göre Uygun Olmayan İsimler:

İslam'a göre uygun olmayan isimlerin üç çeşidi vardır:

- Anlamı çirkin olan, sahibini olumsuz etkileyebilecek isimler. Hadislerde varid olan bazı örnekler: **el-'Âs** (İsyankâr) , **'Atele** (kaba)²³⁰, **Şeytan**²³¹, **Gurab** (karga)²³², **Hubab** (yılan)²³³, **Şihab** (Asabî)²³⁴, **Murra** (Acı)²³⁵, **Harb**²³⁶ gibi.
- Övünmeyi içeren büyükmeye yol açan isimler.²³⁷
Hadislerde yer alan bazı örnekler: **Berre** (son derece kusursuz) gibi.
- Yokluğunun söylenmesi karamsarlığa yol açabilen isimler: Hadislerde varid olan bazı örnekler: **Yesâr** (Kolaylık) **Rabâh** (Kazançlı)²³⁸, **Necîh** (Başarılı) **Eflah** (Kazanan)²³⁹, **Nâfi'** (yararlı), **Bereket**.

Hz. Ömer (r.a), Peygamberlere saygı göstererek isimlerine layık olamama ihtimalıyla peygamberlerin isimlerinin verilmesini uygun görmedi.²⁴⁰

6. Nehyedilen İsimlerle Adlandırmanın Hükümü:

Sevginin güneşi gibiydi Hz. Peygamber. Nereye giderse ışığıyla sıcaklık, güzellik, ilkbahar mutluluğunun izlerini bırakıyordu. Çevresine haram kılınan şeyleri anlatarak nehyettiği gibi insanları en yüksek ahlak seviyeye çıkarmak için devamlı tavsiyelerde bulunuyordu. Ama onun her emrettiği şey farz, nehyettiği şey haram değildir. Emrettiği şey bazen müstehap, nehyettiği şey bazen mekruh olabilir.

Hz. Peygamber bazı isimleri haram olduğu için değil, uygun olmadığı için menetti. Dolayısıyla yasak ettiği isimlerin terk edilmesi müstahaptır. Bunun delili:

1. Hz. Peygamber, Hazn (zor arazi) isimli bir sahabenin ismini değiştirmek isteyince Hazn (r.a) dedi ki: Babamın bana verdiği ismin değiştirilmesini

²³⁰ İbn Manzûr, **Lisân**, XI, 423; Muhammed Murtaza ez-Zebidî, **Tacu'l-Arûs min Cevahiri'l-Kamus**, Daru'l-Hidâye, 2011; XXIX, 425

²³¹ İbn Manzûr, **a.g.e.**, XIII, 238; Razî, **Muhtaru's-Sihah**, s. 165

²³² İbn Manzûr, **a.g.e.**, I, 645

²³³ İbn Manzûr, **a.g.e.**, I, 296; Zebîdî, **Tacu'l-Arûs**, II, 225.

²³⁴ İbn Manzûr, **a.g.e.**, I, 296; Zebîdî, **a.g.e.**, II, 225.

²³⁵ İbn Manzûr, **a.g.e.**, V, 166

²³⁶ İbn Hacer, **Fethu'l-Bârî**, X, 576

²³⁷ İbn Hacer, **a.g.e.**, X, 577; Nevevî, **Minhac**, XIV, 119.

²³⁸ Zebîdî, **Tacu'l-Arûs**, VI, 379

²³⁹ İbn Manzûr, **Lisân**, II, 547

²⁴⁰ İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, X, 576

istemem. Hz. Peygamber itiraz etmedi. Nehyedilen isimler haram olsaydı Hz. Peygamber bu hükmü beyan ederdi.²⁴¹

2. Cabir b. Abdillah (r.a) demiştir ki: "Hz. Peygamber (s.a.v) bazı isimleri nehyetmek istedi. Sonradan bu konuda sükût buyurduğunu gördüm. Artık hiçbir şey söylemedi."²⁴² Böylece onun hükmü mekruh kalmıştır.²⁴³

7. Müstehab Olan İsimlerin Bazısı:

Bu konuyla ilgili olarak verilmiş olan on hadisten, çocuklarımıza isimlerin en iyisinin seçilmesinin müstehab olduğu anlaşılmaktadır. Bu hadislerle göre müstehab olan isimler şunlardır:

a. Peygamberlerin isimleri:

Peygamberlerin isimleri insanlara Peygamberleri hatırlatır, iyiliklerini çağırıştırır, insanı olumlu olarak etkiler. Hz. Peygamber (s.a.v) hem oğluna hem Ebu Muse el-Eş'ari'nin oğluna Hz. İbrahim'in ismini vermiştir. Onların isimlerinin çocuklara verilmesinin: "**Çocuklarınızı peygamberlerin isimleriyle isimlendiriniz.**"²⁴⁴ buyurarak müstehab olduğunu bildirmiştir.

b. Abdullah ve Abdurrahman gibi Allah'a kul olma anlamını içeren isimler:

İnsanın ulaşabileceği en yüksek makam Allah'a kul olmaktır. Bu nedenle Allah İsrâ konusundan bahsettiğinde, Hz. Peygamberi en yüksek makama ulaştırdığını söylediğinde Hz. Peygamber'i Allah'ın kulu olarak niteledi. İnsan, Allah'ın gerçek kulu olduğunu hissederse Allah'ın istediği gibi hareket eder; o zaman su gibi olur, nereden geçerse oraya hayat verir.

²⁴¹ Buharî, **Sahih**, VIII, 43, Âdâb 108, no: 6193.

²⁴² Müslim, **Sahih**, III, 1686, Âdâb 2, no: 2138; Ebû Davud, **Sünen**, VII, 315, Edeb 69, no: 4960.

²⁴³ İbn Hacer, **Fethu'l-Bârî**, X, 577; Nevevî, **Minhac**, XIV, 119; Yeni-el-Kayapınar, **Ebu Davud Terc.** XVI, 192, Edeb, 61, no: 4958

²⁴⁴ Yeni-el-Kayapınar, **Ebu Davud Terc.** XVI, 107, Edeb 61, no: 4950; Ebû Davud, **Sünen**, VII, 305, Edeb 68, no: 4950; Nesâî, **Sünen**, VI, 218, el-Hayl 2, no: 3565.

c. Zeyneb:

Hiz. Peygamber'in, Ebu Seleme'nin kızına verdiği isimdir. zeneb kökünden türemiştir. Sözlüğe göre "zenb" kelimesi, semizleştii anlamına gelen "zenibe" fiilinin mastarıdır. Zeyneb, güzel görünümlü, güzel kokulu bir ağacın ismidir. Böylece Zeyneb; sağlıklı, güzel, iyi kokan hanım anlamına gelir.²⁴⁵

8. Hiz. Peygamber'in İsminin Verilmesi ve Künyesinin Kullanılması

Burada iki ayrı konu bulunmaktadır.

a. Hiz. Peygamber'in isminin verilmesinin hükmü:

Cumhur alimleri bunun müstehab olduğunu, Hiz. Ömer ve bazı alimler mekruh olduğunu söylemiştir. Cumhura göre Hiz. Peygamber'in ismiyle adlandırma müstehaptır. Çünkü Hiz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "**Çocuklarınızı Peygamberlerin isimleriyle isimlendiriniz.**"²⁴⁶, başka hadiste de: "**Çocuklarınıza benim adımlı verebilirsiniz.**"²⁴⁷ söylemiştir. Hiz. Peygamber'in ismi, sahibini iyilik yapmaya teşvik eder, kötülükten nefret ettirir, Hiz. Peygamber'i örnek almayı hatırlatır.²⁴⁸

Sahabeden Hiz. Ömer ile tabiînden bazı alimlerin görüşüne göre; Hiz. Peygamber'in ismiyle isimlendirilme mekruhtur. Çünkü o isimle adlandırılan kişi hata ya da kötülük yapabilir. O kişiyi isim vererek eleştirmek ise Hiz. Peygamber'in ismine saygısızlık yapmak gibidir.²⁴⁹

b. Hiz. Peygamber'in künyesiyle künyelendirmenin hükmü:

Hiz. Peygamber, Ebulkasım olarak künyelendirilmiştir. Bir hadiste "**Benim künyemle künyelenmeyin.**"²⁵⁰ ifadesini başka hadiste ise: "**İsmimin verilip künyemin verilmemesini gerektiren nedir!**"²⁵¹ ifadesini kullanmıştır. Bu ifadelerin yorumunda alimler beş görüşe ayrılmışlardır:

²⁴⁵ İbn Manzûr, **Lisân**, I, 453; Yeni-el-Kayapınar, **Ebu Davud Terc**, XVI, 185, Edeb, 61, no: 4953.

²⁴⁶ Yeni-el-Kayapınar, **Ebu Davud Terc**, XVI, 107, Edeb 61, no: 4950; Ebû Davud, **Sünen**, VII, 305, Edeb 68, no: 4950; Nesâî, **Sünen**, VI, 218, Hayl 1, no: 4242;

²⁴⁷ Buharî, **Sahih**, IV, 84, Fardu'l-Humus 6, no: 3114; Müslim, **Sahih**, III, 1682, Âdâb 1, no: 2131 ; Ebû Davud, **Sünen**, VII, 322, Edeb 74, no: 4966.

²⁴⁸ Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, XXII, 211.

²⁴⁹ Nevevî, **Minhac**, XIV, 112-113.

²⁵⁰ Buharî, **Sahih**, IV, 84, Farzu'l-Humus 6, no: 3114; Müslim, **Sahih**, III, 1682 Âdâb 1, no: 2131 ; Ebû Davud, **Sünen**, VII, 322, Edeb 74, no: 4966.

²⁵¹ Ebû Davud, **Sünen**, VII, 324, Edeb 75, no: 4968.

1. Şafîîlerin ve Zahirîlerin görüşü: Onlara göre Ebulkasım künyesi Hz. Peygamber'e özeldir. Kimsenin bu künyeyle künyelendirilmesi caiz değildir. Hz. Peygamber'in; **"Benim künyemle künyelenmeyin."**²⁵² hadisini delil olarak almışlardır. **"İsmimin verilip künyemin verilmemesini gerektiren nedir?"**²⁵³ hadisini "zayıf" olduğu için reddetmişlerdir.
2. Bazı alimler önceki görüşü alıp ona "Kasım" ismi ile adlandırmanın caiz olmadığını eklemiştir. Çünkü Kasım isimli olan kişi babasına Ebulkasım (Kasım'ın babası) denir. Bu görüşü uygulayarak emevî halifesi Mervan b. el-Hakem, oğlunun Kasım olan ismini Abdülmelik olarak değiştirmiştir.
3. Malikîler ve Cumhurun görüşüne göre: Abulkasım künyesiyle künyelendirmenin yasaklığı nesh edilmiştir. Hz. Ali (r.a) Hz. Peygamber'den izin aldı: " Eğer çocuğu olursa onu Muhammed olarak adlandırıp Abulkasım olarak künyelendirecekti."²⁵⁴ Tarih boyunca birçok kişi itiraz olmadan bu künyeyle meşhur olmuştur.
4. Ebu'l-kasım künyesinden nehyedilme nedeni caiz olmaması değil, mekruh olmasıdır. Caiz olmasaydı Hz. Peygamber Ali (r.a)nin oğlunun bu künyeyle künyelendirilmesine izin vermezdi.
5. Bazı alimlere göre: Ancak ismi Muhammed veya Ahmed olan Ebulkasım künyesiyle künyelendirilmez. Çünkü Hz. Peygamber böyle buyurdu: **"Benim adımı kendinîze yâhud birbirinize veriniz, fakat künyemi takınmayınız."**²⁵⁵ Bu hadisten anlaşıldığına göre; Aynı kişinin aynı anda hem Muhammed ya da Ahmed ismiyle adlandırılması hem de Ebul-Kasım künyesiyle künyelendirilmesi caiz değildir.²⁵⁶

²⁵² Buharî, **Sahih**, IV, 84, Farzu'l-Humus 6, no: 3114; Müslim, **Sahih**, III, 1682, Âdâb 1, no: 2131 ; Ebû Dâvûd, **Sünen**, VII, 322, Edeb 74, no: 4966.

²⁵³ Ebû Davud, **Sünen**, VII, 324, Edeb 75, no: 4968.

²⁵⁴ Ebû Davud, **Sünen**, VII, 323, Edeb 75, 4967; Tirmizî, **Sünen**, IV, 434, Edeb 68, no: 2843.

²⁵⁵ Sofuoğlu, **Buharî Terc.** I, 263, İlim 38, no: 51; Buharî, **Sahih**, IV, 84, Farzu'l-Humus 6, no: 3114; Müslim, **Sahih**, III, 1682, Âdâb 1, no: 2131 ; Ebû Dâvûd, **Sünen**, VII, 322, Edeb 74, no: 4966.

²⁵⁶ Nevevî, **Minhac**, XIV, 112-113.

Değişik İslâm ülkelerinde bu görüşlerin uygulamasında Hz. Peygamber'in ismi veya künyesinin bir harfi değiştirilerek çocuklara verilmektedir. Muhammed ismi Mehmed, Ebulkasım künyesi Ebukasım şeklinde değiştirilmekte, böylece; hem ismin bereketini alma arzusu karşılanmakta hem de Hz. Peygamber'in isminin saygısı korunmaktadır.

II. ÇOCUĞUN HAYATINDA İLK YEDİ YIL

1.1. BEBEĞİN HZ. PEYGAMBER'İN KUÇAĞINA İDRARINI YAPMASI:

Hız. Peygamber'in çocuklara davranışını incelediğimiz zaman onları ne kadar sevdiğini görürüz. Çocuk konuşabiliyorsa Hız. Peygamber onunla konuşurdu, konuşma çağına gelmediyse Hız. Peygamber onu kucağına alıp Allah'a dua ederdi. Çocuk altını ıslatıp Hız. Peygamber'in kıyafetlerini kirletince hiç olumsuz bir tepki vermeden su isteyip kirlenen yeri yıkardı. Bu konudaki hadisler Kütüb-i sitte'de şöyle geçmektedir.

OTUZ ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ١ ، قَالَتْ: أُبِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِصَبِيِّ يَرْضَعُ فَبَالَ فِي حَجْرِهِ فَدَعَا بِمَاءٍ فَصَبَّهُ عَلَيْهِ.

b. Tercümesi

Hız. Âişe (r.anhâ)'dan rivayet edildiğine göre şöyle söylemiştir: Hız. Peygamber (s.a.v)'e henüz yemek yemeyen küçük bir erkek çocuk getirildi. Çocuk, Hız. Peygamber (s.a.v)'in elbisesine bevletti. Peygamber (s.a.v) elbisesini çıkarmaan hemen o yere su döktü.

c. Tahrirci ve Derecesi

Bu hadis, Buharî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde, İbn Mace ve Nesai'nin *Sünen*'lerinde tahrir edilen *müttefakun aleyh* bir hadistir.²⁵⁷

²⁵⁷ Buharî, *Sahih*, I, 54, Vudu 61, no: 222; Müslim, *Sahih*, I, 237, Tahara 31, no:102; Nesai, *Sünen*, I, 157, Tahara: 194 no: 303; İbn Mace, *Sünen*, I, 328 Tahara 77, no: 523.

OTUZ DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مُحَمَّدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِابْنٍ لَهَا لَمْ يَأْكُلِ
الطَّعَامَ فَوَضَعَتْهُ فِي حَجْرِهِ فَبَالَ، قَالَ: فَلَمْ يَزِدْ عَلَيَّ أَنْ نَصَحَ بِالْمَاءِ.

b. Tercümesi

Ümmü Kays bt. Mihsan (r.anha)'dan rivâyet edildiğine göre, şöyle söylemiştir: Henüz yemek yemeye başlamayan çocuğumla Rasûlullah (s.a.v)'in yanına girmiştım. Çocuk onun kucağında iken üzerini ıslattı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) su istedi ve o suyu ıslak yere serpti.

c. Tahrici ve Derecesi

Bu hadis, Buharî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde, Tirmizî, Ebu Dâvud ve Nesâî'nin *Sünen*'lerinde tahrir edilen *müttefakun aleyh* bir hadistir.²⁵⁸

OTUZ BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَلِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فِي بَوْلِ الرَّضِيعِ: «يُنْصَحُ بَوْلُ الْغُلَامِ،
وَيُغْسَلُ بَوْلُ الْجَارِيَةِ».

b. Tercümesi

Hız. Ali b. Ebî Tâlib (r.a)'den rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v) süt emen çocuğun idrarı hakkında şöyle buyurmuştur: “Erkek çocuğun idrarı üzerine su serpilir, kız çocuğunun idrarı ise yıkanır.”

c. Tahrici

Hadisimizi, Tirmizî, Ebû Davûd ve Nesâî *Sünen*'lerinde tahrir etmişlerdir.

²⁵⁸ Buharî, *Sahih*, I, 54, Vudû 61, no: 223; Müslim, *Sahih*, I, 238, Tahara 31, no:103; Tirmizî, *Sünen*, I, 127, Tahara 54, no: 71; ; Ebû Davud, *Sünen*, I, 278, Tahara:132 , no: 374; Nesâî, *Sünen*, I, 157, Tahara:193 no: 302.

d. Derecesi

Hadis Tirmizî'ye²⁵⁹ göre *hasen sahih*, İbn Hibban²⁶⁰ ve Şuayb el-Arnaût'a²⁶¹ göre *sahih* bir hadistir. Ebû Davud rivayetinde bu hadis Hz. Ali'nin sözü olup *mevkuf* hadistir. Ancak düşünmeyle böyle bir bilgiye ulaşılamayacağı için bu rivayet *merfû hükmündedir*.²⁶²

OTUZ ALTINCI HADİS

a. Metni

عن أبي السَّمْحِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يُغَسَّلُ مِنْ بَوْلِ الْجَارِيَةِ، وَيُرَشُّ مِنْ بَوْلِ الْغُلَامِ»

b. Tercümesi

Ebû's Semh (r.a)'ten rivâyet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: “Kız çocuğunun idrarı yıkanır, erkek çocuğunun idrarı üzerine su dökülür.”

c. Tahrici

Hadis, Nesâî²⁶³, Ebû Dâvûd²⁶⁴ ve İbn Mâce'nin²⁶⁵ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiştir.

d. Derecesi

Hadisimiz *sahih*dir. Hâkim, Zehebî²⁶⁶ ve Suyûtî²⁶⁷ hadisin *sahih* olduğunu bildirmişlerdir. Senedin ricali sikadır. Sadece (Yahya b. Velid et-Taî) hakkında İbn Sa'd²⁶⁸, İbn Hibban²⁶⁹ ve Zehebî²⁷⁰ *sika* hükümünü vermiş; Nesâî²⁷¹, İbn Hacer²⁷², ve

²⁵⁹ Tirmizî, *Sünen*, I, 749, Sefer 430, no: 610

²⁶⁰ İbn Hibban, *Sahih*, IV, 212, Taharet 7, No.1375

²⁶¹ İbn Mace, *Sünen*, thk Şuayb el-Arnaût, I, 329, Tahara 77, no: 3164

²⁶² Ebû Davud, *Sünen*, thk Şuayb el-Arnaût, I, 280, Tahara 132, no: 377.

²⁶³ Nesâî, *Sünen*, I, 158, Tahara 193, no: 304

²⁶⁴ Ebû Davud, *Sünen*, I, 279, Tahara 132, no: 376

²⁶⁵ İbn Mace, *Sünen*, I, 330, Tahara 77, no: 526.

²⁶⁶ Hâkim, *Müstedrek*, I, 271, No: 589

²⁶⁷ Suyûtî, *es-Siracu'l-Münîr*, I, 102

²⁶⁸ İbn Sa'd, *Tabakat*, V, 450

²⁶⁹ İbn Hibban, *Sikat*, VII, 609

muasır alimlerden Şuâyb el-Arnâût²⁷³ ise La be'se bih/zararsızdır, demişlerdir.. zikretmektedir.Şuâyb el-Arnâût²⁷⁴'a göre; hadisin isnadı **ceyyid**/iyidir.. Abdülkadir el-Arnâût da hadisin **hasen** olduğunu bildirmiştir.²⁷⁵

OTUZ YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ لُبَابَةَ بِنْتِ الْحَارِثِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَتْ: بَالَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ فِي حِجْرِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، أَعْطِنِي ثَوْبَكَ، وَالْبَسْ ثَوْبًا غَيْرَهُ، فَقَالَ: «إِنَّمَا يُنْضَحُ مِنْ بَوْلِ الذَّكَرِ، وَيُغَسَّلُ مِنْ بَوْلِ الْأُنْثَى.»

b. Tercümesi

Lübâbe bt. Hâris (r.anhâ)'dan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: Hz. Ali'nin oğlu Hüseyin (r.a), Hz. Peygamber (s.a.v)'in kucığına işedi. Ben: Ya Rasûlallah! Elbiseni bana ver ki yıkayayım, sen başka elbise giy, dedim. Rasûlullah (s.a.v) buyurdular ki: "Erkek çocuğun bevlinden dolayı yalnız su serpilir. Kız çocuğun bevlini ise yıkamak gerekir."

c. Tahrici

Hadisimizi İbn Mâce²⁷⁶ ve Ebu Dâvud²⁷⁷ *Sünen*'lerinde tahrir etmiştir.

d. Derecesi

Hadisimiz ravileir sika, **sahih** bir hadistir. Hakim *Müstedrek*'te, Zehebî *Müstedrek Zeyli*'nde²⁷⁸, İbn Hacer²⁷⁹ ve Şuâyb el-Arnâût *Sünen-i İbn Mâce* tahkikinde²⁸⁰ bu hadisin **sahih** olduğunu belirtmişlerdir.

²⁷⁰ Zehebî, Ebû Abdillâh Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, **el-Kâşif fi Mârifeti Men lehu Rivaye fi'l Kütübi's-Sitte**, Dâru'l-Kıbletil-İlmiyye, Cidde, 1992; I, 61

²⁷¹ İbn Hacer, **Tehzib**, XI, 296

²⁷² İbn Hacer, **Takrib**, s. 598

²⁷³ Ebû Davud, **Sünen**, thk: Şuâyb el-Arnâût, I, 279, Tahara 132, no: 376

²⁷⁴ a.g.e.

²⁷⁵ İbnü'l-Esir, **Camiu'l-Usûl**, VII, 82

²⁷⁶ İbn Mace, **Sünen**, I, 328, Tahara 77, no: 522.

²⁷⁷ Ebû Davud, **Sünen**, I, 279, Taharet 132, no: 375

²⁷⁸ Hâkim, **Müstedrek**, I, 271, no: 588

e. Değerlendirme

1. Hz. Peygamber'in Kucağında Çocuk Bevletmesi Olayının Tekrarlanması:

Bu olayın birkaç defa tekrarlanması gösteriyor ki, Hz. Peygamber'in genellikle çocuklardan gelebilecek sıkıntılara tahammül ediyor, her zaman çocukları alıyor, seviyor, hayır ve bereket duasında bulunuyordu.

2. Bebeğin İdrarının Hükümü:

Alimler, her insan gibi emzikli çocuğun de bevlinin necis olduğunda ittifak etmişlerdir.²⁸¹ Fakat çocuğun bevliyle kirlenen yerin temizlenmesi yönteminde iki görüş bulunmaktadır.

3. Emzikli Çocuğun Bevliyle Kirlenen Kıyafetin Temizlenmesi:

anlatılan hadislerin zahirinden anlaşıldığına göre; erkek çocuğun bevli su serpmekle, kız çocuğunki ancak yıkamakla temizlenir. *Nadh* kelimesi hem su serpmesi hem su akıtması anlamına geldiği²⁸² için alimler bu konuda iki görüşe ayrıldılar.²⁸³

Birinci görüş:

Hanefî ve Mâlikî'lerin görüşü: Onlara göre kız ve erkek bebeklerinin idrarları arasında fark yoktur. Her ikisi de pistir ve ancak yıkamakla temizlenir.

Delili:

1. Necasetle kirlenen şey ancak necasetin ortadan kaldırılmasıyla temizlenir.
2. Necaset üzerine su serpmesi necaseti ortadan kaldırmaz, alanı genişletir; ama su dökmesiyle necaset yok olur ve temizlik gerçekleşir.²⁸⁴
3. Hadiste “**su nadhı**” ifadesi su serpmesi değil su akıtması anlamına gelir, çünkü Hz. Aişe'nin hadisinde "Hz. Peygamber elbisesini çıkarmadan bevledilen yere su

²⁷⁹ İbn Hacer, **Fethu'l- Barî**, I, 326

²⁸⁰ İbn Mace, **Sünen**, I, 328, Tahara 77, no: 522

²⁸¹ Nevevî, **Minhac**, III, 195.

²⁸² İbn Manzur, **Lisân**, II, 618.

²⁸³ Nevevî, **Mecmû'**, III, 195; İbn Battal, **Şerhu'l-Buharî**, I, 332;

²⁸⁴ Aynî, **Binâye**, I, 728; Lahmî, **Tabsıra** I, 116; Kudûrî, **Tecrîd**, II, 731; Karafî, **Zahîra**, I, 185.

döktü."²⁸⁵ ifadesi kullanılmıştır. Su *Nadhı* ifadesi su serpmesi değil su dökmesi anlamına gelmektedir.

İkinci görüş:

Şafî ve Hanbelî'lerin görüşüdür: Onlara göre süttten başka bir şeyle beslenmeyen erkek bebeğin idrarı ile kirlenmiş şey, su idrardan çok olana kadar üzerine su serpmekle temizlenir.²⁸⁶

Bu görüşün delilleri, zikri geçen Hz. Ali (r.a) ve Ebû's Semh (r.a) hadisleridir.

Hz. Ali (r.a) hadisinde Rasûlullah (s.a.v) süt emen çocuğun idrarı hakkında şöyle buyurmuştur: "**Erkek çocuğun idrarı üzerine su serpilir, kız çocuğunun idrarı ise yıkanır.**"²⁸⁷. Bu hadiste su serpme anlamındaki "nadh" ifadesi kullanılmıştır.

Ebû's Semh (r.a)'ten gelen rivâyete göre; Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "**Kız çocuğunun idrarı yıkanır, erkek çocuğunun idrarı üzerine su serpilir.**"²⁸⁸ Bu hadiste su serpme anlamındaki Nadh ifadesi kullanılmamış su serpme ve saçma anlamındaki "**Raşş**" ifadesi kullanılmıştır.

Birinci görüşte necasetin kaldırılması gerçekleşebildiği için ve o görüş Hz. Âişe (r.anhâ) hadisinin zahiriyle isbat edildiği için tercih edilir.

Bu görüşler gayet tabîî temizliğin en düşük sınırlarını göstermektedir. Daha fazla temizlik, israfa girmemek şartıyla bütün alimlere göre müstehaptır. Zira bu konuda Hz. Peygamber: "**Temizlik imanın yarısıdır.**"²⁸⁹ diyerek genel bir kural koymuştur.

²⁸⁵ Hatipoğlu, **İbn Mâce Terc**, II, 166;

²⁸⁶ Nevevî, **Mecmû'**, II, 589; Rafii, **eş-Şerhu'l-Kebir**, I, 64; İbn Kudame, **Mugnî**, II, 67.

²⁸⁷ İbn Mace, **Sünen**, I, 329, Tahara 77, no: 3164; Tirmizî, **Sünen**, I, 749, Sefer 430, no: 610; Ebû Davud, **Sünen**, I, 280, Tahara 132, no: 377

²⁸⁸ Nesâî, **Sünen**, I, 157, Tahara 191 no:302.

²⁸⁹ Müslim, **Sahih**, I, 203, Tahara 1, no: 223.

1.2. ÇOCUK İÇİN ANNENİN CEZASININ ERTELENMESİ

Hz. Peygamber, çocuğa sadece doğduktan sonra değil, doğmadan önce de özen gösterip haklarını savunmuştur. Onun yaşama hakkını korumak üzere hamile kadın katil olsa bile çocuğu doğurmadan cezalandırılmasına müsaade etmemiştir. Bu konu, gelecek üç hadiste incelenmektedir.

OTUZ SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عن عبد الله بن بُريدة عن أبيه، أن امرأةً -يعني من غامدٍ- أتت النبيَّ -صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ-، فقالت: إني قد فجرتُ، فقال: "ارجعي"، فرجعت، فلما كانَ الغدُ، أتته، فقالت: لعلك أن تُردِّدني كما رَدَّدْتَ مَاعِزَ بْنَ مَالِكٍ، فوالله إني لِحُبلى، فقال لها: "ارجعي"، فرجعت، فلما كانَ الغد، أتته، فقال لها: "ارجعي حتى تُلدي"، فرجعت، فلما ولدت، أتته بالصبي، فقالت: هذا قد ولدته، فقال لها: "ارجعي فأرضعيه حتى تَفطميه"، فجاءت به وقد فَطَمْتُهُ، وفي يده شيءٌ يأكله، فأمر بالصبيِّ، فدفعَ إلى رجلٍ من المسلمين، وأمرَ بها فَحْفِرَ لها، وأمرَ بها فَرَجِمَتْ، وكانَ خالدٌ فيمن يَرَجُمُها، فرجمها بحجر، فوقعت قَطْرَةً من دَمِها على وجنته، فسبَّها، فقال له النبيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "مهلاً يا خالدُ، فوالذي نفسي بيده، لقد تابت توبةً لو تابها صاحبُ مكسٍ لُغْفِرَ له"، وأمرَ بها فَصَلِّيَ عليها، ودُفِنَتْ²⁹⁰ وفي طريقٍ أخرى: فَقَالَ: «إِذَا لَا نَرَجُمُها، وَنَدَعُ وَلَدَهَا صَغِيرًا لَيْسَ لَهُ مَنْ يُرْضِعُهُ»، فَقَامَ رَجُلٌ مِنَ الْأَنْصَارِ، فَقَالَ: إِيَّ رِضَاعُهُ يَا نَبِيَّ اللهِ، قَالَ: فَرَجَمَهَا.

b. Tercümesi

Abdullah b. Büreyde, babası Büreyde'den şöyle rivayet etmiştir: Gâmid kabilesinden bir kadın Rasûlullah (s.a.v)'e gelip:

-Ben büyük günah işledim (zina ettim), dedi. Rasûlullah (s.a.v):

²⁹⁰ Müslim, **Sahih**, III, 1323, Hudûd 5, no: 1695; Ebû Davud, **Sünen**, VI, 488, Hudûd 25, no: 4442.

-**Dön git**, buyurdu. Kadın dönüp gitti. Ertesi gün tekrar geldi ve:

-Herhalde sen, Mâız'ı geri çevirdiğin gibi, beni de geri çeviriyorsun, oysa vallahi ben gebeyim, dedi. Rasûlullah (s.a.v) yine:

- **Dön git**, buyurdu. Kadın ertesi gün tekrar geldi. Efendimiz bu sefer:

- **Dön git, çocuğu doğuruncaya kadar bekle**, buyurdu. Kadın çocuğu doğurunca, Rasûlullah'a gelip:

- İşte, çocuğu doğurdum, dedi. Rasûlullah (s.a.v):

- **Git, süttten kesilinceye kadar bebeği emzir**, buyurdu. Kadın çocuğunu süttten kesmiş, çocuk elinde bir şey yer bir vaziyette geldi.

Rasûlullah (s.a.v) çocuğun, müslümanlardan birisine verilmesini emretti. Efendimizin emri ile kadın için bir çukur kazıldı ve recmedildi. Hâlid de, kadını recmedenlendendi. Ona bir taş attı, kadının kanından bir damla şakağına bulaştı. Bunun üzerine ona kötü söz söyledi. Rasûlullah (s.a.v) Halid'e:

- **Yavaş ol ey Halid ! Ruhum elinde olan Allah'a yemin ederim ki, o öyle bir tevbe etti ki, eğer halktan haksız yere toplanan vergilere el koyan birisi öyle tevbe etse affedilirdi**, buyurdu. Rasûlullah (s.a.v) emretti, kadının namazı kılındı ve defnedildi.

Hadisin bir başka rivayetinde Allah Rasûlü (s.a.v):

- **Bu halde bu kadını bir sütanne bulmadan recm edip de çocuğunu yalnız başına bırakamayız**, buyurdu. Bunun üzerine Ensardan bir kimse:

- Onun emzirme konusu bana aittir, ey Allah'ın Nebîsi! dedi. Bundan sonra Rasulullah onu recmetti.

c. Tahrîci ve Derecesi

Bu hadis Müslim *Sahih*'inde, Ebu Dâvûd'un *Sünen*'inde yer alan *sahih* bir hadistir.²⁹¹

²⁹¹ Müslim, **Sahih**, III, 1323, Hudûd 5, no: 1695; Ebû Davud, **Sünen**, VI, 488, Hudûd 25, no: 4442.

OTUZ DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ عُمَرَ بْنِ حُصَيْنٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ امْرَأَةً مِنْ جُهَيْنَةَ أَتَتْ نَبِيَّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهِيَ حُبْلَى مِنَ الزَّيْنِ، فَقَالَتْ: يَا نَبِيَّ اللَّهِ، أَصَبْتُ حَدًّا، فَأَقِمْنِي عَلَيَّ، فَدَعَا نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِيِّهَا، فَقَالَ: «أَحْسِنِ إِلَيْهَا، فَإِذَا وَضَعْتَ فَأْتِنِي بِهَا»، فَفَعَلَ، فَأَمَرَ بِهَا نَبِيُّ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَشُكِّتَ عَلَيْهَا نِيَابُهَا، ثُمَّ أَمَرَ بِهَا فَرُجِمَتْ، ثُمَّ صَلَّى عَلَيْهَا، فَقَالَ لَهُ عُمَرُ: تُصَلِّي عَلَيْهَا يَا نَبِيَّ اللَّهِ وَقَدْ زَنَتْ؟ فَقَالَ: «لَقَدْ تَابَتْ تَوْبَةً لَوْ قُسِمَتْ بَيْنَ سَبْعِينَ مِنْ أَهْلِ الْمَدِينَةِ لَوَسِعَتْهُمْ، وَهَلْ وَجَدْتَ تَوْبَةً أَفْضَلَ مِنْ أَنْ جَادَتْ بِنَفْسِهَا لِلَّهِ تَعَالَى؟»

b. Tercümesi

Imrân b. Husayn (r.a)'den rivâyet edildiğine göre, Cüheyne kabilesinden bir kadın zinadan hamile olarak Hz. Peygamber'e geldi ve: Yâ Nebiyyâllah! Ben haddi hak ettim. Onu bana tatbik et! dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) de velisini çağırarak: "**Buna iyi bak, doğurduğu zaman onu bana getir!**" buyurdu. Velisi de öyle yaptı. Bunun üzerine Hz. Peygamber kadın hakkında emir vererek üzerine elbisesi bağlandı. Sonra emir buyurarak recmedilmiş ve cenazesini kıldı. Ömer (r.a) kendisine :

- Bunun cenaze namazını kılacak mısın yâ Nebiyyâllah? Halbuki zina etmiştir; dedi. Efendimiz:

- Gerçekten bu kadın öyle bir tevbe etti ki, bu tevbe Medinelilerden yetmiş kişi arasında taksim edilse onlara yeterdi. Sen Allah için canını vermekten daha faziletli bir tevbe gördün mü? buyurdu.

c. Tahrici:

Hadis, Müslim'in *Sahih*'inde, Ebû Dâvûd, Nesaî ve Tirmizî'nin *Sünen* 'lerinde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.²⁹²

²⁹² Müslim, *Sahih*, III, 1324, Hudûd 5, no: 1696; Ebû Davud, *Sünen*, VI, 487, Hudûd 25, no: 4440; Nesaî, *Sünen*, IV, 63, Cenaiz: 64 no: 1957; Tirmizî, *Sünen*, III, 94, Hudûd 9, no: 1435.

KIRKINCI HADİS

a. Metni

عن شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : «الْمَرْأَةُ إِذَا قَتَلَتْ عَمْدًا، لَا تُقْتَلُ حَتَّى تَضَعَ مَا فِي بَطْنِهَا، إِنْ كَانَتْ حَامِلًا، وَحَتَّى تُكْفَلَ وَلَدَهَا، وَإِنْ زَنَتْ لَمْ تُرْجَمْ حَتَّى تَضَعَ مَا فِي بَطْنِهَا، وَحَتَّى تُكْفَلَ وَلَدَهَا.»

b. Tercümesi

Şeddâd b. Evs (r.a)'den rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Kadın kasten bir kimseyi öldürdüğü zaman, hâmile ise, doğum yapıp bebeğini bir bakıcıya teslim edinceye kadar öldürülmez. Hâmile bir kadın zina edecek olursa, doğum yapıp bebeğini bir bakıcıya teslim edinceye kadar recmedilmez."

c. Tahrici

Hadisi, İbn Mace *Sünen*'inde tahrir etmiştir.²⁹³

d. Derecesi

Hadis, senedindeki iki zayıf ravi (İbn En'um Abdurrahman b. Ziyad) ve (Abdullah b. Lehîâ) sebebiyle *zayıf* bir hadistir.

İbn En'um Abdurrahman b. Ziyad hakkında İbn Main²⁹⁴ : Onun hadisi münkerdir, demiş; İbn Hacer²⁹⁵ , İbn Ebî Hâtim²⁹⁶ ve İbn Adıyy²⁹⁷ : Onun hadisi zayıftır, demiştir. Abdullah b. Lehîâ hakkında Zehebî: Ondan hadis alınmaz,²⁹⁸ İbn Adıyy: Onun hadisi zayıftır,²⁹⁹ demiştir. İbn Hacer *Takrib*'de onun hakkında: Kitapları yandıktan sonra hadislerini karıştırmış, demiştir.³⁰⁰ Hadis Busîrî³⁰¹ ve Sindî'ye göre³⁰² *zayıf* bir hadistir.

²⁹³ İbn Mace, *Sünen*, III, 698, Diyet 36, no: 2649

²⁹⁴ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, XVII, 107

²⁹⁵ İbn Hacer, *Takrib*, 340

²⁹⁶ İbn Ebi Hatim, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, V, 234

²⁹⁷ İbn Adıyy, *Kâmil*, V, 459

²⁹⁸ Zehebî, *Mizanu'l-İ'tidâl*, II, 457

²⁹⁹ İbn Adıyy, *Kâmil*, V, 237

³⁰⁰ İbn Hacer, *Takrib*, s.319

³⁰¹ Busîrî, *Misbahu'z-Züccace*, VII, 138

Ancak bu konuda varid olan yukarıda zikredilen Müslim'in *Sahih*'inde tahrir edilen Büreyde hadisi³⁰³, bu hadisin anlamını desteklemektedir. Dolayısıyla hadisimiz, **hasen li-gayrihî** derecesine yükselmektedir.

e. Değerlendirme

1. Çocuk Hakkını Korumak Amacıyla Suçlu Annenin Cezasının Ertelenmesi:

Gösterilen hadislere dayanarak suçlu hamile veya emziren annenin bedenî cezasının ertelenmesinde bütün alimler ittifak etmiştir.

- a. Cezası idam olmayan hamile kadına çocuk doğurup nifas (lohusalık) dönemini bitirdikten sonra cezası uygulanır.
- b. Cezası idam olan hamile kadın (kısas, zina) çocuğunu doğurup ilk kez emzirmesinden sonra eğer çocuğa bakacak ve onu emzirecek biri yoksa çocuğun emzirme dönemi bittikten sonra suçlu annenin cezası uygulanır .

Büreyde hadisinin iki rivayeti vardır: birisi süt emzirmenin ertelenmesini içerip diğeri içermezken alimler, rivayetlerin ikisi aynı olay hakkında olduğundan ve birincisi daha fazla ayrıntı verdiği için; ikinci rivayetin birinci rivayete göre tevil edilmesi gerektiğini söylemiştir. Yâni olay birinci hadiste anlatıldığı gibidir.

Ayrıca Allah kitabında: **“Hiç kimse kimsenin yükünü taşıyacak değildir.”**³⁰⁴ buyurarak genel bir kural koymuştur. İnsan işlemediği bir günah yüzünden cezalandırılmaz. Bu kural birinci rivayeti te'yd etmektedir. Suçlu annenin cezasının kendi çocuğuna zarar vermemesi gerekmektedir.³⁰⁵

³⁰² Sindî, *Kifâyetü'l-Hâce*, II, 154.

³⁰³ Müslim, *Sahih*, III, 1323, Hudûd 5, no: 1695; Ebû Davud, *Sünen*, VI, 488, Hudûd 25, no: 4442.

³⁰⁴ Zümer. 39/7

³⁰⁵ Nevevî, *Mînhac*, XI, 201; Yusuf b. Abdilberr, *et-Temhîd limâ Fi'l-Muvatta Mine'l-Maânî ve'l-Esânîd*, thk, Mustafa el-Alevî – Muhammed el-Bekrî, Diyanet İşleri Başkanlığı, Fas, 1967; XXI, 134; İbn Abidin, *Reddü'l Muhtar*, III, 655; Abdullah b. Mahmud el-Mavsîlî, *el-İhtiyar li-Ta'lîlî'l-Muhtar*, Daru Taybe, Şam; IV, 87; Karafî, *Zahîra*, XII, 82; Maverdî, *el-Havi'l-Kebir*, XIII, 214; Nevevî, *Mecmû'*, XX, 40, 43; XVIII, 449; Yahya b. Şeref en-Nevevî, *Ravdatü't-Talibîn ve Umdetü'l-Müftîn*, thk. Zühayr Çavış, el-Mektebu'l-İslâmî, Beyrut, III.bsk, 1991; IX, 225; İbn Kudame, *Muğni*, IX, 46, VIII, 343, Buhûtî, *Şerhu Müntehe'l-İrâdât*, III, 274; Buhûtî, *Keşşâful-Kimâ'*, VI, 82.

2. Bebeği Nedeniyle Cezası Ertelenen Kadına Davranış Şekli:

Imrân b. Husayn hadisinde Hz. Peygamber, kadının velisine “Buna iyi bak!” diye emir verdi. Hz. Peygamber (s.a.v), velisinden sadece kadına kötülük yapmamasını değil, iyilik yapmasını, iyi davranmasını, onunla ilgilenmesini ve onu her türlü zararlı şeylerden korumasını istemiştir.

Bunun nedeni:

- a. Kadının akrabası gayrete gelip kadına eziyet edebilirler.
- b. Böyle bir günah işleyen kişiye karşı nefret duymak insanların doğal hali olduğu için Hz. Peygamber tevbe eden ve pişman olan kadına acımış ve ona iyi davranılmasını istemiştir.³⁰⁶

Ayrıca, hamilenin durumu ve duyguları, genellikle çocuğa olumlu veya olumsuz yansımaktadır.

³⁰⁶ Nevevî, **Minhac**, XI, 205

2.3. HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUĞA ŞAKA YAPMASI

İnsan aşırı meşguliyet sebebiyle çocuklarına yeterince vakit ayıramıyor. Onlarla gerektiği kadar ilgilenemiyor; dertlerini dinlemeye, umutlarını duymaya, düşlerini tanımaya imkân bulamıyor.

Oysa, Hz. Peygamber, çocuklara davranışıyla çocuklarla ilgilenmenin oldukça önemli olduğunu göstermektedir. O, bütün büyük sorumluluklarına rağmen bir çocuk görünce ilgilenirdi. Çocuk mutsuzsa onunla konuşarak mutsuzluğunu gidermeye çalışırdı. Çocuklarla şakalaşırı. Bazen onları omuzlarının üzerinde taşır bazen de yüzlerine su serperdi. Her zaman onları mutlu etmeye ve kendilerine güven vermeye çalışırdı. Bu konuda Kütüb-i Sitte'de üç hadis bulunmaktadır.

KIRK BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ عَلَيْنَا، وَبِي أَحْ صَغِيرٍ، يُكْنَى أَبُو عُمَيْرٍ، وَكَانَ لَهُ نُعْرَةٌ يَلْعَبُ بِهِ، فَمَاتَ، فَدَخَلَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - ذَاتَ يَوْمٍ فَرَأَاهُ حَزِينًا، فَقَالَ: "مَا شَأْنُهُ؟" قَالُوا: مَاتَ نُعْرُهُ، فَقَالَ: «يَا أَبَا عُمَيْرٍ، مَا فَعَلَ النَّعِيرُ؟»

b. Tercümesi

Enes b. Malik (r.a) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v) zaman zaman bizim evimize gelirdi. Benim Ebu Umeyr künyesiyle anılan küçük bir kardeşim vardı. Kırmızı gagalı serçe kuşuna benzeyen kuşuyla oynar dururdu. Bir süre sonra bu kuş öldü. Bir gün Hz. Peygamber (s.a.v) Ebu Umeyr'in yanına geldi. Onu üzgün bir halde gördü. Bunun üzerine orada bulunanlara:

- **Bunun nesi var?** diye sordu. Onlar:
- Onun kuşu öldü, dediler. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) de ona:
- **Ey Ebu Umeyr, Küçük kuşa ne oldu?** dedi.

c. Tahrirci ve Derecesi:

Bu hadis, Buharî³⁰⁷ ve Müslim'in³⁰⁸ *Sahih*'lerinde, Ebu Davud³⁰⁹, Tirmizî³¹⁰ ve İbn Mace'nin³¹¹ *Sünen*'lerinde tahrirci edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

KIRK İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ الرَّبِيعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: عَقَلْتُ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَجَّةً مَجَّهَا فِي وَجْهِي وَأَنَا ابْنُ خَمْسِ سِنِينَ مِنْ دَلْوٍ.

b. Tercümesi

Mahmûd b. Rabî' (r.a) şöyle demiştir: Beş yaşında iken Hz. Peygamber (s.a.v)'in bir defasında bir kovadan ağzına su alıp yüzüme püskürttüğünü hatırlıyorum.

c. Tahrirci ve Derecesi

Bu hadis, Buharî³¹² ve Müslim'in³¹³ *Sahih*'lerinde, İbn Mace'nin³¹⁴ *Sünen*'inde tahrirci ettikleri *müttefakun aleyh* bir hadistir.

KIRK ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حَامِلَ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ عَلَى عَاتِقِهِ، فَقَالَ رَجُلٌ: نَعَمَ الْمَرْكَبُ رَكِبْتَ يَا غُلَامُ. فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «وَنَعَمَ الرَّكَابُ هُوَ.»

³⁰⁷ Buharî, *Sahih*, VIII, 45, Edeb 111, no: 6203

³⁰⁸ Müslim, *Sahih*, III, 1692, Âdâb 5, no: 2150

³⁰⁹ Ebû Davud, *Sünen*, VII, 325, Edeb 76, no: 4969

³¹⁰ Tirmizî, *Sünen*, III, 425, el-Birr ve's-Sıla 57, no: 1989

³¹¹ İbn Mace, *Sünen*, IV, 667, Edeb 24, no: 3720

³¹² Buharî, *Sahih*, I, 26, İlim 18, no: 77

³¹³ Müslim, *Sahih*, I, 456, Mesacid 47, no: 265

³¹⁴ İbn Mace, *Sünen*, I, 420, Taharet 136, no: 660.

b. Tercümesi

İbn Abbâs (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v), torunu Hüseyin'i omuzunda taşımakta idi. Bunun üzerine bir kimse: "Ey çocuk! Bindığın binek ne güzeldir!.." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v): "**O da ne güzel binicidir!**" buyurdu.

c. Tahrirci

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahrir etmiştir.³¹⁵

d. Derecesi

Hadisimiz, senedindeki (Zem'a b. Salih) isimli zayıf ravi sebebiyle *isnadı zayıf* bir hadistir.

Tirmizî hadis hakkında: "Bu hadis hasen, garibdir. Ancak bu şekliyle bilmekteyiz. Bazı hadisçiler Zem'a b. Salih'i hafızası yönünden **zayıf** kabul etmişlerdir," demiştir.³¹⁶ Zem'a b. Salih Tirmizî,³¹⁷ Buhârî³¹⁸ ve İbn Adiyy³¹⁹ Zem'a b. Salih'in "hafızası zayıf bir ravî" olduğunu ifade etmişlerdir. İbn Hacer onun hakkında: Onun hadisi zayıftır, demiştir.³²⁰

Hâkim hadisin *Sahih* olduğunu söylerken; Zehebi³²¹ adı geçen ravi sebebiyle hadisin *zayıf* olduğunu bildirmiştir. Hadisimiz, muasır hadis alimi Abdülkadir el-Arnaût'a³²² göre de **zayıf**'tır.

³¹⁵ Tirmizî, *Sünen*, VI, 129, Menâkıb 31, no: 3784

³¹⁶ Tirmizî, *a.g.e.*

³¹⁷ Tirmizî, *a.g.e.*

³¹⁸ Buhârî, *et-Tarihu'l-Kebîr*, III, 451

³¹⁹ Ebû Ahmed b. Adiyy el-Curcânî, *el-Kâmil fi Du'afâi'r-Ricâl*, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, I.bsk, Beyrut, 1997; IV, 197

³²⁰ İbn Hacer, *Takrib*, s.217

³²¹ Hâkim, *Müstedrek*, III, 186, no: 4794

³²² İbnü'l-Esîr, el-Mübarek b. Muhammed b. Muhammed eş-Şeybânî el- Cezerî, *Camiu'l-Usûl fi Ahâdisi'r-Rasûl*, thk.Abdülkadir el-Arnaût, Dâru'l-Beyan, I.bsk, Beyrut, 1972; IX, 27.

e. Değerlendirme

1. Çocukla İlgilenme, Halini Sorma, Derdinî Dinleme:

Hz. Peygamber yetişkinlerle ilgilendiği gibi çocuklara da aynı özeni gösterirdi. Genel halini sormakla kalmazdı. Sevincinin veya mutsuzluğunun herhangi bir belirtisini fark edince nedenini sorar; mutlunun mutluluğunu paylaşır, mutsuzun gözyaşlarını silerek onu teselli ederdi. Enes'in küçük kardeşinin kuşu öldüğünde çocuğun kalbi kırıldı, mutsuz oldu. Hz. Peygamber bunu fark edince çocuğa geldi ve büyüklerle konuştuğu gibi onunla konuştu. Ebu Ümeyr künyesini kullandı. Halbuki Ebû ile başlayan künyeler genellikle büyüklere ve çocuk sahibi olanlara konulur. Fakat Hz. Peygamber çocuğun kendisine güvenini arttırmak amacıyla onunla öyle konuştu.³²³

2. Çocuğun Hayvanla İlgilenmesi:

Enes (r.a)'in hadisinde Hz. Peygamber küçük çocuğun kuşla ilgilenmesinde ve ona bakmasında sakınca görmemiş ve itirazda bulunmamıştı. Hatta diğer hadiste hayvanlarla ilgilenmenin olumlu yönünü açıklayarak: **“Her bir Peygamber koyun çobanlığı yapmıştır.”** demişti. sahabenin biri:

- Sen de mi ey Allah'ın Rasûlu? O da:

- **Evet, ben de bir miktar kırat karşılığında Mekke ehlinin koyunlarını güttüm,**³²⁴ demişti.

Zira, çocuk hayvanla ilgilendiğinde duyguları güçlenir. Daha merhametli ve sorumluluk sahibi olur. Acıktığı zaman hayvana yemek verip hastalandığı zaman yardım eder. Öldüğü zaman üzülen ölümü, yaşamayı ve diğer hayati gerçekleri yaşayarak anlar. Böylece empati yapar, muhtaçlara yardım eder, açlara yemek verir, sorumlulukları taşıyabilir hale gelir.

Bugünkü çocukların oyunları ise gün geçtikçe farklılık arz etmektedir. Daha çok bilgisayar oyunları oynar hale gelmişlerdir. Bu oyunlar heyecan, şiddet ve olağanüstü hayali güçlere dayanır. Oyun yazılım şirketleri daha büyük kazanç elde etmek için çocuklara vazgeçemeyecekleri kadar heyecanlı oyunlar üreterek yeni nesli uyuşturmaktadır. Çocuk oynadığı zaman vücudu sabit otururken beyni hayallerle ve şiddet dolu görüntülerle zehirlenir. Böylece çocuğun vücudu ailesi tarafından

³²³ İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, X, 584.

³²⁴ Buharî, **Sahih**, III, 88, İcâre 2, no: 2262.

beslenirken beyni kim bilir kimin tarafından neyle zehirlenir, kalbi neyle doldurulur. Halbuki, oyunlar, çocuğun beden ve beyin gelişimine katkı sağlamak amacıyla tasarlanmalıdır.

3. Çocukla Oyun Oynanması:

İbn Abbas ve İbnu'r-Rabî' (r.a)'nin hadislerinden anlaşıldığına göre; Hz. Peygamber (s.a.v) sadece çocuklarla konuşup küçük dertlerini dinlemezdi. O çocuklarla şaka bile yapardı.³²⁵ Torunlarını sırtında taşıyarak at oyunu oynatırdı. Beş yaşında olan Mahmud'a su sıçratarak çocuğun gönlünü mutlulukla doldurmuştu. Mahmud b. Rabî' (r.a) ömrünün sonuna kadar bu şakayı unutmayarak tekrar tekrar anlatmıştır.

4. Çocuğa moral Verme Ve Çocuğun Özgüvenini Geliştirme:

Hz. Peygamber, Enes'in küçük kardeşiyle konuştuğunda ona çocuk değil, **Ebu Umeyr**, diye seslendi.³²⁶ Arap kültüründe “Ebu” ile başlayan künyeler, evli ve çocuk sahibine takılırdı. Fakat Hz. Peygamber üzgün çocuğa moral vermek amacıyla o künyeyi kullanmıştır.

Torununu sırtında taşırken birisi gelip çocuğa: “Ey çocuk bindiğin binek ne güzeldir.” dediğinde Hz. Peygamber çocuğun özgüvenini geliştirmek amacıyla “**O da ne güzel binicidir.**” diye cevap verdi. Böylece çocuğa çok önemli bir kişi olduğunu hissettirdi.

5. Çocuğun Yanında Yapılan Şeylere Ve Söylenen Sözlere Dikkat Etmek.

Çocuğun yanında yapılan şeylere ve söylenen sözlere dikkat edilmeli. “O çocuktur, anlamaz” yerine “O çocuk unutmaz.” denmeli. Mahmûd b. Rabî' (r.a), Hz. Peygamber'in yaptığı şakayı hiç unutmamış, hayatı boyunca tekrar tekrar anlatmıştır. Bundan çocuğun hafızasının ne kadar güçlü olduğunu ve tahmin etmediğimiz davranışlardan ne kadar etkilenebileceğini anlamaktayız.

³²⁵ İbn Battal, **Şerhu'l-Buharî**, X, 113; İbn Hacer, , **Fethu'l-Barî**, I, 173.

³²⁶ İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, X, 584; Nevevî, **Minhac**, XIV, 129.

2.4. HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUĞA ONU SEVDİĞİNİ ANLATMASI

Çocuk sağlıklı yetişebilmesi için iyi besine muhtaç olduğu gibi dengeli yetişebilmesi için de duygulara muhtaçtır. Kalbi olumlu duygularla doldurulmayan çocuk dengesiz olabilir ve kendisine de çevresine de zarar verebilir. Bu nedenle yaratan çocuklara özel bir cazibe vermiş ki her normal insan çocukları sever, onlara zarar vermeye kıyamaz. Hz. Peygamber'in çocuğa davranışında duygusal yönün özel bir önemi vardır. Bu davranışlardan biri de çocuğa sevdiğini söylemesidir.

Bu konuda Kütüb-i Sitte'de şu dört hadis bulunmaktadır:

KIRK DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنَّ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ هُمَا رِجْحَانَتَايَ مِنَ الدُّنْيَا.»

b. Tercümesi

İbn Ömer (r.a)'den rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: “**Hasen ve Hüseyin, benim dünyâda öpüp kokladığım iki çiçeğimdir.**”

c. Tahrici ve Derecesi

Bu hadis, Buharî'nin *Sahih*'inde ve Tirmizî'nin *Sünen*'inde tahrir ettiği *sahih* bir hadistir.³²⁷

³²⁷ Buharî, **Sahih**, III, 7, Edeb 18, no: 5994; Tirmizî, **Sünen**, VI, 119, Menâkıb 31, no: 3770

KIRK BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: كُنْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي سُوقٍ مِنْ أَسْوَاقِ الْمَدِينَةِ، فَانْصَرَفَ فَاَنْصَرَفْتُ، فَقَالَ: «أَيْنَ لُكْعُ - ثَلَاثًا - أَدْعُ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ». فَقَامَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ يَمْشِي وَفِي عُنُقِهِ السِّخَابُ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِيَدِهِ هَكَذَا، فَقَالَ الْحَسَنُ بِيَدِهِ هَكَذَا، فَالْتَزَمَهُ فَقَالَ: «اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُ فَأَحِبَّهُ، وَأَحِبُّ مَنْ يُحِبُّهُ».

b. Tercümesi

Ebû Hureyre (r.a) şöyle demiştir: Ben Medîne pazarlarından bir pazarda Rasûlullah ile birlikteydim. Rasûlullah (s.a.v) yürüdü, ben de onunla birlikte yürüdüm. Torunu Hasan'ı kastederek üç kere:

- **Küçük neredesin? Küçük neredesin? Küçük neredesin?** diye seslendi.

Ve bana:

- Alî'nin oğlu Hasan'ı çağır! buyurdu.

Bunun üzerine Alî'nin oğlu Hasan, boynunda kokulu boncuk gerdanlığı olduğu hâlde yürüyüp geldi. Peygamber (s.a.v) sarılmak üzere kollarını şöyle yaydı, Hasan da kollarını açıp yaydı. Hz. Peygamber Hasan'a sarılıp kucakladı ve: "**Allah'ım, ben bu çocuğu seviyorum, sen de onu sev ve onu seveni de sev!**" diye duâ etti.

c. Tahrici

Bu hadis, Buhârî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde; İbni Mâce'nin *Sünen*'inde tahrir ettikleri *müttefakun aleyh* bir hadistir.³²⁸

KIRK ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ كَانَ يَأْخُذُهُ وَالْحَسَنُ وَيَقُولُ:
«اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُمَا فَأَحِبَّهُمَا.»

³²⁸ Buharî, *Sahih*, VII, 159, Libâs 60, no: 5884; Müslim, *Sahih*, IV, 1882, Fezâilü's-sahâbe 8, no: 2421; İbn Mace, *Sünen*, I, 100, Fezâilü Ashâbi Rasûlillah 12, no: 142.

b. Tercümesi

Üsâme b. Zeyd (r.a)'den rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v): Üsâme'yi torunu Hasan b. Ali ile beraber kucağına alırdı da: "**Allahım! Ben bunları seviyorum, sen de bunları sev.**" buyururdu.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buharî'nin *Sahih*'inde tahrir edilmiştir, dolayısıyla *sahih* bir hadistir.³²⁹

KIRK YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عن أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: طَرَقْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ لَيْلَةٍ فِي بَعْضِ الْحَاجَةِ فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ مُشْتَمِلٌ عَلَيَّ لَا أَدْرِي مَا هُوَ، فَلَمَّا فَرَعْتُ مِنْ حَاجَتِي. قُلْتُ: مَا هَذَا الَّذِي أَنْتَ مُشْتَمِلٌ عَلَيْهِ؟ فَكَشَفَهُ فَإِذَا حَسَنٌ وَحُسَيْنٌ عَلَى وِرْكَيْهِ، فَقَالَ: «هَذَانِ ابْنَايَ وَابْنَا ابْنَتِي، اللَّهُمَّ إِنِّي أُحِبُّهُمَا فَأَحِبَّهُمَا وَأَحِبَّ مَنْ يُحِبُّهُمَا.»

b. Tercümesi

Üsâme b. Zeyd (r.a) anlatıyor: Bir gece bir ihtiyacım için Peygamber (s.a.v)'in kapısını çalmıştım. Peygamber (s.a.v) ne olduğunu bilmediğim bir şeye sarılmış durumda karşıma çıktı. İşimi bitirince:

- Bu sarıldığım şey nedir ey Allah'ın Rasûlü? dedim. O örtüyü açiverince bir de ne göreyim: Hasen ve Hüseyin değil miymiş! Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu:

- **Bunlar benim oğullarım ve kızımın oğullarıdır. Allah'ım ben onları seviyorum, sen de onları sev; onları sevenleri de sev.**

c. Tahrici

Bu hadis Tirmizî'nin *Sünen*'inde yer almaktadır.

³²⁹ Buharî, *Sahih*, V, 26, Ashabü'n Nebî 23, no: 3747.

d. Derecesi

Tirmizî, hadisin *hasen-garib* olduğunu söylemiştir.³³⁰ Abdülkadir el-Arnaût hadisin *hasen* olduğunu bildirmiştir.³³¹

KIRK SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عن البراءِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، قَالَ: رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَالْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ عَلَيْهِ السَّلَامُ، يَقُولُ:
«اللَّهُمَّ إِنِّي أَحِبُّهُ، فَأَحِبَّهُ.»

b. Tercümesi

Berâ b. Âzib (r.a.)’den rivâyet edildiğine göre: Rasûlullah (s.a.v)’ı omzuna Hasen’ı koymuş olduğu halde şöyle derken gördüm: “Allah’ım ben onu seviyorum, sen de onu sev.”

c. Tahrici ve Derecesi

Bu hadis, Buhârî³³² ve Müslim’in³³³ *Sahih*’lerinde ve Tirmizî’nin *Sünen*’inde³³⁴ tahrir ettikleri *müttefakun aleyh* bir hadistir.

d. Değerlendirme

1. İnsan Çocuğuna Sevdiğini Bildirmelidir:

Hz. Peygamber (s.a.v), torunlarına bazen basit bir şekilde bazen mecaz kullanarak onları sevdiğini anlatmıştır. Bazen “Allah’ım ben onu seviyorum, sen de onu sev.” diyerek açık şekilde sevdiğini bildirmiş, bazen de onları çiçeklere benzeterek³³⁵ onların güzelliğini ve kokularını ne kadar sevdiğini göstermiş, gönlünün onlarla nasıl mutlu olduğunu açıklamıştır.

³³⁰ Tirmizî, *Sünen*, VI, 118, Menâkıb 31, No: 3769.

³³¹ İbnü’l-Esîr, *Camiu’l-Usûl*, IX, 27

³³² Buhârî, *Sahih*, V, 26, Ashabü’n Nebî 23, no: 3749

³³³ Müslim, *Sahih*, IV, 1883, Fezâilü’s-sahâbe 8, no: 2422

³³⁴ Tirmizî, *Sünen*, VI, 118, Menâkıb 31, no: 3782.

³³⁵ Kastallanî, *İrşadu’s Sarî*, IX, 16.

2. Çocuğa Sevgimizi İfade Ederken Basit Ve Kolay Anlaşılır İfadeler

Kullanılmalı.

Hız. Peygamber, sevgisini torunlarına anlattığında onları çiçeklere benzetmişti. Çocuklar çiçeği bilir, görünüşünü beğenir, kokusundan hoşlanır, böylece bu sevgiyi kolayca ve açıkça anlar.

Hız. Peygamber'in seçtiği ifadeler, günümüzde kullanılan ifadelerle karşılaştırıldığında büyük farklılık görünür. Bazı İslam ülkelerinde çocuğa sevildiğini anlatmak için oldukça garip ve anlaşılması zor olan ifadeler kullanılmaktadır. Çocuğa; "Mezarım üzerine yürüsün, benim mezarımı kazsın, kemiklerimi mezarıma gömsün." gibi ifadeler kullanılır. Çocuk küçük beyniyle ve masum kalbiyle mezar ile sevgi arasında bir ilişki kuramadığı için öpücük yağmurunun altında şaşırıp kalır.

Bazı ülkelerde ise daha ileri giderek çocuğa sevgiyle "Seni yerim!" derler. Çocuğun bu ifadeleri anlayacağı döneme kadar aklına ne farklı düşünceler, görüntüler, hayaller ve korkular gelir! Dolayısıyla çocukla iletişim kurulurken kullanılan ifadeler ne kadar kolay olursa o kadar olumlu etki bırakır.

3. Çocuğun İrk, Cinsiyet Ve Renk Gözetmeksizin, Sadece Çocuk Olması Dikkate Alınarak Sevgi Gösterilmelidir:

Üsâme b. Zeyd (r.a)'in hadisinde zikredildiği gibi Hız. Peygamber Üsame'yı Hasen'la beraber kucağına alırdı ve: "**Allahım; ben bunları seviyorum, sen de bunları sev.**" derdi.

Hız. Hasen, Fatıma (r.anha)'nın oğlu, Hız. Peygamber'in torunudur. Üsâme b. Zeyd ise siyah tenli (zenci) bir çocuktur. Babası Zeyd, Hız. Hadice (r.anha)'nin Hız. Peygamber'e hediye ettiği köledir. Annesi ise Hız. Peygamber'in babasının zenci kölesidir.³³⁶

Hız. Peygamber Üsâme b. Zeyd (r.a)'e torunlarına davrandığı gibi davranırdı. Hatta onları beraber aynı anda kucağına alıp "**Sizi seviyorum.**" derdi. Üsâme'ye "sevgilinin oğlu sevgili" anlamına gelen "*el-hıbbü ibnü'l-hıbb*" lakabını vermişti.

Böyle bir davranış bin söyleyişten etkilidir. Hız. Peygamber (s.a.v) sadece sözle değil, aynı zamanda uygulamayla da güzel ahlakı ümmetine öğretmiştir.

³³⁶ İbnü'l-Esîr el-Cezerî, Muhammed b. Muhammed b. Abdi'l-Kerîm b. Abdi'l-Vâhid el-Şeybânî, **Üsdü'l-Gabeh fi Ma'rifeti'l-Sahabe**, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1989; I, 194

2.5. ÇOCUĞU ÖPMEK

Çocuğa sevildiğini anlatma konusundan sonra burada çocuğa sevildiğini hissettiren davranışlardan söz edilecektir. Bu davranışlardan biri, çocuğu öpme konusudur. Bu konuda Kütüb-i Sitte'de biri Ebu Hureyre(r.a)'dan diğeri Hz. Âişe (r.a) validemizden nakledilen iki hadis bulunmaktadır:

KIRK DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عن أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَبَّلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ وَعِنْدَهُ الْأَقْرَعُ بْنُ حَابِسٍ التَّمِيمِيُّ جَالِسًا، فَقَالَ الْأَقْرَعُ: إِنَّ لِي عَشْرَةَ مِنَ الْوَالِدِ مَا قَبَّلْتُ مِنْهُمْ أَحَدًا، فَنَظَرَ إِلَيْهِ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثُمَّ قَالَ: «مَنْ لَا يَرْحَمُ لَا يُرْحَمُ»

b. Tercümesi

Ebû Hureyre (r.a)'den rivâyet edildiğine göre, şöyle demiştir: Akrâ' b. Hâbis, Rasûlullah (s.a.v)'in; torunu Hasan'ı öptüğünü gördü ve "Benim on çocuğum var onlardan hiçbirini öpmüş değilim." dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurdu: "**Merhamet etmeyene merhamet edilmez.**"

c. Tahrici ve Derecesi

Hadisimiz, Buharî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde, Ebû Davud ve Tirmizî'nin *Sünen*'lerinde tahrir ettikleri *müttefakun aleyh* bir hadistir.³³⁷

³³⁷ Buharî, *Sahih*, VIII, 7, Edeb 18, no: 5997; Müslim, *Sahih*, IV, 1808, Fezâil 15, no: 2318; Ebû Davud, *Sünen*, IV, 355, Edeb 156, no: 5218; Tirmizî, *Sünen*, III, 382, el-Birr 12, no: 1911.

ELLİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَقَالَتْ: جَاءَ أَعْرَابِيٌّ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: تُقَبِّلُونَ الصَّبِيَّانَ؟
فَمَا نُقَبِّلُهُمْ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَوْأَمَلِكُ لَكَ أَنْ نَزَعَ اللَّهُ مِنْ قَلْبِكَ الرَّحْمَةَ؟»

b. Tercümesi

Hz Âişe (r.a)'den nakledildiğine göre; bedevilerden bir kimse, Hz. Peygamber'in yanına geldi de :

-Siz çocuklarınızı öper misiniz? Biz öpmeyiz, dedi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v):

-«Allah senin kalbinden rahmeti aldıysa ben sana verebilir miyim?» buyurdu.

c. Tahrirci ve Derecesi

Hadis, Buharî ve Müslim'in *Sahih*'lerinde tahrir edilen *müttefakun aleyh* bir hadistir.³³⁸

d. Değerlendirme

1. Çocuğu Öperek Merhameti Ve Sevgiyi Göstermek Sünnettir

Hz. Peygamber (s.a.v) torunlarını öperdi. Bu davranışa alışkın olmayan ve bunu garip karşılayan bazı kişilerin şaşırmasına karşı çocuğu öpmenin merhametin simgesi olduğunu, çocuğunu öpmeyen kimselerin merhamet duygusundan mahrum olduğunu ifade etmiştir.³³⁹

2. Çocuğa Merhamet Ve Sevginin Gösterilmesi

Bazı toplumlarda çocuklara açıkça sevgi ve merhametin gösterilmesinden çekinilir. Duyguları anlatmak kadınlara ait bir özellik olarak görülür. Erkek ise ne sevgisini ne de özlemini anlatır. Hz. Peygamber (s.a.v) bu anlayışları ortadan kaldırmak

³³⁸ Buharî, *Sahih*, VIII, 7, Edeb 18, no: 5998; Müslim, *Sahih*, IV, 1808, Fezâil 15, no: 2317.

³³⁹ İbn Hacer, *Fethu'-Barî*, X, 430; Nevevî, *Mecmû'*, IV, 637.

amacıyla “**Merhamet etmeyene merhamet edilmez.**” diye sert bir ifade kullanmıştır. Böyle görüşlere dayanan adetlerin değiştirilmesiyle sertlik ve kabalık yerine merhamet, savaş yerine barış getirmiştir.

3. Çocuk, Şefkat Ve Merhameti Göstermek İçin Öpülür

Eğer özel durumlar dolayısıyla çocuğu öpmek olumsuz bir etki bırakacak olursa çocuğa merhamet, onun bu olumsuz etkiden korunmasını gerektirir. Çocuğu öpecek kişide bulaşıcı bir hastalık veya psikolojik bozukluk (sapkınlık) varsa çocuğu ondan uzak tutmalıdır.

Ayrıca eğer çocuk öpülmek istemiyorsa, özellikle öpecek kişi aile dışından olduğu zaman, buna saygılı olunmalıdır. Zira çocuğa merhamet onun rahatsız edilmemesini gerektirir.

4. Misafir Geldiğinde Çocuğun İhmal Edilmemesine Özen Gösterilmeli

Hz. Peygamber, misafirleri Medine dışından gelmelerine rağmen torunlarıyla ilgilenmeyi bırakmamıştır. Hatta misafirleri bu durumu fark edip şaşırıklarını dile getirdiğinde Hz. Peygamber onlara merhametten bahsederek bu davranışın ne kadar önemli olduğunu anlatmıştır.

2.6. ÇOCUĞU SIRT TAŞIMAK

Çocuk genellikle taşınarak hareket ettirilmekten hoşlanmakta, dünyayı farklı açıdan görmek istemektedir. Aile bu isteğe karşı sevinse de, bir süre sonra sıkılır ve yakınmalar ortaya çıkmaya başlar. "Her zaman çocuk taşınmaz", "Daha önemli işlerimiz var", "Çocuk şımartılmamalı", "Çocuğun yatakta kalmaya alıştırılması gerekir ki annesi işine bakabilsin" gibi ifadeler söylenir.

Hz. Peygamber'in bu isteğe karşı davranışları hakkında Kütüb-i Sitte'de dört hadis bulunmaktadır.

ELLİ BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي قَتَادَةَ الْأَنْصَارِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: بَيْنَمَا نَحْنُ نَنْتَظِرُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لِلصَّلَاةِ فِي الظُّهْرِ أَوْ العَصْرِ - وقد دعاه بلالٌ للصلاة - إذ خرج إلينا، وأمّامة بنتُ أبي العاصِ بنتُ ابنته على عُنُقِهِ، فقام رسولُ الله - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - في مُصَلَاةٍ، وقُفْنَا خَلْفَهُ، وهي في مكانها الذي هي فيه، قال: فكَبَّرَ فكَبَّرْنَا، قال: حتى إذا أراد رسولُ الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أن يركعَ أَخَذَهَا فوضَعَهَا، ثم ركع وسجد، حتى إذا فَرَغَ من سُجُودِهِ ثم قام أَخَذَهَا فَرَدَّهَا في مكانها، فما زال رسولُ الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يصنعُ بما ذلك في كل ركعةٍ حتى فَرَغَ من صَلَاتِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ.

b. Tercümesi

Ebû Katâde (r.a) demiştir ki: Biz öğle yahut da ikinci namazı için Rasûlullah (s.a.v)'ı beklemekte, Bilâl de Hz. Peygamber'i namaza davet etmiş iken bir de baktık ki, kızının kızı Ümâme binti Ebi'I-Âs omuzunda olarak mescide girip namaz kılacağı yerde durdu. Ona, uyararak biz de arkasına durduk. Ümâme ise, Rasûlullah (s.a.v)'ın omzunda duruyordu. Rasûlullah (s.a.v) tekbir aldı. biz de tekbir aldık. Rasûlullah (s.a.v) rükû'ya varmak isteyince onu tuttu omuzundan aşağı indirdi. Sonra rükû ve secdeye vardı. Secdeyi bitirip de ayağa kalkmak isteyince Ümâme'yi yine eski yerine koydu. Rasûlullah (s.a.v) namazı bitirinceye kadar her rekatta bunu yapmaya devam etti."

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buhâri ve Müslim'in *Sahih*'lerinde, Ebû Dâvûd ve Nesâî'nin *Sünen*'lerinde tahric ettikleri *müttefakun aleyh* bir hadistir.³⁴⁰

ELLİ İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ شَدَّادٍ، عَنْ أَبِيهِ قَالَ: خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي إِحْدَى صَلَاتِي الْعِشَاءِ وَهُوَ حَامِلٌ حَسَنًا أَوْ حُسَيْنًا، فَتَقَدَّمَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَوَضَعَهُ، ثُمَّ كَبَّرَ لِلصَّلَاةِ فَصَلَّى فَسَجَدَ بَيْنَ ظَهْرَائِي صَلَاتِهِ سَجْدَةً أَطْلَاهَا، قَالَ أَبِي: فَرَفَعْتُ رَأْسِي وَإِذَا الصَّبِيُّ عَلَى ظَهْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَهُوَ سَاجِدٌ فَرَجَعْتُ إِلَى سُجُودِي، فَلَمَّا قَضَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الصَّلَاةَ قَالَ النَّاسُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّكَ سَجَدْتَ بَيْنَ ظَهْرَائِي صَلَاتِكَ سَجْدَةً أَطْلَيْتَهَا حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ قَدْ حَدَثَ أَمْرٌ أَوْ أَنَّهُ يُوحَى إِلَيْكَ، قَالَ: «كُلُّ ذَلِكَ لَمْ يَكُنْ وَلَكِنَّ ابْنِي ارْتَحَلَنِي فَكَرِهْتُ أَنْ أُعَجِّلَهُ حَتَّى يَقْضِيَ حَاجَتَهُ»

b. Tercümesi

Abdullah b. Şeddad (r.a), babasından naklediyor ve şöyle diyor: Rasûlullah (s.a.v), akşam veya yatsı namazlarından biriydi. Hasan veya Hüseyin'i kucağında taşıyarak mescide geldi ve ileriye geçti. Çocuğu bırakıp tekbir alarak namaza durdu. Namazda bir secdeyi çok uzattı. Babam diyor ki: Başımı kaldırdım bir de ne göreyim Rasûlullah (s.a.v) secdede çocuk da O'nun sırtındaydı. Tekrar başımı indirip secdeye döndüm. Rasûlullah (s.a.v), namazı bitirince, cemaat:

-Ey Allah'ın Rasûlü! Sen namaz içindeki secdelerden birini o kadar uzattın ki ya başına bir iş geldi veya vahiy geldiğini zannettik, dediler. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v):

- **Dediklerinizden hiç biri olmadı fakat torunum sırtıma çıkmıştı. Onun ihtiyacını gidermeden secdeden kalkmayı hoş bulmadım, buyurdu.**

³⁴⁰ Buhârî, *Sahih*, I, 104, Salât 95, no: 516; Müslim, *Sahih*, I, 385, Mesâcid 9, no: 543; Ebû Davud, *Sünen*, II, 184, Salât 168, no: 920; Nesâî, *Sünen*, III, 10, Sehv 13, no: 1205.

c. Tahrici

Hadisi, Nesâi *Sünen*'inde tahric etmiştir.³⁴¹

d. Derecesi

Hakim ve Zehebî³⁴² bu hadisin Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre *sahih bir hadis* olduğunu, İbn Hacer³⁴³ ve Abdülkadir el-Arnaût³⁴⁴ hadisin *hasen* olduğunu bildirmişlerdir.

ELLİ ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عن عَبْدِ اللَّهِ بْنِ بُرَيْدَةَ، أَنَّ أَبَاهُ، حَدَّثَهُ قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَخْطُبُ، فَأَقْبَلَ حَسَنَ وَحُسَيْنَ عَلَيْهِمَا قَمِيصَانِ أَحْمَرَانِ، يَعْتُرَانِ وَيَقُومَانِ، فَنَزَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَخَذَهُمَا فَوَضَعَهُمَا فِي حِجْرِهِ، فَقَالَ: «صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ»، {إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ} [النَّعَابِنِ: 15] «رَأَيْتُ هَذَيْنِ فَلَمْ أَصْبِرْ» ثُمَّ أَخَذَ فِي خُطْبَتِهِ.

b. Tercümesi

Abdullah b. Büreyde (r.a), babasından naklederek şöyle diyor: Rasûlullah (s.a.v) hutbe okuyordu, Hasen ve Hüseyin üzerlerinde kırmızı elbise olduğu halde düşe kalka mescide geldiler. Rasûlullah (s.a.v) hutbeyi keserek minberden indi, onları kucağına aldı ve tekrar minbere çıkarak şöyle buyurdu: " "*Mallarınız ve evlatlarınız sizin için birer fitnedir.*" (8 Enfal: 28) diyen, Allah ne doğru söylemiş.

c. Tahrici

Hadisi, Ebû Dâvûd, Tirmizî, Nesâi ve İbn Mâce'nin *Sünen*'lerinde tahric etmişlerdir.³⁴⁵

³⁴¹ Nesâi, *Sünen*, II, 229, Tatbik 80, no: 1141.

³⁴² Hâkim, *Müstedrek*, III, 181, no: 4775.

³⁴³ İbn Hacer, *el-Metâlibu'l-Âliye Bi Zevâidi'l-Mesânidi's-Semâniye*, Daru'l-âsime yayin evi, I.bsk., Riyad- Sudi Arabistan, 1998, IV, 176

³⁴⁴ İbnü'l-Esrî, *Camiu'l-Usûl*, IX, 31

d. Derecesi

bu hadisin, Hakim ve Zehebî³⁴⁶ Müslim'in şartlarına göre *sahih* bir hadis, Şuayb el-Arnaût³⁴⁷ da *sahih* bir hadis olduğunu bildirmişlerdir. Tirmizî³⁴⁸ ise hadisin *hasen garib* olduğunu söylemiştir. Abdülkadir el-Arnaût hadisin İsnadının *hasen* olduğunu bildirmiştir.³⁴⁹

ELLİ DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ وَائِلَةَ بْنِ الْأَسْقَعِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : "جَنَّبُوا مَسَاجِدَكُمْ صِبْيَانَكُمْ، وَمَجَانِينَكُمْ، وَشِرَارَكُمْ، وَيَبِيعَكُمْ، وَخُصُومَاتِكُمْ، وَرَفَعَ أَصْوَاتَكُمْ وَإِقَامَةَ خُذُودِكُمْ، وَسَلَّ سِيُوفِكُمْ، وَاتَّخَذُوا عَلَى أَبْوَابِهَا الْمَطَاهِرَ، وَجَمَرُوهَا فِي الْجُمُعِ"

b. Tercümesi

Vasile b. el-Eskâ (r.a)'den rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu, demiştir: "Çocuklarınızı, delilerinizi, satın almanızı, satışınızı, münakaşalarınızı, seslerinizi yükseltmeyi, had cezalarınızın infazını ve kılıfsız kılıçlarınızı mescidlerinizden uzak tutun. Mescidlerinizin kapılarının yakınında abdest alma yerlerini hazırlayınız. Cuma günlerinde mescidlerinizi buhurla tütüleyiniz."

c. Tahrici

Hadisi İbn Mâce *Sünen*'inde tahrir etmiştir.³⁵⁰

³⁴⁵ Ebû Davud, *Sünen*, II, 326, Salât 232, no: 1109; İbn Mace, *Sünen*, IV, 597, Libâs 20, no: 3600; Nesâî, *Sünen*, III, 108, Cuma 29 no: 1413; Tirmizî, *Sünen*, VI, 122, Menâkıb 31, no: 3774.

³⁴⁶ Hâkim, *Müstedrek*, I, 424, no: 1059.

³⁴⁷ İbn Mace, *Sünen*, thk Şuayb el-Arnaût, IV, 597, Libâs 20, no: 3600

³⁴⁸ Tirmizî, *Sünen*, VI, 122, Menâkıb 31, no: 3774

³⁴⁹ İbnü'l-Esr, *Camîu'l-Usûl*, IX, 32

³⁵⁰ İbn Mâce, *Sünen*, I, 481, Mesacid 5 , no: 750

d. Derecesi

Hadis, senedindeki zayıf ravi (el-Haris b. Nebhân) sebebiyle **zayıf** bir hadistir. Buhârî³⁵¹, İbn Hacer³⁵², İbn Adıyy³⁵³ ve Zehebî³⁵⁴ bu ravinin zayıf olduğunu söylemişlerdir. Hadis Busîrî³⁵⁵ ve İbnu'l-Mülakkin'a³⁵⁶ göre de **zayıf** bir hadistir.

e. Değerlendirme

1. İhtiyaç Olduğu Zaman Çocuk Taşınarak Namaz Kılınabilir.

Hz. Peygamber, torunu Umame'yi sırtına alıp namaz kılmıştır. Diğer hadiste namazı kılarken secde esnasında torunu Hz. Hüseyin sırtına bindiğinde olumsuz tepki vermeden namazına devam etmiştir. Bu rivayetlerden anlaşıldığına göre çocuk sırtta veya kucakta iken namaz kılınabilir. Namazı kılarken çocuk taşınırsa namaz bozulmaz.³⁵⁷

2. Çocuğun Temizliğine Dikkat Edilmelidir.

Çocuğun kıyafeti veya vücudunun üzerinde necâset gözükmedikçe, temiz kabul edilip namaz kılarken taşınabilir .

3. Huşû İçinde Namazı Kılmak

Namaz kılmak isteyen kişi çocuğa bakacak kimseyi bulamadığında onu sırtına, boynuna veya kucağına alıp namazını kılabilir. Bu durum huşuyu bozmaz, bilakis güçlendirir. Aksi halde çocuğunu düşünmekten ya da çocuğun ağlamasından huşu bulmaz.³⁵⁸

4. Çocuğun Camiye Getirilmesi.

Hz. Peygamber'in davranışları ve Ümameyi camiye getirmesi, çocukları camiye götürmenin caiz olduğunu gösterir. "**Çocuklarınızı mescidlerinizden uzak tutun.**"

³⁵¹ Buhârî, **et-Tarihu'l-Kebîr**, II, 284

³⁵² İbn Hacer, **Takrib**, s.148

³⁵³ İbn Adıyy, **Kâmil**, II, 458

³⁵⁴ Zehebî, **Mizanu'l-İ'tidâl**, I, 444

³⁵⁵ Busîrî, **Misbahu'z-Zücece**, I, 95

³⁵⁶ İbnu'l-Mülakkin, **el-Bedru'l-Münir**, IX, 565

³⁵⁷ İbn Battal, **Şerhu'l-Buhârî**, II, 144.

³⁵⁸ İbn Hacer, **Fethu'l-Bârî**, I, 592.

hadisi *zayıf* olduğundan ve diğer sahih hadislerle uyumlu olmadığından bununla amel edilmez.³⁵⁹

Fıkıh alimleri bu hadisi, *zayıf* olmasına rağmen, mescit âdabı konusunda zikretmektedirler. Fakat bu hadis çocuk için değil; alışveriş, cezalandırma, kavga etme ve silah taşımının camiden uzak olması gerektiğini bildirmektedir. Deli camiye getirilirse uygun olmayan davranışta bulunabileceği için camiden uzak tutulur. Küçük çocuğa camiye getirilmeden önce cami âdabı öğretilmeli, çocuk camiye girerse ürkütülmemeli, Hz peygamber'in (s.a.v) çocuklara davrandığı gibi davranılmalıdır.³⁶⁰

5. Çocuğun Kucağa Alınması Ve Taşınmasının Önemi

Hz. Peygamber namazı kılmak için Ümame'yi bırakmamış, onu taşıyarak namazını kılmıştır. Namaza devam etmek için Hüseyin'i sırtından indirmemiştir. Onun eğlencesinin bitmesini beklemiştir. Hasen ve Hüseyin (r.a) camiye girdiğinde Hz. Peygamber hutbesinin bitmesini beklemeden minberden inerek onları kucağına alıp hutbeye devam etmiştir. Bütün bu davranışlara dayanarak çocukla ilgilenmenin ve onu taşımının namaz kadar önemli olduğu söylenebilir.

6. Çocuğun Eğlendirilmesi Ve Sırta Alınması Temel İhtiyaçlarındandır.

Hz. Peygamber, bu gerçeği sahabilere konuşarak değil uygulayarak öğretti. Namazı kıldırırken secdeyken torunu Hüseyin sırtına binmiş, o ise secdeyi uzatıp sahabilere uzun süre bekletmiştir. Hatta onlar ona bir şey oldu diye korkup secdeyi uzatma nedenini sormuşlar. O da: "torunum sırtıma çıkmıştı. Onun ihtiyacını gidermeden secdeden kalkmayı hoş bulmadım." diye cevap vererek çocuğun oynamasını ihtiyaç olarak görmüştür. Böylece önce secdeyi uzatarak ilgilerini çekmiş, sonra istediği mesajı vermiştir. Çocuğun eğlendirilmesi ve taşınması temel ihtiyaçlarındandır. Bu ihtiyacı karşılamak için namaz bile uzatılabilir.

7. Çocuğa Namazı Sevdirmek

İnsan küçükken beyni çok güçlü olmayabilir, her şeyi anlamayabilir. Ancak insanın duyguları çocukluk döneminde oluşmaya başlar. İnsan çocukken bir şeyi

³⁵⁹ İbn Receb el-Hanbelî, Zeynüddin Ebu'l-Ferec Abdurrahmân b. Ahmed b. Abdurrahman el-BağdAdiyy, **Fethu'l-Barî Şerhu Sahîhi'l-Buhârî**, Guraba, Medine-i Münevvere, 1996; III, 387

³⁶⁰ Kâsanî, **Bedayi'**, II, 117; VII, 60; İbn Abidin, **Reddü'l-Muhtar**, VI, 428; İbn Rüşd, **el-Beyân ve't-Tahsil**, XVII, 388; Nevevî, **el-Mecmû'**, XX, 132; İbn Kudame, **eş-Şerhu'l-Kebir**, III, 120

olumlu olarak algılayınca hayat boyunca aynı algıyı sürdürebilir. Olumsuz olarak algılsa hayat boyunca da aynı olumsuz algıyı sürdürebilir. Eğer çocuk namaz vaktini yalnızlık ve annesinden mahrum kalma olarak algılsa, namazını kılsa da onun için namaz olumsuz duygu kaynağı olarak kalabilir. Eğer namazda çocuğa bakacak kimse yoksa, Hz. Peygamber örnek alınarak çocukla birlikte namaz kılınırsa, çocuk hem namazın zikirlerinin fısıltılarını hem de annesinin kalbinin atışlarını duyar ve namazı olumlu olarak algılayıp hayat boyunca namazı sever. Böylece namazı mutluluk kaynağı olarak görür.

8. Hz. Peygamber'in, Toplumun Kız Çocuklarına Bakışını Değiştirmesi

Geçmişte bazı toplumlarda kadın horlanır, hakları yenir, sürekli zulme maruz kalırdı. Hz. Peygamber bu durumu ortadan kaldırmak için çok çalıştı. Anneliği övüp topluma kız çocuklarına iyi davranmayı emrederek kadınlara saygıyı aşılamıştır. Sadece konuşarak değil, söylediği sözleri bütün insanların arasında tatbik ederek bu konuda örnek olmuştur. Abdullah b. Şeddad (r.a)'ın hadisi bu mücadelenin bir örneğini canlandırmaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.v), kız torununu sırtında taşımış, namazda sırtına almış, rükûya varmak isteyince bırakıp, kıyâma kalkarken tekrar sırtına almıştı. Bununla sanki müslümanlara ve bütün insanlara; "Ben kız torunumu namazda bile taşırım, siz de kızlarınıza iyi bakın ve onlara güzel davranın. Onlara zulmetmeyin." demek istemiştir.³⁶¹

9. Çocuğu Sırta Alıp Taşımak, Onunla Yakınlık Sağlanmasına Vesile Olur.

Çocuğu kucağa almak, çocuğu sırta almak onunla yakınlık sağlanmasına vesile olduğu gibi onu daha iyi tanımaya, onun hastalıkların ve sıkıntılarının erken keşfetmeye imkân sağlar. Çocuğun daha sağlıklı ve düzenli yaşamasına sebep olur.

10. Çocuğu Sırta Alıp Taşımak, Fiziksel Ve Ruhsal Gelişimine Hız Kazandırır

Çocukluk dönemi, çevreyi tanıma ve dünyayı keşfetme dönemidir. Dolayısıyla çocuk ne kadar çeşitli şeyler görürse, ne kadar farklı yerlerde bulunursa o kadar hızlı gelişir. Yatağında veya odasında mahsur bırakılan çocuk, kucaklanan ve gezdirilen çocuk ile karşılaştırılırsa çocuğun gezdirilmesinin ne kadar önemli olduğu anlaşılır.

³⁶¹ İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, I, 592.

2.7. AĞLAYAN KÜÇÜK ÇOCUK SEBEBİYLE NAMAZIN HIZLI KILINMASI

Hız. Peygamber çocuklara çokça merhamet gösterirdi, hatta cemaate namaz kıldırırken bir çocuğun ağlama sesini duyduğu zaman çocuğu yalnız hissettirmemek ve annesinin aklının çocukta kalmaması için namazı uzatmazdı. Bu konu hakkında Kütüb-i Sitte'de iki hadis bulunmaktadır.

ELLİ BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: مَا صَلَّيْتُ وَرَاءَ إِمَامٍ قَطُّ أَحْفَّ صَلَاةً، وَلَا أَمَّ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَإِنْ كَانَ لَيَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ، فَيُخَفِّفُ مَخَافَةَ أَنْ تُفْتَنَ أُمُّهُ.

b. Tercümesi

Enes b. Mâlik (r.a) demiştir ki: Hz. Peygamber (s.a.v)'in kıldırıldığı namazdan kıldırmasından daha hafif ve ondan daha kâmil bir namaz kılmadım. Ancak bir çocuğun ağlama sesini duyduğunda annesinin rahatsız olmaması için namazı kısa tutuyordu.

c. Tahrici ve Derecesi

Buhârî³⁶², Müslim³⁶³, Tirmizî³⁶⁴ ve İbn Mâce³⁶⁵ bu hadisi tahric etmişlerdir. Hadis *müttefakun aleyh* bir hadistir.

³⁶² Buhârî, **Sahih**, I, 143, Ezan 65, no: 709

³⁶³ Müslim, **Sahih**, I, 342, Salat 37, no:470

³⁶⁴ Tirmizî, **Sünen**, I, 486, Salat 276, no: 376

³⁶⁵ İbn Mâce, **Sünen**, I, 316, İkametü's-Salat 49, no: 989

ELLİ ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنْ عُثْمَانَ بْنِ أَبِي الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنِّي لِأَسْمَعُ بُكَاءَ الصَّبِيِّ، فَأَتَجَوَّزُ فِي الصَّلَاةِ.»

b. Tercümesi

Osman b. Ebi'l-Âs (r.a)'dan rivayet edildiğine göre. Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu, demiştir: "Ben namaz kıldırırken bir çocuğun ağladığını duyarım. Bunun üzerine namazı -yani namazdaki kıraati- hafifletirim."

c. Tahrici

Hadisimizi İbn Mâce *Sünen*'inde tahrir etmiştir.³⁶⁶

d. Derecesi

Hadisin isnadında olan (Hasen b. Yesâr el-Basrî) hadisi Osman b. Ebi'l-Âs (r.a)'dan rivayet etmiş ama kendisi Osman b. Ebi'l-Âs (r.a)'tan hadis işitmemiştir.³⁶⁷ Dolayısıyla hadisin isnadında bir inkıta/kopukluk vardır. Buna dayanarak Busîrî, hadisin isnadının *zayıf* olduğunu bildirmiştir.³⁶⁸

Ama hadisimiz, bir önceki Enes b. Malik hadisinin şahidliğiyle *hasen li-gayrihî* derecesine ulaşmaktadır.

e. Değerlendirme

Çocuk ne olursa olsun annesinden uzak olmaması gerekmektedir. Hz. Peygamber'in cemaate kıldırıldığı namazı çok önemli olmasına rağmen camide çocuğun ağlamasını duyunca cemaatte bulunana anne sebebiyle kısa âyetler okuyup namazı bitirmiştir. Namazdan daha önemli bir şey olmamasından dolayı annenin her zaman çocuğun yanında olması sağlanmalıdır. Başka bir hadiste ise Hz. Peygamber anne ile çocuğuna engel olmaya çalışan kimseyi lânetlemiştir. Zira Ebû Mûsa el-Eş'arî (r.a)

³⁶⁶ İbn Mâce, *Sünen*, I, 316, İkametü's-Salat 49, no: 990

³⁶⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, VI, 98

³⁶⁸ Busîrî, *Misbahu'z-Züccace*, I, 120

diyor ki: "Hz. Peygamber (s.a.v), anne ile çocuğunun ve kardeşlerin arasını ayıran kimseye lânet etmiştir."³⁶⁹

2.8. ÇOCUĞA HEDİYE VERİLMESİ

Hediye sevginin simgesidir. Bunun için insan zengin olsa da fakir olsa da genellikle hediye verildiğinde onun maddî değerine bakmadan sevinir. İslam'da hediyeleşmek sünnet olduğu gibi çocuğa hediye vermenin ayrı bir değeri vardır.

Önceki hadislerde çocuğa; sözle, öpmekle, şaka yapmakla, taşımakla sevgi gösterilmesine vurgu yapılmaktadır. Gelecek iki hadiste ise çocuğa hediye vererek sevgiyi ifade etmenin önemi vurgulanmaktadır.

ELLİ YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أُمِّ خَالِدِ بِنْتِ خَالِدِ بْنِ سَعِيدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَتْ: أُنِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِثِيَابٍ فِيهَا حَمِيصَةٌ سَوْدَاءٌ، قَالَ: «مَنْ تَرَوْنَ نَكْسُوهَا هَذِهِ الْحَمِيصَةَ؟» فَأَسْكَتَ الْقَوْمُ، قَالَ: «أَنْتَوْنِي بِأُمِّ خَالِدٍ»، فَأُتِيَ بِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَلْبَسَنِيهَا بِيَدِهِ، وَقَالَ: «أَبْلِي وَأَخْلِقِي» مَرَّتَيْنِ، فَجَعَلَ يَنْظُرُ إِلَى عِلْمِ الْحَمِيصَةِ وَيُشِيرُ بِيَدِهِ إِلَيَّ وَيَقُولُ: «يَا أُمَّ خَالِدٍ هَذَا سَنَا، وَيَا أُمَّ خَالِدٍ هَذَا سَنَا» وَالسَّنَا بِلِسَانِ الْحَبَشِيَّةِ الْحَسَنُ.

b. Tercümesi

Ümmü Halid bt. Halid b. Said (r.anhâ) şöyle demiştir: Rasûlullah'a birçok elbise getirilmişti. Bunların içinde siyah yün bir elbise vardı. Rasûlullah (s.a.v): "**Bu siyah yün kumaşı kime giydirelim dersiniz?**" buyurdu. Oradaki topluluk sustu. Rasûlullah: "**Bana Ümmü Hâlid'i getirin!**" buyurdu. Bunun üzerine ben Hz. Peygamber'in yanına getirildim de Hz. Peygamber kendi eliyle onu giydirdi, ve iki kere: "**Kızım bunu güle**

³⁶⁹ İbn Mâce, **Sünen**, III, 359, Ticaret 46, no: 2250

güle eskit, parçala!" diye duâ etti. Hz. Peygamber, o yün kumaşın desenine baktı ve eliyle bana işaret ederek: **"Yâ Ümme Hâlid, bu senadır (yânî güzeldir)."** demeye başladı."Sena" kelimesi Habeş dilinde "Güzel" demektir.

c. Tahrirci ve Derecesi

Bu hadis, Buharî'nin *Sahih*'inde ve Ebu Dâvûd'un *Sünen*'inde tahrirci edilmiş olan *sahih* bir hadistir.³⁷⁰

ELLİ SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أُمِّ خَالِدِ بِنْتِ خَالِدٍ، قَالَتْ: قَدِمْتُ مِنْ أَرْضِ الْحَبَشَةِ، وَأَنَا جُوبِرِيَّةٌ، فَكَسَانِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَمِيصَةً لَهَا أَعْلَامٌ، فَجَعَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَمْسَحُ الْأَعْلَامَ بِيَدِهِ، وَيَقُولُ: «سَنَاهُ سَنَاهُ» قَالَ الْحَمِيدِيُّ: «يَعْنِي حَسَنٌ، حَسَنٌ»

b. Tercümesi

Ümmü Hâlid (r.anha) anlatıyor: "Ben Habeşistan'dan geldiğimde küçük bir kız çocuğu idim. Rasûlullah (s.a.v) bana yünden siyah bir elbise giydirdi. Bu elbisenin üstünde desen vardı. Rasûlullah (s.a.v) eliyle o desene dokunmaya ve "senâ senâ" demeye başladı." Hadîsi rivayet eden Humeydî şöyle demiştir: Rasûlullah, "Güzel güzel!" anlamında "senâ senâ!" demiştir.

c. Tahrirci ve Derecesi

Bu hadis, Buharî'nin *Sahih*'inde³⁷¹ tahrirci edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

³⁷⁰ Buharî, *Sahih*, VII, 153, Libas 32, no: 5845; Ebû Davud, *Sünen*, VI, 139, Libas 2, no: 4024

³⁷¹ Buharî, *Sahih*, VII, 153, Libas 32, no: 5845

ELLİ DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ يُؤْتَى بِأَوَّلِ الثَّمَرِ ، فَيَقُولُ :
«اللَّهُمَّ بَارِكْ لَنَا فِي مَدِينَتِنَا ، وَفِي ثَمَارِنَا ، وَفِي مُدِّنَا ، وَفِي صَاعِنَا بَرَكَتًا مَعَ بَرَكَتِهِ» ، ثُمَّ يُعْطِيهِ أَصْغَرَ مَنْ
يَحْضُرُهُ مِنَ الْوِلْدَانِ .

b. Tercümesi

Ebü Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre: Meyvenin ilk çıkanı getirildiği zaman Rasûlullah (s.a.v): «Allahım! Medine'mize, meyvelerimize, müdd ve sâımıza (yâni ölçeklerimizimize) kat kat bereket ver», diye duâ ederdi. Sonra gelen meyveyi orada bulunan çocuklardan en küçük olanına verirdi.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Müslim'in *Sahih*'inde ve İbn Mâce'nin *Sünen*'inde yer alan *sahih* bir hadistir.³⁷²

d. Değerlendirme

Hadiste Ümmü Halid diye künyelendirilen küçük kızın asıl ismi Eme'dir. Küçük olduğu için kucağa alınarak Hz. Peygamber'e getirildi.³⁷³

Çocuğa hediye seçildiğinde uygun ve değerli olması tercih edilir. Hz. Peygamber, mevsimin ilk meyvelerini çocuklara hediye ederdi. Mevsimin taze ve körpe meyveleri, meyvelerin en değerlisi sayılır.

Hz. Peygamber, siyah kıyafeti hediye etmek istediğinde sahabeye: " Sizce bu kıyafeti kime hediye edelim?" diye sordu. Sonra kıyafet için en uygun kişinin Habeşistan'dan yeni gelen **Eme** isimli küçük kız olduğu kanaatine varınca kızını getirip bu elbiseyi ona giydirdi.

³⁷² Müslim, *Sahih*, II, 1000, Hac 85, no: 1373; İbn Mâce, *Sünen*, IV, 438 At'ime 39, no: 3329.

³⁷³ İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 280 .

Mevsimin ilk meyvelerinin çocuklara hediye olarak takdim edilmesi mustehaptır.³⁷⁴ Mevsimin ilk meyvelerinin çocuğa takdim edilmesi çocuğun eğitimine olumlu etki yapar:

Çocuk, meyveleri, meyvelerin mevsimi, bitkilerin üremesinin iklim şartlarıyla ilişkisi vb konular hakkında merak edip soru sormaya başlar. "Çocuk başkalarının istediklerini değil, kendi merak ettikleri, ilgi duydukları, hoşlandıkları şeyleri daha iyi öğrenmektedir."³⁷⁵

Çocuk, içinde yaşadığı yurdun ilk meyvelerinin duasını «**Allahım! yurdumuza, meyvelerimize, kat kat bereket ver**» duyup onun güzel tadını aldığı anda vatan sevgisini ve Allah'a şükür etmesini öğrenir.

Hadiste Sahabelerin Hz. Peygamber'i, Hz. Peygamber'in çocukları sevdiği görülmektedir. En çekici ve en beğenilen meyve, mevsimin ilk meyvesidir. Çiftçi olan sahabeler Hz. Peygamber'i çok sevdiği için o meyvelerin tadına bakmadan önce bile Hz. Peygamber'e götürürlerdi. O da dua edip bulunan en küçük çocuğa hediye ederdi.

Küçük kıza, künyesiyle hitap edilmesi onun büyük bir insan olarak kabul edildiğini ve kendisine saygı duyulduğunu hissettirir:

Hz. Peygamber küçük kıza Ümmü Halid -Halid'in annesi anlamına gelen- künyesiyle seslenmiştir. Halbuki henüz o çok küçük bir kızdı, ne kocası ne de çocuğu vardı. Ancak Arap kültürüne göre künye ile hitap etmek saygıdan kaynaklanır. Çocuk ne kadar saygı görürse o kadar saygılı olur.

Hediyenin elden teslim edilmesi daha uygundur. Bu sebeple Hz. Peygamber, siyah kıyafeti kıza göndermemiş, kızını getirtip bizza kendi elleriyle elbiseyi küçük kıza giydirmiştir.

Hediyeyi takdim eden kişinin güzel ve çocuğu sevindiren ifadeler kullanmasına özen gösterilmelidir. Hz. Peygamber küçük kıza hediye verdiği zaman, kız Habeşistan'da doğduğu ve oradan Medine'ye yeni geldiği için orada kullanılan bir kelime kullanarak kızını sevindirmeye çalışmıştır. Bu kıyafet "Sena" demiş. Yani bu kıyafet güzel ve sana çok yakışmıştır. Sonra demiştir ki: "**Eblî ve ahlikî**" Yani: Kızım!

³⁷⁴ Zerkânî, *Şerhu'l-Muvatta*, IV,345

³⁷⁵ Sara Kefi, "Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Temel Bilimsel Süreç Becerilerini Kullanım Düzeyleri", *Eğitim-Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Mayıs 2013, II, 2, Makale no: 34.

bunu güle güle eskit, parçala. Buharî'nin diğer rivayetinin ifadesinde: "*Eblî ve ahliî*" Yani "Kızım! bunu sağlıkla eskit ve yenisini al." diye geçmektedir.

"*Eblî ve ahlikî*" ya da "*Eblî ve ahliî*" ifadesinde matuf ile matufun aleyh bulunur. Matuf ile Matufun aleyh (gönderme yapılan iki kelime) arasında bir farklılık olması gerektiğinden "*ahlikî*" değil de "*ahliî*" olması daha uygundur.³⁷⁶

2.9. ÇOCUĞA DUA VE KUR'AN ÖĞRETİLMESİ

Yedi yaşına gelen çocuk, hafızası tertemiz olduğundan ezberleme gücü ve hızı yüksektir. Ebeveyn, çocukluk dönemini iyi değerlendirirse çocuğun hayatının temel esasları güçlü olur. Çocuk hayatı boyunca onlar için dua edip iyiliğine şükreder. Bu nedenle çocuğun hafızasının televizyon ve internete teslim edilip çocuğun rastgele uydurma hikayeler ve kaynağı bilinmeyen düşünce ve görüntülerle başbaşa bırakılması sorumsuzluktan başka bir şeyle açıklanamaz.

Tarih boyunca İslam toplumunda çocuğun eğitim hayatı, unutulmaması gereken, anlaşılması ve uygulanması emredilen Kur'an ile başlamıştır. Ele alacağımız hadis, bu eğitimin ilk örneklerinden birini göstermektedir. Bu hadise göre Peygamberimiz henüz çok küçük yaştaki torunu Hz. Hasen'e vitir duasını öğretmiştir:

ALTMİŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنِ الْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: عَلَّمَنِي جَدِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَلِمَاتٍ أَقُولُهُنَّ فِي قُنُوتِ الْوَيْتِ: «اللَّهُمَّ عَافِنِي فِيْمَنْ عَافَيْتَ، وَتَوَلَّنِي فِيْمَنْ تَوَلَّيْتَ، وَاهْدِنِي فِيْمَنْ هَدَيْتَ،

³⁷⁶ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XXII, 5; İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî*, X, 280; İbn Battal, *Şerhu'l-Buharî*, IX, 117.

وَقِنِي شَرَّ مَا قَضَيْتَ، وَبَارِكْ لِي فِي مَا أَعْطَيْتَ، إِنَّكَ تَقْضِي وَلَا يُقْضَى عَلَيْكَ، إِنَّهُ لَا يَذِلُّ مَنْ
وَالَيْتَ، سُبْحَانَكَ رَبَّنَا تَبَارَكْتَ وَتَعَالَيْتَ.»

b. Tercümesi

Hasen b. Ali (r.anhuma) demiştir ki: Rasûlullah (s.a.v) bana vitir namazının kunutunda okuyayım diye şu sözleri öğretti: "Ey Allah'ım, hidayete erdirdiklerin içerisinde beni de hidâyete erdir. Afiyet verdiklerin arasında bana da afiyet ver. Gözettiklerinin içinde beni de gözet. Verdiğin şeylerde benim için bereket kıl. Takdir ettiklerinin şerrinden beni koru. Şüphesiz sen takdir edersin. Senin takdirine karşı gelinmez. Senin işini üzerine aldığın kişi alçalmaz ve senin düşman olduğun da şeref bulamaz. Rabbimiz, senin hayrın pek çoktur ve sen sana lâıyk olmayan şeylerden münezzehsin."

c. Tahrici

Hadisi, Ebu Davûd³⁷⁷, Tirmizî³⁷⁸, Nesâî³⁷⁹ ve İbn Mâce³⁸⁰ *Sünen*'lerinde tahric etmişlerdir.

d. Derecesi

Bu hadisin Hakim³⁸¹ Müslim'in şartlarına göre *sahih* bir hadis, Nevevî³⁸² ve Şuayb el-Arnaût³⁸³ da *sahih* bir hadis, Tirmizî³⁸⁴ ve Abdülkadir el-Arnaût³⁸⁵ ise İsnadının *hasen* olduğunu bildirmişlerdir.

³⁷⁷ Ebû Davud, *Sünen*, II, 546, Vitir 338, no: 1425

³⁷⁸ Tirmizî, *Sünen*, I, 587, Vitir 341, no: 464

³⁷⁹ Nesâî, *Sünen*, III, 248, Kıyam'ül-leyl 51, no: 1745

³⁸⁰ İbn Mâce, *Sünen*, II, 252, İkamet'us-salat 117, no: 1178

³⁸¹ Hâkim, *Müstedrek*, III, 188, no: 4800

³⁸² Yahya b. Şeref en-Nevevî, *Hulâsatu'l-Ahkâm fî Mühimmâti's-Sünen ve Kavâidi'l-İslâm*, Müessesetü'l-Risâle., Beyrut, I.bsk, 1997; I, 455

³⁸³ İbn Mâce, *Sünen*, thk Şuayb el-Arnaût, II, 252, İkamet'us-salat 117, no: 1178

³⁸⁴ Tirmizî, *Sünen*, I, 587, Vitir 341, no: 464

³⁸⁵ İbnü'l-Esîr, *Camîu'l-Usûl*, V, 391

e. Değerlendirme

Hz. Peygamber'in torunu Hasan b. Ali (r.anhuma) hicretten üç yıl sonra doğup³⁸⁶ Hz. Peygamber hicretten on yıl sonra vefat ettiğine göre; Hz. Peygamber, torunu Hasan'a Kunut duasını öğrettiğinde Hasen yedi yaşına henüz gelmemiştir.

Kunut duası, Vitir namazında okunması tavsiye edilen bir dua olduğundan; Hz. Peygamber'in henüz yedi yaşına gelmeyen torunlarına namazı ve namazda okunan Kur'an ayetlerini ve Kunut Duası gibi duaları öğretip ezberlettiği anlaşılmaktadır.

2.10. ANNE-BABASI AYRILMIŞ OLAN ÇOCUĞUN BAKIM VE GÖZETİM SAHİBİNİ SEÇEBİLMESİ HAKKI :

Aile, çocuğun dünyaya açılan ilk penceresidir. Ailesi dünyayı iyi gösterirse çocuk dünyayı hep iyi görüp hayatına mutlu şekilde devam eder. Çocukluğu kötü geçerse bütün hayatı bundan etkilenir. Bu nedenle İslam'da ailenin önemli bir yeri vardır. Aile çökerse çocukların bakımı hem babanın hem de annenin sorumluluğundadır. Çocuk, çeşitli durumları itibarıyla, bazen annesinin bazen de babasının yanında bulunmalıdır. Gelecek üç hadiste bu konudan bahsedilmektedir:

ALTMİŞ BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ رَافِعِ بْنِ سِنَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهُ أَسْلَمَ ، وَأَبَتْ امْرَأَتُهُ أَنْ تُسَلِّمَ ، فَأَتَتْ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَتْ : ابْنَتِي وَهِيَ فَطِيمٌ أَوْ شَبَهُهُ ، وَقَالَ رَافِعٌ : ابْنَتِي ، قَالَ لَهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « أَفْعُدِ نَاحِيَةً » ، وَقَالَ لَهَا : « أَفْعُدِي نَاحِيَةً » ، قَالَ : وَأَفْعُدِ الصَّيِّئَةَ بَيْنَهُمَا ، ثُمَّ قَالَ « ادْعُواهَا » ، فَمَالَتْ الصَّيِّئَةَ إِلَى أُمِّهَا ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « اللَّهُمَّ اهْدِهَا » ، فَمَالَتْ الصَّيِّئَةَ إِلَى أَبِيهَا ، فَأَخَذَهَا

³⁸⁶ Ebû Abdillâh Şemseddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, *Siyerü'l-Âlami'n-Nübelâ*, Dâru'l-HAdiyyis, Kahire. 2006; IV, 326

b. Tercümesi

Râfi b. Sinan'dan rivayet olunduğuna göre kendisi müslüman olmuş, karısı ise müslüman olmayı kabul etmemiş ve ayrılmaya karar vermişler. Tek kızlarının velayeti konusunda Hz. Peygamber (s.a.v)'e danışmışlar. Kadın Hz. Peygamber (s.a.v)'e;

- Bu benim kızım olmaya daha lâyıktır. Çünkü o sütten kesilmiş ya da öyle sayılabilecek yaşta küçük bir kızdır, demiş. Râfi de:

- Bu benim kızımdır, demiştir

Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v) Rafi' b. Sinan'a:

- “**Sen bir köşeye otur,**” hanımına da: “**Sen de bir köşeye otur,**” buyurmuş.

Kızcağızı da aralarına oturtmuş. Sonra;

- “**Çocuğu çağırın!**” buyurmuş. Her ikisi de çocuğu yanlarına çağırmaya başlamışlar. Kız önce annesine yönelmiş. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.v);

- “**Allahım! Onu doğruya ilet,**” diye dua etmiş ve çocuk, babasına gitmek için yönelmiş. Babası da onu tutup almıştır.

c. Tahrici

Hadisi, Ebû Dâvûd³⁸⁷, İbn Mâce³⁸⁸, ve Nesâî³⁸⁹ *Sünen*'lerinde tahrir etmişlerdir.

d. Derecesi

Hadisimiz enedindeki meçhul ravi (Abdulhamid b. Seleme) sebebiyle zayıftır. Busîrî hadisin senedinde yer alan Abdulhamid b. Seleme meçhul olduğu için hadisin **zayıf** olduğunu söylemiştir.³⁹⁰ Mizzî³⁹¹, Zehebî³⁹² İbn Hacer³⁹³, Abdulhamid b. Seleme'nin **meçhul** bir ravi olduğunu da belirtmişlerdir..

Ancak Ebû Dâvûd ve İbn Mâce hadisi (Abdulhamid b. Seleme)'den değil (Abdulhamid b. Câfer)'den rivayet etmiştir. (Abdulhamid b. Câfer) ise İbn Hacer'e³⁹⁴

³⁸⁷ Ebû Davud, *Sünen*, III, 559, Talâk 26 , no: 2244

³⁸⁸ İbn Mâce, *Sünen*, III, 439, Ahkâm 22, no: 2352

³⁸⁹ Nesâî, *Sünen*, VI, 185, Talâk 52 no: 3495

³⁹⁰ Busîrî, *Misbahu'z-Zücade*, III, 51

³⁹¹ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, XVI, 432

³⁹² Zehebî, *Mizanu'l-İ'tidâl*, II,541

³⁹³ İbn Hacer, *Takrib*, s. 333

³⁹⁴ İbn Hacer, *Takrib*, s. 333

göre **saduk**, İbn Sa'd'a³⁹⁵ göre **sıka** bir ravidir. İbn Adıyy³⁹⁶, Sufyanu's-Sevrî gibi bazı cerh ve ta'dil alimleri Abdulhamid b. Câfer'i **zayıf** bir ravi olarak gördüklerini söylemiştir. Hakim, Zehebî³⁹⁷ ve Şuayb el-Arnaût³⁹⁸ hadisin **sahih** olduğunu bildirmişlerdir.

Dolayısıyla İbn Mace ve Ebu Davud rivayetinin **sahih** olduğunu söyleyebiliriz.

ALTMİŞ İKİNCİ HADİS

a. Metni

عن أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: سَمِعْتُ امْرَأَةً جَاءَتْ إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَنَا قَاعِدٌ عِنْدَهُ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ زَوْجِي يُرِيدُ أَنْ يَذْهَبَ بِابْنِي، وَقَدْ سَقَانِي مِنْ بئرِ أَبِي عِنَبَةَ، وَقَدْ نَفَعَنِي، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «اسْتَهْمَا عَلَيْهِ»، فَقَالَ زَوْجُهَا: مَنْ يُحَافِي فِي وَلَدِي؟ فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «هَذَا أَبُوكَ، وَهَذِهِ أُمُّكَ فَخُذْ بِيَدِ ابْنِهِمَا شِئْتَ»، فَأَخَذَ بِيَدِ أُمِّهِ، فَانْطَلَقَتْ بِهِ.

b. Tercümesi

Ebu Hureyre (r.a) şöyle demiştir: Ben Rasûlullah (s.a.v)'ın yanında otururken bir kadın ona gelip:

- Ey Allah'ın Rasûlü! Kocam beni boşadıktan sonra biricik oğlum da yanımdan alıp götürmek istiyor. Oysa, oğlum bana Ebû Inebe kuyusundan su getirip içirir. Oğlumun bana faydası vardır, dedi. Rasûlullah (s.a.v) de onlara;

- **Onun hakkında kura çekiniz**, buyurdu. Bunun üzerine kadının kocası:

- Oğlum hakkında bana karşı kim hak iddia edebilir? dedi. Hz. Peygamber (s.a.v) de çocuğa dönerek:

³⁹⁵ İbn Sâ'd, **Tabakat**, V, 450

³⁹⁶ İbn Adıyy, **Kâmil**, VII, 3

³⁹⁷ Hâkim, **Müstedrek**, II, 225, no: 2828

³⁹⁸ Ebû Davud, **Sünen**, III, 559, Talâk 26 , no: 2244

- Şu babandır. Şu da annendir, onlardan istediğinin elini tut, buyurdu. Çocuk da annesinin elini tuttu. Bunun üzerine kadın çocukla birlikte oradan uzaklaşıp gitti.

c. Tahrici

Hadisi, Ebu Dâvûd³⁹⁹, Tirmizî⁴⁰⁰, Nesâî⁴⁰¹ ve İbn Mâce⁴⁰² *Sünen*'lerinde tahric etmişlerdir.

d. Derecesi

Hadisimiz sahihtir. Hakim ve Zehebî *sahih*, Tirmizî⁴⁰³ ise *Hasen Sahih* olduğunu bildirmişlerdir.⁴⁰⁴ Muasır hadis alimlerinden Şuayb el-Arnaût⁴⁰⁵ ve Abdülkadir el-Arnaût⁴⁰⁶ da aynı görüştedirler.

ALTMİŞ ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو بْنِ الْعَاصِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ امْرَأَةً قَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنِي هَذَا كَانَ بَطْنِي لَهُ وَعَاءً، وَتُدْيِي لَهُ سِقَاءً، وَحَجْرِي لَهُ حِوَاءً، وَإِنَّ أَبَاهُ طَلَّقَنِي، وَأَرَادَ أَنْ يَنْتَزِعَهُ مِنِّي، فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَنْتِ أَحَقُّ بِهِ مَا لَمْ تَنْكِحِي»

b. Tercümesi

Abdullah b. Amr b. Âs (r.anhuma)'dan rivayet olduğuna göre, bir kadın Hz. Peygamber'e hitaben:

³⁹⁹ Ebû Davud, *Sünen*, III, 588, Talâk 35, no: 2277

⁴⁰⁰ Tirmizî, *Sünen*, III, 31, Ahkâm 21, no: 1357

⁴⁰¹ Nesâî, *Sünen*, VI, 185, Talâk 52, no: 3496

⁴⁰² İbn Mâce, *Sünen*, III, 439, Ahkâm 22, no: 2351

⁴⁰³ Tirmizî, *Sünen*, III, 31, Ahkâm 21, no: 1357

⁴⁰⁴ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 108, no: 7039

⁴⁰⁵ Ebû Davud, *Sünen*, thk: Şuayb el-Arnaût, III, 588, Talâk 35, no: 2277

⁴⁰⁶ İbnü'l-Esrîr, *Camiu'l-Usûl*, III, 612

- Ey Allah'ın Rasûlü! Şu benim oğluma, karnım aylarca çanak oldu. Göğüslerim ona matara oldu, kucağım onun için barınak oldu. Onun babası beni boşadı. Şimdi de onu benden almak istiyor, dedi. Rasûlullah (s.a.v) de ona:

- “Sen evlenmediğin sürece, o çocuğa bakmaya başkalarından daha çok hak sahibisin,” buyurdu.

c. Tahrici

Hadisi Ebu Dâvûd *Sünen*'inde tahrir etmiştir.⁴⁰⁷ Hakim ve Zehebî bu hadisin *sahih* olduğunu bildirmişlerdir.⁴⁰⁸

d. Değerlendirme

Râfi b. Sinan ve Ebu Hureyre (r.anhuma)'nin rivayetlerine dayanarak; anne-babanın din değiştirmesi veya çeşitli sebeplerle boşanmaları durumunda, onların süttan kesilmiş bir çocukları varsa ve ikisi de bu çocuğu istiyorlarsa çocuğun anne veya babasını seçme hakkı vardır.

Abdullah b. Amr b. As (r.anhuma)'nın rivayetinde ise ayrılmış olan çiftin ikisi de çocuğu büyütme istiyorlarsa çocuğun, annesine verilmesi gerektiği anlatılmaktadır. Râfi b. Sinan ve Ebu Hureyre (r.anhuma)'nin rivayetleri mümeyyiz olan çocuk konusunda delil olarak gösterilir. Abdullah b. Amr b. As (r.anhuma)'nın rivayeti ise mümeyyiz olmayan çocuk konusunda delil olarak gösterilir.

1. Karı-koca Boşandığında Mümeyyiz Olmayan Çocuğun Bakım Ve Gözetim Hakkı

Abdullah b. Amr b. As (r.anhuma)'nın hadisine dayanarak bütün İslam alimleri, süttan kesilmemiş çocuğun bakım ve gözetim hakkının herhangi bir engel olmadıkça annesine verilmesini söylemişlerdir.⁴⁰⁹

⁴⁰⁷ Ebû Davud, *Sünen*, III, 588, Talâk 35, no: 2276

⁴⁰⁸ Hâkim, *Müstedrek*, II, 225, no: 2830.

⁴⁰⁹ İbn Abidin, *Reddü'l-Muhtar*, III, 555; Muhammed b. Ahmed b. Muhammed İlliş, *Minahu'l-Celil Şerh Muhtasar Halil*, Dâru'l-F'îkr, Beyrut, 1989; IV, 427; Şirbinî, *Muğni'l-Muhtâc*, V,191; Buhâtî, *Keşşâfu'l-Kınâ*, V, 469

2. Annenin Evlenmesi Durumunun Çocuğun Bakım Ve Gözetim Hakkına Etkisi

Anne, çocuğun babası dışında biriyle evlenirse, dört durum dışında, yeni kocasının hakkıyla meşgul olduğu için çocuğun bakım ve gözetim hakkını kaybeder. Hz. Peygamber (s.a.v), bu hakkı almak isteyen anneye buyurdu ki: "**Sen evlenmediğin sürece ona bakmaya başkalarından daha müstehaksın.**"⁴¹⁰

Anne, çocuğun babası dışında biriyle evlenirse çocuğun bakım ve gözetim hakkını kaybeder.

Bu konuda istisnaî dört durum bulunmaktadır.

1. Eğer çocuk, annesinde kalmayınca zarar göreceksen, çocuğun bakım ve gözetim hakkı annesine verilir.

2. Eğer çocuğa bakacak başka biri yoksa, çocuğun bakım ve gözetim hakkı annesine verilir.

3. Anne evlendikten sonra bakım ve gözetim hakkının yeni sahibi itiraz etmezse çocuğun bakım ve gözetim hakkı annesine verilir.

4. Çocuğun annesi, çocuğun yakın akrabasıyla evlenirse çocuğun bakım ve gözetim hakkı annesinden alınmaz. Bu durumlar istisnaî durumlardır.⁴¹¹

3. Müslüman Olmayanların Müslüman Çocuğun Bakım Ve Gözetim Hakkını Alıp Alamayacağı Hakkında

İslam alimlerine göre: Annesi veya babası müslüman, buluğ çağına gelmemiş çocuk müslüman sayılır. Müslüman olmayan biri, müslüman çocuğun dinine zarar verecekse veya dinin yasaklarından çocuğu korumayacaksa ona velayet verilmez.⁴¹²

Müslüman olmayan biri müslüman çocuğun dinine zarar verecek değilse alimler bu konu hakkında iki görüş ortaya koydular:

- a. Hanefî ve Mâlikîlere göre: Çocuğun bakım ve gözetim hakkı insani merhamet ve şefkat duygusuna dayandığı için vesayet sahibinin dinine göre değişmez. Anne müsülüman olsa da olmasa da çocuğunu sevip ona iyi bakar.⁴¹³ Hz.

⁴¹⁰ Ebû Davud, **Sünen**, III, 588, Talâk 35, no: 2276

⁴¹¹ İbn Abidin, **Reddü'l-Muhtar**, III, 565; Illîş, **Minahu'l-Celil**, IV, 427; Buhûtî, **Keşşâfu'l-Kınâ'**, V, 499

⁴¹² İbn Abidin, **a.g.e**; Illîş, **a.g.e**; Şirbinî, **Muğni'l-Muhtâc**, V,195; Buhûtî, **Keşşâfu'l-Kınâ'**, V, 498

⁴¹³ İbn Abidin, **a.g.e**; Illîş, **a.g.e**.

Peygamber (s.a.v) Râfi b. Sinan (r.a)'ın hanımının müslüman olmamasına rağmen ayrıldıklarında çocuğa annesini veya babasını seçme hakkı vermiştir. ⁴¹⁴

Diğer hadiste Hz. Peygamber buyurdu ki: "**Anneyi çocuğundan ayırarak eziyet etmeyin.**" ⁴¹⁵

Bir başka hadiste de: "**Her kim anne ile çocuğunu ayırırsa Allah da o kimseyi kıyamette sevdiklerinden ayırır.**" ⁴¹⁶

- b. Şafîî ve Hanbelî alimlerine göre: Müslüman çocuğun bakım ve gözetim hakkı ancak müslümanlara verilebilir. Müslüman bir çocuğun onu dininden uzaklaştırabilecek müslüman olmayan birine verilmesi, çocuğa verilecek en büyük zararlardan biridir. ⁴¹⁷

Râfi b. Sinan (r.a)'nın hanımının müslüman olmaması ve Hz. Peygamber (s.a.v) kızına seçme hakkı vermesi, müslüman olmayanların müslüman çocuğa vasi olabileceğini göstermez. Çünkü Hz. Peygamber, annenin kalbini incitmemek amacıyla öyle bir şey yapmıştır. Küçük annesinin tarafına gitmeye başladığında Hz. Peygamber Allah'a dua ederek kızını babasına yönlendirmiştir.

Müslüman olmayanlar müslüman çocuğa vasi olabilseydi Hz. Peygamber (s.a.v) Râfi b. Sinan (r.a)'ın kızına seçme hakkı vermeden onu annesine verirdi veya kız, annesinin tarafına gitmeye başladığında onu babasına yönlendirmek için dua etmezdi.

4. Karı-koca Boşandığında Mümeyyiz Olan Çocuğun Bakım Ve Gözetim Hakkı

Sütten kesilmemiş çocuğa anne ve kadın akrabalar babadan daha iyi bakar. Bu nedenle sütten kesilmemiş çocuğun vesayeti anneye veya kadın akrabalara verilmelidir. Fakat çocuk belli bir yaşa geldikten sonra ihtiyaçları değişeceği için kim tarafından yetiştirileceğine çocuğun durumuna göre tekrar karar verilir. Çocuğun ihtiyaçlarına göre bakım ve gözetim hakkı sahibi değişir. Kızın ihtiyaçları erkek ihtiyaçlarından farklı olduğundan bu konu erkek çocuk ve kız çocuk diye iki kısma ayrılır:

⁴¹⁴ Ebû Davud, **Sünen**, III, 559, Talâk 26 , no: 2244; Nesâî, **Sünen**, VI, 185, Talâk 52, no: 3495; İbn Mâce, **Sünen**, III, 439, Ahkâm 22, no: 2352

⁴¹⁵ Beyhaki, **es-Sünenü'l-Kebir**, VIII, 8, no: 15767

⁴¹⁶ Tirmizî, **Sünen**, III, 186, Siyer 17, no: 1566.

⁴¹⁷ Şirbinî, **Muğni'l-Muhtâc**, V,195; Buhûfî, **Keşşâfu'l-Kınâ'**, V, 498

a. Erkek çocuğunun bakım ve gözetim hakkı

Bu konu hakkında alimlerin dört görüşü vardır:

1. Hanefilere göre: Erkek çocuk, kadın bakımına ihtiyacı olmadığı; yani yeme içme, giyinme gibi temel ihtiyaçlarını karşılayabildiği yaşa gelince bakım ve gözetim hakkı babaya verilir, çünkü baba eğitim ve terbiyesini daha iyi sağlayabilir.⁴¹⁸
2. Malikîlere göre: Erkek çocuk bulûğ yaşına gelene kadar bakım ve gözetim hakkı anneye verilir.⁴¹⁹
3. Şafiîlere göre: Erkek çocuk temyiz yaşına geldiğinde isteğine göre annesinde veya babasında kalmayı tercih edebilir. Seçmekte tereddüt ederse bakım ve gözetim hakkı annesine verilir.⁴²⁰
4. Hanbelîlere göre: Çocuk yedi yaşına gelene kadar bakım ve gözetim hakkı annededir. Ondan sonra anne veya babanın vesayet konusunda anlaşması istenir. Eğer anlaşamazlarsa çocuk anne veya babasından birini seçebilir.⁴²¹

b. Kız çocuğunun bakım ve gözetim hakkı

Bu konu hakkında alimlerin dört görüşü vardır:

1. Hanefilere göre: Kız çocuğu bulûğ yaşına gelmeden önce vesayet anneye verilir. Bulûğ yaşına geldikten sonra yetişkin olur. İsterse annesiyle isterse babasıyla birlikte, isterse de tek başına yaşayabilir.⁴²²
2. Malikîlere göre: Kızın bakım ve gözetim hakkı kız evlenene kadar annesindedir.⁴²³
3. Şafiîlere göre: Kız çocuğu temyiz yaşına geldiğinde isteğine göre annesinde veya babasında kalmayı tercih edebilir. Seçmekte tereddüt ederse bakım ve gözetim hakkı annesine verilir.⁴²⁴

⁴¹⁸ İbn Abidin, **Reddü'l-Muhtar**, III, 566

⁴¹⁹ İllîş, **Minahu'l-Celîl**, IV, 420

⁴²⁰ Şirbinî, **Muğni'l-Muhtâc**, V,198

⁴²¹ Buhûtî, **Keşşâfu'l-Kınâ'**, V, 501

⁴²² İbn Abidin, **Reddü'l-Muhtar**, III, 566

⁴²³ İllîş, **Minahu'l-Celîl**, IV, 421

⁴²⁴ Şirbinî, **Muğni'l-Muhtâc**, V,198

4. Hanbelîlere göre: Kız çocuğu yedi yaşına geldiğinde annede olan bakım ve gözetim hakkı babaya geçer, çünkü baba kızını daha iyi korur. Bununla birlikte annenin çocuğu ziyaret etmesi engellenmez.⁴²⁵

III. ÇOCUĞUN YEDİ YAŞINDAN ERGENLİK ÇAĞINA KADAR OLAN DÖNEMİ

3.1. ÇOCUĞA HİTAP ETME ŞEKLİ

Çocuğa hitap edilirken farklı farklı ifadeler kullanılmaktadır. Bu ifadelerin etkisine "Damlaya damlaya göl olur." açısından bakılırsa ne kadar büyük olduğu anlaşılır. Çünkü bu ifadeler sürekli tekrar edildiğinden etkisi büyük olur. Seslenmede kullanılan ifadeler çocuğun kimliğinin belirlenmesinde büyük rol oynar. Çocuk ilk önce bu ifadelerin anlamını kavramaya çalışır, sonra inanır sonra da onun etkisine girer.

Enes b. Malik (r.a) on yaşındayken Hz. Peygamber'in hizmetine girdiği için ona yakın olup davranışlarını ve sözlerini sonraki nesillere aktarmıştır. Gelecek olan iki hadiste Enes (r.a), Hz. Peygamber'in çocuğa seslenirken kullandığı ifadeyi anlatmaktadır.

ALTMİŞ DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « يَا بُنَيَّ ».

b. Tercümesi

Enes b. Mâlik (r.a)'ten rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v) ona: **Ey oğulcuğum**, diye hitap edermiş.

c. Tahrici ve Derecesi

Bu hadis, Müslim'in *Sahih*'inde⁴²⁶, Ebû Dâvûd⁴²⁷ ve Tirmizî'nin⁴²⁸ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

⁴²⁵ Buhûtî, *Keşşâfu'l-Kınâ'*, V, 502

ALTMİŞ BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: رُبَّمَا قَالَ لِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا ذَا الْأُذُنَيْنِ». قَالَ أَبُو أُسَامَةَ: يَعْنِي يُمَارِئُهُ.

b. Tercümesi

Enes b. Mâlik (r.a) dedi ki: Rasûlullah (s.a.v) bazen bana: "Ey iki kulaklı!" diye şaka yapardı.

c. Tahrici

Hadisi, Tirmizî⁴²⁹ ve Ebû Dâvûd⁴³⁰ *Sünen*'lerinde tahrir etmişlerdir.

d. Derecesi

Hadisin Tirmizî, *hasen garib sahih*, Şuayb el-Arnaût *hasen*, Suyûtî⁴³¹ *sahih* olduğunu söylemiştir.

Abdülkadir el-Arnaût hadisin senedinin *zayıf* olduğunu⁴³² söylemesinin nedeni hadisin senedinde ezberleme gücü zayıf olan Şerîk b. Abdullah yer alması olabilir.

Şerîk b. Abdullah hakkında İbn Hacer⁴³³ ve İbn Sâ'd⁴³⁴: İyi insandı, takva sahibiydi ama ezberlemesi kötüdür ve çok hata yapar, İbn Adıyy⁴³⁵: Hafızası güçlü değildir, demiştir

⁴²⁶ Müslim, **Sahih**, III, 1693, Âdâb 6, no:2151

⁴²⁷ Ebû Davud, **Sünen**, VII, 319, Edeb 72 , no: 4964

⁴²⁸ Tirmizî, **Sünen**, IV, 428, Edahî 62, no: 2831

⁴²⁹ Tirmizî, **Sünen**, VI, 160, Menâkıb 46, no: 3828

⁴³⁰ Ebû Davud, **Sünen**, VII, 350, Edeb 91 , no: 5002

⁴³¹ Suyûtî, **es-Siracu'l-Münîr**, II, 925

⁴³² İbnü'l-Esîr, **Camiu'l-Usûl**, XI, 56

⁴³³ İbn Hacer, **Takrib**, s. 266

⁴³⁴ İbn Sâ'd, **Tabakat**, VI, 379

⁴³⁵ İbn Adıyy, **Kâmil**, V, 11

e. Değerlendirme

Hız. Peygamber'in çocuğa hitap ederken kullandığı sözlerin iki çeşidi vardır:

- A. Merhameti ifade eden sözler: *Ya büney* (Ey oğulcuğum) gibi ifadeler çocuğun ne kadar sevildiğini, öz evlat gibi sayıldığını anlatmaktadır.⁴³⁶
- B. Şaka içeren, çocuğu motive eden ifadeler: *Ya ze-l'üzüneyn* (Ey iki kulaklı) gibi ifadeler. Her insanın iki kulaklı olduğu bellidir ama bu ifadenin ince bir anlamı vardır. İyi duyup anlayan, hızlı ezberleyebilen kişidir. Hem şaka yaparak çocuğu sevindirir hem çocuğu överek onu motive eder.⁴³⁷

Çocuğu motive etmek için gerçek olan özelliklerini söylemek sünnettendir.

Hız. Peygamber gerçek olmayan vasıflar söylemeden çocuğu sahip olduğu şeylere odaklayarak onu iyilik yapmaya teşvik ederdi.

⁴³⁶ Ali el-Karî, **Mirkatü'l-Mefatîh**, I, 262

⁴³⁷ Ali el-Karî, **Mirkatü'l-Mefatîh**, VII, 3063

3.2. ÇOCUĞA SARILIP DUA ETMEK

Kelimeler duyguları aktarmak için söylense de bazen basit görülen davranışlar, dünyanın hiçbir dilinin aktaramayacağı duyguları aktarır. Hz. Peygamber konuştuğunda en uygun üslubu kullandığı gibi davranışlarında da en etkili ve en bilge olanı seçerdi. Gelecek hadis, hicretten üç yıl önce Mekke'de doğan Abdullah b. Abbâs (r.anhuma)'ın onun çocukluğunda Hz. Peygamber'in onunla iletişim kurarken yaptığı davranışları anlatmaktadır.

ALTMİŞ ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : ضَمَّنِي النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى صَدْرِهِ ، وَقَالَ : «اللَّهُمَّ
عَلِّمَهُ الْحِكْمَةَ وَتَأْوِيلَ الْكِتَابِ.»

b. Tercümesi

İbn Abbâs (r.anhuma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v) bir ara beni kucakladı ve bana: "**Allahım! Buna hikmet ve kitab (Kuran) te'vilini öğret.**" diye duâ buyurdu.

c. Tahriri ve Derecesi,

Hadis, Buharî'nin *Sahih*'inde,⁴³⁸ İbn Mace,⁴³⁹ ve Tirmizî'nin⁴⁴⁰ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

d. Değerlendirme

Abdullah b. Abbas (r.anhuma) bu hadis ile çocukluğundan unutulmaz bir hatırayı aktarıyor. Hz. Peygamber'in ona sarılarak dua ettiğini, sevgisini göstererek bilinç altına nasıl başarı tohumunu attığını anlatıyor. Seneler geçtikten sonra o tohum verimli

⁴³⁸ Buharî, *Sahih*, V, 27, Ashâb'ün-Nebi 25, no: 3756

⁴³⁹ İbn Mâce, *Sünen*, I, 114, Sünnet 11, no: 166

⁴⁴⁰ Tirmizî, *Sünen*, VI, 159, Menâkıb 25, no: 3824

kocaman bir ağaç olarak durmadan meyve vermiştir. Abdullah b. Abbas (r.a)'nın topladığı hadis ve Kuran yorumları; nesilden nesile aktarılıp İslam kaynaklarının gökyüzünde parlayan bir yıldızı gibi olup araştırmacıların yollarını aydınlatır.

Hz. Peygamber'i örnek alarak çocuğa sarılıp dua etmek sünnettir. Bu sünnetin uygulanması, çocuğu iyi davranışa yönlendirmede önemli rol oynar. İbn Abbâs, Hz. Peygamber'in sarılması ve dua etmesinin etkisiyle gönlüne ilim ve hikmet sevgisi girmiş, sonraki hayatını ilme vermiş ve sahabelerin en bilgililerinden olmuştur.

3.3. ÇOCUĞUN SOSYALLEŞTİRİLMESİ

Çocuğun kendinî uygun şekilde ifade edebilmesi ve toplum içinde sağlam iletişim kurabilmesi için bilinçli ve dengeli terbiye görmesi lazım. Böylece sorumlu ve saygılı birey olduğunu hisseder; sahip olduğu hakları, yapması gereken görevleri öğrenir.

Çocuğun sosyalleştirilmesi geniş bir konu olduğu için bu konudan bahseden hadisler farklı başlıklar altında zikredilmiştir. Hadisleri tekrarlamamak için sosyalleştirmenin esaslarını teşkil eden dört hadisi naklederek konu açılacaktır.

ALTMİŞ YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ عَلَى غُلَمَانٍ فَسَلَّمَ عَلَيْهِمْ.

b. Tercümesi

Enes b. Malik (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v) bir gün oynamakta olan çocukların yanından geçerken onlara selam verdi.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buharî⁴⁴¹ ve Müslim'in⁴⁴² *Sahih*'lerinde, Ebu Davûd,⁴⁴³ Tirmizî⁴⁴⁴ ve İbn Mace'nin⁴⁴⁵ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

⁴⁴¹ Buharî, **Sahih**, VIII, 55, İsti'zan 15, no: 6247

⁴⁴² Müslim, **Sahih**, IV, 1708, Selâm 5, no:2168

⁴⁴³ Ebû Davud, **Sünen**, VII, 495, Edeb 147, no: 5202

⁴⁴⁴ Tirmizî, **Sünen**, IV, 354, İsti'zan 8, no: 2696

⁴⁴⁵ İbn Mâce, **Sünen**, IV, 653, Edeb 14, no: 3700

ALTMİŞ SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ: «يُسَلِّمُ الصَّغِيرُ عَلَى الْكَبِيرِ، وَالْمَارُّ عَلَى الْقَاعِدِ، وَالْقَلِيلُ عَلَى الْكَثِيرِ»

b. Tercümesi

Ebu Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre: Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Küçük büyüğe, yürüyen oturana, az çoğa selâm verir.**"

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buhârî *Sahih*'inde⁴⁴⁶, Tirmizî⁴⁴⁷ ve Ebû Dâvûd⁴⁴⁸ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

ALTMİŞ DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ سَهْلِ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: أُمِّي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِقَدْحٍ، فَشَرِبَ، وَعَنْ يَمِينِهِ غُلَامٌ هُوَ أَحَدُ الْقَوْمِ وَالْأَشْيَاحُ عَنْ يَسَارِهِ، قَالَ: «يَا غُلَامُ. أَتَأْذَنُ لِي أَنْ أُعْطِيَ الْأَشْيَاحُ؟»، فَقَالَ: مَا كُنْتُ لِأُوتِرَ بِنَصِيْبِي مِنْكَ أَحَدًا يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَأَعْطَاهُ إِيَّاهُ.

b. Tercümesi

Sehl b. Sa'd (r.a) dedi ki: Hz. Peygamber'e içecek bir şey getirmişler, o da ondan içmiş. Sağında bir çocuk, solunda ise yaşlılar bulunuyormuş. Hz. Peygamber çocuğa:

- **Yaşlılara vermeme bana izin verir misin?** diye sormuş, çocuk:

- Hayır! Vallahi senden gelen nasibime kimseyi tercih edemem! demiş.

Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) içeceği çocuğa vermişti.

⁴⁴⁶ Buhârî, *Sahih*, VIII, 52, İstîzan 4, no: 6231

⁴⁴⁷ Tirmizî, *Sünen*, IV, 359, İstîzan 14, no: 2704

⁴⁴⁸ Ebû Davud, *Sünen*, IV, 351, Edeb 145, no: 5198

c. Tahrirci ve Derecesi

Hadis Buhârî⁴⁴⁹ ve Müslim'in⁴⁵⁰ *Sahih*'lerinde tahrir edilmiş olan *müttefakun aleyh*, *sahih* bir hadistir.

YETMİŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : أُتِيَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، بِلَبَنٍ ، وَعَنْ يَمِينِهِ ابْنُ عَبَّاسٍ ، وَعَنْ يَسَارِهِ خَالِدُ بْنُ الْوَلِيدِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لِابْنِ عَبَّاسٍ ، «أَتَأْذُنُ لِي أَنْ أَسْقِيَ خَالِدًا؟» قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : مَا أَحَبُّ أَنْ أُؤْتَرَ بِسُورِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، عَلَى نَفْسِي أَحَدًا ، فَأَخَذَ ابْنُ عَبَّاسٍ ، فَشَرِبَ ، وَشَرِبَ خَالِدٌ .

b. Tercümesi

İbn Abbâs (r.anhuma) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v)'a bir miktar süt ikram edildi. Sağında İbn Abbâs, solunda da Hâlid b. el Velîd bulunuyordu. Rasûlullah, süttten içtikten sonra İbn Abbâs'a:

- **Sütü önce Hâlid'e vermem için bana izin verir misin?** buyurdu. İbn Abbâs (r.anhuma):

- Rasûlullah (s.a.v)'in artığı hususunda hiç bir kimseyi kendime tercih etmemi arzulamam, dedi. Bunun üzerine İbn Abbâs süt kabını alıp içti, sonra Hâlid de içti.

c. Tahrirci

Hadisi İbn Mâce *Sünen*'inde tahrir etmiştir.⁴⁵¹

d. Derecesi

Busîri, bu hadisin *hasen* olduğunu bildirmiştir.⁴⁵²

⁴⁴⁹ Buhârî, *Sahih*, III, 112, Musakat 11, no: 2366

⁴⁵⁰ Müslim, *Sahih*, III, 1604, Eşribe 17, no:2030

⁴⁵¹ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 491 Eşribe 22, no: 3426

e. Değerlendirme

Yukarıdaki dört hadisten anlaşıldığı gibi Hz. Peygamber çocuğun sosyalleşmesine oldukça yararlı bazı davranışlarda bulunmuştur:

1. Çocuğa Değer Vermek Ve Varlığının Farkedildiğini Hissettirmek

Hz. Peygamber çocuklara karşı davranışlarında bu konuya özen gösterirdi. Bunun en belirgin örneklerinden biri Enes b. Malik (r.a)'in rivayetidir. Buna göre Hz. Peygamber çocukların yanından geçerken görmezden gelmeyip mutlaka selam verirdi.

2. Çocuğa Topluma Karşı Görevlerinin Öğretilmesi

Hz. Peygamber ara sıra ve yeri geldiğinde çocuklara topluma karşı görevlerini öğretirdi. Ebu Hüreyre (r.a)'nin rivayetinde Hz. Peygamber küçük yaşta olanlara büyüklerle karşılaştığı zaman selam vermelerini söyledi

3. Çocuğun Haklarını Tanımak ve O Hakları Korumak

Hz. Peygamber, kendi kuzeni İbn Abbâs'a çocuk olmasına rağmen sağda oturduğundan ikram edilmede öncelik hakkını tanımıştır. Hz. Peygamber o hakkı ihlal etmeden yaşlı misafirlere ikram etmek için önce çocuktan izin istemiş, çocuk izin vermeyince Hz. Peygamber çocuğun kararına saygı gösterip ilk önce çocuğa sonra yaşlı misafirlere ikram etmiştir.

Zikrettiğimiz hadislerden anlaşılır ki:

1. Küçük çocuğa selam vermek sünnettir.⁴⁵³ İki kişi karşılaştığı zaman yaşça küçük olanın büyük olana selam vermesi sünnettir.⁴⁵⁴

2. Misafire ikram edilirken sağda oturanlardan başlamak sünnettir. Nitekim Sehl b. Sa'd ve Abdullah b. Abbâs (r.anhumâ)'nın hadislerine göre Hz. Peygamber böyle yapardı.

⁴⁵² Busîrî, **Misbahu'z-Zücade**, IV, 46

⁴⁵³ Nevevî, **Minhac**, XIV, 149

⁴⁵⁴ İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, XI, 17

3.4. HZ. PEYGAMBER'İN GAYRİ MÜSLİM ÇOCUĞUNA DAVRANIŞI

Âlemlere rahmet olarak gönderilmiş olan Hz. Peygamber'in çocuğa karşı davranışı, "Her çocuk masum doğar." ilkesine dayanmakta; dolayısıyla çocuğun babasının müslüman olmaması veya suçlu olması Hz. Peygamber'in davranışını olumsuz olarak etkilememektedir. Gelecek hadisler, Hz. Peygamber'in gayrimüslimlerin çocuklarına davranışını göstermektedir.

YETMİŞBİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: كَانَ غُلَامٌ يَهُودِيٌّ يَخْدُمُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَمَرِضَ، فَأَتَاهُ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَعُودُهُ، فَقَعَدَ عِنْدَ رَأْسِهِ، فَقَالَ لَهُ: «أَسْلَمَ»، فَنَظَرَ إِلَى أَبِيهِ وَهُوَ عِنْدَهُ فَقَالَ لَهُ: أَطْعَ أَبَا الْقَاسِمِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَسْلَمَ، فَخَرَجَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَقُولُ: «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَنْقَذَهُ بِي مِنَ النَّارِ.»

b. Tercümesi

Enes (r.a)'den rivayet olduğuna göre: Yahudilerden bir çocuk vardı, Hz. Peygamber'e hizmet ederdi. Bir ara çocuk hastalandı. Hz. Peygamber (s.a.v) de onu ziyaret için yanına varıp başucuna oturdu, ona:

- **Müslüman ol**, diye telkinde bulundu. Bunun üzerine çocuk başucunda bulunan babasına baktı. Babası da ona
- Ebu'l-Kasım'a itaat et, deyince müslüman oldu. Hz. Peygamber (s.a.v) de
- **Benim vasıtamla bu çocuğu ateşten kurtaran Allah'a hamdolsun**, diye, şükrederek ayağa kalkıp oradan ayrıldı.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buharî'nin *Sahih*'inde⁴⁵⁵ ve Ebû Dâvud *Sünen*'inde⁴⁵⁶ tahric edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

⁴⁵⁵ Buharî, *Sahih*, II, 94, Cenaiz 78, no: 1356

⁴⁵⁶ Ebû Davud, *Sünen*, III, 185, Cenaiz 5, no: 3095

YETMİŞ İKİNCİ HADİS

a. Metni

عن أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا مِنْ مَوْلُودٍ إِلَّا يُوَلَّدُ عَلَى الْفِطْرَةِ، فَأَبَوَاهُ يُهَوِّدَانِهِ، أَوْ يُنَصِّرَانِهِ، أَوْ يُمَجِّسَانِهِ، كَمَا تُنْتَجُ الْبَهِيمَةُ بِهَيْمَةِ جَمْعَاءَ، هَلَنْ تُحْسُونَ فِيهَا مِنْ جَدْعَاءَ» ثُمَّ يَقُولُ أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : { فِطْرَةَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ذَلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ } [الروم: 30]

b. Tercümesi

Ebu Hureyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a.v) "**Her çocuk fıtrat üzere doğar. Sonra anne ve babası onu yahudileştirir veya hristiyanlaştırır. Tıpkı devenin, bütün organları tam bir yavru dünyaya getirdiği gibi devenin dünyaya getirdiği bu yavrunun vücudunda kesik bir organ görebiliyor musunuz?**" buyurmuştu.

Bundan sonra Ebû Hureyre: "**Artık sen, batıl olan herşeyden uzaklaşarak yönünü tam bir samimiyetle hak olan dine çevir ki o, insanları bunun üzerine yaratmıştır. Allah'ın yarattığı, yani dinî değiştirilemez. İşte budur dosdoğru din.**"⁴⁵⁷ mealindeki âyeti söyledi.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buharî⁴⁵⁸ ve Müslim'in⁴⁵⁹ *Sahih* 'lerinde, Tirmizî⁴⁶⁰ ve Ebû Dâvûd'un⁴⁶¹ *Sünen*'lerinde tehrir edilmiş *müttefakun aleyh* bir hadistir.

⁴⁵⁷ Rûm, 30/30

⁴⁵⁸ Buharî, *Sahih*, II, 95, cenaiz 79, no: 1359

⁴⁵⁹ Müslim, *Sahih*, 2047, Kadar 6, no:2658

⁴⁶⁰ Tirmizî, *Sünen*, IV, 15, Kadar 5, no: 2137

⁴⁶¹ Ebû Davud, *Sünen*, VII, 97, Sünneh 18 , no: 4714

d. Değerlendirme

1. Hz. Peygamber, Müslüman Çocuğa Merhamet Gösterdiği Gibi Gayrimüslim Çocuklarına Da Merhamet Gösterirdi.

Enes (r.a)'in rivayeti yahudî fakir bir çocuktan bahsetmektedir. O çocuk Hz. Peygamber'e hizmetçi olarak çalışırdı. Hz. Peygamber'i yakından tanır, ahlakı ve güzel davranışlarına şahit olmuştur. Çocuk hastalandığında Hz. Peygamber çocuğun evine kadar gitmiş. Hasta ziyareti yaparak çocuğun yanına oturmuş ve merhamet göstermiş. Hem dünyada hem ahirette çocuğu mutlu etmek için İslama davet etmiştir. Çocuk hayır demese de yanında oturan babasının kalbini kırmamak için hiçbir şey söylemeden babasının gözlerine bakar. Baba, çocuğunu anlayışla karşılayarak İslam'a girmesini izin verir.

2. Hz. Peygamber'in Yahudî Çocuğa Davranışı, Hem Çocuklara Hem De Hizmetçilere Nasıl Davanılacağına Örnektir.

Çocukların ihtiyaçlarını anlayıp ona göre davranırdı. Hizmetçilere ise bu hadisin belirttiği ilkelere göre davranırdı. Hz. Peygamber buyurdu ki: "**Hizmetçileriniz sizin öyle kardeşlerinizdir ki, Allah onları sizin ellerinizin altına emânet etmiştir. Her kimin eli altında kardeşi bulunursa, ona yediğinden yedirsın, giydiğinden giydirsın. Onlara güçleri yetmeyecek zahmetli bir iş yüklemeyiniz. Şayet yüklerseniz, onlara yardım edinîz**" ⁴⁶²

Bu ilkeleri maddeler halinde sıralayacak olursak:

- 1) Hizmetçiye kardeş gözüyle bakılmalı ve ona iyi davranılmalıdır.
- 2) Hizmetçiye verilen yemek ile efendisinin yediği yemek aynı kalitede olmalıdır.
- 3) Hizmetçiye giydirilen kıyafet ile efendisinin giydiği kıyafet aynı kaliteden olmalıdır.
- 4) Hizmetçiye gücünün yetmediği iş yaptırılmamalıdır.

⁴⁶² Buharî, **Sahih**, I, 15, İman 26, no: 30

3. Yahudî Çocuğu Yaşayıp Buluğ Çağına Erdikten Sonra Ölseydi Cehenmlık Olacaktı.

Hız. Peygamber'in "**Benim vasıtamla çocuğu ateşten kurtaran Allah'a hamdolsun.**" demesinden müslüman olmayan çocuk ölürse cehenneme gireceğini anlaşılırsa da diğler hadis buluğ çağına varmamış çocuğun masum olduğunu ve mükellef olmadığını açık şekilde anlatmaktadır. Hadiste: "**Üç gruptan kalem kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, iyileşinceye kadar cinnet getirenden ve büyüyünceye kadar çocuktan.**"⁴⁶³ denilmiştir. Bundan dolayı o çocuk, hayatına Yahudî olarak devam edip buluğdan sonra ölürse cehennem ehlerinden olur. Ancak İslam'a girdiği için müslüman olarak hayatına devam edecektir ve öyle ölüp cennet ehlerinden olacaktır. O açıdan Hz. Peygamber: "**Onu kurtaran Allah'a hamd olsun.**" demiştir.

4. Müslüman Olmayan Çocuğun İslam'a Davet Edilmesi

İslam'a davet etmek İslam'ı uygulamakla başlar. Yahudi çocuk Hz. Peygamber'in İslam'ın kurallarını uygulamasını yakından görünce İslam, çocuğun kalbine ve aklına girip Hz. Peygamber ona "**Müslüman ol.**" der demez düşünmek için zaman istemeden müslüman olmuştu. Hadisi *Sünen* sahipleri rivayet etmiştir.⁴⁶⁴

5. Çocuk Bazı Durumlarda Özel Merhamet Gösterilir.

Merhamet göstermek Temiz, zengin çocuğa merhamet göstermek oldukça normal bir davranıştır. Herkes seve seve çocuğu güldürür, çocukla şakalaşır; ancak gerçek merhamet ezilmiş, fakir çocuğa gösterilince anlaşılır. Hz. Peygamber, yahudi çocuğa davranışıyla merhametin nasıl gösterilmesi gerektiğini göstermiştir:

- a. Fakir çocuğa uygun iş bulup düzenli gelir kaynağı temin etmiştir.
- b. Çocuğu bir gün görmeyince onu sormuş, hastalandığını öğrendikten sonra onun ziyaretine gitmiştir ve değerli olduğunu hissettirmiştir.
- c. Çocuğu hem dünyada hem ahirette mutlu etmek için onu İslam'a davet etmiştir.

⁴⁶³ Ebû Davud, *Sünen*, VI, 451, Hudud 16, no: 4398; Nesâî, *Sünen*, VI, 156, Talâk 21 no: 3432; Tirmizî, *Sünen*, III, 84, Hudud 1, no: 1423; İbn Mâce, *Sünen*, III, 198, Talâk 15, no: 2041; Hâkim, *Müstedrek*, I, 389, no: 949; Yeniîl/Kayapınar, *Ebu Davud Terc*, XV, 78

⁴⁶⁴ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, VIII, 176.

d. Çocuk Müslüman olunca: "**Benim vasıtamla bu çocuğu ateşten kurtaran Allah'a hamdolsun.**" diyerek onu Cennet'le müjdelemiştir.

6. Çocuğun Üzerine Doğduğu Fitret Bütün Peygamber'lerin Öğrettiği İnançla Uyumludur.

Fıtratı kirletilmeyen her insan, aklını kullanarak dünyanın bir yaratıcısı var olduğunun gerçeğine ulaşır. İyiliği isteyip kötülükten nefret eder. Ailesi bu fıtratı güçlendirir ya da zayıflatır. Aile gerçek müslüman ise çocuğa iyi terbiye ve eğitim verir. Değilse çocuğa hurafeler öğretir ve zararlı alışkanlıklar kazandırır.⁴⁶⁵ Buluş çağına varduktan sonra iyiyi ve kötüyü ayırt edebilir. Kendine akıl yolu ya da şehvet yolu seçip sonuçlarına katlanır.

7. Müslüman olmayan çocuğa merhamet gösterilir ve ona iyi davranılır. Müslüman olmayan çocuk, İslam'ı müslümanların davranışından öğrenir.

⁴⁶⁵ İbn Abdilberr, **el-İstizkâr**, III, 101

3.5. ÇOCUĞA ÖĞÜT VERİLMESİ

Hız. Peygamber'in çocuklara öğüt verme şekli; çocuğa öğüt vermenin en uygun biçimini, zamanını, içeriğini ve sıklığını göstermektedir. Çocuk öğütlerden çok, gördüğü davranışlardan ve duyduğu kıssalardan etkilenmektedir. Öğüt, örtülü otorite içerdiğinden genellikle öğüt verilen kimseye ağır gelir. Hız. Peygamber'in öğüdünü nasıl kolayca kabul ettirdiğini gösteren yöntemi gelecek hadislerde incelenecektir.

YETMİŞ ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عن أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " يَا بُنَيَّ ، إِنْ قَدَرْتَ أَنْ تُصْبِحَ وَتُمْسِيَ لَيْسَ فِي قَلْبِكَ غِشٌّ لِأَحَدٍ فَافْعَلْ . " ثُمَّ قَالَ لِي : " يَا بُنَيَّ وَذَلِكَ مِنْ سُنَّتِي ، وَمَنْ أَحْيَا سُنَّتِي فَقَدْ أَحْبَبَنِي ، وَمَنْ أَحْبَبَنِي كَانَ مَعِيَ فِي الْجَنَّةِ "

b. Tercümesi

Enes b. Mâlik (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v) bana şöyle buyurdu: "Evlatçığım, hiçbir kimseye karşı kalbinde bir hile ve kin beslemek olmaksızın sabahlamaya ve akşamlamaya gücün yeterse bunu mutlaka yap." Sonra bana şöyle dedi: "Evlatçığım, işte benim sünnetim budur; kim benim sünnetimi yaşatırsa beni sevmiş olur, kim de beni severse Cennet'te benimle birlikte olur."

c. Tahrici ve Derecesi

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahrir edip hadisin *hasen-garib* olduğunu, hadisin senedindeki bulunan ravileri sıkı ama Zeyd b. Ali bazen mevkuf hadisi merfu olarak gösterdiğini söylemiştir ⁴⁶⁶ Abdülkadir el-Arnaût hadisin *Zayıf* olduğunu bildirmiştir. ⁴⁶⁷

⁴⁶⁶ Tirmizî, *Sünen*, IV, 343, İlim 16, no:2678

⁴⁶⁷ İbnü'l-Esîr, *Camiu'l-Usûl*, IX, 27

İbn Hacer⁴⁶⁸, İbn Sâd⁴⁶⁹ ve İbn Adıyy⁴⁷⁰, Zeyd b. Ali b. Ced'ân zayıf bir ravi olduğunu beyan etmişlerdir. Zehebî⁴⁷¹ ise cerh ve tadil alimleri bu ravi konusunda ittifak etmemişler. Bazılarına göre bu ravinin hadisi kabul edilirken diğerlerine göre kabul edilemez hafızası zayıftır.

d. Değerlendirme

Çocuğa öğüt verildiğinde öğüdün nedeni ve uygulamanın sonucu gösterilmelidir. Hadiste Hz. Peygamber Enes'e: **"Bu davranış sünnetimdir, sünnetimi ancak beni seven uygular. Kim beni severse Cennet'te benimle beraber olur."** diyerek o öğüdü uygulayanı Cennet'e ulaşacağını anlatmıştır.⁴⁷²

YETMİŞ DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " يَا بُنَيَّ إِذَا دَخَلْتَ عَلَى أَهْلِكَ فَسَلِّمْ يَكُونُ بَرَكَتًا عَلَيْكَ وَعَلَى أَهْلِ بَيْتِكَ .

b. Tercümesi

Enes (r.a)'ten gelen rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v) bana şöyle buyurmuştur: **"Evladım! Ailenin yanına girdiğin zaman selam ver. Bu, sana ve ev halkına bereket olur."**

c. Tahrici ve Derecesi

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahrir edip hadisin *hasen-garib* olduğunu bildirmiştir.⁴⁷³

⁴⁶⁸ İbn Hacer, **Takrib**, s. 401

⁴⁶⁹ İbn Sâ'd, **Tabakat**, VII, 252

⁴⁷⁰ İbn Adıyy, **Kâmil**, VI,333

⁴⁷¹ Zehebî, **Mizanu'l-İ'tidâl**, III,127

⁴⁷² Ali el-Karî, **Mirkatül Mefatih**, I, 262

⁴⁷³ Tirmizî, **Sünen**, III, 150, İstîzan 10, no: 2698

Bu hadisin senedi önceki hadisin sendinin aynısıdır (73.hadis). Hadisin senedinde yer alan durumu incelenmiş zayıf ravi olan Zeyd b. Ali b. Ced'ân bulunmasından bu hadis **zayıf** bir hadistir.

Irâkî⁴⁷⁴ bu hadisin **zayıf** olduğunu beyan etmiştir.

d. Değerlendirme

Hadiste, Hz. Peygamber, Enes'e selam vermesini tavsiye ettikten sonra selamın olumlu etkisinden bahsetmiştir. Selamın bereket ve huzur verdiğini söylemiştir. Böylece öğüdün uygulanmasının sonucunu göstermiştir.

YETMİŞ BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ م، قَالَ: كُنْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا، فَقَالَ: "يَا غُلَامُ، إِنِّي أَعَلَّمْتُكَ كَلِمَاتٍ، أَحْفَظِ اللَّهَ يَحْفَظَكَ، أَحْفَظِ اللَّهَ تَحْفَظْهُ تَجَاهَكَ، إِذَا سَأَلْتَ فَاسْأَلِ اللَّهَ، وَإِذَا اسْتَعْنَيْتَ فَاسْتَعِنْ بِاللَّهِ، وَاعْلَمْ أَنَّ الْأُمَّةَ لَوِ اجْتَمَعَتْ عَلَىٰ أَنْ يَنْفَعُوكَ بِشَيْءٍ لَمْ يَنْفَعُوكَ إِلَّا بِشَيْءٍ قَدْ كَتَبَهُ اللَّهُ عَلَيْكَ، رُفِعَتِ الْأَقْلَامُ وَجَحَّتِ الصُّحُفُ."

b. Tercümesi

İbn Abbâs (r.a)'den rivâyete göre, şöyle demiştir; Birgün Rasûlullah (s.a.v)'in bineğinin arkasında idim. Buyurdu ki: "Ey delikanlı! Sana birkaç kelime öğreteceğim: Allah'ın emir ve yasaklarına iyi dikkat ederek yaşa ki Allah da seni gözetip kollasın. Allah'ı hiç hatırından çıkarma ki onu her an karşında bulasın. İsteyeceğinde Allah'tan iste. Yardım isteyeceğinde Allah'tan yardım iste. Bilmiş ol ki bütün insanlar sana bir konuda fayda vermek için bir araya gelseler ancak Allah'ın yazdığı kadarıyla sana faydalı olabilirler. Eğer tüm insanlar sana zarar vermek konusunda birleşip bir araya gelseler ancak Allah'ın sana yazdığı

⁴⁷⁴ Irâkî, Muğnî, III, 1180

kadarıyla zarar verebilirler. Kader kalemleri kalkmış ve yazılan sayfeler kurumuştur."

c. Tahrici ve Derecesi

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahrir edip hadisin *hasen-sahih* olduğunu bildirmiştir.⁴⁷⁵ Muasır hadis alimi Abdülkadir el-Arnaût da⁴⁷⁶ aynı görüştedir, Şuayb el-Arnaût ise: bu hadisin isnadı güçlüdür, demiştir.⁴⁷⁷

d. Değerlendirme

Bu hadisten şu sonuçları elde etmekteyiz:

1. Öğüdün Sevgi Ve Saygıyı Gösteren Bir Hitapla Başlatılması.

Hiz. Peygamber çocuğa öğüt vermeden önce: "Ey oğlucuğum!" ya da "Ey delikanlı!" diyerek sevgi ve saygıyı gösterirdi.⁴⁷⁸

2. Çocuğun Öğüdü Dinlemeye Taşvik Edilmesi.

Hiz. Peygamber İbn Abbas'a öğüt vermeden önce ona: "Sana birkaç kelime öğreteceğim." diyerek söyleyeceklerine dikkatini çekmiştir. Böylece öğüdü daha kalıcı ve etkileyici olmuştur.⁴⁷⁹

3. Hiz. Peygamber'in Çocuklara Bazı Öğütleri.

- Kalbini temiz tut, kimseye kin besleme, kimseden nefret etme.
- Bir yere girdiğin zaman selam ver, evine girdiğinde bile ailene selam ver.
- Allah'a inanarak emirlerini uygula.
- Her şey Allah'ın takdir ettiği gibi olur. Allah'tan başka hiçbir şeyden korkma.
- Sana hiç kimse ne zarar verir ne de yarar sağlar. Allah'tan başka kimseden hiçbir şey bekleme.

⁴⁷⁵ Tirmizî, *Sünen*, IV, 248, Sıfatu'l-Kiyame 59, no: 2516.

⁴⁷⁶ İbnü'l-Esîr, *Camîu'l-Usûl*, XI, 685

⁴⁷⁷ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, IV, 410, no: 2669

⁴⁷⁸ Ali el-Karî, *Mirkatü'l-Mefatih*, I, 262

⁴⁷⁹ Ali el-Karî, *a.g.e.*, VIII, 3323

YETMİŞ ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي الْخُوَرَاءِ السَّعْدِيِّ، قَالَ: قُلْتُ لِلْحَسَنِ بْنِ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ: مَا حَفِظْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ قَالَ: حَفِظْتُ مِنْهُ: «دَعْ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ»

b. Tercümesi

Ebû'l-Havra es Sa'dî (r.a)'den rivâyete göre, şöyle demiştir: Hasen b. Ali'ye Rasûlullah (s.a.v)'tan ezberlediğin bir şey var mı? diye sordum. Dedi ki: Rasûlullah (s.a.v)'tan şunu ezberledim: "**Şüpheli olanı bırak, şüphesiz olana bak.**"

c. Tahrici ve derecesi

Hadisi Tirmizî ve Nesâî *Sünen*'lerinde tahric etmişlerdir.⁴⁸⁰ Tirmizî⁴⁸¹, Aynî⁴⁸², Suyûtî⁴⁸³, Hâkim ve Zehebi⁴⁸⁴ bu hadisin *sahih* olduğunu bildirmişlerdir.

d. Değerlendirme

1. Öğüt Kısa Olmalıdır.

Uzun öğüt çabuk unutulurken kısa öğüt daha kolay ezberlenir ve kalıcı hale gelir. Özellikle çocuk küçük yaşta ise daha kısa ve basit öğüt verilmeli. Hasen b. Ali küçük yaşta olmasına rağmen Hz. Peygamber'den aldığı nasihat kısa olduğu için onu unutmayıp gelecek nesillere aktarmıştır.

2. Öğüt Çocuğun Yaşına Ve Durumuna Uygun Olmalıdır.

Hz. Peygamber'in Hasen'a verdiği nasihat ile İbni Abbas'a verdiği nasihat aynı değildir. İbn Abbas daha büyük olduğundan daha uzun ve derin bir öğüt verilmiştir.

Hz. Peygamber, İbn Abbas'a nasihat ederken: "Allah'ın emirlerine ve sakındırdıklarına dikkat edersen Allah seni korur." demiş; nasihatın uygulanmasının sonuçlarından da bahsetmiştir.

⁴⁸⁰ Tirmizî, *Sünen*, IV, 249, Sıfatu'l-Kıyame 60, no: 2518; Nesâî, *Sünen*, VIII, 327, Eşribe 51 no: 5711

⁴⁸¹ Tirmizî, *Sünen*, IV, 249, Sıfatu'l-Kıyame 60, no: 2518

⁴⁸² Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XI, 166

⁴⁸³ Suyûtî, *es-Siracu'l-Münîr*, II, 1056

⁴⁸⁴ Hâkim, *Müstedrek*, II, 15, No: 2169

3. Öğüt Vermek İçin Uygun Zaman Seçilmelidir.

Hz. Peygamber, İbn Abbas'la aynı deve ile yolculuk yaparken ona öğüt vermiştir. Sadece İbn Abbâs O nasihati dinliyordu. İbn Abbâs'ın dikkatini dağıtacak bir şey veya bir kimse yoktu. Böylece Hz. Peygamber'in nasihati daha etkili olmuştur. Çocuğun dikkati yerinde olup dikkatli dinlediğinde ve üçüncü bir kimse bulunmadığında o zaman nasihati daha iyi anlar, kalbine daha çok tesir eder ve kolaylıkla uygular .

3.6.HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUĞUN İYİ VE KÖTÜ DAVRANIŞLARINA GÖSTERDİĞİ TEPKİ

Çocukluk dönemi eğitime en uygun dönemdir. Çocuk nasıl düşe kalka yürümeyi öğrenirse hata yapa yapa hayatı da öğrenir. Çocuğun hata yapmasından daha doğal bir şey yoktur. Fakat iyi veya kötü davranışta bulunduğu zaman ailesinden ve çevresinden göreceği tepki çok önemlidir. Zira o tepkiler çocuğun karakterinin oluşmasında büyük rol oynamaktadır. Çocuk o tepkilere göre cesur veya korkak, sabırlı veya sabırsız, yaratıcı veya yenilikten korkan, utangaç veya atılgan bir kişi olarak yetişir.

Gelecek hadislerde Hz. Peygamber'in çocuğun doğru veya hatalı davranışlarına karşı tepkilerinden bahsedilecektir.

YETMİŞ YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دَخَلَ الْخَلَاءَ ، قَالَ فَوَضَعْتُ لَهُ وَضُوءًا ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « مَنْ وَضَعَ هَذَا؟ » فَأُخْبِرَ ، فَقَالَ : « اللَّهُمَّ فَقِّهْهُ فِي الدِّينِ »

b. Tercümesi

İbn Abbâs (r.a) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v) abdest tazelemeye girdi. Kendisi için abdest alacak su koydum. "**Bunu kim koydu?**" diye sordu. Kendisine durum haber verildi. Bunun üzerine: "**Allahım! Onu dinde ince anlayışlı kıl!**" diye bana dua etti.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buharî⁴⁸⁵ ve Müslim'in *Sahih*'lerinde⁴⁸⁶ yer alan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

⁴⁸⁵ Buharî, **Sahih**, I, 41, Vudû' 10, no: 143

⁴⁸⁶ Müslim, **Sahih**, IV, 1927, Fezâilü's-Sahabe 30, no: 2477

YETMİŞ SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عن رَافِعِ بْنِ عَمْرٍو الغِفَارِيِّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، قَالَ: كُنْتُ وَأَنَا غُلَامٌ أَرْمِي نَخْلَنَا - أَوْ قَالَ: نَخْلَ الْأَنْصَارِ - فَأَتَى بِي النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «يَا غُلَامُ - وَقَالَ ابْنُ كَاسِبٍ: فَقَالَ يَا بُنَيَّ - لِمَ تَرْمِي النَّخْلَ؟» قَالَ: قُلْتُ: أَكُلُ، قَالَ: «فَلَا تَرْمِ النَّخْلَ، وَكُلْ مِمَّا يَسْقُطُ فِي آسَافِهَا» ، قَالَ: ثُمَّ مَسَحَ رَأْسِي، وَقَالَ: «اللَّهُمَّ أَشْبِعْ بَطْنَهُ.»

b. Tercümesi

Ebû Rafî b. Amr el-Gıfârî (r.a) dedi ki: Ben çocuktum. Ensarın hurmalarını taşıyordum. Hz. Peygamber (s.a.v)'in huzuruna getirildim. "Ey çocuk, hurmaları niçin taşıyorsun?" buyurdu.

Ben de; düşürdüklerimi yiyorum da onun için taşıyorum diye cevap verdim. Peygamber (s.a.v) de: "Hurma ağaçlarını taşıma, altlarına dökülenleri ye." buyurdu. Sonra çocuğun başını okşayıp: "Ey Allahım! Bunun karnını doyur." diye dua etti.

c. Tahrici ve derecesi

Hadisi Ebû Davûd,⁴⁸⁷ İbn Mâce⁴⁸⁸ ve Tirmizî *Sünen*'lerinde tahric etmişlerdir.

Tirmizi,⁴⁸⁹ hadis *hasen-sahih-garib* olduğunu bildirmiştir.

Abdulkadir el-Arnaût⁴⁹⁰ ve Şuayb el-Arnaût hadisin *hasen* olduğunu söylemişlerdir.⁴⁹¹ Hakim'e⁴⁹² göre Hadisimiz *sahih* bir hadistir.

⁴⁸⁷ Ebû Davud, *Sünen*, IV, 262, Cihad 92, no: 2622

⁴⁸⁸ İbn Mâce, *Sünen*, III, 398, Ticarat 67, no: 2299

⁴⁸⁹ Tirmizî, *Sünen*, II, 575, Buyû 54, no: 1288

⁴⁹⁰ İbn Esir, *Camîu'l-Usûl*, VI, 450

⁴⁹¹ İbn Mâce, *Sünen*, thk Şuayb el-Arnaût, III, 398, Ticarat 67, no: 2299

⁴⁹² Hâkim, *Müstedrek*, III, 502, no: 5874

YETMİŞ DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنِ الثُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ أَهْدَيْتِ لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، عِنَبٌ مِنْ الطَّائِفِ، فَدَعَانِي فَقَالَ: «خُذْ هَذَا الْعُنُقُودَ، فَأَبْلِغْهُ أُمَّكَ» فَأَكَلْتُهُ قَبْلَ أَنْ أُبْلِغَهُ إِيَّاهَا، فَلَمَّا كَانَ بَعْدَ لَيْالٍ، قَالَ لِي: «مَا فَعَلَ الْعُنُقُودُ؟ هَلْ أَبْلِغْتَهُ أُمَّكَ؟» قُلْتُ: لَا. قَالَ: فَسَمَّانِي عُذْرًا.

b. Tercümesi

Numan b. Beşîr (r.a) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v)'e Tâif'ten bir miktar yaş üzüm hediye edilmişti. Peygamber (s.a.v) beni çağırarak:

- **Şu salkımı al da anana ulaştır**, buyurdu. Ben de üzümü anneme ulaştırmadan önce yedim. Birkaç gece sonra Rasûl-i Ekrem (s.a.v) bana:

- **Üzüm salkımı ne oldu, onu annene ulaştırdın mı?** diye sordu. Ben de:

- Hayır, dedim. Rasûl-i Ekrem (s.a.v) beni **Guder** (vefasız), olarak isimlendirdi.

c. Tahrici ve derecesi

Hadisi İbn Mâce *Sünen*'inde tahrir etmiştir.⁴⁹³

Busîrî, hadisin isnadının *sahih* olduğunu bildirmiştir.⁴⁹⁴

Şuayb el-Arnaût hadisin senedinde yer alan Abdurrahman b. İrk meçhul bir ravi olduğunu iddia ederek hadisin isnadı zayıf olduğunu söylese de İbn Hacer⁴⁹⁵ ve Zehebî⁴⁹⁶ bu ravinin makbul bir ravi olduğunu söyleyerek Busîrî'nin görüşünün tercih edilmesinde önemli katkıda bulunmuşlardır.

⁴⁹³ İbn Mâce, *Sünen*, II, 1117, At'ıme 61, no: 3368

⁴⁹⁴ Busîrî, *Misbahu'z-Zücade*, IV, 35

⁴⁹⁵ İbn Hacer, *Takrib*, s. 346

⁴⁹⁶ Zehebî, *Mîzan*, II, 579

SEKSENİNCİ HADİS

a. Metni

كان عُمَرُ بْنُ أَبِي سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، يَقُولُ: كُنْتُ غُلَامًا فِي حَجْرِ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَكَانَتْ يَدِي تَطِيشُ فِي الصَّخْفَةِ، فَقَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا غُلَامُ، سَمِّ اللَّهَ، وَكُلْ بِيَمِينِكَ، وَكُلْ مِمَّا يَلِيكَ.» فَمَا زَالَتْ تِلْكَ طِعْمَتِي بَعْدُ.

b. Tercümesi

Hız. Peygamber'in üvey oğlu Ömer b. Ebî Seleme (r.a) anlatıyor: Ben Peygamber (s.a.v)'in terbiyesi altında bir çocuktum. Yemek yediğim zaman elim yemek kabının her tarafında dolaşırdı. Bunun üzerine Peygamber (s.a.v) bana: "Ey oğul! Yemeğe başlarken Allah'ın adını an, (yâni Bismillah de) sağ elinle ye ve önünden ye." buyurdu.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buharî⁴⁹⁷ ve Müslim'in⁴⁹⁸ *Sahih*'lerinde, İbn Mâce'nin *Sünen*'inde⁴⁹⁹ tahrir edilmiş, *müttefakun aleyh* bir hadistir.

SEKSEN BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي سَعِيدٍ الْخُدْرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِغُلَامٍ يَسْلُخُ شَاةً، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «تَنَحَّ، حَتَّى أُرِيكَ» فَأَدْخَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ

⁴⁹⁷ Buharî, *Sahih*, VII, 68, At'ime 2, no: 5376

⁴⁹⁸ Müslim, *Sahih*, III, 1599, Eşribe 13, no:2022

⁴⁹⁹ İbn Mâce, *Sünen*, II, 1087, At'ime 8, no: 3267

بَيْنَ الْجِلْدِ وَاللَّحْمِ، فَدَحَسَ بِهَا، حَتَّى تَوَارَتْ إِلَى الْإِطِ وَقَالَ: «يَا غَلَامُ هَكَذَا فَاسْلُخْ» ثُمَّ مَضَى
وَصَلَّى لِلنَّاسِ، وَلَمْ يَتَوَضَّأْ.

b. Tercümesi

Ebû Saîd el-Hudrî (r.a) demiştir ki; Rasûlullah (s.a.v) bir gün, koyun derisi yüzen bir çocuğa rastladı;

- **Biraz kenara çekil, sana koyunun nasıl yüzüldüğünü göstereyim**, buyurdu. Sonra elini koltuk altına kadar görünmeyecek şekilde deri ile et arasına soktu ve dedi ki:

- **Ey oğulcuğum koyunun derisini böyle yüz.** Sonra da gitti ve abdestini yenilemeden cemaate namaz kıldırdı.

c. Tahrici

Hadisi İbn Mâce⁵⁰⁰ ve Ebû Davûd *Sünen*'lerinde⁵⁰¹ tahrir etmişlerdir.

d. Derecesi

Hadisimiz senedi sahih bir hadistir. İbn Hibban⁵⁰² ve Sindi⁵⁰³ de **sahih** bir hadis olduğunu ifade etmişlerdir. Abdülkadir el-Arnaût⁵⁰⁴ ve Şuâyb el-Arnaût⁵⁰⁵ bu hadisin (kaviyyül-isnad) **isnadının güçlü** olduğunu söylemişlerdir.

⁵⁰⁰ İbn Mâce, *Sünen*, II, 1061, Zebâih 6, no: 3179

⁵⁰¹ Ebû Davud, *Sünen*, I, 47, Taharet 71 , no: 185

⁵⁰² İbn Hibban, *Sahih*, III, 438, Nevâkizu'l-Vuzu 64, No. 1163

⁵⁰³ İbn Ebî Alef, *Şürûh'u Sünen İbn Mâce*, I, 1195

⁵⁰⁴ İbn Esir, *Camiu'l-Usûl*, VII, 105

⁵⁰⁵ İbn Mâce, *Sünen*, II, 1061

SEKSEN İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَتْ: رَأَى النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ غُلَامًا لَنَا يُقَالُ لَهُ أَفْلَحُ إِذَا سَجَدَ نَفَخَ، فَقَالَ: يَا أَفْلَحُ، تَرَبَّ وَجْهَكَ.

a. Tercümesi

Ümmü Seleme (r.anha)'den rivâyet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a.v), Eflah denilen bir çocuğun secde anında üflediğini gördü ve dedi ki: "Ey Eflah, yüzünü topraklandır." Namaz kılarken öfleme demek istedi.

b. Tahrici ve derecesi

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahric etmiştir.⁵⁰⁶

Hadisimizin isnadı zayıftır. Buhârî⁵⁰⁷, İbn Hacer⁵⁰⁸ ve İbn Adıyy⁵⁰⁹ senedde adı geçen (Meymun Ebu Hamze) isimli ravinin *zayıf* bir ravî olduğunu bildirmişlerdir.

Hadisi *Sünen*'inde tahric eden Tirmizî, hadisin senedindeki zayıf bir ravî olan "Meymun Ebu Hamze" sebebiyle hadisin *zayıf* olduğunu beyan etmiştir.⁵¹⁰

SEKSEN ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: خَدَمْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشْرَ سِنِينَ بِالْمَدِينَةِ وَأَنَا غُلَامٌ لَيْسَ كُلُّ أَمْرِي كَمَا يَشْتَهِي صَاحِبِي أَنْ أَكُونَ عَلَيْهِ مَا قَالَ لِي فِيهَا أَفِّ قَطُّ، وَمَا قَالَ لِي لَمْ فَعَلْتُ هَذَا أَوْ أَلَّا فَعَلْتُ هَذَا.

⁵⁰⁶ Tirmizî, *Sünen*, I, 491, Salat 280, no: 381

⁵⁰⁷ Buhârî, *et-Tarihu'l-Kebîr*, VII, 343

⁵⁰⁸ İbn Hacer, *Takrib*, s.556

⁵⁰⁹ İbn Adıyy, *El-Kâmil Fi'd-Du'afâ*, VIII, 155

⁵¹⁰ Tirmizî, *Sünen*, I, 491, Salat 280, no: 381

b. Tercümesi

Hz. Enes (r.a) demiştir ki: Ben çocukken Peygamber (s.a.v)'e Medine'de on yıl hizmet ettim. Her işim efendimizin benden beklediği şekilde değildi. Buna rağmen bu süre içerisinde daha bana öf bile demediği gibi; bunu niçin yaptın, ya da bunu niçin yapmadın dahi demedi.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buhârî⁵¹¹ ve Müslim⁵¹² *Sahih*'lerinde, Ebû Dâvûd⁵¹³ ve Tirmizî⁵¹⁴ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

SEKSEN DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ لِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا بُنَيَّ، إِيَّاكَ وَالْإِلْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ، فَإِنَّ الْإِلْتِفَاتِ فِي الصَّلَاةِ هَلَكَةٌ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَبِ التَّطَوُّعِ لَا فِي الْفَرِيضَةِ.»

b. Tercümesi

Enes (r.a)'ten rivâyet edilmiştir. Rasûlullah (s.a.v) bana şöyle buyurdu: "Yavrucuğum namazda yüzünü sağa sola çevirip bakma çünkü namazda böyle yapmak çok tehlikelidir, mutlaka yapman gerekiyorsa nafile namazlarda yap farz namazlarda sakın yapma."

c. Tahrici ve Derecesi

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahrir edip *hasen-garib* olduğunu beyan etmiştir.⁵¹⁵

⁵¹¹ Buhârî, *Sahih*, VIII, 14, Edeb 39, no: 6038

⁵¹² Müslim, *Sahih*, IV, 1804, Fezâil 13, no:2309

⁵¹³ Ebû Davud, *Sünen*, IV, 247, Edeb 1 , no: 4774

⁵¹⁴ Tirmizî, *Sünen*, III, 436, Birr 69 , no: 2015

Bu hadisin senedi yetmiş üçüncü hadisin sendinin aynısıdır. Hadisin senedinde yer alan durumu incelenmiş zayıf ravi olan Zeyd b. Ali b. Ced'ân bulunmasından bu hadis **zayıf** bir hadistir. Abdulkadir el-Arnaût hadisin **Zayıf** olduğunu bildirmiştir.⁵¹⁶

d. Değerlendirme

1. Hz. Peygamber'in İyi Davranışta Bulunan Çocuğa Muamelesi

Çocuk iyi şeyler yaptığında Hz. Peygamber sevindiğini gösterip çocuk için dua ederdi. İbn Abbas Hz. Peygamber'e abdest için su getirdiğinde Hz. Peygamber: "**Allâhumme fakkıhhu fi'd-dîn.**" diye dua etmiştir. Bu duanın anlamı şöyle ki: "Allahım! İbn Abbâs'ı dinî derin ve ayrıntılı anlayanlardan biri kıl.". İbn Abbas'ın Hz. Peygamber'in yanına ihtiyaç olduğu zaman kimseden emir almadan suyu getirmesi, yardım etmeyi sevdiğini, çevresinde bulunan insanlarla ilgilendiğini, o insanların ihtiyaçlarını anlayabilip karşılamasına çalıştığını göstermektedir. Hz. Peygamber, böyle özelliklere sahip bir çocuk görünce bu çocuğun çok iyi din alimi olabileceğini anlayıp ona "**Allâhumme fakkıhhu fi'd-dîn**" diye dua etmiştir.⁵¹⁷

2. Çocuğa Dua Etmek Her Zaman İyidir:

Çocuk hakkında Allah'tan iyilik istemekten daha büyük bir ödül yoktur. Çocuğun motive edilmesi, iyiliğe teşvik edilmesi ve sevildiğinin anlatılmasının için dua en kolay ve önemli yöntemlerden biri duadır. Hz. Peygamber, İbn Abbas'ın iyiliğine karşı ona dua ettiğinde hem ondan memnun olduğunu hissettirmiş hem onu yardım etmeye teşvik etmiş, hem de dini ilimlerde başarılı olacağını bildirmiştir.

3. Çocuğun Yanlış Davranışta Bulunduğu Zaman Hz. Peygamber'in Gösterdiği Tavır.

Hz. Peygamber'in çocuğun yanlışlarını gelecek adımlarla düzelttiği görülür:

- a. Çocukla konuşmaya, sevgi ve saygıyı gösteren kelimelerle başlanır.** Hz. Peygamber, hurma ağaçlarını taşıyan çocukla konuşmadan önce ona "**Ey oğulcuğum!**" diye hitap etmiştir. Ömer b. Ebî Seleme'ye de yemek edeplerini anlatmadan önce ona "**Ey oğul!**" diye hitap etmiştir. Çocuğa

⁵¹⁵ Tirmizî, **Sünen**, I, 729, Sefer 413, no: 589

⁵¹⁶ İbnü'l-Esîr, **Camîu'l-Usûl**, V, 497

⁵¹⁷ Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, II, 274

koyun derisi yüzmesini öğrettiğinde de ona "**Ey oğulcuğum, koyunu böyle yüz**" diyerek "**oğulcuğum**" kelimesiyle sevgisini gösterdi.

- b. **Çocuğun davranışının yanlış olduğunu açıklar, ve çocuğu o davranıştan uygun bir dille vaz geçirir.** Hz. Peygamber Numan b. Beşir'le annesine üzüm gönderdiğinde Numan yolda üzümü yemiş. Hz. Peygamber (s.a.v) bu davranışın yanlış olduğunu göstermek için ve çocuğu o davranıştan nefret ettirmek için çocuğa şakacı bir dille "**Ey ğuder!**" -Ey vefasız- derdi.
 - c. **Çocuğun hata yapmasının nedenini sorgular.** Hz. Peygamber ağacı taşıyan çocuğa davranışının sebebini sormuş. O soruyla çocuk hangi ihtiyaca veya hangi düşünceye dayanarak öyle bir hata yaptığı öğrenmiştir . Çocuğun ihtiyacını karşılayarak, yanlış düşüncelerini düzelterek problem kökünden çözülmüş olur. Çocuk açlık yüzünden öyle bir şey yaptığını söyledikten sonra Hz. Peygamber çocuğa dedi ki: "**Aç olduğun zaman ağaçları taşlamadan yere düşen meyvelerden yiyebilirsin.**". Böylece problemin nedenini ortadan kaldırarak onu çözmeye çalışmıştır .
 - d. **Hata yapma nedenlerini ortadan kaldırdıktan sonra çocuğa yine sevgi gösterirdi.** Hz. Peygamber çocuğa ağaçlardan neler yiyebileceğini ve neler yiyemeyeceğini açıkladıktan sonra çocuğun başını okşayıp "**Ey Allahım! Bunun karnını doyur.**" diyerek ona dua etmiştir.
 - e. **Çocuğa öğüt verirken çok kısa konuşurdu.** Böylece söylenen sözün ezberlenip uygulanması daha kolay olur.
 - f. **Hatayı, problem olarak değil yeni şeyler öğretme fırsatı olarak görürdü.** Yemekteki hataları yemekten; namazdaki hataları namazdan hemen sonra nasihat ederek düzeltirdi.
4. **Çocuktan Sitem Veya Şikayet Etmek Hz. Peygamber'in Huylarından Biri Değildi.** Hz. Peygamber, çocuğun iyi davranışlarına odaklanarak iyiliklerinin artmasını sağlardı . Enes'in Hz. Peygamber'e on sene hizmet etmesine rağmen ondan hiç bir sitem veya şikayet duymadığını belirtmesi, bu konunun ne kadar önemli olduğunu göstermektedir.

3.7. ÇOCUĞUN YETENEĞİNİN KEŞFEDİLİP GELİŞTİRİLMESİ

Çocuğun yeteneğinin keşfedilip geliştirilmesi dünyayı yöneten, yaşam tarzlarını geliştiren toplum ile tembel, zayıf ve dış güçlere hizmet eden toplumun arasındaki farkın temelini oluşturan konulardan biridir. Toplum, çocuklarının yeteneğini keşfedip geliştirirse o toplum devamlı büyüyüp güçlenir, her nesil önceki neslin başarılarına yeni başarılar ekler. Çocukların yeteneğini görmezden gelen toplumlar, aynı biçimde kalıplaşmasına çalışarak başarısızlıktan başarısızlığa yuvarlanıp atalarının nâmına ancak utanç verici lekeler bırakıp durur.

Hz. Peygamber, bu konuya önem verdiği için sahabeyi uygun alanlarda görevlendirip birbirlerine düşman olan Arap kabilelerden barış içinde yaşayan, bireyleri birbirlerini kardeş gibi seven bir toplum inşa etmiştir. Zeyd b. Sabit (r.a), gelecek hadiste bu konunun çocuklara yansıtılmasından bahsetmektedir.

SEKSEN BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

قَالَ زَيْدُ بْنُ ثَابِتٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَمَرَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَتَعَلَّمْتُ لَهُ كِتَابَ يَهُودَ، وَقَالَ: «إِنِّي وَاللَّهِ مَا آمَنُ يَهُودَ عَلَى كِتَابِي» فَتَعَلَّمْتُهُ، فَلَمْ يَمُرَّ بِي إِلَّا نِصْفُ شَهْرٍ حَتَّى حَذَقْتُهُ، فَكُنْتُ أَكْتُبُ لَهُ إِذَا كَتَبَ وَأَقْرَأُ لَهُ، إِذَا كُتِبَ إِلَيْهِ.

b. Tercümesi

Zeyd b. Sâbit (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v) bana emretti de ben kendisine hizmet etmek için Yahudiler'in yazısını öğrendim. Hz. Peygamber bu hususta bana:"Vallahi yazışmalarım hususunda Yahudiler'e güvenemiyorum" dedi. Ben de yarım ay geçmeden Yahudiler'in yazısını iyice öğrendim. Rasûlullah (s.a.v) bir mektup yazmak istediği zaman kendisine ben yazıveriyordum. Kendisine bir mektup yazıldığı zaman da ben okuyuveriyordum.

c. Tahrici ve Dderecesi

Hadis, Buharî'nin *Sahih*'inde⁵¹⁸ Ebû Dâvûd⁵¹⁹ ve Tirmizî'nin *Sünen*'lerinde⁵²⁰ tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

d. Değerlendirme

Hadis ışığında şu sonuçlar elde edilmektedir:

1. Hz. Peygamber (s.a.v) Medine-i Münevvere'ye hicret ettiğinde hadisin ravîsi Zeyd b. Sabit on bir yaşında yetim bir çocuktur. Bu çocuğun şaşırtıcı bir ezberleme yeteneği vardı. Bazı akrabaları onu Hz. Peygamber'e getirerek Kuran'dan on yedi sure ezberleyebildiğini söylemiş. Hz. Peygamber o yeteneği takdir edip Zeyd'i yabancı dil öğrenmeye teşvik etmiştir. Zeyd on yedi gün içinde Süryanice öğrenmiş ve Hz. Peygamber'in tercümanı olup ona gelen mektupların okunması onun tarafından gönderilecek mektupların yazılması görevini üstlenmiştir.⁵²¹
2. Hadis, çocuğun yeteneğinin keşf edilmesine ve en iyi şekilde geliştirilmesine teşvik etmektedir.
3. Bir toplumun yeni neslinin yeteneklerinin keşfedilip uygun şekilde yönlendirilmesi o toplumu güçlendiren en önemli unsurlarından biridir. Bu durum, zayıf ve sıradan bir toplumu her alanda iz bırakan bir toplum haline dönüştürür. Hz. Peygamber bu konuya önem verdiği için sahabeleri onun vefatından sonra kısa bir sürede dünyanın en güçlü imparatorluklarını yenmeye muvaffak olmuşlardır.

⁵¹⁸ Buharî, **Sahih**, IX, 76, Ahkâm 40, no: 7195

⁵¹⁹ Ebû Davud, **Sünen**, III, 318, İlim 2 , no:3645

⁵²⁰ Tirmizî, **Sünen**, IV, 365, İstîzan ve Âdâb 22, no: 2715

⁵²¹ Zehebî, **Siyer**, IV, 67; İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, XIII, 186.

3.8. ÇOCUĞUN NAMAZA ALIŞTIRILMASI

Namaz dinin direğidir. İnsanın namazı sağlam olmazsa dinî sağlam olamaz. Çocuğun namaza alıştırılması İslam'ın çocuk yetiştirme yönteminde ilk sırada yer alır. Namaz kılmak yemekten ve sağlıklı yetiştirilmekten bile önemlidir. Çünkü yemek problemi hastalığa veya ölüme neden olur ama namaz problemi sonsuza dek mutsuzluğa ve cehenneme girmeye neden olur. Çocuğa namaz kılmanın öğretilmesi hakkında Kütübi's-Sitte'de üç temel hadis bulunmaktadır

SEKSEN ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنْ عَمْرِو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مُرُوا أَوْلَادَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَهُمْ أَبْنَاءُ سَبْعِ سِنِينَ، وَاضْرِبُوهُمْ عَلَيْهَا وَهُمْ أَبْنَاءُ عَشْرِ وَفَرَّقُوا بَيْنَهُمْ فِي الْمَضَاجِعِ.»

b. Tercümesi

Amr b. Şuayb babası vâsıtası ile dedesinden Rasûlullah(s.a.v)'ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: "Çocuklarınıza, yedi yaşına geldiklerinde namaz kılmalarını emrediniz. On yaşına geldiklerinde kılmazlarsa dövünüz ve yataklarını ayırınız"

c. Tahrici

Hadisi Ebû Dâvûd *Sünen*'inde tahric etmiştir.⁵²²

d. Derecesi

Hakim⁵²³, Nevevî⁵²⁴ ve Şuayb el-Arnaût hadisin *hasen* olduğunu bildirmişlerdir.⁵²⁵

⁵²² Ebû Davud, *Sünen*, I, 367, Salât, 26, no: 495

⁵²³ Hâkim, *Müstedrek*, I, 311, No: 708 .

⁵²⁴ Nevevî, *Hulâsa*, I, 252

⁵²⁵ Ebû Davud, *Sünen*, thk Şuayb el-Arnaût, I, 367

SEKSEN YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَبْدِ الْمَلِكِ بْنِ الرَّبِيعِ بْنِ سَبْرَةَ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، قَالَ: قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مُرُوا الصَّبِيَّ بِالصَّلَاةِ إِذَا بَلَغَ سَبْعَ سِنِينَ، وَإِذَا بَلَغَ عَشْرَ سِنِينَ فَاصْرِئُوهُ عَلَيْهَا»

b. Tercümesi

Sebra (r.a) "Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu" demiştir: "Çocuk yedi yaşına gelince namaz kılmasını emrediniz. On yaşına gelir de kılmazsa dövünüz."

c. Tahrici

Hadisi Ebû Dâvûd⁵²⁶ ve Tirmizî *Sünen*'lerinde⁵²⁷ tahrir etmişlerdir.

d. Derecesi

Hâkim ve Zehebî bu hadisin *Müslim'in şartlarına göre sahih* bir hadis olduğunu bildirmişlerdir.⁵²⁸

⁵²⁶ Ebû Davud, *Sünen*, I, 366, Salât, 26, no: 494

⁵²⁷ Tirmizî, *Sünen*, I, 526, Salât 299, no: 407

⁵²⁸ Hâkim, *Müstedrek*, I, 317, No: 721

SEKSEN SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عن هشام ابن سعد قال حدّثني معاذ بن عبد الله بن حُبيب الجُهَينِيّ، قَالَ: دَخَلْنَا عَلَيْهِ، فَقَالَ لِامْرَأَتِهِ: مَتَى يُصَلِّي الصَّبِيُّ، فَقَالَتْ: كَانَ رَجُلًا مِنَّا يَذْكُرُ عَن رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ سُئِلَ عَن ذَلِكَ، فَقَالَ: «إِذَا عَرَفَ يَمِينَهُ مِنْ شِمَالِهِ، فَمُرُوهُ بِالصَّلَاةِ.»

b. Tercümesi

Hişâm b. Sa'd demiştir ki: Muâz b. Abdullah b. Hubeyb el-Cuhenî'nin yanına girmiştik. Muâz karısına: Çocuk namaz kılmakla ne zaman emrolunur? dedi. Karısı: Bizden bir adam Rasûlullah (s.a.v)'tan naklederdi. Bu soru Efendimize sorulmuş da, O (s.a.v): "**Sağını solundan ayırdığı zaman namaz kılmasını emredin**" buyurmuştur.

c. Tahrici

Hadisi Ebû Dâvûd *Sünen*'inde tahric etmiştir.⁵²⁹

d. Derecesi

Senedindeki zayıf ravi (Hişam b. Sa'd)⁵³⁰ sebebiyle hadis *zayıftır*.

Hişam b. Sa'd hakkında Ahmet b. Hanbel: Hafızası güçlü değildir, İbn Maîn: O zayıf bir raviydi,⁵³¹ İbn Hacer⁵³²: Güvenilir ama bazen karıştırıyor, demiştir. Hadis İbnu'l-Mülakkin⁵³³ ve Şuayb el-Arnaût'a⁵³⁴ göre zayıf bir hadistir.

e. Değerlendirme

1. Sergilenen hadislerde çocuğun velisine üç emir verilmektedir: Çocuğa namazı emretme, yedi yaşından on yaşına gelene kadar namaz emredilen on yaşına gelip namazı önemsemeyen çocuğa terbiye etme amacıyla hafifçe dövme ve çocukları yatakta birbirinden ayırma:

a. Çocuğa Namaz Kılmasının Emredilmesi:

⁵²⁹ Ebû Davud, *Sünen*, I, 368, Salât, 26, no: 497

⁵³⁰ İbn Ebi Hatim, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, IX, 61

⁵³¹ a.g.e, IX, 61; Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, XXX, 207

⁵³² İbn Hacer, *Takrib*, s.572

⁵³³ İbnu'l-Mülakkin, *el-Bedru'l-Münir*, III, 241

⁵³⁴ Ebû Davud, *Sünen*, I, 368, Salât, 26, no: 497

Çocuk öğrenme çağına geldiğinde ona namaz öğretilir ve kılması emredilir. Çocuğun eğitim alma çağı çoğu zaman yedi yaşında başlar. Bu konuyla ilgili hadislerin bazıları çocuğa namazın emredilmesini yedi yaşa bağlarken diğer hadis "**Çocuk ne zaman sağını solunu fark ederse namaz emredilir.**" diyerek öğrenme yaşına girmesine bağlar. Hadislerin arasında çelişki bulunmamakta, her hadis diğer hadisi açıklamaktadır.

b. On Yaşına Gelen Ve Namazını İhmal Eden Çocuğun Dövülmesi:

Çocuk yedi yaşından itibaren namazla emredilip on yaşına gelince namazını ihmal ederse cezalandırmak için değil terbiye etme amacıyla elle üçten az vurulabilir.⁵³⁵

Beyhakî'ye göre çocuğun namaz için dövülmesi; "*Üç kişiden kalem (sorumluluk) kaldırılmıştır. Bunlar...Ergenlik çağına ulaşana kadar çocuk...*"⁵³⁶ hadisiyle kaldırılıp mensuh olmuştur.⁵³⁷ Dolayısıyla ergenlik çağına gelmeyen çocuğun üzerine namazın farz olmadığı gibi namaz için dövülmesinin hükmü de mensuktur.

c. Çocukların Ayrı Ayrı Yatırılması:

Çocuk on yaşına geldiği zaman kendi özel yatağı olmalı.⁵³⁸ Ailesi fakir veya başka bir nedenden ötürü çocuklar aynı yatakta uyuyacaklarsa her birinin ayrı elbise giymiş olmaları yeterlidir, yorganlarının ayrı olması şart değildir.⁵³⁹

2. Çocuk yedi yaşına gelmeden önce namazın ne olduğu, ne zaman ve nasıl kılındığı hakkında eğitimler verilir ki yedi yaşına gelince namazı emredilebilsin.

3. Eğitimde Cezanın yeri:

On yaşına gelmeyen çocuk namaz kılmasa bile dövülmez. Namazdan daha önemli bir şey olmadığına göre, çocuk şiddetten uzak durarak yetiştirilir. Şiddet çocuğa terbiye vermeye değil, eziyet etmeye sebep olur. Çocuğun dövülmesi sık sık yapılan bir şey

⁵³⁵ Ahmed b. Muhammed b. İsmâîl el-Tahtavî, **Haşiyetu't-Tahtâvi Ale Merâkî'l-Flâh**, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, I.bsk., Beyrut, 1997 ;I, 174

⁵³⁶ İbn Mâce, **Sünen**, III, 198, Talak 15, no: 2041; Ebû Davud, **Sünen**, VI, 455, Hudud 16 , no: 4398; Nesâî, **Sünen**, VI, 156, Talak 21, no: 3432; Hâkim, **Müstedrek**, II, 67, No: 2350

⁵³⁷ İbn Hacer, **Fethu'l- Barî**, II, 346

⁵³⁸ Aynî, **Şerhu Süneni Ebî Davud**, II, 416

⁵³⁹ Ali el-Karî, **Mirkatü'l-Mefatîh**, II, 512; Ahmed b. Ganim b. Salim b. Mehne el-Nefrâvi, **el-Fevakihü'd-Devanî alâ Risâleti Ebî Zeyd el-Kayravanî**, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1995; I, 31

değildir. Çocuk bir davranış için üç sene boyunca teşvik edilerek yorum yaparak emredildikten sonra eğer o davranış namaz kadar önemli ise elle, üçten az, hafifçe, iz bırakmama ve eziyet etmeme şartıyla vurulabilir.⁵⁴⁰ Bu konunun ayrıntılı detayları Mehmet Emin Ay'ın "*Din Eğitimi Ve Öğretiminde Mükafaat Ve Ceza*" adlı Doktora tezinde yer almaktadır.⁵⁴¹

4. Kızgınlık duygusunu karşılamak için yapılan şiddet kabul edilemez. Çünkü çocukluk döneminde olan sorumluluk taşımaz sadece sorumluluk taşımaya alıştırılır dolayısıyla cezalandırılmaz, terbiye verilir.
5. Çocuğun bir şeye alıştırılması istendiği zaman emir, yorum ve açıklama bıkmadan tekrar tekrar yapmakla olur. Namaza alıştırmak için üç yıl boyunca anlatım ve açıklama yapılırsa diğer davranış için de en azından aynı şeyler yapılmalıdır.
6. Çocuğun velisi ancak sabır gösterirse çocuğunu terbiye edebilir. Âni kızgınlıkla kalkan velinin dönüşü olmayan bir zararla oturması kaçınılmazdır. Namaz eğitimi vermek için velinin en çok ihtiyaç duyacağı şey sabırdır. Bu nedenle Allah Kur'an'ı Kerîm'da Hz. Peygamber'e ailesine namazı emretmesini söylerken sabrın önemini vurguladı. Allah Kur'an'ı Kerîm'da buyurdu ki: "**Ailene ve etrafındakilere namazı emret ve onun üzerinde sabırlı ol. Senden rızık istemiyoruz. Seni biz rızıklandırırız. En güzel sonuç takva sahiplerininindir.**"⁵⁴²
7. Namaz sadece yapılması gereken bir ibadet değildir. Namaz hayatı düzenleyen günlük, haftalık ve yıllık bir sistemdir. Çocuk namaz kılmaya alıştığında sabah namazıyla erken kalkmaya ve erken uyumaya alışır. Çocuk, günlük beş vakit namazla haftalık Cuma namazıyla yıllık bayram namazıyla vaktin önemini anlar. Sorumluluk sahibi olur. Yapılması gereken her şeyin bir zamana bağlı olduğunu fark eder. Bir şeyin zamanı gelmeden yapılmaz, zamanı geldiğinde yapılmaması veya geciktirilmesi günahdır. Çocuğun camide namaz kılmasıyla toplumla kaynaştırılması sağlanır. Bireysel kuralları tek başına namaz kılarken toplumsal kuralları cemaatle namaz kılarken öğrenir.

⁵⁴⁰ Tahtavî, *Haşiyetu't-Tahtâvi Ale Merâkî'l-Flâh*, I, 174

⁵⁴¹ Mehmet Emin Ay, *Din Eğitimi ve Öğretiminde Mükafat Ve Ceza*, T.C Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve Din Bilimleri Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, Bursa, 1992; s. 53

⁵⁴² Tâ-hâ: 20/132

8. Seksen Altıncı Ve Seksen Yedinci Hadise Gelebilen İtirazların Cevapları:

Seksen altıncı ve Seksen yedinci hadis, çocuk yedi yaşından itibaren namaz ile emredilmesini, on yaşına geldiğinde namaz için dövülebilmesini ifade etmektedir. Değerlendirmede açıklanan dövme şartları ve uygulama şeklini bilmeyenler yanlış anlayarak hadisin çocuklara şiddet uygulanmasını tavsiye ettiğini sanırlar. Bu yanlış anlayışa karşı çıkmak için direk hadise saldırırlar. Nitekim saldırılması gereken bir şey varsa o da hadise kuran ve sünnetin nuruyla bakmamak, hadis ve fıkıh alimlerinin yorumlarını öğrenmemektir.

Bu hadislere gelebilen itirazlar ve itirazların cevapları şöyle sıralanabilir:

Birinci itiraz: Hz. Peygamber (s.a.v)'in kendi çocuklarını cezalandırdığına dair hiçbir örneğin bulunmaması bu hadise aykırıdır. Hz. Peygamber bir emir verdiği zaman ilk önce kendisi uygular, onun uygulanması rivayet edilen metin hadis olmadığını göstermektedir

“Böyle bir çelişkinin varlığından sözedebilmek için, Hz. Peygamber'in kendi çocuklarından birine on yaşından sonra namaz kılmayı emrettiğini, çocuğun bu emre aldırış etmemesine rağmen dövme yoluna gitmediğini gösteren bir rivayetin bulunması gerektiğini düşünüyoruz. Enes b. Mâlik'in “ondan bir defa bile azar işitmediğini” söylemiş olmasından, zaman zaman namaz kılması yönündeki emirlere itiraz ettiği anlamını çıkarmak mümkün değildir. Bilakis, Enes'in Hz. Peygamber'in oğlu değil de hizmetçisi olması nedeniyle, böyle bir itirâzî ve inâdî tavır takınması halinde en fazla Ebû Talha'nın evine geri gönderilmesinin sözkonusu olabileceğini düşünmek daha makuldür.”⁵⁴³

İkinci itiraz: Çocuk dövülmesi konusunda başka bir hadis bulunmadığı için hadis “şâz” sayılır.

Bu iddia şaz hadisin tanımına aykırıdır. Zira Şaz hadis güvenilir bir ravi diğer güvenilir ravilerin rivayet etmediklerinin rivayet emesi değil onların rivayetlerine aykırı olarak rivayet etmesidir.⁵⁴⁴ Hz. Peygamber'den “Çocuğu namaz için dövmeyin” diye hiç bir rivayet yoktur.

Üçüncü itiraz: Hadisteki onları dövün anlamına gelen “Ve'dribûhum” kelimesi sadece dövmek değil başka anlamları da vardır. Bunların bazıları: Dövmek, para

⁵⁴³ Ahmet Tahir DAYHAN, *Çocuğun Namaz Eğitimi İle İlgili Bir Hadis Tahlilinin Tahlili*, Marife, yl. 3, sy. 2, 2003 Güz, ss. 29-58

⁵⁴⁴ Suyûtî, *Tedribu'r-Ravî*, I, 276

basmak, para kazanmak için yolculuk etmek, Akrep ısırması, kalp atışları, yaranın acıması, hareket etmek, bir şeyin darbleşmesi: düzeni bozulması, bir şeyin başka bir şeyle darb edilmesi onunla karıştırılması, yere darb etmek seyahat yapmak, eline darb etti: işini engelledi.⁵⁴⁵ Hadisteki yer alan “Ve’dribûhum” ifadesi onları sıkıştırın namaz kılmaları için çok uğraşın anlamına gelmiş olabilir.

Hadis ve Fıkıh alimlerinin hiç biri, Arapçayı gayet iyi bildiklerine rağmen, hadisi bu şekilde yorumlamamıştır. Bu şekilde hadisin yorumlanması mümkün olsaydı hadis alimleri ya da bazıları bu şekilde yorumlardı . Dolayısıyla bu itirazın kaul edilmesi mümkün değildir.

⁵⁴⁵ Ibn Manzur, **Lisân**, I, 544

IV. ÇOCUKLA İLGİLİ GENEL HADİSLER

4.1. ÇOCUĞA DUA ETMEK VE BEDDUA ETMEMEK

Dua, gücü sınırlı olandan gücü sınır tanımayan Allah'a gönderilen dilek ve istektir. Dua; zayıfa güç veren, yalnızın elini tutan, mutsuzun gözyaşlarını silen ve umutsuzun umut yolunu aydınlatan bir fiildir. Hayal gücünün ulaşamadığı ufukları aşan güç duadır. İnsan, kendinden bir parça olan çocuğu için en iyisini ister, yapamadığı iyilikleri ellerini göğe açarak Allah'tan rica eder.

Duaların en içten olan, ebeveynin evladına yaptıkları duadır. Dolayısıyla en mekbul dualar arasında yer alır. Bazı psikolojik sorunlar nedeniyle insan, kendisine eziyet edebildiği gibi kendine ya da evlatlarına da beddua edebilir. Öyle davranışlar çoğu zaman kızgınlık ya da sinir krizi geçirirken ortaya çıkar. Sonra akli başına gelince pişmanlık duygusunu hissetmeye başlar. Bu durumları açıklayan bir Arap atasözü vardır: "Oğluma beddua ederim, ama âmin diyene küserim"⁵⁴⁶. Gelecek iki hadiste çocuğa dua etme ve bedduadan uzak durma konusundan bahsedilecektir.

SEKSEN DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، دَخَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى أُمِّ سُلَيْمٍ، فَأَتَتْهُ بِتَمْرٍ وَسَمْنٍ، قَالَ: «أَعِيدُوا سَمْنَكُمْ فِي سِقَائِهِ، وَتَمْرَكُمْ فِي وَعَائِهِ، فَإِنِّي صَائِمٌ» ثُمَّ قَامَ إِلَى نَاحِيَةِ مِنَ الْبَيْتِ، فَصَلَّى غَيْرَ الْمَكْتُوبَةِ، فَدَعَا لِأُمِّ سُلَيْمٍ وَأَهْلِ بَيْتِهَا، فَقَالَتْ أُمُّ سُلَيْمٍ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ لِي خُوَيْصَةً، قَالَ: «مَا هِيَ؟»، قَالَتْ: خَادِمُكَ أَنَسٌ. فَمَا تَرَكَ خَيْرَ آخِرَةٍ وَلَا دُنْيَا إِلَّا دَعَا لِي بِهِ، قَالَ: «اللَّهُمَّ ارزُقْهُ مَالًا وَوَلَدًا، وَبَارِكْ لَهُ فِيهِ»، فَإِنِّي لَمِنَ أَكْثَرِ الْأَنْصَارِ مَالًا، وَحَدَّثَنِي ابْنَتِي أُمَيْنَةُ: أَنَّهُ دُفِنَ لِصَلْبِي مَقْدَمَ حَجَّاجِ الْبَصْرَةِ بِضَعِّ وَعِشْرُونَ وَمِائَةً.

⁵⁴⁶ Bu atasözünün orijinal ifadesi şu şekildedir: ادعو على ولدي وأكرهه من يقول آمين

b. Tercümesi

Enes b. Mâlik (r.a) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v) -annem- Ümmü Süleym'in yanına girdi. Annem de ona hurma ve yağ getirip ikram etti. Hz. Peygamber:

- **Yağınızı tulumuna, hurmanızı da kendi kabı içine geri koyunuz. Çünkü ben oruçluyum,** buyurdu.

Sonra evin bir kenarında nafile namaz kıldı. Ümmü Süleym ve ev halkına dua etti. Ümmü Süleym:

- Yâ Rasûlallah! Benim sizden küçük bir isteğim var, dedi.

Rasûlullah:

- **Küçük isteğin nedir? diye sordu.**

Ümmü Süleym:

- Hizmetçin Enes'tir, dedi. (Yani ona dua edin)

Enes dedi ki: Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) âhiretin ve dünyânın hiçbir hayrını bırakmayarak bana duâ etti: "*Allâhumme'rzukhu mâlen ve veleden ve bârik lehu* (Ey Allah'ım! Enes'i mal ve evlâd ile rızıklandır ve kendisi için bu rızıkı bereketli kıl)" dedi. İşte bu duâ bereketliyle ben malca Ensâr'ın en zenginlerindim.

Enes şöyle dedi: Kızım Umeyne bana söyledi ki Haccâc Basra'ya gelinceye kadar benim neslimden yüzüymü kûsûr torun gömülmüştür.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buhârî⁵⁴⁷ ve Müslim'in *Sahih*'lerinde⁵⁴⁸ tahrir edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

⁵⁴⁷ Buhârî, **Sahih**, IV, 41, Savm 60, no: 1982

⁵⁴⁸ Müslim, **Sahih**, I, 457, Mesacid 48, no: 660

DOKSANINCI HADİS

a. Metni

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَنْفُسِكُمْ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَوْلَادِكُمْ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ خَدَمِكُمْ، وَلَا تَدْعُوا عَلَيَّ أَمْوَالِكُمْ، لَا تُوَافِقُوا مِنْ اللَّهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى سَاعَةَ نَيْلٍ فِيهَا عَطَاءٌ، فَيَسْتَجِيبَ لَكُمْ.»

b. Tercümesi

Câbir b. Abdillâh (r.a.)'dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Kendinize beddua etmeyin! Çocuklarınıza beddua etmeyin! Mallarınıza beddua etmeyin! Allah'tan bunları İsterken de olaki beddualarınız sizin için kabul buyurduğu saata rastlar da beddua kabu edilir**"

c. Tahrici ve Derecesi

Hadisimiz, Müslim'in *Sahih*'inde⁵⁴⁹ ve Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde⁵⁵⁰ tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

d. Değerlendirme

Allah'ın kudreti sınırsızdır; insan duasında ancak iyiliği isteyip bedduadan kaçınmalı. İyilik, iyiliği getirir; kötülüğü yok eder. Hz. Peygamber düşmanlarına bile dua edip Allah'tan hidayete ermelerini isterdi. Çocuğa ya da eşyalara beddua ve lanet okumaktan menederdi.

Mübarek insanların çocuğa dua etmesinin istenmesi. Cenabı Allah, herkesin duasını işitip kabul eder ve dua edene en iyi şekilde karşılık verir. Ancak temiz kalpli, büyük günah işlemeyen, dinde bilgi sahibi, iyi ahlaklı insanlar samimi ve içten dua ettiğinden dualarının daha makbul olması umulur. Bu nedenle böyle insanlardan dua istenir. Enes'in annesi Ümmü Süleym Hz. Peygamber'den buna dayanarak çocuğuna özel bir dua istemiştir. Enes (r.a) diyor ki: "**Bunun üzerine Rasûlullah, âhiretin ve dünyânın hiçbir hayrını bırakmayarak bana duâ etti.**"

⁵⁴⁹ Müslim, *Sahih*, VI, 2304, Zuhd 18, no:3009

⁵⁵⁰ Ebû Davud, *Sünen*, II, 88, Salat 360, no: 1532

Çocuğun; iyi, çalışkan, disiplinli, neşeleli olmak için en çok ihtiyaç duyacağı şey motive edilmektir. Dua çocuğa moral verip onu motive edip, iyimser olmasında önemli rol oynarken beddua ise tam tersi, çocuğun becerilerini ve ruh sağlığını tam kalbinden hançerler.

Hiz. Peygamber'in Enes'e yaptığı duanın çocuğa okunması müstehaptır. Çünkü Hiz. Peygamber bütün müslümanlara örnektir.

Namaz kıldıktan sonra dua etmek müstehaptır. Hiz. Peygamber Ümmü Süleym'in evinde namaz kıldıktan sonra ev sahiplerine ve müslümanlara dua etmiştir.⁵⁵¹

Çocuğa dua etmek, çocuğun Allah'a olan inancını güçlendirir. Çocuk, iyiliğe ulaşmanın ve kötülükten kurtulmanın ancak Allah'ın yardımıyla olabileceğini anlayacak, her durumda dua edecektir.

Hiz. Peygamber, kendisini yaralayan, yüzünden kanlar akmasına sebep olan kâfirlere beddua etmekten kaçınması, anne-babanın çocuğuna beddua etmesi İslam'a göre ne kadar nahoş olduğunu gösterir.

Çocuğa beddua okumak, ancak mukayesini kaybetmiş, duygularına yenilmiş insanların yapacağı bir şeydir. Hiz. Peygamber bu duruma düşen insana susmayı tavsiye etmiştir. Hadiste şöyle buyrulmuştur: "**Biriniz kızdığı zaman, sussun.**"⁵⁵².

Çocuk beddua ile düzelmeyeceği, bilakis daha kötü olacağına göre ebeveynler çocuğa ne kadar kızarsa kızsın beddua etmemeli, dua etmeli.

⁵⁵¹ Aynî, **Umdetü'l-Kâri**, XI, 100

⁵⁵² Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, VI, 39, no: 2136, Şuayb el-Arnaût'a göre hadis, *hasen li-gayrihî* derecesindedir..

4.2. ÇOCUĞA MERHAMET

Merhamet, çocuk için hava gibi su gibi önemlidir. Çünkü çocuk dünyaya ilk geldiğinde sadece nefes alıp verebilir. Diğer tüm hayati ihtiyaçlarını yardımsız karşılayamaz. Dolayısıyla çocuk merhamet edilmezse yaşayamaz ve insan nesli tükenir. İnsanın yaşayabilmesi ve hayatını sürdürebilmesi için en çok merhamete ihtiyacı vardır. Ne kadar merhamet varsa o kadar insanlık vardır. Bu nedenle Hz. Peygamber'in davetinin temel amacı merhamettir.

Gelecek hadislerde Hz. Peygamber'in çocuklara merhamet göstermeyenlere yönelik yaptığı eleştiri ele alınacaktır.

DOKSAN BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَمْرٍو رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : «مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا ، وَيَعْرِفْ حَقَّ كَبِيرِنَا فَلَيْسَ مِنَّا.»

b. Tercümesi

Abdullah b. Amr b. Âs (r.a)'ın rivayetine göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Küçüğümüze acımayan ve büyüğümüzün hakkını tanımayan bizden değildir.**"

c. Tahrici ve derecesi

Hadisi Ebû Dâvûd⁵⁵³ ve Tirmizî *Sünen*'lerinde⁵⁵⁴ tahrir etmişlerdir.

Tirmizî ve Zeylaî⁵⁵⁵ bu hadisin *sahih* olduğunu, Hakim ve Zehebî bu hadisin Müslim'in şartlarına göre *sahih* bir hadis olduğunu bildirmişlerdir.⁵⁵⁶ el-Münâvî İse hadisin *isnadı hasen* olduğunu beyan etmiştir.⁵⁵⁷

⁵⁵³ Ebû Davud, *Sünen*, IV, 286, Edeb 65 , no: 4943

⁵⁵⁴ Tirmizî, *Sünen*, III, 386, el-Birr ve's-Sıla 15, no: 1920

⁵⁵⁵ Zeylaî, *Nasbu'r-Râye*, IV, 27

⁵⁵⁶ Hâkim, *Müstedrek*, I, 131, no: 209

DOKSAN İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ مِنَّا مَنْ لَمْ يَرْحَمْ صَغِيرَنَا، وَيُوقِّرَ كَبِيرَنَا، وَيَأْمُرَ بِالْمَعْرُوفِ وَيَنْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ.»

Tercümesi

İbn Abbâs (r.anhuma)'den rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Küçüğümüze şefkat, büyüğümüze saygı göstermeyen, iyiyi emretmeyen, kötüden sakındırmayan bizden değildir."

Tahrici ve Derecesi

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahric edip *garib* olduğunu bildirmiştir.⁵⁵⁸

Hadisin senedinde yer alan Leys b. Ebî Selim mechul bir ravi olduğundan hadis *zayıf*tır.

Bu ravi hakkında Zehebî⁵⁵⁹ ve İbn Hacer⁵⁶⁰: Yalan söylemez ama hafızası epey zayıflamış, demiştir.

el-Münâvî', San'ânî⁵⁶¹ hadisin *zayıf* olduğunu beyan etmiştir.⁵⁶²

Abdulkadir el-Arnaût hadisin *hasen* olduğunu bildirmiştir.⁵⁶³

Değerlendirme

Çocuğa merhametin anlamı. Çocuğa merhamet etmek, zafiyetini hissedip yardımına koşmak,⁵⁶⁴ onunla oynayıp⁵⁶⁵ iyi vakit geçirmek⁵⁶⁶ demektir. Zayıf çocuğa

⁵⁵⁷ el-Münâvî, *Keşfü'l-Menâhic*, II, 443

⁵⁵⁸ Tirmizî, *Sünen*, III, 386, el-Birr ve's-Sıla 15, no: 1921

⁵⁵⁹ Zehebî, *Mizanu'l-İ'tidâl*, III,420

⁵⁶⁰ İbn Hacer, *Takrib*, 464

⁵⁶¹ San'ânî, *Tenvîr*, IX, 288

⁵⁶² el-Münâvî, *Keşfü'l-Menâhic*, V, 389

⁵⁶³ İbnü'l-Esîr, *Camiu'l-Usûl*, VI, 573

⁵⁶⁴ Muhammed b. Abderraûf el-Münâvî, *Feyzu'l-Kadir Şerhu'l-Câmi's-Sağîr*, el-Mektebetü't-Ticariyye, Mısır, I.bsk, 1937; IV, 587

⁵⁶⁵ Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Allân, *Delilü'l-Falihîn li-Turuki Riyazi's-Salihîn*, Dâru'l-Mârifê, IV.bsk., Beyrut, 2004; III, 213

merhamet sadece acımak değildir. Çocuğa merhamet, onun zafiyetini hissedilip o zafiyetten dolayı gerçekleşebilen zararların engellemesine çalışılmakla gerçekleşir.

Müslüman olsa da olmasa da her çocuğa merhamet gösterilir. Merhamet sadece müslüman çocuğuna değil bütün çocuklara gösterilir. Zira merhametin nedeni çocuğun zafiyetidir. Zafiyet her çocukta bulunur.⁵⁶⁷ Hasta, fakir veya eğitim almayan çocuk, zafiyeti fazla olduğu için daha çok merhamete muhtacdır.⁵⁶⁸

Çocuğa merhamet göstermeyen insan sağlıklı insanlardan değildir.

Merhamet, insanın yaratılışında bulunan fitri bir duygudur. Bu nedenle insan merhameti göstermekte değil merhameti gizli tutmakta çabaya muhtaç olur. Merhamet göstermek psikolojik olarak insanı rahatlatır ve mutlu eder.

Çocuğa merhamet göstermenin kişisel ve toplumsal etkisi. Çocuklara merhamet gösteren insan kendine merhamet göstermiş olur. Zira sert, kaba ve merhametsiz bir çevrede yetiştirilmiş insan genellikle merhametsiz olur. Tersine merhametle dolu bir çevrede yetiştirilmiş insan ise genellikle merhametli olur. Her insan bir gün yaşlanacaktır. Eğer bir insan çevresindeki çocuklara merhametle davrandıysa o merhamet ona saygı olarak döner. Muhtaç olduğunda yardım edilip bütün ihtiyaçları karşılanır. Aksi hâlde ettiğine uygun karşılık görür ve ektiğini biçer.

Hadislerden çıkarılan bazı hükümler.

a. Çocuğun parasının işletilmesi: Çocuğun velisi ticaret yaparak çocuğun parasını geliştirebilir ama o paradan kimseye hediye veremez. Çünkü ticaret çocuğun parasını artırır hediye ise eksiltir. Çocuğa merhamet parasını artırarak gösterilir eksilterek değil.⁵⁶⁹

b. Sahipsiz çocuğa yardım edilmelidir.

Bir insan, sahipsiz çocuk bulursa Orada çocuğa bakacak ondan başka kimse yoksa çocuğu alması Hanefilere göre vacip, Malikî, Şafiî ve Hanbelilere göre farzdır. Çünkü çocuk orada bırakılırsa zarar görecektir. Hz. Peygamber buyurur ki:

⁵⁶⁶ Muhammed b. İsmail b. Salah b. Muhammed el-Hasenî es-San'ânî, **et-Tenvîr Şerhu'l-Camii's-Sağîr**, Daru's-Selam, Riyad, I.bsk.; IV, 587

⁵⁶⁷ San'ânî, **Tenvîr**, IX, 287

⁵⁶⁸ Münâvî, **Feyzu'l-Kadir**; IV, 589; Muhammed Abdi'r-Raûf el-Münâvî, **et-Teysîr bi-Şerhi'l-Camii-Sağîr**, el-Mektebetü't-Ticariyye, Mısır, I.bsk, 1937; II, 331

⁵⁶⁹ Kâsanî, **Bedayi'**, V, 153

"**Küçüğümüze acımayan bizden değildir.**"⁵⁷⁰ Orada çocuğa bakabilecek bir başka kişi varsa o kişinin çocuğu alması müstehaptır.⁵⁷¹ Çünkü İslam alimlerine göre sahipsiz bir çocuğa yardım etmek farz-ı kifâye olup mutlaka birinin bunun yapması gerekmektedir. Hiç kimsenin yapmaması durumunda herkes mesul olur.⁵⁷²

c. Çocuk eğitilmeli ama cezalandırılmamalı:

İslami hukukuna göre çocuk isteyerek kasten bir cinayet işlerse kasdı yok hükmündadır. Cezalandırılmaz sadece mali zararları o ya da ailesi karşılar ve hakim çocuğun eğitilmesi için gerekli adımları atar.⁵⁷³

⁵⁷⁰ Ebû Davud, **Sünen**, IV, 286, Edeb 65 , no: 4943; Tirmizî, **Sünen**, III, 386, El-Birr16, no: 1920

⁵⁷¹ Aynî, **Binâye**, VII, 312

⁵⁷² İbn Abidin, **Reddü'l-Muhtar**, IV, 269; **Muğni'l-Muhtâc**, III, 597; Karafî, **Zahîra**, IX, 131; **Keşşâful-Kınâ'**, IV, 226

⁵⁷³ Zeynu'd-Dîn b. İbrahim b. Muhammed İbn Nüceym el-Mısri, **el-Bahr'ur-Raık Şerhu Kenzi'd-Dekâik**, Dâru'l-Kitâbi'l-İslamî, II.bsk., Kahire; VIII, 388

4.3. HZ. PEYGAMBER'İN HASTA ÇOCUĞA DAVRANIŞI

Çocuk her zaman ilgiye muhtaçtır. Fakat hastalandığı zaman daha iyi bakılmaya ve daha çok özen gösterilmeye muhtaç olur. Hasta çocuk tedavi edilmezse ya da geç veya yanlış tedavi edilirse çocuğun hayat boyunca çekeceği bir ızdıraba neden olacağı gibi onun ailesi de toplum hayatı da bundan önemli ölçüde etkilenir.

Aşağıdaki hadislerde Hz. Peygamber'in hasta çocuğa verdiği değere işaret edilmektedir.

DOKSAN ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عن السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، يَقُولُ: ذَهَبْتُ بِي خَالَتِي إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّ ابْنَ أُخْتِي وَجِعٌ، فَمَسَحَ رَأْسِي، وَدَعَا لِي بِالْبَرَكَةِ، ثُمَّ تَوَضَّأَ فَشَرِبْتُ مِنْ وَضُوئِهِ، ثُمَّ قُمْتُ خَلْفَ ظَهْرِهِ، فَتَنَظَّرْتُ إِلَى خَاتَمِهِ بَيْنَ كَتِفَيْهِ، مِثْلَ زَرِّ الْحَجَلَةِ.

b. Tercümesi

Ebû Sâib (r.a) şöyle demiştir: "Teyzem beni Hz.Peygamber (s.a.v)'e götürdü ve: Ey Allah'ın Rasûlü! Kız kardeşimin çocuğu rahatsızdır, dedi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) başımı okşadı ve bana bereket duâsı okudu. Sonra Rasûlullah (s.a.v) abdest aldı ben onun abdest suyundan içtim. Sonra sırtında arka tarafında durdum ve iki kürek kemiği arasında keklük yumurtası büyüklüğünde olan Peygamberlik mührüne baktım."

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buhârî⁵⁷⁴ ve Müslim'in⁵⁷⁵ *Sahih*'lerinde, Tirmizî'nin *Sünen*'inde⁵⁷⁶ tahrir edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

⁵⁷⁴ Buhârî, *Sahih*, VIII, 76, Deavât 30, no: 6352

⁵⁷⁵ Müslim, *Sahih*, IV, 1823, Fezâil 30, no: 2345

⁵⁷⁶ Tirmizî, *Sünen*, VI, 39, Menâkıb 11, no: 3643

DOKSAN DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ١، قَالَتْ: عَثَرَ أُسَامَةُ بِعَتَبَةِ الْبَابِ، فَشُحَّ فِي وَجْهِهِ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَمِيطِي عَنْهُ الْأَذَى»، فَتَقَدَّرَتْهُ، فَجَعَلَ يَمُصُّ عَنْهُ الدَّمَ وَيَمُجُّهُ عَنْ وَجْهِهِ، ثُمَّ قَالَ: «لَوْ كَانَ أُسَامَةُ جَارِيَةً، لَحَلَّيْتُهٖ وَكَسَوْتُهُ حَتَّى أَنْفَقَهُ».

b. Tercümesi

Hz. Aişe (r.anhâ) şöyle demiştir: Bir gün Üsâme (r.a)'nın ayağı kaydı ve kapının eşiği üstüne düşüp yüzü yaralandı. Rasûlullah (s.a.v) de bana: "**Onun kanını sil**" buyurdu. Fakat tikSindiğimden onun kanını silmekten hoşlanmadım. Bunun üzerine Efendimiz onun yarasının kanını emip yüzünden atmaya başladı. Sonra şöyle buyurdu: "**Eğer Üsâme kız olsaydı, onu evlendirmek için kendisini süsler, güzel giyindirirdim.**"

c. Tahrici ve derecesi

Hadisi İbn Mace⁵⁷⁷ *Sünen*'inde tahrir etmiştir.

Busîrî⁵⁷⁸, ve Irâkî⁵⁷⁹ hadisin isnadının *sahih* olduğunu, Suyûtî⁵⁸⁰ ise hadisin *hasen* olduğunu bildirmişlerdir.

Şuayb el-Arnaût hadisin senedinde yer alan, zayıf ravi olan Şerîk b. Abdillâh bulunduğu için hadisin *Zayıf* olduğunu bildirmiştir⁵⁸¹

Şerîk b. Abdillâh hakkında İbn Hacer⁵⁸² ve İbn Sâ'd⁵⁸³: İyi insandı, takva sahibiydi ama ezberlemesi kötüdür ve çok hata yapar, İbn Adıyy⁵⁸⁴: Hafızası güçlü değildir, demiştir

⁵⁷⁷ İbn Mâce, *Sünen*, III, 146, Nikâh 49, no: 1976

⁵⁷⁸ Busîrî, *Misbahu'z-Zücece*, II, 117

⁵⁷⁹ Irâkî, *Muğni*, III, 1249

⁵⁸⁰ Suyûtî, *es-Siracu'l-Münîr*, II, 701

⁵⁸¹ İbn Mâce, *Sünen*, III, 146, Nikâh 49, no: 1976

⁵⁸² İbn Hacer, *Takrib*, s. 266

⁵⁸³ İbn Sâ'd, *Tabakat*, VI, 379

DOKSAN BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أُمِّ قَيْسٍ بِنْتِ مُحَمَّدِ بْنِ رَضِيٍّ اللَّهُ عَنْهَا، أَنَّهَا أَتَتْ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِابْنٍ لَهَا لَمْ يَبْلُغْ أَنْ يَأْكُلَ الطَّعَامَ، وَقَدْ أَعْلَقَتْ عَلَيْهِ مِنَ الْعُدْرَةِ قَالَتْ: فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «عَلَامَهُ تَدْعُونَ أَوْلَادَكُمْ هَذَا الْإِعْلَاقِ؟ عَلَيْكُمْ هَذَا الْعُودِ الْهِنْدِيِّ - يَعْنِي بِهِ الْكُسْتُ - فَإِنَّ فِيهِ سَبْعَةَ أَشْفِيَةٍ، مِنْهَا ذَاتُ الْجَنْبِ.»

b. Tercümesi

Ümmü Kays bt. Mihsan (r.anhâ), Uzre (denilen boğaz hastalığı) nedeniyle boğazına parmağını sokmak suretiyle bademciğinin iltihabını almış olduğum bir oğlan çocuğumla beraber Hz. Peygamber (s.a.v) 'in yanına girdim. Peygamber: "**Neden çocuklarınızın boğazına parmağınızı sokmak suretiyle bademciğini sıkarak iltihabını almaya çalışıyorsunuz? Udi Hindi (denilen topalak bitkisini) kullanın. Udi Hindide yedi türlü şifâ vardır. Bunlardan biri Zatü'l-Cenb hastalığı için şifâdır ."** buyurdu.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buhârî⁵⁸⁵ ve Müslim'in⁵⁸⁶ *Sahih*'lerinde İbn Mâce⁵⁸⁷ ve Ebû Dâvûd⁵⁸⁸ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

⁵⁸⁴ İbn Adıyy, *Kâmil*, V, 11

⁵⁸⁵ Buhârî, *Sahih*, VII, 124, Tıp 10, no: 5692

⁵⁸⁶ Müslim, *Sahih*, IV, 1735, Selâm 28, no: 2214

⁵⁸⁷ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 516, Tıp13, no: 3462

⁵⁸⁸ Ebû Davud, *Sünen*, VI, 26, Tıp 13, no: 3877

DOKSAN ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: «لَا تُعَذِّبُوا صِبْيَانَكُمْ بِالْغَمْرِ مِنَ الْعُذْرَةِ، وَعَلَيْكُمْ بِالْقَسِطِ.»

b. Tercümesi

Enes (r.a)'ten gelen rivâyete göre Hz. Peygamber (s.a.v) bir hutbesinde şöyle buyurdu: "Sakın çocuklarınızı anjin hastalığından kurtarmak için bademciği sıkarak suretiyle azab etmeyiniz. Kust (yâni el-Ûdu'l-Hindî) ile tedaviye önem veriniz!"

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buhârî⁵⁸⁹ ve Müslim'in⁵⁹⁰ *Sahih*'lerinde tahrir edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

d. Değerlendirme

Yukarıda geçen hadisler ışığında şu değerlendirme yapılabilir:

1. Hasta Çocuğun Başı Sıvazlanıp Ona Dua Edilmelidir.

Hasta çocuğa merhamet edip özen göstermenin çocuğun iyileşmesinde önemli payı vardır. Hz. Peygamber'e hasta bir çocuk getirildiğinde çocuğun başını sıvazlayarak fiziksel dokunuşla merhamet gösterdiği gibi dua ederek manevî merhamet de göstermiştir.

2. Hasta Çocuğa Sevgi Gösterip Ona Moral Vererek Yardım Edilmelidir.

Hz. Peygamber, Üsame b. Zeyd (r.anhama)'nın yarasını temizlerken "Usame kız olsaydı onu evlendirmek için kendisini süsleyip güzel giydirecektim." diyerek

⁵⁸⁹ Buhârî, *Sahih*, VII, 125, Tıp 10, no: 5696

⁵⁹⁰ Müslim, *Sahih*, IV, 1734, Müsêkât 11, no: 1577

Üsame'ye şaka yapıp onu ne kadar sevdiğini açıklamaya, acısını unutturmaya çalışmıştır.

3. Çocuk Hasta Olduğu Zaman Tedavi Edilmelidir.

Tedavisinde adetler değil uzmanların verdiği tavsiyeler uygulanır. Hz. Peygamber'in zamanında bir çocuğun bademcikleri iltihab olduğu zaman annesi veya başka biri, parmağını çocuğun ağzına sokup çocuğun bademciklerini sıkarmış veya bir bez parçasını güzelce büküp fitil hâline getirdikten sonra çocuğun burnuna sokup döndüre döndüre bademciğe kadar ulaşmasını sağlar, o bezle bademciği sıkarlarmış, o anda siyaha yakın bir kan akarmış. Hz. Peygamber böyle bir tedavi zararlı olduğunu söyleyip o tedavinin biçiminin yerine faydalı bir bitki kullanmalarını tavsiye etmiştir.⁵⁹¹ Ayrıca "**Her hastalığın bir ilacı vardır.**"⁵⁹², "**Allah hastalığı yarattığında onun ilacını da yaratmıştır, öyleyse tedaviyi bırakmayın.**"⁵⁹³ diyerek müslümanların hastalıkları araştırıp ilacını bulmaya teşvik etmiştir.

⁵⁹¹ Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, XXI, 240

⁵⁹² Müslim, **Sahih**, IV, 1729, Selâm 26, no: 2204

⁵⁹³ Ahmed b. Hanbel, **Müsned**, XX, 50

4.4. HASTA ÇOCUK İÇİN DUA ETMEK

Sağlıklı yaşamak ve hastalıkları önlemek için maddî önlemler alınabildiği gibi alınacak manevî önlemler de bulunmaktadır. Hastalıklardan ve zararlı varlıklardan zararından şifa veren Allah'a sığınmak sağlığın ikinci kanatıdır. Hz. Peygamber temizliğe ve maddî önlemlere dikkat ettiği kadar duaya da önem vermiştir.

DOKSAN YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عن جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ لِأَسْمَاءَ بِنْتِ عُمَيْسٍ : «مَا لِي ، أَرَى أَجْسَامَ بَنِي أَخِي ضَارِعَةً تُصَيِّبُهُمُ الْحَاجَةُ؟» قَالَتْ : لَا ، وَلَكِنَّ الْعَيْنَ تُسْرِعُ إِلَيْهِمْ ، قَالَ : «ارْقِبِهِمْ» قَالَتْ : فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ ، فَقَالَ : "ارْقِبِهِمْ»

b. Tercümesi

Cabir b. Abdillâh (r.a) şöyle demiştir: Hz. Peygamber Esmâ bt. Umeys'e şöyle buyurdu: "Neden kardeşim oğullarının vücutlarını erimiş görüyorum. Acaba bir sorunları mı var?" Esmâ: Hayır! Yok! Lâkin onlara çabuk nazar değişiyor, demiş. Hz. Peygamber (s.a.v): "Onlara dua oku!" buyurmuş. Esmâ diyor ki: Ben kendisine arzettim, fakat o: "Onlara sen dua oku!" buyurdular.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Müslim'in *Sahih*'inde⁵⁹⁴ , Tirmizî⁵⁹⁵ ve İbn Mâce'nin⁵⁹⁶ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

⁵⁹⁴ Müslim, *Sahih*, IV, 1726, Selâm 21, no:2198

⁵⁹⁵ Tirmizî, *Sünen*, III, 463, Tıp 17, no: 2059

⁵⁹⁶ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 543, Tıp 33, no: 3510

DOKSAN SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُعَوِّذُ الْحَسَنَ وَالْحُسَيْنَ، وَيَقُولُ:
«إِنَّ أَبَاكُمْ كَانَ يُعَوِّذُ بِهَا إِسْمَاعِيلَ وَإِسْحَاقَ: أَعُوذُ بِكَلِمَاتِ اللَّهِ التَّامَّةِ، مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ، وَمِنْ
كُلِّ عَيْنٍ لَأُمَّةٍ.»

b. Tercümesi

İbn Abbas (r.a.)'tan rivayet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v) tarunları Hasen ile Hüseyin'e şeytanın, zararlı böceklerin ve zararlı gözlerin zararlarından korunmaları için: "ikinize de tüm şeytanlara ve zehirli haşerelere ve değen her göze karşı Allah'ın mükemmel olan kelimeleriyle dua ederim" diye dua eder sonra: "Sizin büyük babanız İbrahim de İsmail ile İshak'ı muhafaza için bu kelimelerle dua ederdi." buyururdu.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buhârî'nin *Sahih*'inde,⁵⁹⁷ Ebû Dâvud⁵⁹⁸ ve İbn Mâce⁵⁹⁹,nin *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

d. Değerlendirme

- 1. Rukye Anlamı.** *Rukye*, hastalıklardan ve zararlı varlıklardan kurtulmak amacıyla okunan duadır. Hadisimize göre; rukye yapılması her dua gibi müstehaptır. Hz. Peygamber'in yaptığı rukyeler ve okuduğu dualar özel önem taşır. Onun dua ve rukyeleri diğer dualardan daha makbul görülür.
- 2. Rukyenin Önemi:** Peygamberlerin okuduğu duayı okumak, insanı özel bir duygu atmosferine sokar. İnsanı Peygamberlere bağlı tutar, acısını hafifletip peygamberleri örnek almasını sağlar. Günah işlemeyen peygamberler bile hasta olunca sabır ettiğine göre onların yolunda gidenlerin de sabırlı olması gerekmektedir. Hz. Peygamber dua edip duası makbul olduğu gibi zorlukta

⁵⁹⁷ Buhârî, *Sahih*, IV, 147, Ehâdîsü'l-Enbiyâ 11, no: 2198

⁵⁹⁸ Ebû Davud, *Sünen*, VII, 116, Sünnet 22, no: 4737

⁵⁹⁹ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 552, Tıp 36, no: 3525

olan insan da Hz. Peygamber'in okuduğu duayı da okuyabilir. Peygamber'e şifa veren Allah Peygamber'in yolunu izleyen herkese de şifa verebilir.

- 3. Rukyenin Ebeveyn Tarafından Yapılması Önemlidir.** Hz. Peygamber (s.a.v), Esmâ Bt. Ümeys (r.anhâ)'ten çocuklarına rukye yapmasını istemiştir. Esmâ Hz. Peygamber'e rukyeyi arzettiğinde "**Rukyeyi sen yap!**" demiştir. Bu davranış çocuğun rukyesi annesi veya babası tarafından yapılmasının önemli olduğunu gösterir. Zira ebeveyn duası daha makbuldür. Çocuğu en çok seven annesi ve babasıdır. Onlar dua edince daha ihlaslı, samimi ve içten dua eder. Dua ne kadar ihlasla yapılırsa o kadar makbul olur.
- 4. Rukye, Aile Fertlerinin Arsındaki Olan Sevgi Bağlarını Güçlendirir.** Rukye yapmak çocuğa sevildiğininin göstermenin en etkili yöntemlerden biridir. Çocuk rukye yapıldığında baba veya annenin elinin sıcaklığı, nefesinin yakınlığı, bakışındaki şefkatini hissedip onları daha çok sever. Anne veya baba çocuğun masumiyetini ve zafiyetini daha çok fark edip kusurlarını affeder. Aile ilişkileri yenilenmiş olur.
- 5. Rukye Ve Tedavi:** Çocuğa rukyenin yapılması ne kadar önemliyse hastalıktan korunması için gereken diğer adımların atılması da o kadar önemlidir. Zira Allah bu dünyada sebep sonuç yasaları koymuştur. Şartlar ve sebeplerin yerine getirmek fiili duadır. Allah'ın koyduğu kuralların yok sayılması, Allah'ın takdirine karşı çıkmak demektir. Hastalığın nedenleri ve o nedenlerin ortadan kaldırılması duanın bir parçası sayılır.
- 6. Hastalıklardan Ve Bütün Varlıkların Zararlarından Korunmak İçin Metinde Geçen Duanın Okunması Hz. Peygamber Tarafından Tavsiye Edilmiştir.**⁶⁰⁰ O dua şöyledir: "**Euzu bi kelimâtillâhi't-tâmmeh, min kulli şeytanin ve hammeh, ve min külli aynin lammeh.**" Bu duanın anlamı ise "**Tüm şeytanlara ve zehirli haşerelere ve değen her göze karşı Allah'ın mükemmel olan kelimeleriyle dua ederim.**"

⁶⁰⁰ Irakî, **Tarhu't-Tesrîb**, VIII, 203; Nevevî, **Mecmû'**, IV, 651

4.5. ÇOCUĞUN MASUMİYETİ

Her çocuk, dünyaya tertemiz kalpli ve masum olarak doğar. Hayat kurallarını ve tarzlarını ailesinden ve çevresindeki insanlardan öğrenir. Önce sadece taklit eder. Zaman geçtikçe akli olgunlaşıp iyiliği ve kötülüğü fark edebilme yeteneğini kazanır. İslama göre o yaş buluş yaşıdır. Çocuk buluş yaşına gelmeden önce eğitilir. Sorumluluk taşımaya alıştırılır. Yaptığı her iyiliğin sevabını alır. Yaptığı kötülük ise Allah katında günah olarak yazılmaz. Gelecek beş hadiste bu konu ele alınacaktır.

DOKSAN DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ عَائِشَةَ  ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: « رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ: عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ، وَعَنِ الصَّغِيرِ حَتَّى يَكْبُرَ، وَعَنِ الْمَجْنُونِ حَتَّى يَعْقِلَ، أَوْ يُفِيقَ. »

b. Tercümesi

Hiz. Âişe (r.anhâ)'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "Üç sınıf insandan kalem kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, ergenlik çağına varıncaya kadar çocuktan ve akıllanıncaya veya ayılıncaya kadar deliden."

c. Tahrici ve derecesi

Hadisi İbn Mâce,⁶⁰¹ Ebû Dâvûd⁶⁰² ve Nesâî *Sünen*'lerinde⁶⁰³ tahrir etmişlerdir.

Hâkim ve Zehebî bu hadisin *Müslimin şartlarına göre sahih* olduğunu bildirmişlerdir⁶⁰⁴. İbnu'l-Mülakkin⁶⁰⁵ ve Şuayb el-Arnaût'a⁶⁰⁶ göre de hadisin *isnadi sahihtir*.

⁶⁰¹ İbn Mâce, *Sünen*, III, 198, Talak 15, no: 2041

⁶⁰² Ebû Davud, *Sünen*, VI, 455, Hudud 16, no: 4398

⁶⁰³ Nesâî, *Sünen*, VI, 156, Talak 21, no: 3432

⁶⁰⁴ Hâkim, *Müstedrek*, II, 67, No: 2350

⁶⁰⁵ İbnu'l-Mülakkin, *el-Bedru'l-Münir*, III, 227

⁶⁰⁶ Ebû Davud, *Sünen*, VI, 455, Hudud 16, no: 4398

YÜZÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : «رُفِعَ الْقَلَمُ عَنْ ثَلَاثَةٍ : عَنِ النَّائِمِ حَتَّى يَسْتَيْقِظَ ، وَعَنِ الصَّبِيِّ حَتَّى يَشِبَّ ، وَعَنِ الْمَعْتُورِ حَتَّى يَعْقِلَ .»

b. Tercümesi

Hiz. Ali (r.a)'den rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Üç gruptan kalem kaldırılmıştır: Uyanıncaya kadar uyuyandan, buluğa erinceye kadar çocuktan ve akıllanıncaya kadar bunak kimseden."

c. Tahrici ve derecesi

Hadisi Tirmizî,⁶⁰⁷ Ebû Dâvûd⁶⁰⁸ ve İbn Mâce⁶⁰⁹ Sünen'lerinde tahrir etmişlerdir. Hâkim ve Zehebî⁶¹⁰ bu hadisin *Buhârî ve Müslim'in şartlarına göre sahih* olduğunu, İbn Abdilberr⁶¹¹ ve Şuayb el-Arnaût⁶¹² bu hadisin *Sahih* olduğunu, Abdulkadir el-Arnaût⁶¹³ hadisin *hasen* olduğunu bildirmişlerdir.

YÜZ BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ لَقِيَ رَكْبًا بِالرَّوْحَاءِ ، فَقَالَ : «مَنْ الْقَوْمُ؟» قَالُوا : الْمُسْلِمُونَ ، فَقَالُوا : مَنْ أَنْتَ؟ قَالَ : «رَسُولُ اللَّهِ» ، فَرَفَعَتْ إِلَيْهِ امْرَأَةٌ صَبِيًّا ، فَقَالَتْ : أَلْهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ : «نَعَمْ ، وَلَكِ أَجْرٌ.»

b. Tercümesi

İbn Abbâs (r.a)'dan rivayet edildiğine göre, Hiz. Peygamber (s.a.v) Ravha'da bir deve kervanına rastlayarak: **Siz kimsiniz?** diye sormuş.

⁶⁰⁷ Tirmizî, *Sünen*, III, 84, Hudud 1, no: 1423

⁶⁰⁸ Ebû Davud, *Sünen*, VI, 455, Hudud 16 , no: 4403

⁶⁰⁹ İbn Mâce, *Sünen*, III, 198, Talak 15, no: 2042

⁶¹⁰ Hâkim, *Müstedrek*, I, 389, No: 949

⁶¹¹ İbn Abdilberr, *Temhîd*, I, 109

⁶¹² Ebû Davud, *Sünen*, VI, 455, Hudud 16 , no: 4403; İbn Mâce, *Sünen*, III, 198, Talak 15, no: 2042

⁶¹³ İbn Esir, *Camîu'l-Usûl*, III, 611

- Müslümanlarız! cevâbını vermişler. Onlar da: Sen kimsin? diye sormuşlar. Fahr-i Kâinat Efendimiz:
- **Rasûlullah 'ım!** buyurmuşlar. Onun üzerine bir kadın ona bir çocuk arz ederek:
- Bunun için hac (sevabı) var mıdır? demiş. Rasûlullah (s.a.v):
- **Evet! Sana da ecir vardır,** buyurmuşlar.

c. Tahrici

Hadis Müslim'in *Sahih*'inde⁶¹⁴ ve Nesâî'nin⁶¹⁵ *Sünen*'inde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

YÜZ İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : رَفَعَتْ امْرَأَةٌ صَبِيًّا لَهَا إِلَى النَّبِيِّ ﷺ فِي حَجَّتِهِ ، فَقَالَتْ : يَا رَسُولَ اللَّهِ أَلْهَذَا حَجٌّ؟ قَالَ : «نَعَمْ وَلَكِ أَجْرٌ.»

b. Tercümesi

Câbir b. Abdillâh (r.anhuma) Şöyle demiştir: Bir hac yolculuğunda bir kadın bir çocuğunu Hz. Peygamber (s.a.v)'e arz ederek: Yâ Rasûlallah! Bu çocuk için hac (sevabı) var mı? diye sordu. Rasûl-i Ekrem (s.a.v): "**Evet. Senin için de bir hac (sevâbı) vardır.**" buyurdu.

c. Tahrici

Hadisi İbn Mâce⁶¹⁶ ve Tirmizî⁶¹⁷ *Sünen*'lerinde tahrir etmişlerdir.

d. Derecesi

Tirmizî hadîs'in *garip*, Sindî⁶¹⁸ *sahih* olduğunu söylemiştir.⁶¹⁹

⁶¹⁴ Müslim, *Sahih*, II, 974, Hac 72, no: 1336

⁶¹⁵ Nesâî, *Sünen*, V, 120, Hac 15 no: 2645

⁶¹⁶ İbn Mâce, *Sünen*, II, 971, Menasik 11, no: 2910

⁶¹⁷ Tirmizî, *Sünen*, II, 256, Hac 83, no: 924

⁶¹⁸ İbn Ebî Alef, *Şürûh'u Sünen İbn Mâce*, I, 1102

⁶¹⁹ Tirmizî, *Sünen*, II, 256, Hac 83, no: 924

Mübârekfûrî,⁶²⁰ Şuayb el-Arnaût,⁶²¹ ve Abdülkadir el-Arnaût⁶²² bu hadisin *hasen* olduğunu bildirmişlerdir.

YÜZ ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنِ السَّائِبِ بْنِ يَزِيدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : حُجَّ بِي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَأَنَا ابْنُ سَبْعِ سِنِينَ .

b. Tercümesi

Sâib b. Yezîd (r.a): Ben yedi yaşında iken Rasûlullah ile birlikte bana hac yaptırıldı, demiştir.

c. Tahriri ve Derecesi

Hadis Buhârî'nin *Sahih*'inde⁶²³ ve Tirmizî'nin *Sünen*'inde⁶²⁴ tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

d. Değerlendirme

Hadisten öğrendiğimize göre;

1. Çocuğun İyiliklere, İbadetlere Ve Güzel Ahlaklara Alıştırılması Müstehaptır.

Hz. Peygamber çocuğu iyiliğe alıştırarak kimsenin sevap alacağını söyleyerek böyle davranışlarda bulunmaya teşvik etmiştir. Çocuğun annesi: "Çocuğun haccı olur mu?" diye sorduğunda, Hz. Peygamber: "**Evet**" deyip çocuğa hac yaptırılacağını yaptırmanın da sevap kazanacağını beyan etmiştir.⁶²⁵

2. Çocuktan Kalem Kaldırılmasının Anlamı

⁶²⁰ Mübârekfûrî, *Tuhfetü'l-Ahvezî*, III, 576

⁶²¹ İbn Mâce, *Sünen*, II, 971, Menasik 11, no: 2910;

⁶²² İbn Esir, *Camiu'l-Usûl*, III, 430

⁶²³ Buhârî, *Sahih*, III, 18, Sayd 23, no: 1958

⁶²⁴ Tirmizî, *Sünen*, II, 257, Hac 83, no: 926

⁶²⁵ İbn Abdilberr, *Temhîd*, I, 104

Hz. Âişe ve Hz. Ali'nin hadisleri, çocuğun işlediklerinden dolayı sorumlu olmadığını ifâde eder.⁶²⁶ Zira kalem kaldırılması, günahın yazılmaması anlamına gelir. Çocuktan kalem kaldırılması mali sorumluluğunun değil, bedensel ibadetlerin sorumluluğunun olmaması anlamına gelir.⁶²⁷ Zira çocuk bir mal itlaf ederse tazmin edilir.

3. Çocuğun Malına Zekat Düşüp Düşmediği Hakkında

Alimler, zekata iki açıdan baktığı gibi çocuğun malına zekat düşüp düşmediği hakkında da iki açıdan bakmışlardır:

- a. Zekâtı, insanın sorumluluğuna bağlı bir ibadet olarak görenler (Hanefî mezhebi): Ergenlik yaşına gelmeyen çocuğun malına zekât düşmediğini söylerler. Zekât, namaz ve oruç gibi bir ibâdetdir. Onun vücubu için buluş şarttır, derler.⁶²⁸
- b. Zekâtı, malî bir sorumluluk olarak görenler (Şafî, Hanbelî ve Malikî mezhepleri): Zekat, mal bulunmasına bağlı olduğu için çocuğun malına da zekât düşeceğini, zekâtın yoksul ve düşkünlerin zenginler üzerinde bir hakkı olduğunu söylerler⁶²⁹.

4. Çocuğa Hac Yaptırılması

Çocuğun zarar görmemesi şartıyla, çocuğa hac yaptırılması alimlerin ittifakıyla müstehaptır. Ergenlik çağına girdikten sonra bütün yetişkin müslümanlar gibi hac ona farz olur. Çocuk hacca aykırı bir davranışta bulunursa Hanefilere göre çocuğa ceza yoktur. Malikî, Şafî ve Hanbelî mezheplerine göre çocuk yetişkinler gibi haccın yasaklarına uymadığında onun cezası da (belli bir hayvanı kurban etmek gibi malî ceza) olur.⁶³⁰

⁶²⁶ Muhammed b. İsmail b. Salah b. Muhammed el-Hasenî es-San'ânî, **Sübül'üs-Selâm Şerhi Buluği'l-Maram**, Daru'l-Hadis Yay., Riyad; II, 265

⁶²⁷ İbn Hazm el-Endelüsî, **el-İhkâm fi Usûli'l-Ahkâm**, thk. Ahmed Şâkir, Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, Beyrut; II, 57

⁶²⁸ Kâsânî, **Bedayi'**, II, 4

⁶²⁹ Ruaynî, **Mevâhibu'l-Celîl**, II, 256; İbn Rüşd, **Bidâyetü'l-Müctehid**, II, 5; Şirbinî, **Muğni'l-Muhtâc**, II, 123; İbn Kudame, **Muğni**, II, 464.

⁶³⁰ Nevevî, **Minhac**, IX, 100; İbn Hacer, **Fethu'l-Bari**, X, 576; Ruaynî, **Mevâhibu'l-Celîl**, II, 476

4.6. ÇOCUĞUN HATADAN UZAKLAŞTIRILMASI

"Yedisinde neyse yetmişinde odur." sözü, çağlar boyunca birikmiş tecrübelerden doğan bir atasözüdür. Çocukluk döneminde oluşan alışkanlıklar o kadar derin ve etkilidir ki insanın geleceğini ve gelecekteki özelliklerini belirlemektedir. İnsan, alıştıklarını kolay kolay bırakmaz, hatta bırakmayı imkânsız sanır. Namaz kılmaya alışan kişi namaz kılmayı kolay görmeye birlikte namazı bırakmayı oldukça zor görür. Çocuk, yetiştirilme sürecinde iyilik yapmaya ve günahattan kaçınmaya alıştırılırsa hayatını dengeli bir şekilde kolaylıkla yaşar. Çocuklukta günah işlemeye ve kötülük yapmaya alışan insan, günahı bırakmak ve ondan uzaklaşmak için çok daha fazla çaba göstermesi gerekir.

Bundan hareketle Hz. Peygamber'in torunlarına gelecek hadiste gösterdiği sert davranışın sebebi anlaşılmaktadır.

YÜZ DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : أَنَّ الْحَسَنَ بْنَ عَلِيٍّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَخَذَ تَمْرَةً مِنْ تَمْرِ الصَّدَقَةِ ، فَجَعَلَهَا فِي فِيهِ ، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « كَخِ كَخِ ، أَمَا تَعْرِفُ أَنَّا لَا نَأْكُلُ الصَّدَقَةَ . »

b. Tercümesi

Ebû Hüreyre (r.a) şöyle demiştir: Hasen b. Ali (r.anhüma) sadaka hurmalarından bir hurma tanesi olarak ağzına attı. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v): "**Pis! Pis! At onu! Bize sadakanın helâl olmadığını bilmiyor musun?**" buyurdular.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buhârî⁶³¹ ve Müslim'in⁶³² *Sahih*'lerinde tahric edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

⁶³¹ Buhârî, *Sahih*, IV, 74, Cihad 186, no: 3072

⁶³² Müslim, *Sahih*, II, 751, Zekât 50, no:1069

d. Değerlendirme

Hadisin ışığında şu değerlendirme yapılabilir:

1. Çocuk Haramdan Uzaklaştırılmalı Ve Haramın Çirkinliği Onun Anlayacağı Dille Anlatılmalıdır.

Hz. Peygamber, torununun caiz olmayan bir yemeği ağzına attığını görünce yemeği çocuğun ağzından çıkarıp neden çıkarttığını da açıklamıştır.⁶³³ Bu olaya dayanarak büyüklere caiz olmayan şeyin çocuklara da, özel bir neden yoksa, yasaklanması gerektiği söylenebilir. Zira çocuklukta edilen alışkanlıklar hayat boyu devam eder. Disiplinli bireyin yetiştirilmesi, çocuklukta kurallara alıştırmakla mümkün olur.⁶³⁴

2. "Kâh kâh" İfadesi

"Kâh kâh" veya "kîh kîh" kelimeleri çocukları pis şeyleri yemekten menetmek için söylenir. "Bırak" veya "at" anlamına gelir.⁶³⁵

3. Çocuğu Bir Şeyden Menettikten Sonra Sebebini De Ona Anlatmak Lazım.

Çocuğu bir şeyden menettikten sonra sebebini de ona anlatmak gerekir ki ergenlik yaşına gelmeden önce o davranışın yanlışlığını öğrenmiş olsun. Hz. Peygamber, torununun ağzından sadaka hurması çıkardıktan hemen sonra: "**Bize sadaka helâl olmadığını bilmiyor musun?**" diyerek öyle bir davranışta neden bulunmaması gerektiğini anlatmıştır.

⁶³³ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, IX, 81

⁶³⁴ Ali el-Karî, *Mirkatü'l-Mefâih*, IV, 1301

⁶³⁵ Nevevî, *Mînhac*, VII, 175; İbn Hacer, *Fethu'l-Barî*, III, 355

4.7. ÇOCUĞA EDEP VE TERBİYE VERİLMESİ

Çocukları için saatlerce çalışan ebeveynlerin bazısı, çocuğuna para temin ederse çocuğunun başarılı olacağını sanır, çocuğun istediklerini elde ettikten sonra ebeveynlik sorumluluğun biteceğine inanır. Fakat Hz. Peygamber öyle bir şeyin yeterli olmadığını ve çocuklara verilecek çok daha önemli şeylerin bulunduğunu gelecek hadislerde anlatmıştır.

Bu da yokluğunda dünyanın kıymetinin olmadığı, varlığında ise dünyayı kazanma imkânının kaybolmadığı edeb ve terbiye ile ifade edilen manevî özelliktir.

YÜZ BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَأَنْ يُؤَدِّبَ الرَّجُلُ وَلَدَهُ خَيْرٌ لَهُ مِنْ أَنْ يَتَصَدَّقَ بِصَاعٍ.»

b. Tercümesi

Câbir b. Semure (r.a)'den rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: **"Kişinin çocuğuna terbiye vermesi, bir sa' (bir ölçek) sadaka vermesinden daha hayırlıdır."**

c. Tahrici

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahric edip hadisin *garib* olduğunu beyan etmiştir.⁶³⁶

d. Derecesi

Hadisin senesinde (Nâsîh ibnü'l-Alâ el-Kûfi) bulunmaktadır. Onun hakkında İbn Maîn⁶³⁷ ve İbn Ebi Hatim⁶³⁸; güvenilir biri değildir, İbn Hibban; salih bir adamdı, sika ravîlerden rivayet ediyordu ama çok münker hadis rivayet ettiğinden metruk bir ravî

⁶³⁶ Tirmizî, *Sünen*, III, 401, el-Birr ve's-Sıla 33, no: 1951

⁶³⁷ Yahya b. Maîn b. Avn b. Ziyâd, b. Bastâm b. Abdi'r-Rahmân el-Merrî, *Tarih İbn Maîn*, thk. Dr.

Ahmed Nur Seyf, *Dâru'l-Ma'mûn*, Şam; III, 263

⁶³⁸ İbn Ebi Hatim, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, VIII, 503

olmuştur,⁶³⁹ İbn Hacer: Onun hadisi güçlü değildir⁶⁴⁰, demiştir. Mizzî bu hadisin *zayıf* olduğunu söylemiştir.⁶⁴¹

YÜZ ALTINCI HADİS

a. Metni

عن أَيُّوبَ بْنِ مُوسَى، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَا نَحَلَّ وَالِدٌ وَلَدًا مِنْ نَحْلٍ أَفْضَلَ مِنْ أَدَبٍ حَسَنٍ.»

b. Tercümesi

Eyyûb b. Musa'nın babasından ve onun da dedesinden rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Hiçbir baba, çocuğa iyi terbiyeden daha üstün bir başışta bulunmamıştır.**"

c. Tahrici

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahrir etmiştir.⁶⁴²

d. Derecesi

Tirmizî bu hadisin mürsel olduğunu söylemiştir⁶⁴³. Eyyûb, Musa'nın oğlu. Musa, Amr'ın oğlu. Amr Said'in oğlu. Said ise sahabidir. "Eyyûb b. Musa'nın babasından ve dedesinden" dendiğinde hadis tabîinden olan Amr b. Said'e isnad edilmiş olur. Amr b. Said babasından rivayet etseydi hadis muttasıl olurdu.

Hakim, hadisin *Buharî ve Müslim'in şartlarına göre sahih* olduğunu söylemiş ama Zehebî buna muvafakat etmemiş ve hadisin *zayıf* olduğunu beyan etmiştir.⁶⁴⁴ Dolayısıyla Hakim'in görüşü makbul değildir.

⁶³⁹ İbn Hıbbân, *Mecrûhîn*, III, 54

⁶⁴⁰ İbn Hacer, *Takrib*, s.557

⁶⁴¹ Yusuf El-Mizzî, *Tuhfetü'l-Eşraf Bi-Mârifeti'l-Atraf*, el-Mekteb el-İslâmî Yay., II.bsk., Beyrut, 1983; II, 160

⁶⁴² Tirmizî, *Sünen*, III, 402, el-Birr 33, no: 1952

⁶⁴³ Tirmizî, *Sünen*, III, 402, el-Birr 33, no: 7679.

⁶⁴⁴ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 292, No: 1059

Hadis, senedindeki zayıf ravi (Âmir b. Salih b. Rüstüm) sebebiyle *zayıf* bir hadistir. İbn Hibban⁶⁴⁵, İbn Maîn⁶⁴⁶, Zehebî⁶⁴⁷ ve İbn Hacer⁶⁴⁸ Âmir b. Salih b. Rüstüm'ün *zayıf* bir ravi olduğunu ifade etmişlerdir.⁶⁴⁹

YÜZ YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عن أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : «أَكْرِمُوا أَوْلَادَكُمْ
وَأَحْسِنُوا أَدَبَهُمْ.»

b. Tercümesi

Enes b. Mâlik (r.a)'ten rivayet edildiğine göre Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Evlâdınıza gereken ikramı yapınız ve güzelce terbiye edinîz."

c. Tahrici

Hadisi İbn Mâce *Sünen*'inde tahrir etmiştir.⁶⁵⁰

d. Derecesi

Hadis, senedindeki zayıf ravi el-Haris b. Nûmân el-Leysi sebebiyle *zayıf* bir hadistir.

Senedindeki (el-Haris b. Nûmân el-Leysî) isimli ravi sebebiyle Busîrî, hadisin *zayıf* olduğunu bildirmiştir.⁶⁵¹ Bu ravi hakkında Mizzî⁶⁵² ve Zehebî⁶⁵³: Onun rivayeti

⁶⁴⁵ İbn Hibbân, *Mecrûhîn*, II, 188

⁶⁴⁶ İbn Maîn, *Tarih*, III, 239

⁶⁴⁷ Zehebî, *Kâşif*, I, 523

⁶⁴⁸ İbn Hacer, *Takrib*, s.287

⁶⁴⁹ İbn Adıyy, *Kâmil*, VI, 159; Süleyman b. Eş'as b. İshâk el-Ezdî Ebû Dâvûd es-Sicistânî, *Süâlat Ebî 'Ubeyd el-Acurrî Ebâ Dâvûd fi'l-Cerh ve't-Ta'dîl*, nşr. Mohammed Ali Kasım el-Ömerî, Medne İslam Üniversitesi, I.bsk, Medine 1983.; s.230

⁶⁵⁰ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 636 Edeb 3, no: 3671

⁶⁵¹ Busîrî, *Misbahu'z-Zücade*, IV, 102

⁶⁵² Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, V, 291

⁶⁵³ Zehebî, *Mizanu'l-İ'tidâl*, I, 444

güçlü değildir, İbn Hacer⁶⁵⁴: O zayıf bir ravidir, demiştir. Hadis Busîrî⁶⁵⁵ ve Şuayb el-Arnaût'a⁶⁵⁶ göre de *zayıf* bir hadistir.

e. Değerlendirme

Hadislerde görüldüğü gibi

1. Edebin Önemi.

İslam'a göre çocuğa verilecek en önemli şey edeptir. Çocuğa edep vermek fakirlere sadaka vermekten da daha hayırlıdır.

2. Edebin Anlamı.

Çocuğa edep vermek, onu eğitmek ve davranışlarını düzeltmek demektir. "**Edep**" kelimesi Arapça bir kelimedir. Asıl anlamı çağırmaktır. İyi ve etkili şekilde çağırmak anlamıyla da kullanılır. Söz sanatları da edep anlamına gelir.⁶⁵⁷ Güzel ahlaklı olan, edebli olan adama (**mü'eddeb**) edepli denir. Hadis alimlerine göre çocuğa edep vermek şu noktalarda özetlenebilir:

- İyi davranışlara alıştırılması
- Kötü davranışlardan nefret ettirilmesi
- İyi çevrede bulundurulması
- Kötü çevreden uzaklaştırılması
- Kuran-ı Kerim öğretilmesi
- Dili ve söz sanatlarının öğretilmesi
- Gerekli ve faydalı eğitim verilmesi
- Gerektiği zaman yumuşak, gerektiği zaman sert davranılması⁶⁵⁸

3. Çocuğa Eğitim Ve Terbiye Vermenin Sadakadan Daha Önemli Olmasının

Bazı Nedenleri:

- Eğitim ve terbiyeye her zaman ihtiyaç vardır. Fakat sadakaya bazen ihtiyaç olur bazen olmaz.
- Çocuğa eğitim ve terbiye vermenin sonuçları hemen fark edilir. Sadak'nın etkisi ise bazen öyle olmayabilir.

⁶⁵⁴ İbn Hacer, **Takrib**, s.148

⁶⁵⁵ Busîrî, **Misbahu'z-Zücece**, IV, 102

⁶⁵⁶ İbn Mâce, **Sünen**, thk: Şuayb el-Arnaût, IV, 636 Edeb 3, no: 3671

⁶⁵⁷ İbn Manzur, **Lisân**, I, 206

⁶⁵⁸ Münavî, **Feyzü'l-Kadir**, V, 257

- Eğitim ve terbiye zamanla tükenmez, çoğalır yayılır. Sadaka ise zamanla tükenir.
- Eğitim ve terbiyenin etkisi çocuğun ve gelecekte çocuktan bu terbiyeyi alan kişilerin hayatları boyunca devam etmesi beklenirken sadakanın etkisi o kadar sürmez.
- Çocuğuna eğitim ve terbiye vermeyen kişi hem dünyada hem ahirette cezasını çeker. Zira çocukla ilgilenmek her ebeveynin sorumluluğudur. İyi evlat babayı vezir, kötü evlat babayı rezil eder. Ancak sadaka farz değildir. Sadaka verene ecir yazılırken sadaka vermeyen sadaka vermediği için ne dünyada cezalandırılır ne de ahirette.⁶⁵⁹
- Çocuğun terbiye edilmesi sadaka-i cariyedir, etkisi devam ettikçe ebeveynin amel defterine ecir yazılır.⁶⁶⁰

4. Edeb Ve İkram

Enes b. Malik (r.a)'in hadisi, çocuğa eğitim ve terbiye vermek, ona ikram etmek ve iyi davranmakla yapılması gereken bir görevdir. Çocuğa görevlerini bırakmaması için ciddiyetle, önemli ve sevimli olduğunu unutmaması için yumuşaklıkla muamele edilir. Bu denge bozulmadığı sürece neslin yeni bireyleri sağlam yetiştirilir.⁶⁶¹

5. Bu Konuda Varid Olan Hadislerin Zayıf Olması.

Zikredilen hadislerin zayıf olması, onlarla amel edilmeyeceği anlamına gelmez. Zira bu hadisler İslam'ın genel maksatlarına ve aklın mantığına uygun olmakla birlikte Kuran'ın ve diğer hadislerin içeriklerine hiç bir aykırılık taşımaz.⁶⁶²

⁶⁵⁹ Ali el-Karî, **Mirkatü'l-Mefatîh**, VIII, 3117; Mübârekfûrî, **Tuhfetü'l-Ahvezî**, VI, 70

⁶⁶⁰ Münâvî, **Feyzü'l-Kadir**, V, 257

⁶⁶¹ Sindî, **Kifâyetü'l-Hâce**, II, 391

⁶⁶² Ali el-Karî, **Mirkatü'l-Mefatîh**, VIII, 3117

4.8.ÇOCUĞUN HZ. PEYGAMBER'İN ESERLERİYLE BEREKETLENDİRİLMESİ

Çocukluk döneminde, çocuğun benliği oluşmaya başlar. Çocuk annesinden, babasından ve bulunduğu çevrenin sunduğu örneklerden etkilenerek ve taklit ederek karakterini kazanır. Bundan dolayı çocukluk döneminde sanki çocuğun geleceğinin haritası çizilir.

Çocuğa Hz. Peygamber'in örnek olarak gösterilmesi, çocuğun hayatını bereketlendirecek ve onu mutlu edecek en önemli davranışlarından biridir. Hz. Peygamber'in eserlerini çocuğa göstermek, örnekliğinin soyutluğundan somutluğa dönüştürüp daha etkili olmasını sağlar. Gelecek hadiste sahabelerin biri, Hz. Peygamber'in eserlerinden çocuğa bereket beklediğini açıklayınca Hz. Peygamber'in ona verdiği tepki bulunmaktadır.

YÜZ SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدْخُلُ بَيْتَ أُمِّ سُلَيْمٍ فَيَنَامُ عَلَى فِرَاشِهَا، وَلَيْسَتْ فِيهِ، قَالَ: فَجَاءَ ذَاتَ يَوْمٍ فَنَامَ عَلَى فِرَاشِهَا، فَأَتَيْتُ فَقِيلَ لَهَا: هَذَا النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ نَامَ فِي بَيْتِكَ، عَلَى فِرَاشِكَ، قَالَ: فَجَاءَتْ وَقَدْ عَرِقَ، وَاسْتَنْقَعَ عَرَقُهُ عَلَى قِطْعَةٍ أَدِيمٍ، عَلَى الْفِرَاشِ، فَفَتَحَتْ عَتِيدَتَهَا فَجَعَلَتْ تُنَشِّفُ ذَلِكَ الْعَرَقَ فَتَعَصِرُهُ فِي قَوَارِيرِهَا، فَفَزِعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: "مَا تَصْنَعِينَ، يَا أُمَّ سُلَيْمٍ؟" فَقَالَتْ: يَا رَسُولَ اللَّهِ نَرْجُو بَرَكَتَهُ لِصِبْيَانِنَا، قَالَ: "أَصَبْتِ."

b. Tercümesi

Enes b. Mâlik (r.a) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v) (süt teyzesi) Ümmü Süleym'in evine girer ve o yokken yatağında uyurdu. Bir gün yine gelerek onun yatağında uyudu. Hemen Ümmü Süleym'e giderek; Peygamber (s.a.v) senin evinde, senin yatağının üzerinde uyudu, dediler. Ardından Ümmü Süleym geldi. Hz. Peygamber (s.a.v) terlemiş, teri yatağın üzerindeki bir deri parçasına toplanmıştı. Derhal çantasını açarak bu teri kurulamaya ve onu kavanozuna sıkmaya başladı. Derken Peygamber (s.a.v) ürktü ve: "Ne yapıyorsun ey Ümmü Süleym?" dedi. Ümmü Süleym: Yâ

Rasûlallah! Çocuklarımız için bunun bereketini umuyoruz, dedi. Rasûlullah (s.a.v): "**İyi yaptın.**" buyurdular.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Müslim'in *Sahih*'inde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.⁶⁶³

d. Değerlendirme

1. Hz. Peygamber'le İlgili Her Şeyde Bir Bereket Vardır.⁶⁶⁴

Bereketin sözlükte anlamı büyüme ve çoğalmadır. Bereketlenmiş bir şeyin hayrı artar ve faydesi çoğalır.⁶⁶⁵ İnsanın da hayırları artarak kötülükleri azalarak bereketlenmiş olur. Çocuk, Hz. Peygamber'i tanıyıp sevdiğinde ve onu örnek aldığı anda bereketlendirilir. İyilikleri ve güzellikleri artar.

2. Hz. Peygamber'in Eserleriyle İlgilenmenin Önemi

Hz. Peygamber'i çocuklara anlatmak ve onun anılarını canlandırmak için eserleriyle ilgilenmek oldukça etkilidir. Saçını, terini, Mescid-i Nebevi, Hira Mağarası, Sevr Mağarası, Bedir Savaşının meydanı, Şemail kitaplarının içindekileri ve Hz. Peygamber'le ilgili her şeyden bereket ve ders alınır. Onların resimlerine bakmak, buldukları yeri ziyaret etmek ve o esnada Hz. Peygamber'i anlatmak soyut bilgileri somuta dönüştürür ve Hz. Peygamber'i örnek almaya teşvik eder.

3. Hz. Peygamber'in Eserleriyle İlgilenmenin Nedeni

Dua yalnız Allah'a yapılır. İyiliği istemek ve kötülükten kurtulmak Allah'tan başka hiç bir şeyden veya kişiden istenmez. Hz. Peygamber'in eserleri, yarar getirdiğinden ya da zararı def ettiğinden değil; Hz. Peygamber'i hatırlattığından müslümanın gönlünde önemli yeri vardır.

⁶⁶³ Müslim, *Sahih*, IV, 1815, Fazail 22, no:2331

⁶⁶⁴ İyâd b. Musa b. İyâd b. Amrûn el-Yahsubî, *İkmâlu'l-Mu'lim fi Şerhi Müslim*, thk. Yahya İsmâîl, Daru'l-Vefa Yay., I.bsk, Mısır, 1998; VII, 297

⁶⁶⁵ Ibn Manzur, *Lisân*, X, 395; Muhammed b. Abdi'l-Latîf b. Abdi'l-Azîz b. Emîni'd-Dîn b. Firişte, İbni Melek onun lakabı, *Şerhu Mesabihi's-Sünne*, İdâretu'l-Sakâfeti'l-İslamiye , I.bsk., Kuveyt, 2012; VI, 220

4.9. ÇOCUĞUN DIŞ BAKIMINA ÖNEM VERME

İnsan bir kitap olsaydı dış görünüşü o kitabın kılıfı olurdu. Nasıl kitabın kılıfı kitabın içeriğini temsil ediyorsa insanın dış görünüşü de insanın durumunu temsil etmektedir. Bu nedenle Hz. Peygamber çocuğun dış görünüşünün ihmal edilmesinden hoşlanmazdı. Gelecek hadiste Hz. Peygamber, bir çocuğun saçının bir kısmının traş edilip bir kısmının traş edilmediğini gördüğünde verdiği tepki bulunmaktadır.

YÜZ DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا، قَالَ: نَهَى رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَنِ الْقَرْعِ. وَالْقَرْعُ: أَنْ يُخْلَقَ رَأْسُ الصَّبِيِّ، فَيُتْرَكَ بَعْضُ شَعْرِهِ.

b. Tercümesi

İbn Ömer (r.a) şöyle demiştir: "Hz. Peygamber (s.a) (yarım tıraştan) nehyetti." Yarım tıraş; çocuğun başının bir kısmının tıraş edilip, bir kısmının bırakılmasıdır.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buhârî⁶⁶⁶ ve Müslim'in⁶⁶⁷ *Sahih*'lerinde, Ebû Dâvûd,⁶⁶⁸ İbn Mâce⁶⁶⁹ ve Nesâî'nin⁶⁷⁰ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

d. Değerlendirme

1. Hadis Dış Görünüş Ve Saç Traş İle İlgilidir.

Hz. Peygamber, çocuğun saçının düzgün olmasına ve kötü insanların şekline benzememesine özen gösterirdi. Çocuğun çirkinleştirilmesinden veya ihmal edilmesinden hoşlanmazdı. Bir çocuğun saçının bir kısmının traş edilip bir kısmının bırakıldığını görünce "**Saçının hepsini kesin veya hepsini bırakın.**" demiştir⁶⁷¹.

⁶⁶⁶ Buhârî, *Sahih*, VII, 163, Libas 72, no: 5290

⁶⁶⁷ Müslim, *Sahih*, III, 1675, Libas 31, no: 2120

⁶⁶⁸ Ebû Davud, *Sünen*, VI, 260, Tereccül 13, no: 4193

⁶⁶⁹ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 617, Libas 38, no: 3637

⁶⁷⁰ Nesâî, *Sünen*, VIII, 130, Zinet 5, no: 5051

⁶⁷¹ Ebû Davud, *Sünen*, VI, 262, Tereccül 13, no: 4195

2. Kazea Anlamı:

Saçının bir kısmını tıraş edilip diğer kısmının bırakılmasına Arapça'da (kazea/yarım tıraş) denir. Bu kelimenin asıl anlamı, genellikle son baharda görülen, ince dağılan bulutlardır.⁶⁷²

3. Kazea'dan Menetme Nedeni:

Hız. Peygamber çocuğun saçının ince dağılan bulutlar gibi özen gösterilmeden bir kısmının tıraş edimesini uygun görmemiştir.

Hız. Enes'e bir çocuk getirildiğinde çocuğun saçının bazı yerleri çok uzundu . Enes çocuğun ablasına dedi ki: "**Bunları kesin yahudilere benzemesin.**"⁶⁷³

4. Yarım Tıraşın Hükümü:

Saçın bir kısmının tıraş edilip diğer kısmının bırakılması tedavi için değilse İslam alimlerinin ittifakıyla mekruhtur.⁶⁷⁴

Saçın bir kısmının uzun kesilip bir kısmının kısa kesilmesinde islami olmayan kültürlerin taklit niyeti olmama şartıyla kerahet yoktur.⁶⁷⁵

5. Çocuğa Yarım Tıraş Yapılmasının Kerahetinin Hikmeti:

Çocuğun çirkinleştirilmesi veya Yahudi'nin ya da isyankarların tarzlarına benzemesidir.⁶⁷⁶

⁶⁷² Ibn Manzur, **Lisân**, VIII, 271; Kastallanî, **İrşadu's-Sarî**, II, 248

⁶⁷³ Ebû Davud, **Sünen**, VI, 261, Tereccül 14, no: 4197

⁶⁷⁴ Nevevî, **Minhâc**, XIV, 101

⁶⁷⁵ İbn Hacer, **Fethu'l-Bari**, X, 356

⁶⁷⁶ Nevevî, **Minhâc**, XIV, 101

4.10. ÇOCUĞUN ÇEVRESİNDEKİ İNSANLARDAN ETKİLENMESİ

Taze fidan gibi olan çocuğun çevresindeki insanların davranışlarından etkilenmesi oldukça kolaydır. Hatta çocuğun hayat görüşü ve karakterlerinin büyük bir kısmı bu etkileşimle oluşur. Öğrenme sadece işitme ile olmadığından çocuk sadece ona söylenen sözlerden değil, gördüklerinden de yaşadıklarından da etkilenir.

Gelecek iki hadisten biri, çocuğa yapılan davranışların iyi olmasına önem verilmesinden, diğeri ise çocuğun çevresinde bulunan insanların davranışlarının çocuğu etkilemesinden söz etmektedir.

YÜZ ONUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَامِرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهُ قَالَ : دَعَتْنِي أُمِّي يَوْمًا وَرَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدًا فِي بَيْتِنَا ، فَقَالَتْ : هَا تَعَالَ أُعْطِيكَ ، فَقَالَ هَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «وَمَا أَرَدْتِ أَنْ تُعْطِيَهُ؟» قَالَتْ : أُعْطِيهِ تَمْرًا ، فَقَالَ هَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : "أَمَا إِنَّكَ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا ، كُتِبَتْ عَلَيْكَ كَذِبَةٌ."

b. Tercümesi

Abdullah b. Âmir (r.a) şöyle demiştir: Bir gün Rasûlullâh (s.a.v) evimizde otururken annem beni çağırıp: "Gel, sana bir şey vereceğim." dedi. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem kendisine: "**Ona ne vermek istiyorsun?**" dedi. Annem: Ona bir kuru hurma vereceğim, cevabını verdi. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) O'na şöyle buyurdu: "**Dikkat et, eğer ona bir şey vermemiş olsaydın; bu, senin hakkında bir yalan olarak yazılacaktı.**"

c. Tahrici

Hadisi Ebû Dâvûd *Sünen*'inde⁶⁷⁷ ve Ahmed b. Hanbel *Müsned*'inde⁶⁷⁸ tahrir etmiştir.

⁶⁷⁷ Ebû Davud, *Sünen*, VII, 343, Edeb 87, no: 4991

⁶⁷⁸ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, III, 447

d. Derecesi

İbn Sa'd, Vakıdî'nin bu hadis hakkında, Bu hadisin mahfuz olmadığı görüşündeyim, dediğini nakletmiştir. İbn Hıbban Abdullah b. Âmir'i sahabe arasında zikretmiş, ancak rivayeti sahabedendir, demiştir.⁶⁷⁹ Zehebî, hadis hakkında: "Abdullah b. Âmir'in *Sünen-i Ebî Davud*'da mürsel bir hadisi vardır."⁶⁸⁰ diyerek bu hadise işaret etmiştir. İbn Hacer ise: Muhtemelen bu olayı Abdullah b. Âmir'e annesi haber vermiş, o da mürsel olarak nakletmiştir, demiştir.⁶⁸¹

Ayrıca hadisin isnadında Abdullah b. Âmir'den rivayet eden âzatlî kölesi bulunmaktadır. Bağavi⁶⁸² ve İbn Hacer⁶⁸³ bu ravînin isminin Ziyad olduğunu söylemişlerdir. Abdullah b. Âmir'in mevlâsı olan Ziyad, İbn Ebî Hatim'e⁶⁸⁴ göre '**meçhul**'dur.

Belki de bu iki sebeple Münâvî⁶⁸⁵ ve İrakî⁶⁸⁶ bu hadisin *isnadının zayıf* olduğunu söylemişlerdir.⁶⁸⁷ Ancak hadisimiz, Abdullah b. Mesud' (r.a)'dan rivayet edilen – aşağıda zikredilecek olan- sahih şahid sebebiyle *hasen li-gayrihî* derecesindedir.

e. Şahidi:

Abdullah İbn Âmir (r.a)'in hadisine şu hadis şahid olarak gösterilebilir: Abdullah b. Mesud (r.a)'dan rivayet edildiğine göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle demiştir: "**Ciddi de olsa şaka da olsa yalan söylenmez. Çocuğa söz verildiğinde tutulmalıdır**". Beyhakî⁶⁸⁸ ve Hakim⁶⁸⁹ Abdullah b. Mes'ud hadisini tahrir etmiş. Hakim hadisin

⁶⁷⁹ İbn Hacer, **Tehzib**, V, 271

⁶⁸⁰ Zehebî, **Siyer**, III, 521

⁶⁸¹ İbn Hacer, **Tehzib**, V, 271

⁶⁸² Muhammed b. Abdil'Aziz b. Merzüban b. Sâbûr b. Şahinşah el-Bağavî, **Mu'cemu's-Sahâbe**, thk. Muhammed el-Emin el-Ceknî, Mektebetu Dâri'l-Beyân, Kuveyt, I.bsk., 2000; IV, 39

⁶⁸³ İbn Hacer, **İsabe**, IV, 120

⁶⁸⁴ İbn Ebî Hatim, **el-Cerh ve't-Ta'dil**, III, 552

⁶⁸⁵ Münâvî', **Keşfü'l-Menâhic**, IV, 256

⁶⁸⁶ İrakî, **Muğnî**, II, 808

⁶⁸⁷ Münâvî', **Keşfü'l-Menâhic**, IV, 256

⁶⁸⁸ Beyhakî, **Şüabü'l-İman**, nşr. Abdulhamid Hamed, nşr. Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 2003; VI, 441, no: 4453

⁶⁸⁹ Hâkim, **Müstedrek**, I, 217, no: 440

Buhâri ve Müslim şartlarına göre sahih olduğunu söylemiş, Zehebî de aynı görüşe katılmıştır.⁶⁹⁰

YÜZ ON BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهُ بَاتَ عِنْدَ خَالَتِهِ مَيْمُونَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فَقَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ اللَّيْلِ ، فَتَوَضَّأَ مِنْ شَرِّ مِعْلَقٍ وَضُوءًا خَفِيفًا ، قَالَ : وَصَفَ وَضُوءَهُ ، وَجَعَلَ يُخَفِّفُهُ وَيُقَلِّلُهُ ، قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ : فَقُمْتُ فَصَنَعْتُ مِثْلَ مَا صَنَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ثُمَّ جِئْتُ فَقُمْتُ عَنْ يَسَارِهِ ، فَأَخْلَفَنِي فَجَعَلَنِي عَنْ يَمِينِهِ ، فَصَلَّى ، ثُمَّ اضْطَجَعَ فَنَامَ حَتَّى نَفَخَ ، ثُمَّ أَتَاهُ بِلَالٌ فَأَذَنَهُ بِالصَّلَاةِ ، فَخَرَجَ فَصَلَّى الصُّبْحَ وَلَمْ يَتَوَضَّأْ . قَالَ سُفْيَانُ : وَهَذَا لِلنَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَاصَّةً ، لِأَنَّهُ بَلَّغَنَا أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، تَنَامُ عَيْنَاهُ ، وَلَا يَنَامُ قَلْبُهُ .

b. Tercümesi

İbn Abbâs (r.a) şöyle demiştir: Bir gece Hz. Peygamber'in zevcesi teyzem Meymûne bt. Hâris (r.anhâ)'in evinde kaldım. Hz. Peygamber yattı. Gecenin bir kısmı geçince kalktı. Asılı duran küçük bir kırbadan hafif bir abdest aldı. Râvî Amr b. Dînâr bu abdestin pek hafif olduğunu gösteriyordu. Sonra kalkıp namaza durdu. Ben de kalktım, ve onun aldığı abdest gibi ben de abdest aldım. Sonra geldim ve Peygamber'in sol tarafına namaza durdum. Hz. Peygamber benim yerimi değiştirdi, beni sağ tarafına aldı. Sonra Allah'ın dilediği kadar namaz kıldı. Sonra yatıp uyudu, hattâ horladı. Nihayet müezzin geldi. Namaz vaktini haber veriyordu. Hz. Peygamber (s.a.v) kalktı ve onunla beraber namaza gitti ve abdest almadan namaz kıldırdı.⁶⁹¹ Sufyân dedi ki: Bu durum Hz. Peygamber'e özeldir, çünkü Hz. Peygamber'in gözleri uyur ama kalbi uyumaz, diye duyduk.

⁶⁹⁰ Hâkim, a.g.e.

⁶⁹¹ Sofuoğlu, *Buhârî Terc.*, II, 840

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis, Buhâri ve Muslim'in *Sahih*'lerinde ve Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde tahric edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.⁶⁹²

d. Değerlendirme

1. Çocuğun Çevresinden Etkilenmesi:

İbn Abbâs (r.anhümâ)'nın hadisinde çocuğun çevresinde bulunan kişilerin tutum ve davranışlarının çocuk üzerinde ne kadar etkili olduğu görülmektedir. İbn Abbâs çocukken Hz. Peygamber'in evinde uyumuştur. Geceleyin Hz. Peygamber kalkıp abdest almış ve teheccüd namazı kılmaya başlamıştı. Küçük bir çocuk olan İbn Abbâs, Hz. Peygamber'i izleyerek o da kalkıp aynı şeyi yapmıştır. Her çocuk İbn Abbâs'ın yaptığı gibi büyükleri taklit eder. Baba, anne, abi, abla, öğretmen vb. normal hayatını yaşarken hatta nefes alırken bile çocuğun karakterlerine ve kişiliğine olumlu ya da olumsuz etki eder. Bu nedenle de Abdullah İbn Âmir hadisinde Hz. Peygamber, çocuğa yalan söylemenin günah olduğunu söylemiştir. Annesinden sürekli yalan işiten çocuk yalanı uygun davranış olarak algılar ve hayatı boyunca yalan söylemeye devam eder.

2. Çocuğun Yanında Yalan Söylemenin Olumsuz Etkisi:

Çocuğa yalan söylendiği zaman sadece bir günah değil, yalan söyleme günahı ve çocuğu yalana alıştıran günah olmak üzere iki günah olur. Çocuk büyüyünce ne zaman yalan söylerse sadece o değil, onu yalana alıştıran kimse de aynı günahı kazanır. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "**Kim kötü bir çığır açar ve bu çığırda kendisine uyulursa kendi günahı ile birlikte kendisine uyanların günahlarından hiçbir şey eksiltilmeksizin hepsinin günahı kadar günah kazanacaktır.**"⁶⁹³ Çocuğu iyiliğe alıştıranın da sevaptan nasibi vardır. Hz. Peygamber aynı hadiste şöyle buyurmuştur: "**Her kim hayırda bir çığır açar ve bu çığırda kendisine uyulursa**

⁶⁹² Buhârî, *Sahih*, I, 171, Ezan 158, no:859; Müslim, *Sahih*, I, 528, Salatü'l-Müsafirîn 26, no: 763
Ebû Davud, *Sünen*, II, 509, Salat 314 , no: 1353

⁶⁹³ Tirmizî, *Sünen*, IV, 340, İlim 15, no: 2675. Tirmizî'ye göre, hadis *hasen sahih*'tir.

kendi sevâbı ile birlikte kendisine uyanların sevapları kadar sevap alacaktır, bu arada, diğer uyan kimselerin sevaplarından da hiçbir şey eksilmeyecektir."⁶⁹⁴

3. Verilen Sözün Yerine Getirilmesi Hükümü

Çocuğa bir söz verildiğinde o sözün tutulması müstehaptır.⁶⁹⁵ Bu konuda çocuğun büyüklerden farkı yoktur.

4. Aile Önemi

Çocuğun terbiyesi terbiyeli bir aile kurulmasıyla başlar. İyi olan anne-baba farkında olmadan çocuklarını olumlu etkiler ve faydalı bir bireyi topluma kazandırır.

⁶⁹⁴ Tirmizî, **Sünen**, IV, 340, İlim 15, no: 2675. Tirmizî'ye göre, hadis *hasen sahih*'tir.

⁶⁹⁵ İbni Melek, **Şerhu'l-Mesabîh**, VI, 220; Nevevî, **Ravdatü't-Talibîn**, V, 390

4.11. ÇOCUKLAR ARASINDA ADİL VE EŞİT DAVRANMANIN ÖNEMİ

Adalet toplumun direği ise çocuklar arası adalet o direğin temelidir. Adaletle yetiştirilen nesil haksızlık etmez, haksızlık edenlere de baş eğmez. Bu nesil, geleceği inşa edecek ve onu üstün tutacak nesildir. Hz. Peygamber (s.a.v) çocuklara eşit ve adaletli davranmaya çok önem verirdi. Hem çocuklara eşit davranırdı hem de ebeveyne çocuklarına karşı eşit davranmalarını emrederdi.

Gelecek hadislerde Hz. Peygamber'in çocuklara eşit davranmasından ve velilere eşit davranma tavsiyelerinden bahsedilecektir.

YÜZ ON İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ جَابِرِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَتِ امْرَأَةٌ بَشِيرٍ: انْحَلِ ابْنِي غُلَامَكَ وَأَشْهَدْ لِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: إِنَّ ابْنَةَ فُلَانٍ سَأَلَتْنِي أَنْ أَنْحَلَ ابْنَهَا غُلَامِي، وَقَالَتْ: أَشْهَدْ لِي رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «أَلَهُ إِخْوَةٌ؟» قَالَ: نَعَمْ، قَالَ: «أَفَكُلُّهُمْ أَعْطَيْتَ مِثْلَ مَا أَعْطَيْتَهُ؟»، قَالَ: لَا، قَالَ: «فَلَيْسَ يَصْلُحُ هَذَا، وَإِنِّي لَا أَشْهَدُ إِلَّا عَلَى حَقٍّ»

b. Tercümesi

Câbir b. Abdillâh (r.a)'tan rivayet edildiğine göre şöyle demiştir: Beşîr'in hanımı, oğluma köleni bağışla; ayrıca bana Rasûlullah (s.a.v)'ı şâhit yap, demiş. Bunun üzerine Beşîr Rasûlullah (s.a.v)'e gelerek:

-Eşim (falan kızı) benden, kendi oğluna kölemi bağışlamamı istedi ve bana Rasûlullah (s.av)'ı şâhit yap, dedi. Rasûlullah (s.a.v) :

- **Bu çocuğun kardeşleri var mı?** diye sordu. Beşîr:

- Evet, dedi.

- **Buna verdiğinin mislini onların hepsine verdin mi?** buyurdu.

- Hayır, cevâbını alınca:

- **Bu iş doğru değildir. Ben ancak hak üzerine şâhit olurum,** buyurmuşlar.

c. Tahrirci ve Derecesi

Hadis Müslim'in *Sahih*'inde ve Ebû Dâvûd'un *Sünen*'inde tahrirci edilmiş olan *sahih* bir hadistir.⁶⁹⁶

YÜZ ON ÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عن النُّعْمَانَ بْنِ بَشِيرٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : أَعْطَانِي أَبِي عَطِيَّةً ، فَقَالَتْ عَمْرَةُ بِنْتُ رَوَاحَةَ : لَا أَرْضَى حَتَّى تُشْهَدَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَأَتَى رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : إِنِّي أَعْطَيْتُ ابْنِي مِنْ عَمْرَةَ بِنْتِ رَوَاحَةَ عَطِيَّةً ، فَأَمَرْتَنِي أَنْ أُشْهَدَكَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ، قَالَ : «أَعْطَيْتَ سَائِرَ وَلَدِكَ مِثْلَ هَذَا؟» ، قَالَ : لَا ، قَالَ : «فَاتَّقُوا اللَّهَ وَاعْدِلُوا بَيْنَ أَوْلَادِكُمْ» ، قَالَ : فَرَجَعُ ، فَردَّ عَطِيَّتَهُ

b. Tercümesi

Numân b. Beşîr (r.a)'den rivayet edildiğine göre: Babası kendisine malından bir şeyler hibe etti ve Peygamber (s.a.v)'in yanına giderek onu bu işe şahit etmek istedi. Bunun üzerine Rasûl-i Ekrem (s.a.v) Numân'ın babasına: "**Sen her çocuğuna bunun mislini hibe ettin mi?**" buyurdu. Babası: Hayır, deyince Rasûl-i Ekrem (s.a.v): "**Allah'tan korkunuz da çocuklarınız arasında adalet edinîz.**" buyurdu. Nu'mân şöyle dedi: Artık babam, Peygamber'in yanından dönüp geldi ve Nu'mân'a verdiği hediyesini geri aldı

c. Tahrirci ve Derecesi

Hadis Buhârî'nin *Sahih*'inde Tirmizî, İbn Mâce ve Nesâî'nin *Sünen*'lerinde tahrirci edilmiş olan *sahih* hadistir.⁶⁹⁷

⁶⁹⁶ Müslim, *Sahih*, III, 2144, Hibat 3, no:1624; Ebû Davud, *Sünen*, V, 403, İcare 85 , no: 3545

⁶⁹⁷ Buhârî, *Sahih*, III,157, Hibe 11, no: 2586; Tirmizî, *Sünen*, III, 42, Ahkâm 30, no: 1367; İbn Mâce, *Sünen*, III, 460, Hibat 1, no: 2376; Nesâî, *Sünen*, VI, 258, Nihal 1, no: 3672

YÜZ ON DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ، رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَأْخُذُنِي فَيُقْعِدُنِي عَلَى فَخِذِهِ، وَيُقْعِدُ الْحَسَنَ عَلَى فَخِذِهِ الْأُخْرَى، ثُمَّ يَضُمُّهُمَا، ثُمَّ يَقُولُ: «اللَّهُمَّ ارْحَمْهُمَا فَإِنِّي أَرْحُمُهُمَا.»

b. Tercümesi

Üsâme b. Zeyd (r.a) şöyle demiştir: Rasûlullah (s.av) beni alır, dizi üzerine oturturdu. Torunu Hasan'i de öbür dizine oturturdu. Sonra bizi bağrına basar, sonra da: "Allah'ım, bu ikisine rahmet ihsan eyle! Çünkü ben bunlara rahmet diliyorum!" derdi.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buhârî'nin *Sahîh*'inde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.⁶⁹⁸

d. Değerlendirme

1. Numan b. Beşîr ve Cabir b. Abdillâh Hadisleri, Çocukların Ebeveyn Tarafından Eşit Muameleye Tabi Tutulmasının Önemi Vurgulamaktadır.

Hz. Peygamber (s.a.v), Beşîr'in sadece Numan'a bağışta bulunup diğer çocuklarına bağışta bulunmadığını öğrendiğinde bu davranışın doğru olmadığını ve bu davranıştan memnun olmadığını beyan etmiştir.

2. Çocuklar Arasında Eşit Muamelenin Önemi

Çocuk diğer kardeşleriyle eşit muamele görmezse üzülür, kendinî ezilmiş hisseder, kalbine kin girmeye başlar, haksızlık eden ebeveynden nefret eder; kardeşlerin arasında sevgi ve dayanışma bozulur.⁶⁹⁹ Bunun en açık örneklerinden biri Hz. Yusuf ile kardeşleri arasında çıkan olaylardır. O olayların temel nedeni Hz. Yusuf'un kardeşlerinin, babasının Yusuf'u daha çok sevdiğini hissetmeleridir.

⁶⁹⁸ Buhârî, *Sahîh*, VIII, 8, Edeb 22, no: 6003

⁶⁹⁹ İbn Abdilberr, *Temhîd*, VII, 236

Bir çocuğa yapılacak haksızlıkların en büyüklerinden biri, ona kardeşlerinden farklı davranmaktır. Zira böyle davranış, çocuğu kardeşlerinin sevgisinden mahrum kılar. Ona karşı kin beslemelerine neden olur.

3. Çocukların Farklı İhtiyaçlarının Karşlanması Eşit Muameleye Aykırı Değildir.

Çocukların farklı ihtiyaçlarının karşılanması haksızlık değildir, nafaka konusuna girer. Her çocuğun ihtiyaçları farklı olduğu için farklı nafakaya ihtiyaç duyar. Hasta çocuğun ihtiyaçları sağlam çocuğun ihtiyaçları gibi değildir. Bu sebeple nafakaların eşit olması şart değildir.

4. Kardeş Olmasa Da Çocuklar Eşit Muameleye Tabi Tutulmalı.

Bir grup çocuk aynı anda beraber bir yerde bulunduğu kardeş olmasa da eşit muameleye tabi tutulmaları müstehaptır. Nitekim Hz. Peygamber, torunları diğer çocuklarla aynı yerde bulunduğu orada bulunan çocuklara da aynı şekilde özen gösterirdi. Üsâme b. Zeyd (r.anhmâ), Hz. Peygamber'in torunuyla aynı yerde bulunduğu Hz. Peygamber'in Üsameyi ve torunlarından birini alıp dizlerinin üzerinde oturttuğunu ve onlara sarılıp dua ettiğini söylemiştir.

5. Kardeşler Arasında Hediye Ve Bağış Eşitliğinin Hükmü:

Kardeşler arasında hediye va bağış eşitliğinin hükmü hakkında alimlerin iki görüşü vardır:

A. Cumhura (Hanefî,⁷⁰⁰ Şafi,⁷⁰¹ Mâlikî⁷⁰² mezheplerine) göre *müstehaptır*.

Zira adaletsizlik aile bireylerinin arasındaki bağların zayıflamasına neden olur. Hz. Peygamber Beşir'in çocuğuna yapmış olduğu bağışın aynısını diğer çocuklarına yapmadığı için bu muameleye şahit olmayı kabul etmemiştir. İnsan malını istediği gibi harcar, ama zararlara kapı açabilen her davranış mekruhtur. Yine de sahabenin bazısının çocuklarından birine özel hediye

⁷⁰⁰ Kâsanî, *Bedayi'*, VI, 127

⁷⁰¹ Şirbinî, *Mugni'l-Muhtâc*, III, 566

⁷⁰² Muhammed b. Ahmed b. Cüzey' el-Ğarnatî, *el-Kavanînu'l-Fıkhiyye*, Dâr İbn Hazm, I.bsk, 2013, Beyrut; 241

vermesi, çocuklar arasındaki eşitliğin farz olmayıp müstehap olduğunu gösterir. Zira özel bağış, haram olsaydı, sahabe böyle davranmazdı.

B. Tabîinden Tavus'a⁷⁰³ ve Ahmed b. Hanbel'e⁷⁰⁴ göre vaciptir. Nitekim Cabir b. Abdullah ve Nûman b. Beşîr hadislerinde yer alan olayda Hz. Peygamber'in Beşîr'in davranışını kabul etmemesi ve o davranışın haksızlık olduğunu beyan etmesi eşitliliğin vacip olduğunu gösterir. Eşitsizliğin çocukların arasına fitne girmesine neden olması dolayısıyla haram olarak görülür. Tabîinden Tavûs diyor ki: Yanmış ekmek parçasıyla bile çocukların arasında eşitsizlik yapılması caiz değildir.⁷⁰⁵

6. Çocuğun Cinsiyetine Göre Ayrımcılık Yapılmamasına Özen Göstermek

Çocuğun cinsiyetine göre ayrımcılık yapılmaz. Nitekim Hz. Peygamber'in huzurunda bir adam oturuyordu. O sırada adamın küçük erkek çocuğu geldi. Adam çocuğun başını sıvazlayıp dizinin üzerine oturttu. Bir süre sonra küçük kız çocuğu geldi. Onun da başını sıvazlayıp yanına oturttu. Hz. Peygamber adama: "**Neden kızını diğer dizinin üstüne oturtmuyorsun?**" diye sordu. Adam kızını alıp onu da dizinin üstüne oturttuğunda, Hz. Peygamber ona; "**Şimdi adaletle davrandın.**"⁷⁰⁶ demiştir.

7. Çocuğa Verilen Hediye'nin Mirasa Kıyas Edilip Edilmemesi

Kız olsun erkek olsun çocuklara ebeveyn tarafından hediye verildiğinde aralarında eşitlik gözetilmelidir. Bu konu cumhur (hanefî,⁷⁰⁷ Şafi,⁷⁰⁸ Mâlikî⁷⁰⁹ mezhepleri)'a göre mirasa kıyas edilmez. Zira hediye sevginin simgesi, miras taksimi ise ölen kimsenin malının varislere paylaşılması kurallarıdır. Ahmed b. Hanbel cumhura muhalefet

⁷⁰³ İbn Abdilberr, **Temhîd**, VII, 229

⁷⁰⁴ Buhûfî, **Keşşâful-Kinâ'**, IV, 310

⁷⁰⁵ İbn Abdilberr, **Temhîd**, VII, 229

⁷⁰⁶ Hüseyin b. Hasen b. Harb el-Selmî el-Mervezî, **el-Birr ve's-Sıla**, thk. Muhammed Saîd el-Buhârî, Dârü'l-Vatan, Riyad, 1998; 82, No: 158, İbn Ebi'd-Dünya, **el-İyâl**, I, 173, No: 36. Hasen Basri'den nakledilen *mürsel* bir hadistir

⁷⁰⁷ Kâsanî, **Bedayi'**, VI, 127

⁷⁰⁸ Şirbinî, **Mugni'l-Muhtâc**, III, 566

⁷⁰⁹ İbn Cüzeyy, **el-Kavanînu'l-Fıkhîyye**, 241

ederek hediye mirasa kıyas etmiş; Kız çocuğu, erkek çocuğa verilecek hediye yarısı kadarını alır, demiştir.⁷¹⁰

4.12. ÇOCUĞUN MASRAFLARI

Çocuğu iyi yetiştirmek için çocuğa ilgi göstermek gerektiği gibi çocuk ihtiyaçları için masraf yapmak da gereklidir. Aşağıdaki hadislerde anne karnındaki çocuğu öldürmenin veya aldırmanın İslam'a göre ne kadar büyük günah olduğu, çocuğa yapılan masrafın Allah katında ne kadar büyük sevaba vesile olduğu ve çocuğa para harcamanın insan tabiatının gereği olduğu ele alınacaktır.

YÜZ ON BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : سَأَلْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَيُّ الذَّنْبِ أَعْظَمُ عِنْدَ اللَّهِ ؟ قَالَ : « أَنْ تَجْعَلَ لِلَّهِ نِدًّا وَهُوَ خَلْقَكَ » . قُلْتُ : إِنْ ذَلِكَ لِعَظِيمٍ ، قُلْتُ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ : « وَأَنْ تَقْتُلَ وَلَدَكَ تَخَافُ أَنْ يَطْعَمَ مَعَكَ » . قُلْتُ : ثُمَّ أَيُّ ؟ قَالَ : « أَنْ تُزَايِيَ حَلِيلَةَ جَارِكَ » .

b. Tercümesi

Abdullah b. Mes'ûd (r.a) şöyle demiştir: Ben Peygamber'e, Allah indinde hangi günâh en büyüktür? diye sordum. "Allah seni yarattığı hâlde Allah'a benzer bir eş uydurmandır." buyurdu. Ben, Hakikaten bu elbette büyük günâhtır, dedim. Sonra hangi günâh gelir? diye sordum. Rasûlullah: "Seninle beraber yemek yemesinden korkarak çocuğunu öldürmendir." buyurdu. Bundan sonra hangisidir? diye sordum. Rasûlullah: "Komşunun hanımıyla zinâ etmendir." buyurdu.

c. Tahriri ve Derecesi

Hadis, Buhârî⁷¹¹ ve Müslim'in⁷¹² *Sahih*'lerinde Tirmizî,⁷¹³ Ebu Dâvûd⁷¹⁴ ve Nesâî'nin⁷¹⁵ *Sünen*'lerinde tahrir edilmiş *müttefakun aleyh* bir hadistir.

⁷¹⁰ Buhûfî, *Keşşâful-Kinâ'*, IV, 310

⁷¹¹ Buhârî, *Sahih*, VI, 18, Tefsir, 5, no: 4477

⁷¹² Müslim, *Sahih*, I, 90, İman 37, no: 86

YÜZ ON ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنْ يَعْلَى الْعَامِرِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهُ قَالَ: جَاءَ الْحَسَنُ وَالْحُسَيْنُ يَسْعَيَانِ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَضَمَّهُمَا إِلَيْهِ وَقَالَ: «إِنَّ الْوَلَدَ مَبْخَلَةٌ مَجْبَنَةٌ.»

b. Tercümesi

Ya'lâ b. Mürre (r.a) şöyle demiştir: Hz. Peygamber (s.a.v)'in torunları Hasen ve Hüseyin koşarak Peygamber'e geldiler. Peygamber (s.a.v) onları bağrına bastı ve: "Çocuk, cimriliğe ve korkaklığa bir çeşit sebep teşkil eder." buyurdu.

c. Tahrici

Hadisi İbn Mâce *Sünen*'inde tahric etmiştir.⁷¹⁶

d. Derecesi

Busîrî⁷¹⁷ hadisin *isnadının sahih* olduğunu, Hâkim⁷¹⁸ ise hadisin, *Müslim'in şartlarına göre sahih* olduğunu belirtmişlerdir.

YÜZ ON YEDİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ ثَوْبَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «أَفْضَلُ دِينَارٍ يُنْفَقُهُ الرَّجُلُ، دِينَارًا يُنْفَقُهُ عَلَى عِيَالِهِ، وَدِينَارًا يُنْفَقُهُ الرَّجُلُ عَلَى دَابَّتِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَدِينَارًا يُنْفَقُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ.»

⁷¹³ Tirmizî, *Sünen*, V, 189, Tefsir, 26, no: 3182

⁷¹⁴ Ebû Davud, *Sünen*, III, 617, Talâk 50, no: 2310

⁷¹⁵ Nesâî, *Sünen*, VII, 90, Tahrimu'd-dem 3, no: 4014

⁷¹⁶ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 366, Edeb 3, no: 3666

⁷¹⁷ Busîrî, *Misbahu'z-Zücade*, IV, 99

⁷¹⁸ Hâkim, *Müstedrek*, III, 179, No: 4771

b. Tercümesi

Sevbân (r.a)'dan rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurdu: "Bir kimsenin harcadığı dinarın en faziletlisi ve sevaþça en üstün olanı, onun çoluk çocuğuna harcadığı dinar, sonra Allah yolunda bir binek için harcadığı dinar ve daha sonra Allah yolunda savaþan arkadaþlarına harcadığı dinardır."

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Müslim'in *Sahih*'inde⁷¹⁹ ve İbn Mace'nin *Sünen*'inde⁷²⁰ tahrir edilmiþ olan *sahih* bir hadistir.

YÜZ ON SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أ، قَالَتْ: قُلْتُ: يَا رَسُولَ اللَّهِ، هَلْ لِي أَجْرٌ فِي بَنِي أَبِي سَلَمَةَ؟ أَنْفَقْتُ عَلَيْهِمْ، وَلَسْتُ بِتَارِكْتِهِمْ هَكَذَا وَهَكَذَا، إِنَّمَا هُمْ بَنِيَّ، فَقَالَ: «نَعَمْ، لَكَ فِيهِمْ أَجْرٌ مَا أَنْفَقْتَ عَلَيْهِمْ»

b. Tercümesi

Ümmü Seleme (r.a) anlatıyor. Hz. Peygambere'e;

- Yâ Resûlallah! Ben, Ebû Seleme'nin oğullarına nafaka veriyorum. Tabi onları öylece bırakacak değilim ya. Onlar, benim oğullarım demektir. Acaba bu çocuklar için bana bir ecir var mıdır? diye sordum. Rasûlullah (s.a.v):

- **Evet. Sana, onlara verdiğin nafakanın eciri vardır.**" buyurdular.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buharî⁷²¹ ve Müslim'in⁷²² *Sahih*'lerinde tahrir edilmiþ olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

⁷¹⁹ Müslim, *Sahih*, II, 691, Zekat 12, no: 994

⁷²⁰ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 55, Cihad 4, no: 2760

d. Değerlendirme

1. Abdullah b. Mes'ûd (r.a)'un Hadisinde Hz. Peygamber'in Eleştirmiş Olduğu Cimrilik:

Abdullah b. Mes'ûd (r.a)'un hadisinde Hz. Peygamber cimriliğin en kötü şeklini eleştirmiştir. Ailesi ve çocuğu itlaf edene kadar cimrilik yapan günahların en büyüklerinden birini işlemiş olur.⁷²³

Bu hükme sadece çocuğunu ödüren değil, çocuğunun tedavisinde, beslenmesinde, eğitiminde ve tehlikelerden korunmasında cimrilik yapan da girer. Zira doğrudan olmasa da sonuç olarak çocuğun zarar görmesine neden olmuştur.

Ekonomik sıkıntılar nedeniyle çocuğu aldırarak, Abdullah b. Mes'ûd (r.a)'un hadisine de girer ve İslama göre en büyük günahlardan sayılır. Cenab-ı Hak Kuran-ı Kerim'de bu günahı müslümanları sakındırmıştır: "**Evlâdınızı yoksulluk korkusuyla öldürmeyin, onları da biz rızıklandırırız sizi de. Şüphe yok ki onları öldürmek pek büyük bir suçtur.**"⁷²⁴ İbn Kesir, çocuk aldırmanın de evlat öldürmeye dahil olduğunu söylemiştir.⁷²⁵

2. Çocuğun Ebeveynlerini Cimrileştirmesi Ve Onları Korkak Birey Haline Dönüştürmesi

Ya'lâ b. Mürre (r.a)'nın hadisi, insan fitratından söz etmektedir. Akıl ve ruh sağlığı yerinde olan bir insan kendisinden çok çocuğuyla ilgilenir. Çocuğu ve çocuğunun geleceğini güven altına almak için para biriktirmeye daha çok özen gösterir. Allah yolunda harcama konusunda cimrileşir. Kendisi için pek çok şey almaktan vaz geçer. Böylece cimrileşmiş olur. Ayrıca çocuğunun geleceğini sağlamak için daha uzun ve sağlıklı yaşamayı isteyip tehlikeli işlerden daha çok uzak durur. Çocuğunu yetim bırakmayı hiç istemez. Böylece önceki hayatına göre korkak olur.⁷²⁶

⁷²¹ Buharî, **Sahih**, VII, 66, Nafakat 14, no: 5369

⁷²² Müslim, **Sahih**, II, 695, Zekât 14, no: 1001

⁷²³ Aynî, **Umdetü'l-Kârî**, XVIII, 87

⁷²⁴ İsrâ, 17/31

⁷²⁵ İmaduddin İsmail b. Amr b. Kesir, **Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm**, Dar Taybe, II.bsk, Beyrut,1999; **Tefsîr**, VII, 127

⁷²⁶ Mizhirî, **Mefatîh**, V, 136; İbn Melek, **Şerhu'l Mesabih**, V, 181

3. Çocuk Ebeveynleri İçin Büyük Bir İmtihandır.

Ya'lâ b. Mürre (r.a)'nın hadisi "**Çocuklar müslüman için bir imtihandır. Büyük mükâfat ise Allah'ın yanındadır.**"⁷²⁷ meâlindeki âyeti açıklamaktadır. Eğer ebeveyn çocuklarına rağmen sadaka vermeyi bırakmazsa, hak sözü söylemekten, cihad ve vatani korumaktan çekinmezse bu imtihanı kazanmış olur ve Allah'ın büyük sevabına nail olur.⁷²⁸

Bu bilinçteki ebeveyn çocuğuyla ilgilenirken aşırı korkaklık ve cimrilikten sakınır, eşi ve çevresindekilerine karşı sorumluluklarını yerine getirir.⁷²⁹

4. Aile Ve Çocuk İhtiyaçlarını Karşılama İçin Harcanan Paranın Önemi

Sevbân ve Ümmü Seleme (r.a)'nin hadislerine göre aile ve çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak için harcanan para, Allah katında en makbul ve en sevimli harcamadır.⁷³⁰

⁷²⁷ Tegabün, 64/15

⁷²⁸ Mansûr b. Muhammed b. Abdi'l-Cebbar b. Ahmed el-Mirvezî es-Sem'ânî, **Tefsîru'l-Kur'ân**, thk. Yasir b. İbrahim-Ganîm b. Abbês, Dâru'l-Vatan , Riyad, I.bsk, 1997; V, 435

⁷²⁹ Ali b. Muhammed b. İbrahim el-Şihî, el-Hâzin onun lakabı, **Lubâbu't-Tevîl Fi Maani't-Tenzil**, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk, 1994; II, 306

⁷³⁰ İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, IX, 499

4.13. HZ. PEYGAMBER'İN ÇOCUĞUNU KAYBETTİĞİNDE GÖSTERDİĞİ TUTUM VE DAVRANIŞ

Bir baba veya annenin yaşayabileceği en büyük acı, evladını kaybetmesidir. Bu o kadar büyük bir acı ki tarif edilemez. İnsan düşmanın bile böyle bir acının başına gelmesini istemez. Bu acıdan ötürü dil tutulur, gözyaşı sel olur. Hz. Peygamber bir kere değil, iki kere değil, altı kere o acıyı yaşamıştır. Onun hayatında Fatıma (r.a) hariç bütün öz evlatları teker teker vefat etmiştir. Gerçek inanç ve gerçek sabır böyle durumlarda ortaya çıkmaktadır.

Hız. Peygamber'in küçük çocuğunu ve torununu kaybettiğinde gösterdiği tutum ve davranış gelecek hadislerde ele alınacaktır.

YÜZ ON DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ أُسَامَةَ بْنِ زَيْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: كُنَّا عِنْدَ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَرْسَلَتْ إِلَيْهِ إِحْدَى بَنَاتِهِ تَدْعُوهُ، وَتُخْبِرُهُ أَنَّ صَبِيًّا لَهَا، أَوْ ابْنًا لَهَا فِي الْمَوْتِ، فَقَالَ لِلرَّسُولِ: "ارْجِعْ إِلَيْهَا، فَأَخْبِرْهَا: أَنَّ لِلَّهِ مَا أَخَذَ وَلَهُ مَا أَعْطَى، وَكُلُّ شَيْءٍ عِنْدَهُ بِأَجَلٍ مُسَمًّى، فَمُرَّهَا فَلْتَصْبِرْ وَلْتَحْتَسِبْ." فَعَادَ الرَّسُولُ، فَقَالَ: إِنَّهَا قَدْ أَفْسَمَتْ لَتَأْتِيَنَّهَا، قَالَ: فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَقَامَ مَعَهُ سَعْدُ بْنُ عُبَادَةَ، وَمُعَاذُ بْنُ جَبَلٍ، وَأَنْطَلَقْتُ مَعَهُمْ، فَرَفَعَ إِلَيْهِ الصَّبِيُّ وَنَفْسُهُ تَقَعَعُ كَأَنَّهَا فِي شَنَّةٍ، فَفَاضَتْ عَيْنَاهُ، فَقَالَ لَهُ سَعْدٌ: مَا هَذَا؟ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ: «هَذِهِ رَحْمَةٌ جَعَلَهَا اللَّهُ فِي قُلُوبِ عِبَادِهِ، وَإِنَّمَا يَرْحَمُ اللَّهُ مِنْ عِبَادِهِ الرَّحْمَاءَ.»

b. Tercümesi

Üsâme b. Zeyd (r.a) anlatıyor: Rasûlullah (s.a.v)'ın kızlarından birisinin oğlu ölmek üzere idi. Çocuğun annesi, Efendimiz'e haber göndererek uğramasını istedi. Rasûlullah (s.a.v) de ona: "**Veren de Allah'tır, alan da Allah'tır ve Allah'ın ilminde her şey belirli bir anda son bulur. Kızım sabretsin ve bu sabrın Allah indindeki sevabını beklesin.**" diye cevap gönderdi. Bu cevaptan sonra çocuğun annesi Efendimize yeminle ısrar ederek yanına uğramasını istedi. Bunun üzerine Resûlullah

(s.a.v) kızının evine gitmek üzere ayağa kalktı. Ben de onunla beraber kalktım. Yanında Muaz bin Cebel, Übeyy bin Ka'b ve Ubâde b. Sâmî (r.a) vardı. Çocuğun bulunduğu odaya girdiğimiz zaman çocuğu Resûlullah (s.a.v)'e verdiler. Çocuğun ruhu göğsüne gelmiş vaziyette ızdırapta idi.

Üsâme (r.a) diyor ki: Resûlullah (s.a.v) ağladı. Ubâde bin Sâmî (r.a) ona:

- Nedir bu ağlama yâ Resûlallah? dedi. Efendimiz :

- **Âdem oğullarına Allah'ın verdiği rahmet eseridir. Allah, kullarından ancak merhametli olanlara rahmet eder, buyurdu.**

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buharî⁷³¹ ve Müslim'in⁷³² *sahih*'lerinde, İbn Mâce⁷³³ ve Nesâî'nin⁷³⁴ *sünen*'lerinde tahrir edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

YÜZ YIRMİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَسْمَاءَ بِنْتِ يَزِيدَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ، قَالَتْ: لَمَّا تُوفِّيَ ابْنُ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِبْرَاهِيمَ بَكِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ لَهُ الْمُعْزِي: إِمَّا أَبُو بَكْرٍ، وَإِمَّا عُمَرُ: أَنْتَ أَحَقُّ مَنْ عَظَّمَ اللَّهُ حَقَّهُ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "تَدْمَعُ الْعَيْنُ، وَيَحْزَنُ الْقَلْبُ، وَلَا نَقُولُ مَا يُسْخِطُ الرَّبَّ، لَوْلَا أَنَّهُ وَعَدَّ صَادِقٌ، وَمَوْعُودٌ جَامِعٌ، وَأَنَّ الْآخِرَ تَابِعٌ لِلْأَوَّلِ، لَوَجَدْنَا عَلَيْكَ يَا إِبْرَاهِيمُ أَفْضَلَ مِمَّا وَجَدْنَا، وَإِنَّا بِكَ لَمَحْزُونُونَ."

b. Tercümesi

Esmâ bt. Yezîd (r.anhâ) anlatıyor: Resûlullah (s.a.v)'in oğlu İbrahim vefat edince Resûlullah (s.a.v) gözleri yaşardı. Ona ta'zîyede bulunan Ebû Bekir (r.a) veya Ömer (r.a):

⁷³¹ Buharî, *Sahih*, IX, 115, Tevhîd 2, no: 7377

⁷³² Müslim, *Sahih*, II, 635, Cenâiz 6, no: 923

⁷³³ İbn Mâce, *Sünen*, II, 523, Cenâiz 53, no: 1588

⁷³⁴ Nesâî, *Sünen*, IV, 21, Cenâiz 22, no: 1868

- Ya Rasûlalalh! Sen Allah'ın hakkını en üstün şekilde tazim eden kişisin, dedi.
Resûlullah (s.a.v):

- Göz yaşarır, kalb mahzun olur. Biz Rabbimizin razı olmayacağı söz söylemeyiz. Eğer ölüm sâdık bir vaad, va'dedilen umumî bir şey olmasaydı ve sonraya kalan önce olana tâbi olmasaydı (o da ölmeseydi) şu anda duyduğumuz üzüntüden daha fazla üzüntü duyacaktık. Biz, senin için cidden mahzunuz, ey İbrahim! buyurdu.

c. Tahrici

Hadisi İbn Mâce *Sünen*'inde tahrir etmiştir.

d. Derecesi

Busîrî⁷³⁵ hadisin isnadının *hasen* olduğunu bildirmiştir.

YÜZ YİRMİ BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عن الْمُغِيرَةَ بْنِ شُعْبَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: انْكَسَفَتِ الشَّمْسُ يَوْمَ مَاتَ إِبْرَاهِيمُ، فَقَالَ النَّاسُ: انْكَسَفَتْ لِمَوْتِ إِبْرَاهِيمَ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّ الشَّمْسَ وَالْقَمَرَ آيَاتَانِ مِنْ آيَاتِ اللَّهِ، لَا يَنْكَسِفَانِ لِمَوْتِ أَحَدٍ وَلَا لِحَيَاتِهِ، فَإِذَا رَأَيْتُمُوهُمَا، فَادْعُوا اللَّهَ وَصَلُّوا حَتَّى يَنْجَلِيَ." "

b. Tercümesi

Mugîra b. Şu'be (r.a)'den rivayete göre Rasûlullah (s.a.v)'ın oğlu İbrahim'in vefat ettiği gün güneş tutuldu. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v): "Şüphesiz ki güneşle ay

⁷³⁵ Busîrî, *Misbahu'z-Zücade*, II, 47

Allah'ın âyetlerinden iki âyettirler, onlar hiç bir kimsenin ölümü veya doğumu için tutulmazlar; siz onları (tutulmuş) gördünüz mü hemen Allah'a duâ edin ve namaz kılın, tâ bu hâl açılıncaya kadar (buna devam edin.)" buyurdular.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buharî⁷³⁶ ve Müslim'in⁷³⁷ *Sahih*'lerinde tahric edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

d. Değerlendirme

1. Üzüntünün İman İle Çelişip Çelişmediği

Üsâme b. Zeyd (r.a)'in hadisinde Hz. Peygamber'in torununun hayatının son dakikalarında neler olduğu anlatılmaktadır. Çocuğun annesi Hz. Peygamber'in kızı Zeyneb (r.a)⁷³⁸ çok hasta olan çocuğuna çaresizce bakıyor, böyle bir durumda olan her anne gibi içi parçalanıyormuş. Son çaresi olarak babası Hz. Peygamber'i çağırmişti. Hz. Peygamber ona teselli olacak bazı sözleri birisi aracılığıyla kendisine iletmişti. Fakat sıkıntısı dağlar kadar büyük olan, annelik duygusunun baskısı altında ezilen Peygamber kızı tatmin olmamıştı. Hz. Peygamber'in gelmesi için Allah'ın adını vermiş. Hz. Peygamber kalkıp kızının evine gitmek zorunda kalmıştı. Çocuğun yanına varınca çocuğu kucağına almış ve bağına basmıştı. Çocuk sanki son nefesini veriyor gibiydi. Hz. Peygamber kendini tutamayıp gözlerinden yaşlar akmaya başlamıştı. Sahabeden bazıları çocuk için ağlamanın iman ile çeliştiğini ve günah olduğunu sanarak Hz. Peygamber'e bu davranışının sebebini Hz. Peygamber ağlamanın Allah'ın takdirine karşı çıkmaktan değil, merhametten dolayı olduğunu ve Allah'ın ancak merhametli olanlara merhamet ettiğini açıklamıştır.⁷³⁹

2. Büyük Üzüntüsüne Rağmen Hz. Peygamber Vazifelerini Yerine Getirirdi.

Esmâ bt Yezîd ve Mugîra b. Şu'be (r.a)'nin hadisleri, Hz. Peygamber'in çocuğu İbrahim'in vefatından bahsetmektedir. Üsâme b. Zeyd (r.a)'in hadisindeki olayda olduğu gibi Hz. Peygamber gözyaşlarını tutamayıp her baba ve dede gibi acı çekmekteydi.

⁷³⁶ Buharî, *Sahih*, II, 39, Kusûf 15, no: 1060

⁷³⁷ Müslim, *Sahih*, II, 360, Kusûf 5, no: 915

⁷³⁸ Kastallanî, *İrşadu's-Sarî*, II, 401

⁷³⁹ Kastallanî, *İrşadu's-Sarî*, II, 402; Sindî, *Kifâyetü'l-Hâce*, I, 482

Fakat o anlarda bile tebliğ vazifesini yerine getirmekten taviz veremezdi. Medine etrafında Hz. Peygamber'in çocuğu öldüğünden dolayı güneş tutulduğu diye batıl inanç ortaya çıktığını öğrenince sanki bütün acılarını unutmuş, insanları Mescid-i Nebevî'de toplayıp onlara güneş ve ayın Allah'ın kudretinin âyetlerinden iki âyet olduğunu, onların hiç bir kimsenin ölmesinden veya doğmasından dolayı tutulmayacağını, böyle durumlarda bu durum geçinceye kadar Allah'a duâ edip ve namaz kılınması gerektiğini anlatmıştır.⁷⁴⁰

3. İnsanın Dengesinin Kendi İmanı İle Sağlanması

Hz. Peygamber, güneş tutulduğunda davranışıyla insan Allah'a inandığında şuurundan ve beşerî duygularından uzaklaşmadığını ancak en duygusal anında bile doğrulardan taviz vermeyip yanlışları reddettiğini, her şeyin Allah'tan olduğu inancının sarsılmadığını beyan etmiştir. Üzölmek sabra aykırı değildir. Fakat insan üzüölürken bile günah ve isyan anlamına gelecek şeylere yaklaşmamalıdır.

4. Evlat Kaybetme İmtihani:

Evlat acısı, her insanın başına gelebilen oldukça zor bir imtihandır. Hz. Peygamber örnek alınarak sabır gösterilmeli, söylediğı gerçekler hatırlanmalıdır. Hepimiz Allah'tan geldik ve Allah'a döneceğiz. Hepimiz ve herşey Allah'ındır. Herkes Allah'ın önceden takdir ettiğı şekilde yaşayıp ömrü bittiğinde bu hayattan ayrılacaktır.

5. Çocuğunu Kaybeden Kimseyi Teselli Edilmesinde Söylenen Sözler

Çocuğunu kaybeden birine söylenecek en teselli verici sözlerden biri, Hz. Peygamber'in kızına söylediğı şu sözdür: Veren de Allah'tır. Alan da Allah'tır. Her şey Allah'ın takdirine ve hikmetine bağlıdır. Sabrediniz, Allah'ın sevabına talip olunuz.⁷⁴¹

⁷⁴⁰ İbn Battal, *Şerhu'l-Buhârî*, III, 37

⁷⁴¹ Muhammed b. ali b. Muhammed b. Abdillâh eş-Şevkânî, *Neylü'l-evtâr*, thk, İsamu'd-Dîn es-Sababti, Dâru'l-Hadis, Mısır, I.bsk., 1993; IV, 117

6. Hz. Zeyneb Peygamber'i İlk Çağırıldığında Hz. Peygamber'in hemen Ona Gitmemesinin Nedeni

Hz. Peygamber, kızı tarafından ilk çağırıldığında ona gitmemiştir. Mubarekfuri'ye göre gitmeme nedeni hakkında üç ihtimal bulunabilir: a.Meşgul olması, b.Allah'ın emrine tamamen teslim olması, c.Gitmemenin caiz olduğunu beyan etmek istemesidir.⁷⁴²

⁷⁴² Mubarakfuri, **Mir'âtu'l-Mefâîh**, V, 460

4.14. ÇOCUK SEVGİSİ RAHMAN'IN RAHMETİNİN GÖSTERGESİDİR

Sevginin en güzel yansıması ve en temiz şekli, annenin karşılık beklemeden çocuğuna gösterdiği sevgidir. O kadar büyük bir sevgidir ki anne çocuğuna bir zarar gelmesin diye hiç düşünmeden kendinî tehlikeye atar.

Hız. Peygamber, böyle bir sevgiyi görünce sahabe-i kirama Allah'ın merhametinden bahsetmeyi uygun görmüştür. Bu konu gelecek hadiste ele alınacaktır.

YÜZ YİRMİ İKİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّهُ قَالَ : قَدِمَ عَلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِسَبْيِ فِإِذَا امْرَأَةً مِنَ السَّبْيِ ، تَبْتَعِي ، إِذَا وَجَدَتْ صَبِيًّا فِي السَّبْيِ ، أَخَذَتْهُ فَأَلْصَقَتْهُ بِبَطْنِهَا وَأَرْضَعَتْهُ ، فَقَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «أَتَرُونَ هَذِهِ الْمَرْأَةَ طَارِحَةً وَلَدَهَا فِي النَّارِ؟» قُلْنَا : لَا ، وَاللَّهِ وَهِيَ تَقْدِرُ عَلَى أَنْ لَا تَطْرَحَهُ ، فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «لَلَّهِ أَرْحَمُ بِعِبَادِهِ مِنْ هَذِهِ بَوْلِدِهَا»

b. Tercümesi

Hız. Ömer b. Hattâb (r.a)'dan gelen rivayete göre şöyle demiştir: Rasûlullah (s.a.v)'e esirler geldi. Esirlerden bir kadın çocuğunu arıyordu. Esirler arasında bir çocuk bulduğu vakit onu aldı, bağrına bastı ve emzirmeye başladı. Rasûlullah (s.a.v) bize:

- **Bu kadının çocuğunu ateşe atar mı?** buyurdu. Biz:

- Hayır, Vallahi! Onu atmak zorunda olsa bile atmaz, dedik. Bunun üzerine Rasûlullah (s.a.v) :

- **Muhakkak Allah, kullarına bu kadının çocuğuna acımasından daha çok acır**, buyurdular.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Buhârî⁷⁴³ ve Müslim'in⁷⁴⁴ *Sahih*'lerinde tahric edilmiş olan *müttefakun aleyh* bir hadistir.

d. Değerlendirme

En büyük sevgi, Allah'ın kullarına karşı sevgisidir. O sevgi hiç bir şeyle ölçülemez. Dünyadaki en içten sevgi olan annenin çocuğuna karşı sevgisiyle karşılaştırıldığında ondan bile daha büyük olduğunu Hz. Peygamber (s.a.v) bize bildirmiştir.

Allah'a kulluk, Allah'ın rahmetine nail olmanın kapısıdır. Kim o rahmeti istiyorsa Allah'a kulluk etmeli, Allah'ın emirlerini yerine getirip yasaklarından uzak durmalı, yaptığı her hatadan dönüp tevbe etmelidir.⁷⁴⁵

4.15. KIZ ÇOCUKLA İLGİLENMENİN FAZİLETİ

Kadın zayıf ve nazik bir varlıktır. Kız çocuk ise hem kız olduğundan hem de çocuk olduğundan daha çok ilgilenmeye muhtaçtır. Ekonomisi erkeklere dayanan toplumun erkeklerinin otoritesi daha güçlü olup o toplumun kadınları ise bazen haksızlığa maruz kalabilir. Böyle toplumlarda kızları ve kız çocukları korumak ve onlarla ilgilenmek oldukça önemlidir.

Hz. Peygamber hem konuşarak hem de uygulayarak toplumun bu zayıf noktasını korumak için elinden geleni yapmıştır. Hatta kız torununu insanların önünde camiinin mihrabında imamlık yaparken omuzlarının üstünde taşımıştır.

Gelecek hadislerde Hz. Peygamber kız çocuğa iyi davranmaya ve onun iyi yetiştirilmesine teşvik etmektedir.

⁷⁴³ Buhârî, *Sahih*, VIII, 8, Edeb 18, no: 5999

⁷⁴⁴ Müslim, *Sahih*, IV, 2109, Tevbe 4, no: 2754

⁷⁴⁵ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, XXII, 101

YÜZ YİRMİÜÇÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ عَائِشَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَقَالَتْ: جَاءَتْنِي أَمْرَأَةٌ، وَمَعَهَا ابْنَتَانِ لَهَا، فَسَأَلْتَنِي فَلَمْ تَجِدْ عِنْدِي شَيْئًا غَيْرَ تَمْرَةٍ وَاحِدَةٍ، فَأَعْطَيْتُهَا إِيَّاهَا، فَأَخَذَتْهَا فَقَسَمَتْهَا بَيْنَ ابْنَتَيْهَا، وَلَمْ تَأْكُلْ مِنْهَا شَيْئًا، ثُمَّ قَامَتْ فَخَرَجَتْ وَابْنَتَاهَا، فَدَخَلَ عَلَيَّ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَدَّثَنِي حَدِيثَهَا، فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ ابْتُلِيَ مِنَ الْبَنَاتِ بِشَيْءٍ، فَأَحْسَنَ إِلَيْهِنَّ كُنَّ لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ.»

b. Tercümesi

Hiz. ÂiŒe (r.anhâ) anlatıyor: Bana bir kadın geldi. Yanında iki kız vardı. Benden bir Œeyler istedi. Yanımda bir tek kuru hurmadan başka bir Œey yoktu. O hurmayı o kadına verdim. Kadın onu alarak iki kızına taksim etti. Kendisi ondan bir Œey yemedi. Sonra kızlarıyla birlikte kalktı, gitti. Arkasından yanıma Hiz. Peygamber (s.a.v) geldi. Kadının hikâyesini ona anlattım. Bunun üzerine Hiz.Peygamber (s.a.v): "**Kim kız evladı ile imtihan olursa o da onlara iyi bakarsa kızlar ona Cehennem'e karşı perde olur.**" buyurdular.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Müslim'in *Sahih*'inde⁷⁴⁶ ve Tirmizî'nin *Sünen*'inde⁷⁴⁷ tahrir edilmiş olan **sahih** bir hadistir.

YÜZ YİRMİ DÖRDÜNCÜ HADİS

a. Metni

عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ كَانَتْ لَهُ أَنْثَى فَلَمْ يَبْدُهَا، وَلَمْ يَهْنِهَا، وَلَمْ يُؤْتِرْ وَلَدَهُ عَلَيْهَا، - قَالَ: يَعْنِي الذُّكُورَ - أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ.»

b. Tercümesi

⁷⁴⁶ Müslim, *Sahih*, IV, 2027, Birr ve Sıla 46, no: 2629

⁷⁴⁷ Tirmizî, *Sünen*, III, 383, Birr ve Sıla 13, no: 1915

Hz. İbn Abbas (r.a)'tan rivayet edildiğine göre; Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Her kimin bir kızı olur da onu diri diri toprağa gömmez, hor görmez, erkek çocuğunu ona tercih etmezse Allah onu Cennet'e alır.**"

c. Tahrici

Hadisi Ebû Dâvûd *Sünen*'inde tahric etmiştir.⁷⁴⁸

d. Derecesi

Hakim *Müstedrek*'te hadisin *sahih* olduğunu beyan etmiştir.⁷⁴⁹

⁷⁴⁸ Ebû Davud, *Sünen*, VII, 458, Nevm 129, no: 5146

⁷⁴⁹ Hâkim, *Müstedrek*, IV, 196, No: 7351

YÜZ YİRMİ BEŞİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَنْ عَالَ جَارِيَتَيْنِ حَتَّى تَبْلُغَا، جَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ أَنَا وَهُوَ.» وَضَمَّ أَصَابِعَهُ.

b. Tercümesi

Enes b. Mâlik (r.a)'ten rivayete göre Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Bir kimse iki kıza bulûğa erinceye kadar bakarsa, kıyamet gününde benimle beraber şöyle gelir." ve parmaklarını bir araya getirerek yakınlığa işaret etti.

c. Tahrici ve Derecesi

Hadis Müslim'in *Sahih*'inde⁷⁵⁰ ve Tirmizî'nin *Sünen*'inde⁷⁵¹ tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

d. Değerlendirme

1. Kız Çocuğu Yetiştirme Fazileti

Geçen hadislerde Hz. Peygamber (s.a.v), kız çocuğa iyilik yapmak, onu iyi yetiştirmek ve ihtiyaçlarını karşılamak için çaba harcamak insanın yapabileceği en iyi şeylerden biri olduğunu, insanın cehennem azabından korunmasına ve cennete girmesine bir neden teşkil ettiğini⁷⁵² ve iki kız yetiştiren eden kimsenin cennette Hz. Peygamber'in kendisiyle beraber olacağını anlatmıştır.

2. Kız Çocuğu Yetiştirme Konusunun Üzerinde Yapılan Vurgunun Nedeni

İbn Battâl, kız çocuğa bakmak erkek çocuğa bakmaktan daha hayırlı ve sevablı olduğunu⁷⁵³ söylese de Hz. Peygamber'in bütün çocukların adil muammele görmesi gerektiğini emretmesi unutulmamalıdır. Kız çocuğa bakmak ve onu korumak daha zor olduğundan ve "Sevab zorluğa göredir." mantığından kız çocukla ilgilenme sevabı daha büyük sayılabilir.

⁷⁵⁰ Müslim, *Sahih*, IV, 2027, Birr ve Sıla 46, no: 2631

⁷⁵¹ Tirmizî, *Sünen*, III, 383, Birr ve Sıla 13, no: 1914

⁷⁵² İbn Battal, *Şerhu'l-Buharî*, III, 417; Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, VIII, 278

⁷⁵³ İbn Battal, *Şerhu'l-Buharî*, IX, 213

3. Kız Çocukla İlgilenmenin Anlamı

Kız çocukla ilgilenmek, onu görünen ve görünmeyen tehlikelerden korumak, hayat masraflarını karşılamak, ona edep ve uygun eğitim vermek ve ondan sıkılmış gibi davranmamak demektir.⁷⁵⁴ Hz. Peygamber (s.a.v) İbn Abbas hadisinde bu noktayı açık şekilde anlatmıştır. Kız çocukla erkek çocuktan daha az ilgilenmek onu aşığlamak veya ondan sıkılmış gibi davranmak kesinlikle yapılmaması gereken bir şeydir.⁷⁵⁵ Hz. Peygamber böyle davranışları o kadar kınadı ki onları yapanı kız çocuğu diri diri gömen câniyle birlikte zikretmiştir ve onlara aynı gözle bakmıştır.

Kız çocuğa iyilik yapmak bozulmuş toplumlara göre değil, İslam'a göre iyilik yapmak demektir.⁷⁵⁶ Günah içeren, günah işlemeye neden olan veya günah işlemeye teşvik eden her hangi bir şey iyilik değil, kötülük sayılır.

4. Hz. Peygamber (s.a.v)'in Kızlar Konusunda “İmtihan” İfadesini Kullanmasının Sebebi:

Hz. Âişe (r.a)'nin hadisinde Hz. Peygamber (s.a.v)'in kızlar hakkında imtihan kelimesini kullanmasının nedeni hakkında İmam Nevevi şöyle demiştir: İnsanlar kız evlâdından hoşlanmadıkları için Hz. Peygamber (s.a.v) bu kelimeyi kullanmıştır.⁷⁵⁷ İmtihan anlamına gelen *ibtilâ* kelimesi kız çocuğuyla ilgilenmenin önemini vurgulamaktadır. Kız çocuk ailesi ve toplumu için bir sınavdır onu iyi yetiştiren insan sınavı kazanıp cennetlik olur. Onlara zulmeden, gerektiği gibi ilgilenmeyen sınavı geçmeyip ahirette zor durumda kalır.

4.16. HZ. PEYGAMBER'İN YETİMLE İLGİLENMESİ

Hz. Peygamber yetimliğın acısını çekerek büyüdü. Doğmadan birkaç ay önce babasını kaybetti. Altı yaşını geçmeden annesi de gözünün önüde vefat etti. Sekiz yaşına gelince çok sevdiği ve alıştığı kişi dedesini de kaybetti. Hem ayrılma acısını hem ekonomik zorlukların acısını tattı. Yetimlik sadece maddî ihtiyaçların değil duygusal ihtiyaçların bulunmasına temel bir neden teşkil etmektedir. Yetimin maddî ve duygusal ihtiyaçlarını karşılamak için onun özel bir bakıma ve ilgilenmeye ihtiyacı vardır. İslam

⁷⁵⁴ Veliyyüddin el-İrâkî, **Tarhu't-Tesrib**, VII, 67; Nevevî, **Minhâc**, XVI, 180

⁷⁵⁵ İbni Melek, **Şerhu'l-Mesabih**, V, 304

⁷⁵⁶ Ali el-Karî, **Mirkatü'l-Mefatih**, VII, 3100

⁷⁵⁷ Nevevî, **Minhâc**, XVI, 179

dininde bu konuya o kadar çok önem verilmişti ki Hz Peygamber, yetime bakmak sadece cennete girmenin bir sebebi değil Peygamberler'le cennete girmenin de vesilesi olduğunu anlatmıştır. Gelecek hadislerde bu konudan genişçe bahsedilecektir.

YÜZ YİRMİ ALTINCI HADİS

a. Metni

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : «مَنْ قَبَضَ يَتِيمًا مِنْ بَيْنِ الْمُسْلِمِينَ إِلَى طَعَامِهِ وَشَرَابِهِ أَدْخَلَهُ اللَّهُ الْجَنَّةَ الْبَتَّةَ إِلَّا أَنْ يَعْمَلَ ذَنْبًا لَا يُغْفَرُ لَهُ.»

b. Tercümesi

İbn Abbâs (r.a.)'tan rivâyet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: "Her kim Müslümanların arasından bir yetimi alır ve kendi yiyeceğine ve kendi içeceğine ortak ederse Allah elbette onu cennete sokacaktır. Meğer ki affedilmeyecek bir günah işlemiş ola"

c. Tahrici ve derecesi

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahrir edip senesinde zayıf ravî olan Haneş Huseyin b. Kays bulunduğundan hadisin *zayıf* olduğunu beyan etmiştir.⁷⁵⁸

Hadisimiz, isnadındaki (Haneş Huseyin b. Kays) sebebiyle zayıftır. İbn Adıyy⁷⁵⁹, Zehebî⁷⁶⁰ ve Mizzî⁷⁶¹ Haneş Huseyin b. Kays'ın *zayıf* olduğunu belirtmişlerdir. İbn Hacer onun hakkında: O metruk bir ravidir, demiştir.⁷⁶²

YÜZ YİRMİ YEDİNCİ HADİS

a. Metni

⁷⁵⁸ Tirmizî, *Sünen*, III, 384, el-Birr ve's-Sıla 14, no: 1917

⁷⁵⁹ İbn Adıyy, *Kâmil*, III, 218

⁷⁶⁰ Zehebî, *Mîzan*, I, 546

⁷⁶¹ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, VI, 466

⁷⁶² İbn Hacer, *Takrib*, s.168

عن سَهْلَ بْنِ سَعْدٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: "أَنَا وَكَافِلُ الْيَتِيمِ فِي الْجَنَّةِ هَكَذَا." وَقَالَ بِإِصْبَعَيْهِ السَّبَّابَةَ وَالْوُسْطَى.

b. Tercümesi

Sehl b. Sa'd (r.a)'dan rivâyet edildiğine göre, Hz. Peygamber (s.a.v) orta parmağıyla baş parmağının yanında yer alan şehadet parmağını bitiştirerek: "**Yetimin geçimini üzerine alan ile ben cennette işte böyleyiz.**" Buyurdu.

c. Tahrici

Hadis, Buhârî'nin *Sahih*'inde,⁷⁶³ Ebû Dâvûd⁷⁶⁴ ve Tirmizî'nin⁷⁶⁵ *Sünen*'inde tahrir edilmiş olan *sahih* bir hadistir.

YÜZ YİRMİ SEKİZİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ - صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ - : "مَنْ عَالَ ثَلَاثَةَ مِنْ الْأَيْتَامِ، كَانَ كَمَنْ قَامَ لَيْلَهُ وَصَامَ نَهَارَهُ، وَغَدَا وَرَاحَ شَاهِرًا سَيْفَهُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ، وَكُنْتُ أَنَا وَهُوَ فِي الْجَنَّةِ أَحْوَيْنِ، كَهَاتَيْنِ أُخْتَانِ." وَالصَّقَ إِصْبَعَيْهِ السَّبَّابَةَ وَالْوُسْطَى.

b. Tercümesi

Abdullah bin Abbâs (r.anhuma)'dan rivayet edildiğine göre; Resûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Kim yetimlerden üç kişinin nafakasını, yetiştirilmesini üstlenirse gecesini ibâdetle ihya edip gündüzünü oruçla geçiren ve kılıcını çekerek sabah akşam Allah yolunda cihâd eden kimse gibi (sevab sahibi) olur ve benle o şu iki kardeş (parmak) gibi cennet'te kardeş oluruz**" ve şehâdet parmağı ile orta parmağını birbirine yapıştırdı."

c. Tahrici ve derecesi

⁷⁶³ Buhârî, *Sahih*, VIII, 9, Edeb 24, no: 6005

⁷⁶⁴ Ebû Davud, *Sünen*, VII, 461, Edeb 130, no: 5150

⁷⁶⁵ Tirmizî, *Sünen*, III, 385, Birr ve Sıla 14, no: 1918

Hadisi İbn Mâce *Sünen*'inde tahrir etmiştir.⁷⁶⁶ Hadis, senedindeki ravi Hammad b. Abdirrahmân el-Kelbî⁷⁶⁷ sebebiyle *zayıf* bir hadistir. Bu ravi hakkında Mizzî: Mechul bir ravidir, rivayeti zayıftır,⁷⁶⁸ İbn Adıyy ise: O zayıf bir ravidir,⁷⁶⁹ demiştir. İbn Hacer onun hakkında: O zayıf bir ravidir, demiştir.⁷⁷⁰ Hadisimiz, Busîrî⁷⁷¹ ve Şuayb el-Arnaût'a⁷⁷² göre *zayıf* bir hadistir.

YÜZ YİRMİ DOKUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ عَوْفِ بْنِ مَالِكِ الْأَشْجَعِيِّ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : «أَنَا وَامْرَأَةٌ سَفْعَاءُ الْخَدَّيْنِ كَهَاتَيْنِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» وَأَوْمَأَ يَزِيدُ بِالْوُسْطَى وَالسَّبَّابَةِ «امْرَأَةٌ آمَتْ مِنْ زَوْجِهَا ذَاتُ مَنْصِبٍ، وَجَمَالٍ، حَبَسَتْ نَفْسَهَا عَلَى يَتَامَاهَا حَتَّى بَانُوا أَوْ مَاتُوا.»

b. Tercümesi

Avf b. Malik el-Eşcaî (r.a)'den rivayet edildiğine göre, Rasûlullah (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Asil ve güzel olduğu halde kocasından dul kalıp da yetim çocukları için (onlar ev bark sahibi olup kendisinden) ayrılıncaya kadar yahutta (onlar) ölünceye kadar, kendinî (kocaya varmaktan) alıkoyan (ve bu hususta karşılaştığı sıkıntılar sebebiyle) yanakları kararan kadınla ben kıyamet gününde (biribirimize yakınlıkta) şu ikisi gibiyiz." (Ravî) Yezid, (bu hadisi rivayet ederken Hz. Peygamber'in bu hadisi söylerken yaptığı hareketi aynen göstermek için) orta parmağıyla şahadet parmağına işaret etti.

c. Tahrici

Hadisi Ebû Dâvûd *Sünen*'inde tahrir etmiştir.⁷⁷³

d. Derecesi

⁷⁶⁶ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 642, Edeb 6, no: 3680

⁷⁶⁷ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, VII, 280

⁷⁶⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, VII, 280

⁷⁶⁹ İbn Adıyy, *Kâmil*, III, 14

⁷⁷⁰ İbn Hacer, *Takrib*, s.178

⁷⁷¹ Busîrî, *Misbahu'z-Züccace*, IV, 104

⁷⁷² İbn Mâce, *Sünen*, IV, 642, Edeb 6, no: 3680

⁷⁷³ Ebû Davud, *Sünen*, VII, 460, Edeb 130, no: 5149

Hadis, senedindeki (Nehhês bin Kahm) sebebiyle *zayıf* bir hadistir. Bu ravi Ebu Dâvûd⁷⁷⁴, İbn Ebî Hatim⁷⁷⁵ İbn Hibban,⁷⁷⁶ İbn Adıyy,⁷⁷⁷ Mizzî⁷⁷⁸ ve İbn Hacer'e⁷⁷⁹ göre zayıf bir ravîdir. Hadis Hafız Zeyneddin el-İrakî⁷⁸⁰ ve Şuayb el-Arnaût'a⁷⁸¹ göre *zayıf* bir hadistir.

YÜZ OTUZUNCU HADİS

a. Metni

عَنْ عَمْرٍو بْنِ شُعَيْبٍ، عَنْ أَبِيهِ، عَنْ جَدِّهِ، أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خَطَبَ النَّاسَ فَقَالَ: «أَلَا مَنْ وَلِيَ يَتِيمًا لَهُ مَالٌ فَلْيَتَجَرَّ فِيهِ، وَلَا يَتْرُكْهُ حَتَّى تَأْكُلَهُ الصَّدَقَةُ.»

b. Tercümesi

Amr b. Şuayb (r.a)'ın babasından ve dedesinden rivâyete göre, Rasûlullah (s.a.v) insanlara bir hutbe vererek şöyle buyurdu: "**Dikkat! Her kim malı olan bir yetimin velisi olursa o malda ticaret yapsın ve onu, zekatın yiyip tüketmesine terk etmesin.**"

c. Tahrici

Hadisi Tirmizî *Sünen*'inde tahric edip onun *zayıf* olduğunu belirtmiştir.⁷⁸²

d. Derecesi:

Hadis, senedindeki (el-Müsennâ b. el-Sabah) sebebiyle *zayıf* bir hadistir. İbn Sa'd⁷⁸³, Ahmed b. Hanbel, Yahya b. Maîn, Tirmizî, Mizzî,⁷⁸⁴ ve İbn Hacer⁷⁸⁵, bu

⁷⁷⁴ Ebû Dâvûd, *Süâlat Ebî 'Ubeyd el-Acurrî*, s.349

⁷⁷⁵ İbn Ebi Hatim, *el-Cerh ve't-Tâdil*, VIII, 511

⁷⁷⁶ İbn Hibbân, *Mecrûhîn*, III, 56

⁷⁷⁷ İbn Adıyy, *Kâmil*, VIII, 326

⁷⁷⁸ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, XXX, 28

⁷⁷⁹ İbn Hacer, *Takrib*, s.566

⁷⁸⁰ Irakî, *Muğnî*, II, 1013

⁷⁸¹ Ebû Davud, *Sünen*, thk: Şuayb el-Arnaût, VII, 460, Edeb 130, no: 5149

⁷⁸² Tirmizî, *Sünen*, II, 25, Zekat 15, no: 641

⁷⁸³ İbn Sa'd, *Tabakat*, V, 491

⁷⁸⁴ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, XXVII, 206

⁷⁸⁵ İbn Hacer, *Takrib*, s.519

ravinin zayıf olduğunu belirtmişlerdir. Hadis Tirmizi, İbn Hacer⁷⁸⁶ ve Nevevî'ye⁷⁸⁷ göre *zayıf* bir hadistir.

YÜZ OTUZ BİRİNCİ HADİS

a. Metni

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، عَنْ النَّبِيِّ - ﷺ - قَالَ: "خَيْرُ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُحْسَنُ إِلَيْهِ، وَشَرُّ بَيْتٍ فِي الْمُسْلِمِينَ بَيْتٌ فِيهِ يَتِيمٌ يُسَاءُ إِلَيْهِ."

b. Tercümesi

Ebû Hüreyre (r.a)'den rivayet edildiğine göre; Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "**Müslüman toplumundaki evlerin içinde en hayırlısı, kendisine iyilik edilen bir yetimin bulunduğu evdir. Ve müslüman toplumundaki evlerin en kötüsü kendisine kötülük edilen bir yetimin bulunduğu evdir.**"

c. Tahrirci

Hadisi İbn Mace *Sünen*'inde tahrir etmiştir.⁷⁸⁸

d. Derecesi

Hadis, senedindeki zayıf ravi Yahyâ b. Süleyman Ebû Salih sebebiyle *zayıf* bir hadistir. Bu ravi hakkında Buharî:⁷⁸⁹ Onun hadisi münkerdir, İbn Hacer⁷⁹⁰, Zehebî⁷⁹¹ ve İbn Adıyy⁷⁹²: O zayıf bir ravidir, demiştir. Hadis Busîrî⁷⁹³, Irakî⁷⁹⁴ ve Şuayb el-Arnaût'a⁷⁹⁵ göre *zayıf* bir hadistir.

e. Değerlendirme

⁷⁸⁶ Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *ed-Diraye Fi Tahrîc Ehâdisi'l-Hidaye*, Daru'l-Marife, Beyrut, I, 249

⁷⁸⁷ Nevevî, *Hulâsa*, II, 1079

⁷⁸⁸ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 641, Edeb 6, no: 3679

⁷⁸⁹ Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal*, XXXI, 373

⁷⁹⁰ İbn Hacer, *Takrib*, s.591

⁷⁹¹ Zehebî, *Mizanu'l-İ'tidâl*, IV,383

⁷⁹² İbn Adıyy, *Kâmil*, IX, 81

⁷⁹³ Busîrî, *Misbahu'z-Zücade*, IV, 103

⁷⁹⁴ Irakî, *Muğnî*, III, 1210

⁷⁹⁵ İbn Mâce, *Sünen*, IV, 641, Edeb 6, no: 3679

Hadislerin bahsettiği konu "yetimle ilgilenme" konusudur. "**Yetim**" Arapça kökenli bir kelimedir. Bu kelimenin asıl anlamı yalnız veya terkedilip unutulmuş bir kimsedir. Babasını kaybeden her çocuğa yetim denir. Yetimlik erkek çocukta buluş çağına girince kız çocukta ise evlenince sona erer.⁷⁹⁶

Hadislere dayanarak yetime yardım eden, onun geçimini üzerine alan ve İslam terbiyesi üzere yetiştiren kimse, yetimin akrabasından olsun veya olmasın⁷⁹⁷, o kadar büyük sevaba nail olur ki cennette Hz. Peygamber (s.a.v)'e yakın olur. Bu sevaptan daha büyük bir sevap düşünülemez.⁷⁹⁸

Yetimlere ilgilenen kişiler cennete ilk girecek kişilerdendir. Cennete o kadar erken girecek ki sanki Hz. Peygamber'le yan yana girecektir.⁷⁹⁹

İbn Abbas hadisinde Hz. Peygamber, yetimin bütün maddî ve manevî ihtiyaçlarını karşılamaya çalışan insan bile bazı günahları işlerse o günah affedilmez. İslam alimleri affedilmeyecek günahları ikiye ayırdılar: Birincisi Allah'a ortak koşma içeren günahalar, ikincisi ise, kulun hakkına tecavüz etme içeren günahlar. Bunlardan birini işleyen tövbe etmeyip hakkı sahibine geri vermemiş ise günahı affedilmez.⁸⁰⁰

Yetim velisi, yetime öz çocuğu gibi iyi bakmalı ve özen göstermelidir.⁸⁰¹ Yetime özen gösteren kimse dünyanın en iyi insanlarından sayılırken yetime zulmeden kimse de dünyanın en hayırsız insanlarından sayılır. Bir evde yetimin bulunması ve ikram edilmesi bütün o evdeki insanları bereketlendirir. Aksi halde bir yetim incitilip aşağılanırsa bütün evin bereketi kaçır.⁸⁰² Sadece ev değil bir toplum, yetimlerini kucaklarsa bu iyi bir toplum olduğunu gösterir ve Allah böyle toplumları bereketlendirir. Toplumun yetimleri sahipsiz ve zor durumlar altında bırakılırsa Allah öyle merhametsiz topluma merhamet etmez.

⁷⁹⁶ İbn Manzur, **Lisân**, XII, 646

⁷⁹⁷ İbn Abdilberr, **İstizkâr**, VIII, 434

⁷⁹⁸ Mübârekfûrî, **Tuhfetü'l-Ahvezî**, VI, 38; İbn Battal, **Şerhu'l-Buharî**, IX,217; İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, X, 436

⁷⁹⁹ Mübârekfûrî, **a.g.e.**, VI, 39; İbn Hacer, **a.g.e.**, X, 436

⁸⁰⁰ Mübârekfûrî, **a.g.e.**, VI, 38

⁸⁰¹ İbn Hacer, **Fethu'l-Barî**, X, 437

⁸⁰² Ali el-Karî, **Mirkatü'l-Mefatîh**, VIII, 3115

Kocası vefat edip çocukları yetim kalmış olan kadının çocuğuna bakması, Allah için çocuk kendi ayaklarının üzerinde durabileceğine kadar evlenmemesi ve bu yolda çıkacak zorlukları tahammül etmesi Allah katında büyük bir iyiliktir.⁸⁰³ Öyle bir kadın sadece cennete girmekle değil, Hz. Peygamber'e komşu olmakla müjdelenmiştir.

Hız. Peygamber, yetimin acil ihtiyaçlarına özen gösterdiği gibi geleceğinde çıkabilecek sorunların önlenmesine de özen göstermiştir. İşletilmeyen para zamanla tükenip yok olur. Hz. Peygamber yetimin parasının zamanla tükenmemesi için velisine yetimin parasının işletmesini emreder. Yetimin parasına zekat düşüp düşmediği konusundan 97. ve 98. hadislerin değerlendirmesinde bahsedilmiştir.

97 ve 98 numaralı hadis ile Amr b. Şauyib hadisi arasında bir teâruz görünür. 97 ve 98 numaralı hadislere göre çocuk buluş yaşına gelene kadar ibadet sorumluluğu söz konusu değildir. Amr b. Şauyib hadisi ise yetim çocuk zengin ise parasına zekat düştüğünü anlatmaktadır. Bu çelişki karşısında alimler iki görüşe ayrılmış:

- a. Hanefî görüşü: 99 ve 100 numaralı hadisler "**Çocuk üzerinden kalem kaldırılmış.**" sahih olup Amr b. Şauyib'in hadisinin zayıf olduğundan 97 ve 99 numaralı hadisler tercih edilir ve zekat bütün ibadetler gibi buluş yaşına girmeyene farz değildir.⁸⁰⁴
- b. Cumhurun (Malikî, Şafii ve Hanbeli mezhepleri) görüşü: Onlara göre zekat mala bağlıdır. Zenginlik (nisâb) bulunduğu zaman zekat çocuğun ve delinin malına bile düşer. Zira zekat fakirin zenginin malına olan bir hakkıdır.⁸⁰⁵

Cumhura göre; 99. ve 100. hadis çocuğun zekat vermesinin kendisine farz olmadığını göstermektedir. Amr b. Şauyib hadisinde ise çocuğun zekat vermesinin malına farz olduğunu ifade edilmektedir. Dolayısıyla hadisler arasında bir çelişkinin bulunmadığı görülmektedir.⁸⁰⁶

⁸⁰³ İbn Melek, *Şerhu'l Mesabih*, VI, 304

⁸⁰⁴ Kâsânî, *Bedâyi'*, II, 4

⁸⁰⁵ Ruaynî, *Mevâhibu'l-Cefil*, II, 256; İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-Müctehid*, II, 5; Şirbînî, *Muğni'l-Muhtâc*, II, 123; İbn Kudame, *Muğni*, II, 464.

⁸⁰⁶ Aynî, *Umdetü'l-Kârî*, VIII, 237; Ali el-Karî, *Mirkatü'l-Mefâtih*, IV, 1276

SONUÇ

Çocukla ilgilenmek her çağda önemlidir. Fakat yaşadığımız teknoloji çağı, bu önemi kat kat artırmıştır. Eskiden çocuk yaşadığı mahallenin tesirinde yetişirdi. Mahallenin sokağı, camisi, okulu ve orada yaşayan komşular ister istemez çocuğu toplumun ahlak ve gelenekleriyle beslerdi. Düşünce yapısının gelişmesinde önemli rol oynardı.

Fakat yaşadığımız çağda her şey o kadar değişti ki, çocuk her an onlarca değil yüzlerce, binlerce farklı, çelişkili, yaşına uygun olmayan, zehirli bala benzeyen, yalanları doğrularının arasında gizlenen, koyun postu altında kurt misali pek çok bilgi kirliliğine maruz kalmaktadır. Çocuğun duyguları, fikirleri veya düşünce tarzında boşluk ya da kusur bulunduğu anda, boş kabın her şeyle doldurulabildiği gibi; çocuğun kirliliği ve mülevves ortamların etkisinin altında kalacağından hiç şüphe yoktur. Bu nedenle çocukların ihtiyaçlarının karşılanması hem günlük hem de gelecekte yapılacak görev listemizin başında yer almalıdır.

Hız Peygamber'in çocuklara davranışları her müslüman için ideal ve kutsal örnek teşkil etmektedir. Bu örnek davranışların açıklanması ve belirlenmesi bu tezin üstlendiği bir görevdir.

Hız Peygamber'in çocuklara davranışı dört kelime ile özetlenecek olursa, bunların çocuğa sevdiğini belli etmek, onunla empati kurmak, çocuğa eğitim vermek ve çocuğu korumaktan ibaret olduğu söylenebilir.

Hız Peygamber (s.a.v), çocuğu ne kadar sevdiğini hem sözleriyle, hem jest ve mimikleriyle, hem dokunuşlarıyla gösterirdi. Çocuğu öperdi, kucakladı, taşırdı, ona hediye verirdi, yüksek sesle: "*Allahım ben onu seviyorum sen de onu sev!*" diye dua ederdi.

Hız Peygamber (s.a.v), empati kurarak çocukla oyun oynardı. Onu sırtına bindirirdi. Çocuğun oyunun kesmez, bitirmesini beklerdi. Hasta çocuğu ziyaret ederdi. Üzgün çocukla konuşarak moralini düzeltirdi. Becerekli çocuğu motive edip onu en uygun alana yönlendirirdi.

Çocuğun yaşına göre öğrenmesi gerekenleri öğretirdi. Çocukla çocuğun anladığı dille konuşurdu. Çocuğa bilgiyi vermeden önce onu bilgiyi almaya teşvik edip hazırlardı. Bir şeyi öğretmeden önce, öğretme esnasında ve öğrettikten sonra ilgi ve sevgi gösterirdi. Verdiği sevgi bir çiçekse, verdiği eğitim ancak o çiçeğin nektarı kadar azdı. Böylece O'nun verdiği eğitim, son derece etkili ve unutulmaz hala gelirdi. Sadece eğitim vermekle kalmayıp çocuğa verilecek en değerli şeyin eğitim ve terbiye olduğunu söylerdi.

Tezimizde Kütüb-i sittede geçen çocuklarla ilgili 131 hadis ele alınmış, bu hadislerin dereceleri belirtilmiş ve bu hadislerden çıkarılacak hükümlere ve sonuçlara işaret edilmiş, aynı anlamda olan hadisler gruplar halinde incelenmiş, ayrı ayrı konuları içeren hadisler tek tek değerlendirilmiştir.

Bu çalışmayı okuyucular ve araştırmacılar için faydalı kılmasını Cenab-ı Hak'dan niyaz eder, bu çalışmanın ileride daha detaylı çalışmalara anahtar olmasını temenni ederim.

BİBLİYOGRAFYA

KUR'AN-I KERİM

1. Ahmed b. Hanbel, Müsned

Ebû Abdillah Ahmed b. Muhammed b. Hanbel eş-Şeybani, *el-Müsned*, nşr. Şuayb el-Arnaut vd. Risale Yay., Beyrut, 2001.

2. Ahmet Tahir DAYHAN, Çocuğun Namaz Eğitimi

Ahmet Tahir “Dayhan, Çocuğun Namaz Eğitimi İle İlgili Bir Hadis Tahlilinin Tahlili”, *Marife*, yl. 3, say. 2, güz 2003, ss. 29-58

3. Ali el-Karî, Mirkat

Ali b. Sultan Muhammed el-Heravî el-Kârî, *Mirkatü'l-Mefatih Şerhu Mişkâti'l-Mesâbih*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 2002

4. Aynî, Binâye

Bedruddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, *el-Binâye fî Şerhi'l-Hidâye*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk., 2000

5. _____, Nuhabü'l-Efkâr

Bedruddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, *Nuhabü'l-Efkâr fî Tenkihi Mebâni'l-Efkâr*, nşr., Din İşleri Bakanlığı, I.bsk., 2008, Katar

6. _____, Şerhu Süneni Ebi Dâvûd

Bedruddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, *Şerhu Süneni Ebi Dâvûd*, nşr. Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 1999

7. _____, Umdetü'l-Karî

Bedruddin Mahmud b. Ahmed el-Aynî, *Umdetü'l-Karî fî Şerhi Sahihi'l-Buharî*, Dâr İhyâ'it-Turâsi'l-Arabî, Beyrut

8. Azim-Âbadi, Avnü'l-Ma'bud (İbn Kayyım Haşiyesiyle)

Muhammed Eşref b. Emîr b. Ali b. Haydar Şerefu'l-Hakk el-Sıddîkî el-Azim-Âbadi, *Avnü'l-Ma'bud Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, II.bsk., Beyrut, 1994

9. Beğavî, Mu'cemu's-Sahâbe

Muhammed b. Abdilaziz b. Merzüban b. Sâbûr b. Şahişah el-Bağavî, *Mu'cemu's-Sahâbe*, thk. Muhammed el-Emin el-Ceknî, Mektebetu Dâri'l-Beyân Yay., Kuveyt, I.bsk., 2000

10. Beyhakî, Sünen

Ahmed b Hüseyin el-Beyhakî, *es-Sünenü'l-Kübra*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, III.bsk, 2003

11. _____, Şüabü'l-İman

Ahmed b Hüseyin el-Beyhaki, *Şüabü'l-İman*, nşr. Abdulhamid Hamed, Mektebetü'r-Rüşd, Riyad, 2003

12. Buhârî, Sahih

Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *es-Sahîh*, nşr. Muhammed Zuheyr b. Nasır, Dâru Tavki'n-Necat, Beyrut, I.bsk, 2001t

13. _____, et-Tarihu'l-Kebîr

Muhammed b. İsmail el-Buhârî, *et-Tarihu'l-Kebîr*, Dâiretu'l-Maârifî'l-Osamniyye., nşr. Dr. Abdulmuîn Hân, Haydarabad ed-Deken, Hindistan

14. Buhûtî, Keşşâful-Kınâ'

Mansûr b. Yûnus b. Salâhi'd-Dîn b. Hasen b. İdrîs el-Buhûtî, *Keşşâful-Kınâ' alâ Metni'l-İknâ*, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut

15. _____, Şerhu Müntehe'l-İrâdât

Mansûr el-Buhûtî, *Dekâiku Uli'n-Nuhâ li-Şerhi Müntehe'l-İrâdât*, Daru Âlemi'l-Kütüb, I.bsk., 1993, Beyrut

16. Busîrî, İthafu'l-Hiyere

Şihabuddin Ahmed b. Ebîbekr el-Busîrî, *İthafu'l-Hiyara fî Zevâ'idî'l-Aşara*, Daru'l-Mişkat, I.bsk, 1999, Riyad-Sudî Arabistan

17. _____, Misbahu'z-Zücade

Ahmed el-Busîrî, *Misbahu'z-Zücade fî Zevâidi İbn Mace*, nşr. Mohammed el-Müntekâ'l-Kişnêvî, Daru'l-Arabiyye, II.bsk, Beyrut, 1982

18. Dârimî, Sünen

Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahman b. Fazl ed-Dârimî, *es-Sünen*, nşr. Huseyn Selîm Esed el-Dârânî, Dâru'l-Muğnî, I. Bsk, 2000

19. Davudoğlu, Müslim Terc.

Ahmed Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, Sönmez Neşriyat, İstanbul, 1980

20. Ebû Dâvûd, , Sünen

Süleyman b. Eş'as b. İshâk el-Ezdî Ebû Dâvûd es-Sicistânî, *es-Sünen*, nşr. Şuâyb el-Arnâût, Dâru'r-Risâleti'l-İlmiyye, I.bsk, Beyrut, 2009

21. Ebû Dâvûd, Süâlat Ebî Ubeyd

Süleyman b. Eş'as b. İshâk el-Ezdî Ebû Dâvûd es-Sicistânî, *Süâlat Ebî Ubeyd el-Âcurrî li-Ebî Dâvûd fî'l-Cerh ve't-Tâdîl*, nşr. Muhammed Ali Kasım el-Ömerî, Medine İslam Üniversitesi, Suudî Arabistan, I.bsk, 1983

22. Ebû Ya'lâ, Müsned

Ebû Ya'lâ Ahmed b. Ali b. el-Müsenna b. Yahya b. İsa b. Hilal el-Temîmî el-Mavsîfî *Müsned*, thk. Hüseyin el-Esed, Dâru'l-Memûn, Şam, 1984

23. Fîrûzâbâdî, Kâmûs

Ebu't-Tahir Mecdüddîn Muhammed b. Yakub b. Muhammed el-Fîrûzâbâdî, *el-Kâmûsü'l-Muhît*, Müessesetü'r-Risale, VIII.bsk, Beyrut, 2005.

24. Gumârî, Hidâye

Ahmed b. Muhammed b. el-Siddîk el-Gumârî, *el-Hidâye fî Tahrici Ehâdisi'l-Bidâye*, Dâr Âlemi'l-Kütüb, Beyrut, 1987

25. _____, Teysîr

Muhammed b. Abdirraûf el-Münâvî, *et-Teysîr bi Şerhi'l-Camii-Sağîr*, el-Mektebetü't-Ticariyye, Mısır, I.bsk, 1937

26. Hakim, Müstedrek

Ebu Abdillâh Muhammed b. Abdillâh el-Hâkim en-Neysâbûrî, *el-Müstedrek ale's-Sahihayn*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk, 1990

27. Hattâb, Mevahibü'l-Celil

Muhammed b. Muhammed b. Abdurrahman et-Tarâbulsî, *Mevahibü'l-Celil fî Şerhi Muhtasari'l-Halil*, Dâru'l-Fikr, III.Bsk., Beyrut, 1992

28. Hattâbî, Me'âlimu's-Sünen

Hamed b. Muhammed b. İbrahim b. el-Hattab el-Büstî el-Hattâbî, *Me'âlimu's-Sünen Şerhu Süneni Ebî Dâvûd*, el-Matbaatü'l-İlmiyye, Halep, 1932

29. Hatiboğlu, İbn Mace Terc.

Haydar Hatiboğlu, *Sünen-i İbn Mâce Tercümesi ve Şerhi*, Kahraman Yayınları, İstanbul, 1982

30. Hâzin, Lubâbu't-Tevîl

Ali b. Muhammed b. İbrahim el-Şihî el-Hâzin, *Lubâbu't-Tevîl fî Me'âni't-Tenzîl*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk, 1994

31. Heysemî, Mecmau'z-Zevâid

Ali b. Ebi Bekr b. Süleyman el-Heysemî, *Mecmau'z-Zevâid ve Menbau'l-Fevâid*, thk. Husam el-Kudsî, Mektebetü'l-Kudsî, Kahire, 1994

32. Heytemî, Tuhfetü'l-Muhtâc

Ahmed b. Muhammed b. Ali b. Hacer el-Heytemî, *Tuhfetü'l-Muhtâc fî Şerhi'l-Minhâc*, el-Mektebetü't-Ticariyyetü'l-Kübrâ, Mısır, 1983

33. Illîş, Minahu'l-Celil

Muhammed b. Ahmed b. Muhammed Illîş, *Minahu'l-Celil Şerhu Muhtasari'l- Halil*, Dâru'l-Fikr Yay., Beyrut, 1989

34. Irâkî, Tarhu't-Tesrîb

Veliyyüddin Abdurrahim b. el-Huseyin b. Abdîrahmân el-Irâkî, *Tarh'ut-Tesrîb Fi Şerhi't-Takrîb*, Dâru'l-Fikri'l-Arabî, Kahire.

35. _____, el-Muğnî

Veliyyüddin Abdurrahim b. el-Huseyin b. Abdîrahmân el-Irâkî, *el-Muğni an Hamli'l-Esfâr fi'l-Esfâr fi Tahrîc mâ fi'l-İhyâ mine'l-Ahbar*, Dâru'l-Âsima, I.bsk., Riyad, 1987

36. Itr, İ'lâmu'l-Enam

Nureddin Itr, *İ'lâmu'l-Enam Şerh Bulûği'l-Merâm min Ahâdîsi'l-Ahkâm*, Dâru'l-Farfûr., IX.bsk, Şam, 1998.

37. İbn Abdilberr, İstizkâr

Ebu Ömer Yusuf b. Abdilberr, *el-İstizkâr el-Câmi' li-mezahibi Fukahâi'l-Emsar ve Ulemâi'l-Aktâr fi-mâ Tezammenehu'l-Muvatta min Meâni'r-Re'y ve'l-Âsâr*, thk, Sâlim Muhammed Atâ ve Muhammed Ali Muavvad, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk, 2000

38. _____, Temhîd

Yusuf b. Abdilberr, *et-Temhîd li-mâ fi'l-Muvatta mine'l-Maânî ve'l-Esânîd*, thk, Mustafa el-Alevî ve Muhammed el-Bekrî, Diyanet İşleri Başkanlığı, Fas, 1967

39. İbn Abidin, Reddü'l-Muhtar

Muhammed Emîn b. Ömer b. Abdilazîz b. Abidin eş-Şâmî, *Reddü'l-Muhtar ale'd-Dürri'l-Muhtar*, Dâru'l-Fikr, II.bsk., Beyrut, 1992

40. İbn Adıyy, Kâmil

Ebû Ahmed b. Adıyy el-Curcânî, *el-Kâmil fi Du'afâi'r-Ricâl*, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, I.bsk., Beyrut, 1997

41. İbn Allân, Delilü'l-Falihîn

Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Allân, *Delilü'l-Falihîn li-Turuki Riyazi's-Salihîn*, Dâru'l-Mârife, IV.bsk., Beyrut, 2004

42. İbn Battal, Şerhu'l-Buharî

Ali b. Halef b. Abdî'l-Melik, *Şerhu Sahîhi'l-Buharî*, nşr. Mektebetu ibn Rüşd,, II.bsk., 2003, Riyad

43. İbn Cüzeyy, el-Kavanînü'l-Fıkhiyye

Muhammed b. Ahmed b. Cüzey' el-Ğırnatî, *el-Kavanînü'l-Fıkhiyye*, Dâr İbn Hazm, Beyrut, I.bsk, 2013

44. İbn Ebî Hatim, el-Cerh ve'Ta'dil

Ebu Muhammed Abdurrahman b.Muhammed b. İdris b. Ebî Hatim, *el-Cerh ve't-Ta'dil*, Dar İhyai't-Turasi'l-Arabî, 1. bsk, Beyrut, 1952.

45. İbnü'l-Esîr, Camiu'l-Usûl,

el-Mübarek b. Muhammed b. Muhammed b. Muhammed b. Abdilkerîm İbnü'l- Esir el-Cezerî, *Camiu'l-Usul fî Ahâdîsi'r-Rasûl*, thk. Abdülkadir Arnaût, Dâru'l-Beyan, Beyrut, I.bsk., 1972.

46. _____, Üsdü'l-Gâbe

Muhammed b. Muhammed b. Abdilkerîm İbnü'l-Esîr el-Cezerî, *Üsdü'l-Gâbe fî Ma'rifeti's-Sahabe*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1989.

47. İbn Hacer, Diraye

Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *ed-Diraye fî Tahrîc Ahadîsi'l-Hidaye*, Daru'l-Marife, Beyrut.

48. _____, İsabe

Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *el-İsabe fî Temyizi's-Sahâbe*, Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk, 1994.

49. _____, Fethu'l-Barî

Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-Barî bi-Şerhi Sahihi'l-Buharî*, Daru'l-Marife, Beyrut, 1379

50. _____, el-Metâlibu'l-Âliye

Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *el-Metâlibu'l-Âliye Bi Zevâldi'l-Mesânîdi's-Semâniye*, Daru'l-Âsîma, I.bsk., Riyad/ Suudi Arabistan, 1998

51. _____, Takrib

Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Takrîbu't-Tehzîb*, thk. Muhammed Avvâme, Daru'r-Raşîd, I bsk, Suriye, 1986

52. İbn Hazm, Muhalla

Ali b. Ahmed b. Said b. Hazm el-Endelüsî, *el-Muhalla bi'l-Âsâr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut.

53. _____, İhkâm

Ali b. Ahmed b. Said b. Hazm el-Endelüsî, *el-İhkâm fî Usûli'l-Ahkâm*, thk. Ahmed Şâkir, Dâru'l-Âfâki'l-Cedîde, Beyrut.

54. İbn Hibbân, Sahih

Muhammed b. Hibban b. Ahmed b. Hibban b. Muâz b. Mâbed el Temîmî Ebû Hatim el-Büstî, *Sahihu İbn Hibban bi-Tertîbi İbn Belbân*, Mu'essesetu'r-Risâle, II.bsk, 1993, Beyrut Lübnan

55. _____, el-Mecrûhîn

Muhammed b. Hibban b. Ahmed, *Kitabu'l-Mecrûhîn mine'l-Muhaddisîn ve'd-Duafâ ve'l-Metrûkîn*, thk. Mahmud İbrâhîm Zâyid, Dâru'l-Vaî, Halep, I.bsk., 1976.

56. _____, es-Sikât

Muhammed b. Hibban b. Ahmed, *es-Sikât*, Dâiretu'l-Maârifî'l-Osmaniyye, Haydarabad I.bsk., 1976

57. İbn Hişam, es-Siretü'n-Nebeviyye

Ebu Muhammed Cemalüddin Abdülmelik b. Hişam, *es-Siretü'n-Nebeviyye*, nşr. Mustafa el-Sakka - İbrahim el-Eybârî – Abdulhafiz eş-Şelebî, Mustafa el-Babî el-Halebî. Mısır, II.bsk, 1955.

58. İbn Kesir, Tefsir

İmaduddin İsmail b. Amr b. Kesir, *Tefsiru'l-Kur'ani'l-Azîm*, Dar Taybe, Beyrut, II.bsk, 1999.

59. İbn Kudâme, el-Muğni

Ahmed b. İsâ b. Abdullah b. Kudâme, *el-Muğni*, Mektebetü'l-Kahire, Mısır, 1968.

60. _____, eş-Şerhu'l-Kebir

Ahmed b. İsâ b. Abdullah b. Kudâme, *eş-Şerhu'l-Kebir*, Daru'l-Kitâbi'l-Arabî, Beyrut.

61. İbn Kurkûl, Metâliu'l-Envâr

İbrahim b. Yusuf b. Edhem el-Vehrânî Ebû İshak b. Kurkûl, *Metâliu'l-Envâr alâ Sihâhi'l-Âsâr*, Dâru'l-Felâh, Katar, 2012.

62. İbnu'l-Mülakkin, el-Bedru'l-Münir

Ömer b. Ali b. Ahmed el-Mısırî, İbnu'l-Mülakkin, *el-Bedru'l-Münir fî Tahrîci'l-Ehâdis ve'l-Asâri'l-Vakâ fi'ş-Şerhi'l-Kebîr*, Daru'l-Hicre, Riyad, 2004.

63. İbn Mâce, Sünen

Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezid el-Kazvinî, *es-Sünen*, thk. Şuayb el-Arnâvut, Daru'r-Risaleti'l-Âlemiyye, 2009.

64. İbn Maîn, et-Tarih

Yahya b. Maîn b. Avn b. Ziyâd, el-Merrî, *et-Tarih* thk. Dr. Ahmed Nur Seyf, Dâru'l-Ma'mûn, Şam.

65. İbn Manzur, Lisânü'l-Arab

Muhammed b. Mükerrrem b. Ali el-Ensâr, Ebû'l-Fazl İbn Manzur, *Lisânü'l-Arab*, Dâr Sadr, III.bsk, Beyrut, 1993

66. İbn Melek, Şerhu'l Mesabîh

Muhammed b. Abdi'llatîf b. Abdilaziz b. Emîni'd-Dîn b. Firişte, *el-ma'rûf bi'bn Melek, Şerhu Mesabihi's-Sünne, İdâretu'l-Sakâfeti'l-İslamiyye*, I.bsk., Kuveyt, 2012.

67. İbn Müflih, Mübdi'

İbrahim b. Muhammed b. Abdillâh b. Muhammed b. Müflih, *el-Mübdî' fî Şerhi'l-Mukni'*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, 1997

68. İbn Nuceym, el-Bahru'r-Raik

Zeynu'd-Dîn b. İbrahim b. Muhammed İbn Nuceym el-Mısrî, *el-Bahru'r-Râik Şerhu Kenzi'd-Dekâik*, Dâru'l-Kitâbi'l-İslâmî, II.bsk., Kahire.

69. İbn Receb el-Hanbelî, Fethu'l-Barî

Abdurrahmân b. Ahmed b. Receb b. Hasen el-Selâmî, *Fethu'l-Barî Şerh Sahîhi'l-Buhârî*, Guraba Yay., Medine-i Münevvere, 1996.

70. İbn Rüşd, el-Beyân ve't-Tahsîl

Muhammed b. Ahmed b. Rüşd, *el-Beyân ve't-Tahsîl ve's-Şerh ve't-Tevcih ve't-Tâ'lîl li'l-Mesâilî'l-Müstahraca*, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, II.bsk., Beyrut, 1988.

71. İbn Rüşd el-Hafid, Bidâyetü'l-Müctehid

Muhammed b. Ahmed b. Muhammed b. Ahmed b. Rüşd, *Bidâyetü'l-Müctehid ve Nihâyetu'l-Muktasîd*, Dâru'l-Hadis, Kahire, 2004.

72. İbn Sâ'd, Tabakat

Muhammed b. Sâ'd b. Menî', *et-Tabakatü'l-Kübrâ*, thk. İhsan Abbâs, Dâr Sâdır, I.bsk. Beyrut, 1968.

73. İyâz, el-İkmâlü'l-Mu'lim

İyâz b. Musa b. İyâd b. Amrûn el-Yahsubî, *İkmâlü'l-Mu'lim fî Şerhi Müslim*, thk. Yahya İsmâîl, Daru'l-Vefa, I.bsk, Mısır, 1998

74. Karafî, ez-Zahîra

Ahmed b. İdris b. Abdirrahman el-Karafî, *ez-Zahîra*, Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, Beyrut, 1994.

75. Kâsanî, Bedayi'

Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsanî, *Bedayiu's-Senâyi fî Tertîbi's-Şerâyi'*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, II.bsk, Beyrut, 1986.

76. Kastalanî, İrşadu's-Sarî

Ahmed b. Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdi'l-Melik el-Kastalanî, *İrşadu's Sari li Şerhi Sahihi'l Buhari*, el-Matbaatü'l-Kübra el-Emîriyye, VII.bsk., Mısır, 1905.

77. Kurtubî, , el-Cami'

Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Fereh el-Ensâri el-Hazracî el-Kurtubî, *el-Cami' li-Ahkâmi'l-Kur'an*, thk. Ahmed Berdûnî- İbrahim Atfîş, Dâru'l-Kütübi'l-Mısriyye, II.bsk., Kahire, 1964.

78. Malik, Muvatta,

Malik b. Enes, *el-Muvatta*, tsh. Muhammed Fuad Abdülbakî, Mktebetü'l-Halebî, Kahire, 1937.

79. Maverdî, el-Havi'l-Kebir

Ali b. Muhammed b. Muhammed b. Habîb el- Basrî el-Maverdî, *el-Havi'l-Kebir fî Fıkhi Mezhebi'l-İmami's-Şafîi*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I.bsk, Beyrut, 1999.

80. Mavsilî, İhtiyar

Abdullah b. Mahmud el-Mavsilî, *el-İhtiyar li-Ta'lili'l-Muhtar*, Daru Taybe, Dimaşk

81. Merdâvi, İnsâf

Ali b. Süleyman el-Merdâvi, *el-İnsâf fî Mârifeti'r-Racih mine'l-Hilâf*, Dâru İhyâi't-Türasi'l-Arabî, II.bsk. Beyrut.

82. el-Mervezî, el-Birr ve's-Sıla

Hüseyin b. Hasen b. Harb el-Selmî el-Mervezî, *el-Birr ve's-Sıla*, thk. Dr. Muhammed Saîd el-Buhârî, Dâru'l-Vatan, Riyad, 1998.

83. Mevvak, et-Tac ve'l-İklîl

Muhammed b. Yusuf b. Ebi'l-Kasım b. Yusuf el-Abderî el-Gırnatî el-Mevvak, *et-Tac ve'l-İklîl li-Muhtasari'l-Halîl*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, I.bsk, Beyrut, 1994.

84. Mizzî, Tuhfetü'l-Eşraf

Yusuf b. Abdirrahmân el-Mizzî, *Tuhfetü'l-Eşraf bi-Mârifeti'l-Etraf*, el-Mektebü'l-İslâmî, II.bsk., Beyrut, 1983.

85. _____, Tehzibu'l-Kemal

Yusuf b. Abdirrahmân el-Mizzî, *Tehzibu'l-Kemal fî Esmâi'r-Ricâl*, Müessesetu'r-Risâle Yay., I.bsk., Beyrut, 1980.

86. Mollamehmetoğlu, Tirmizî Terc.

Osman Zeki Mollamehmetoğlu, *Sünen-i Tirmizî Tercümesi*, Yunus Emre Yay., İstanbul, 1977.

87. Mübarekfuri, Tuhfetü'l-Ahvezî

Muhammed Abdurrahman b. Abdurrahim el- Mübarekfuri, *Tuhfetü'l-Ahvezî bi-Şerhi Camii't-Tirmizî*, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, 2011.

88. Münavî, Feyzu'l-Kadîr

Muhammed Abdurraûf el-Münavî, *Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Camii's-Sagîr*, el-Mektebetü't-Ticariyyetü'l-Kübra, Mısır, I.bsk, 1937.

89. _____, Keşfü'l-Menâhîc

Muhammed Abdurraûf el-Münavî, *Keşfü'l-Menâhîc*, Ed-Dâru'l-Arabiyye lil-Mûsûât, Beyrut, I.bsk, 2004.

90. Müslim, Sahih

Ebü'l-Huseyn Müslim b. el-Haccac el-Kuşeyrî en-Neysâbü'rî, *es-Sahîh*, Dâr İhyâi't-Türâsi'l-Arabî, Beyrut, ts..

91. Müzhirî, Mefâtih

El-Huseyin b. Mahmud b. el-Hasen el-Müzhirî, *el-Mefatîh fî Şerhi'l-Mesabih*, Dâru'n-Nevâdir, I.bsk., Kuveyt, 2012.

92. Nefrâvi, el-Fevakih'üd-Devanî

Ahmed b. Ganim b. Salim b. Mehne el-Nefrâvi, *el-Fevakih'üd-Devanî alâ Risâleti Ebî Zeyd el-Kayravanî*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, 1995.

93. Nesâî, Sünen

Ebû Abdurrahman Ahmed b. Ali b. Şuayb en-Nesâî, *es-Sünen*, haz. Abdulfettah Ebu Gudde, Mektebu'l-Matbûati'l-İslâmiyye, Haleb, II.baskı, 1986.

94. Nevevî, Hulâsatu'l-Ahkâm

Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref en-Nevevî, *Hulâsatu'l-Ahkâm fî Mühimmâtî's-Sünen ve Kavâidi'l-İslâm*, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut, I.bsk, 1997.

95. _____, Ravdatü't-Talibîn

Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref en-Nevevî, *Ravdatü't-Talibîn ve Umdetü'l-Müftiyyîn*, thk. Züheyr Çaviş, el-Mektebü'l-İslamî, Beyrut, III.bsk, 1991.

96. _____, Minhac

Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref en-Nevevî, *el-Minhac Şerhu Sahihi Müslimi'bni'l-Haccac*, Dar İhyai't-Türasi'l-Arabî, Beyrut, II.bsk., 1972.

97. _____, Mecmu'

Ebu Zekeriyya Yahya b. Şeref en-Nevevî, *el-Mecmu' Şerhu'l- Mühezzeb*, Daru'l-Fikr, Şam, ts.

98. Parlıyan, Nesâî Terc.

Abdullah Parlıyan, *Sünen-i Nesai Hadis-i Şerifler Tercümesi*, Konya Kitapçılık, 2014.

99. _____, Tirmizi Terc.

Abdullah Parlıyan, *Sünen-i Tirmizi Tercümesi*, Konya Kitapçılık, 2017.

100. Rafî, eş-Şerhu'l Kebir

Abdu'l-Kerîm b. Muhammed er-Rafîî, *eş-Şerhu'l Kebir*, Dâru'l-Fikr, Beyrut.

101. Raid b. Sabrî, Şurûh İbn Mace

Raid b. Sabrî b. Ebî Alef, *Şurûh İbn Mace (Misbahu'z-Züccace* kitabının içinde yer almaktadır) Dâru'l-Efkâri'd-Düveliyye, I.bsk, Amman, 2007.

102. Razî, Muhtaru's Sıhah

Muhammed b. Ebî Bekr b. Abdilkâdir er-Razî, *Muhtaru's-Sıhah*, el-Mektebetu'l-Asriyye, V.bsk. Beyrut, 1999.

103. Ruaynî, Mevâhibu'l-Celîl

Muhammed b. Muhammed b. Abdirrahman et-Tarabulsi, *Mevâhibu'l-Celîl fî Şerhi Muhtasari'l-Halil*, Dâru'l-Fikr, III.bsk., Beyrut, 1992.

104. San'âni, Sübülü's-Selâm

Muhammed b. İsmail b. Salah b. Muhammed el-Hasenî es-San'âni, *Sübülü's-Selâm Şerhu Buluği'l-Maram*, Daru'l-Hadis, Riyad.

105. Sâatî, el-Fethu'r-Rabbanî

Ahmed b. Abdirrahmân b. Muhammed el-Bennâ el-Sâatî, *el-Fethu'r-Rabbanî li-Tertibi Müsnedi'l-İmam Ahmed b. Hanbel eş-Şeybanî*, Dâr İhyai't-Türasi'l-Arabi, II.bsk., Beyrut.

106. Sara Kefi, Okul Öncesi Eğitim

Sara Kefi, “Okul Öncesi Eğitim Öğretmenlerinin Temel Bilimsel Süreç Becerilerini Kullanım Düzeyleri”, *Eğitim Öğretim Araştırmaları Dergisi*, Mayıs 2013, c.II, sy: 2, Makale no: 34.

107. San'âni, el-Tenvîr

Muhammed b. İsmail b. Salah b. Muhammed el-Hasenî es-San'âni, *et-Tenvîr Şerhu'l-Camii's-Sağîr*, Daru's-Selam, I.bsk. Riyad

108. Sem'ânî, Tefsîru'l-Kur'ân

Mansûr b. Muhammed b. Abdilcebbar b. Ahmed el-Mervezî es-Sem'ânî, *Tefsîru'l-Kur'ân*, thk. Yasir b. İbrahim-Ganîm b. Abbas, Dâru'l-Vatan , Riyad, I.bsk, 1997.

109. Serahsî, Mabsut

Muhammed b. Ahmed b. Ebî Sehl es-Serahsî, *el-Mabsut*, Dâru'l-Ârife, Beyrut, 1993.

110. Sindî, Kifâyetü'l-Hâce

Muhammed b. Abdulhadî es-Sindî, *Kifâyetü'l-Hâce fî Şerhi Süneni İbn Mâce*, Daru'l-Cîl, II.bsk, Beyrut.

111. Sofuoğlu, Buhârî Terc.

Mehmet Sofuoğlu, *Sahihi Buhârî ve Tercümesi*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1989.

112. Suyûtî, es-Siracu'l-Münîr

Celâleddîn Ebu'l-Fazl Abdurrahmân b. Kemâleddin Ebî Bekr b. Muhammed es-Suyûtî, *es-Siracu'l-Münîr fî Tertibi Ehâdisi'l-Camii's-Sağîr*, Daru's-Siddîk, III. Bsk, Cübeyl / Suudi Arabistan, 2009

113. _____, Tedrîbu'r-Ravî

Celâleddîn Ebu'l-Fazl Abdurrahmân b. Kemâleddin Ebî Bekr b. Muhammed es-Suyûtî, *Tedrîbu'r-Ravî fî Şerhi Takrîbi'n-Nevâvî*, Dar Taybe, Riyâd, ts.

114. Şenkîti, Kevseru'l-Meânî

Muhammed el-Hadir b. Seyyid Abdullah b. Ahmed el- Ceknî eş-Şenkîti, *Kevseru'l-Meani'd-Derari fî Keşfi Habâya Sahîhi'l-Buhârî*, Müessesetü'r-Risâle, I.bsk., Beyrut, 1995.

115. Şerbecî-Hin- Buğa, el-Fıkhü'l-Menhecî

Ali Şerbecî- Mustafa el-Hin – Mustafa el-Buğa, *el-Fıkhü'l-Menhecî alÂ Mezhebi'l-İmami's-Şafîi*, Dâru'l-Kalem, IV.bsk., 1992, Şam.

116. Şevkânî, Neylü'l-Evtar

Muhammed b. Ali b. Muhammed b. Abdillâh eş-Şevkânî, *Neylü'l-Evtar*, thk, İsamu'd-Dîn es-Sababti, Dâru'l-Hadis, Mısır, I.bsk., 1993.

117. Şeybanî, Asl

Muhammed b. el-Hasen b. Ferkad eş-Şeybanî, *el-Asl*, thk. Ebu'l-Vefa el-Afağanî, İdâretü'l-Kuran, Karaçi.

118. Şirazî, Mühezzeb

İbrahim b. Ali b. Yusuf eş-Şirazî, *el-Mühezzeb Fi Fıkhi'l-İmami's-Şafîi*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk., 1995.

119. Şirbînî, Mugni'l-Muhtâc

Muhammed b. Ahmed el-Hatîb eş-Şirbînî, *Mugni'l-Muhtâc İle Mârifeti Elfazi'l-Mihâc*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut, I.bsk., 1994.

120. Tahtâvî, Haşiye

Ahmed b. Muhammed b. İsmâil el-Tahtavî, *Haşiyetu't-Tahtâvî alâ Merâkî'l-Felâh*, Daru'l- Kütübi'l-İlmiyye, I.bsk., Beyrut, 1997

121. Tirmizî, Sünen

Ebu İsa Muhammed b. İsa et-Tirmizî, *es-Sünen*, thk. Beşşar Avvad Ma'ruf, nşr, Daru'l-Garbi'l-İslâmi, 1998

122. Yeniél/Kayapınar, Ebu Davud Terc.

Necati Yeniél ve Hüseyin Kayapınar, *Sünen-i Ebî Davud Tercüme ve Şerhi*, Şamil Yayınları, 2012.

123. Zebîdî, Tacu'l-Arus

Muhammed Murtaza ez-Zebîdî, *Tacu'l-Arûs min Cevahiri'l-Kamus*, Daru'l-Hidâye, 2011.

124. Zehebî, Kâşif

Ebû Abdillâh Şemsüddin Muhammed b. Ahmed b. Osman ez-Zehebî, *el-Kâşif fî Mârifeti Men lehu Rivaye fi'l Kütübi's-Sitte*, thk. Muhammed Avvame, Dâru'l-Kible, Cidde, 1992.

125. _____, Mizanu'l-İ'tidâl

Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Mizanu'l-Î'tidâl Fî Nadi'r-Ricâl*, Daru'l-Marife, Beyrut. 1963.

126. _____, Siyer

Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Siyeru A'lâmi'n-Nübelâ*, Dâru'l-Hadîs, Kahire. 2006.

127. _____, Tenkîh

Muhammed b. Ahmed ez-Zehebî, *Tenkîhü't-Tahkîk fî Ahâdîsi't-Tâ'lik*, Dâru'l-Vatan, I.bsk., Riyad, 2000

128. Zekeriyya el-Ensari, Esne'l-Metâlib

Zekeriyya b. Muhammed b. Zekeriyya el-Ensari, *Esne'l-Metâlib fî Şerhi Ravzati't-Tâlib*, Daru'l-Kitâbi'l-İslamî, Kahire.

129. Zeylâî, Nasbu'r-Raye

Abdullah b. Yusuf b. Muhammed ez- Zeylâî, *Nasbu'r-Raye li Ahâdîsi'l-Hidâye*, thk, Muhammed Avvame, Müessesetu'r-Rayyan, Beyrut, I.bsk., 1997